

INFORME

Los
famílies
monoparentals
a Catalunya:
perfils, necessitats
i percepcions

Dr. Eusebi Alameda (coordinador)

Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar i Família

Les famílies monoparentals a Catalunya: perfils, necessitats i percepcions

Direcció i coordinació

Dra. Elisabet Almeda

Universitat Pompeu Fabra

Equip de recerca

Dra. Elisabet Almeda

Dra. Mònica Badia

Sr. Fabi Díaz

Sra. Sònia Garcia

Sra. Sandra Obiol

Sra. Victòria Ramírez

Generalitat de Catalunya

Departament de Benestar i Família

Biblioteca de Catalunya. Dades CIP:

Les **Famílies** monoparentals a Catalunya: perfils, necessitats i percepcions

Bibliografia

ISBN 84-393-6459-8

I. Almeda i Saramanch, Elisabet, dir. II. Catalunya. Departament
de Benestar i Família

1. Famílies monoparentals - Catalunya

316.356.2(467.1)

© Generalitat de Catalunya
Departament de Benestar i Família
1a edició: maig de 2004
Tiratge: 1.500 exemplars
ISBN: 84-393-6459-8
Disseny i fotocomposició: gama, s.l.
Impressió: Thau, s.l.
Dipòsit legal: B. 39.084-02

Presentació

Les famílies monoparentals, o les monomarentals com proposa la doctora Elisabet Almeda, és a dir, les unitats familiars integrades per mares o pares sols amb fills a càrrec, són un tipus de famílies que estan augmentant any rere any a casa nostra, com ho fan en altres societats europees. L'estudi que teniu a les vostres mans, lliurat al Departament de Benestar i Família com a text definitiu el mes de juny de l'any 2003, és el primer que s'ha elaborat a tot l'Estat en aquest àmbit, tant pel que fa al seu contingut com per la seva profunditat i rigor. És per això que l'anàlisi aprofundida que es fa en aquest llibre sobre aquestes famílies contribueix, sens dubte, al seu millor coneixement i permet posar les bases per incidir planificadament en la seva situació i en l'abordatge d'actuacions.

El Departament de Benestar i Família, mitjançant la Secretaria de la Família, té com a objectiu primordial l'impuls de les polítiques públiques de suport a les famílies. Aquest estudi ens ajuda a conèixer i entendre la necessitat que tenen aquestes unitats familiars de rebre un suport específic i, per tant, ens reafirma en la línia encetada en aquest sentit.

La recerca es divideix en una primera part d'anàlisi qualitativa, a partir d'un conjunt d'entrevistes efectuades en profunditat a trenta-cinc pares i mares sols amb infants a càrrec i a una mostra d'entitats que duen a terme tasques de suport a les famílies monoparentals. Una segona part del treball és d'anàlisi quantitativa de les dades. Aquesta doble anàlisi ha permès donar una visió molt més àmplia i acurada del que representa, avui a Catalunya, ser família monoparental.

El Departament de Benestar i Família té la seguretat que el treball de la doctora Elisabet Almeda és una eina excel·lent, per la qual cosa s'ha decidit impulsar-ne l'edició per tal que tothom en pugui gaudir.

Montserrat Tur i Racero
Secretària de la Família

A totes les mares i els pares sols amb fills a càrrec

Índex

Introducció	11
Metodologia de la recerca	13

PRIMERA PART

Necessitats, percepcions i demandes de les famílies monoparentals a Catalunya

1. Introducció	21
----------------------	----

LES MARES I ELS PARES SOLS AMB FILLS A CÀRREC

2. Anàlisi sociodemogràfica de les persones entrevistades	23
3. Breu referència biogràfica de les persones entrevistades	29
4. Experiència i quotidianitat de la monoparentalitat	38
<i>La vivència de la monoparentalitat</i>	38
<i>Temps d'oci, temps lliure</i>	39
<i>Noves relacions, noves famílies</i>	41
<i>Accés al mercat de treball</i>	42
<i>Vida laboral, vida familiar</i>	43
<i>Suport de les xarxes de proximitat: l'ajut de les famílies</i>	44
<i>Economia familiar</i>	50
<i>Ajuts econòmics, suport públic i serveis socials</i>	50
<i>Entitats i associacions</i>	53
<i>Absència de figures masculines i rols de gènere</i>	55
<i>Ruptures matrimonials, separacions i divorcis</i>	57
<i>Soledat, baixa autoestima</i>	58
<i>Maternitat en solitari com a lliure opció</i>	59
5. Problemes i situacions discriminatòries	59
<i>Precarietat econòmica</i>	60
<i>Situacions de discriminació al món del treball</i>	62
<i>Problemes en l'accés a l'habitatge</i>	65
<i>Situacions de discriminació en l'accés als serveis educatius</i>	66
<i>Situacions de discriminació en l'accés als serveis socials i ajudes</i>	67

<i>Problemes d'accés a la informació</i>	69
<i>Prejudicis socials vers les famílies monoparentals</i>	70
<i>Discriminacions de gènere</i>	70
<i>Actituds i comportaments racistes</i>	71
<i>Problemes de mobilitat i accessibilitat</i>	72
<i>Problemes relacionats amb les residències i llars d'acollida</i>	73
6. Necessitats i demandes	75
<i>Demandes econòmiques i fiscals</i>	76
<i>Demandes d'habitatge</i>	79
<i>Demandes relacionades amb el mercat laboral</i>	81
<i>Demandes de mesures de conciliació ocupació-família</i>	83
<i>Demandes d'expansió dels serveis de proximitat</i>	87
<i>Demandes de transport i mobilitat</i>	91
<i>Demandes de suport a les entitats i les xarxes de famílies monoparentals</i>	92
<i>Demandes i necessitats personals</i>	96
<i>Demandes d'igualtat i de reconeixement de les monoparentalitats</i>	98

LES ENTITATS ASSISTENCIALS DE SUPORT A LES FAMÍLIES MONOPARENTALS

1. Diversitat d'entitats, actuacions i serveis	101
2. Enfocaments i percepcions de la monoparentalitat	117
3. Les polítiques familiars vistes des de les entitats	121

SEGONA PART

Perfils sociodemogràfics de la monoparentalitat a Catalunya. Les dades

1. Introducció	129
2. Tendències de la monoparentalitat a Catalunya	131
3. Ruptures d'unions de convivència	141
4. Nacionalitats i monoparentalitat a Catalunya	143
5. Nivell d'instrucció i monoparentalitat	147
6. Mercat de treball i monoparentalitat	150
7. Habitatge i monoparentalitat	155
8. Despesa social i monoparentalitat a Catalunya des d'una perspectiva comparada	158
9. Conclusions: les diverses monoparentalitats a Catalunya	161

A manera de conclusions	163
--	-----

Referències bibliogràfiques	169
--	-----

Annexos

1. Annex estadístic	
1.1. Taules estadístiques	179
1.2. Base de dades de la mostra de persones entrevistades	235
2. Annex metodològic	
2.1. Llista de persones i entitats entrevistades	239
2.2. Codificació de les entrevistes	240
2.3. Fitxa de les persones entrevistades	242
2.4. Guió model d'entrevista als pares i mares sols	243
2.5. Guió model d'entrevista a les entitats	247

Introducció

Les famílies monoparentals són un fenomen creixent als països occidentals, però també a l'Estat espanyol i a Catalunya, i l'anàlisi d'aquestes famílies pot contribuir, sens dubte, al coneixement de les noves formes familiars emergents al nostre país i, alhora, pot permetre millorar el nostre saber sobre les transformacions actuals que estan tenint avui dia els contextos familiars d'homes i dones sols amb fills a càrrec.

Les vies d'accés a la monoparentalitat són variades i les realitats familiars que s'hi amaguen són multidimensionals i molt àmplies. El coneixement de l'estructura d'aquestes llars i l'examen de les seves dificultats i problemàtiques a Catalunya són imprescindibles si volem dissenyar polítiques familiars eficients i útils per als distints continguts i modalitats de la monoparentalitat actual. Així mateix, l'anàlisi de les diferències internes que viuen les mares i els pares sols amb fills ens pot ajudar a entendre millor les diverses necessitats que es plantegen en cada cas. Perquè, tot i que la monoparentalitat no és un fenomen recent, les seves problemàtiques actuals i les implicacions socials que suposa són, en molts aspectes, radicalment noves.

L'objectiu d'aquest projecte de recerca és precisament contribuir al coneixement de les famílies monoparentals a Catalunya a partir, tant de l'estudi de la realitat dels diferents col·lectius monoparentals, com de les opinions, reflexions, problemàtiques i experiències de les persones que els encapçalen. Per aquest motiu, la recerca s'ha estructurat en dues grans parts. Una primera part d'anàlisi quantitativa de les dades sobre llars monoparentals, basant-nos en la informació estadística existent i disponible a l'Institut d'Estadística de Catalunya, que ens ha permès conèixer els principals trets característics d'aquestes famílies i la seva evolució al llarg del temps. I una segona part d'anàlisi qualitativa, a partir d'un conjunt d'entrevistes en profunditat realitzades a trenta-cinc pares i mares sols amb fills a càrrec i a una mostra d'entitats que estan duent a terme tasques assistencials i de suport de les famílies monoparentals. Aquesta segona part ens ha facilitat cercar l'experiència de viure la maternitat/paternitat en soledat, així com copsar directament les percepcions i les problemàtiques que els pares i les mares sols tenen envers la seva situació familiar. El nostre enfocament ha estat, per tant, doble i complementari, ja que la combinació d'ambdues metodologies d'anàlisi quantitativa i qualitativa ens ha aportat una visió molt més àmplia i acurada del que representa avui a Catalunya ser pare o mare sol.

El projecte de recerca que ara es presenta s'ha dut a terme al llarg de sis intensos i densos mesos de treball i intercanvi de reflexions entre tots els membres de l'equip de recerca, conjuntament amb totes les persones i entitats entrevistades. Concretament, aquest estudi s'ha portat a terme des del mes de desembre de 2001 fins al mes de maig de 2002.

Aquesta investigació no hagués estat possible sense la participació de les mares i els pares sols amb fills a càrrec que ens han prestat les seves paraules i opinions. Els hem escoltat, els hem gravat, els hem transcrit i en aquest treball queden recollides moltes i moltes de les seves idees i reflexions. Són els protagonistes principals de la nostra recerca, sense les seves veus l'estudi quedaria fatalment coix, faltarien els principals afectats i, per aquest motiu, agraïm sincerament la seva col·laboració i el seu ajut per poder tirar endavant el nostre treball tal com ens havíem proposat.

Les entitats entrevistades ens han permès conèixer les famílies monoparentals des d'una altra perspectiva, la dels professionals que dia a dia treballen per donar assistència i suport a aquestes famílies. Donem també les gràcies a les persones de les organitzacions entrevistades que ens han facilitat els seus coneixements en la matèria i tota la informació sobre les activitats i els serveis que les seves entitats fan periòdicament per poder ajudar a resoldre les diverses problemàtiques de les famílies monoparentals a Catalunya. També agraïm a aquelles entitats que ens han facilitat el contacte amb els seus usuaris i ens han permès entrevistar mares i pares sols amb fills que han estat atesos per les mateixes entitats.

L'Institut d'Estadística ens ha facilitat en tot moment les dades disponibles sobre les famílies monoparentals a Catalunya i els encreuaments de les variables que volíem estudiar. Restem molt agraïts pel suport i l'ajut constant que ens han prestat els seus responsables al llarg de l'anàlisi estadística del treball.

Finalment, donem les gràcies a la Secretaria de la Família del Departament de Benestar i Família de la Generalitat de Catalunya, al secretari de la Família, el senyor Joan Vallvé, que ens va encarregar el projecte, i a l'actual secretària de la Família, la senyora Montserrat Tur, que l'ha promocionat. En primer lloc, per voler desenvolupar i finançar una recerca sobre la monoparentalitat a Catalunya i, d'aquesta manera, contribuir a un millor coneixement de les famílies encapçalades per mares i pares sols amb fills a càrrec i, en segon lloc, per l'ajut, la col·laboració i el diàleg que ens han dispensat durant tota la investigació, i que ens ha permès, al conjunt de l'equip de recerca, enriquir-nos i conèixer molt més a fons la realitat i les problemàtiques de les famílies monoparentals al nostre país.

Metodologia de la recerca

La metodologia de la recerca ha estat quantitativa i qualitativa a la vegada i aquesta doble vessant de la investigació és la que ens ha permès tenir no tan sols un coneixement dels perfils més característics de les famílies monoparentals catalanes, sinó també un apropament a l'experiència de viure la monoparentalitat i a les conseqüències personals, familiars, laborals, socials o econòmiques que tal situació familiar comporta.

L'informe d'aquesta investigació ha quedat estructurat segons les dues metodologies emprades que, en ser complementàries però ben diferents, requereixen una anàlisi per separat que tot seguit exposem.

Metodologia estadística

L'anàlisi estadística portada a terme ha donat resposta a una clara intenció descriptiva de les principals tendències de la monoparentalitat catalana. El nostre objectiu en aquesta primera part de la recerca ha estat esbossar el perfil comú de les famílies monoparentals a Catalunya a través de la localització d'aquelles característiques més freqüentment compartides i dels canvis que han pogut experimentar amb el pas del temps.

Per a aconseguir aquest objectiu ens hem basat en les dades facilitades per l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT) respecte als nuclis monoparentals catalans en els dos únics moments temporals dels quals existeix informació: els anys 1991 i 1996, a l'espera dels resultats de l'explotació del darrer cens de població de 2001. La manca d'informació disponible d'altres períodes temporals ens ha limitat la comprensió evolutiva de les tendències dels nuclis monoparentals catalans. Tanmateix, considerem que ens apunta suficients línies d'interès per començar a analitzar el tema i per esbrinar les tendències més importants que podran ser continuades i completades en properes investigacions.

Per a dur a terme l'anàlisi estadística hem construït prop de seixanta taules de freqüències de totes aquelles variables que ens semblaven més precises i adequades a l'hora de tenir una imatge acurada de la monoparentalitat a Catalunya (vegeu l'annex estadístic-1 Taules estadístiques). Els diversos encreuaments de les varia-

bles analitzades han permès validar i corroborar moltes de les nostres idees de partida, així com enriquir les estadístiques disponibles amb més informacions detallades de les característiques de les famílies monoparentals.

Hem seleccionat aquelles variables que, a més a més d'estar disponibles en el format adient, ens proporcionaven un major grau de contingut explicatiu per a les nostres interpretacions. Així, les variables seleccionades han respost als criteris següents:

A. El **sexe** és una variable cabdal a la nostra anàlisi, ja que una de les idees de partida de la recerca és la gran diferència existent entre pares i mares sols, no sols en nombre sinó també en les característiques sociodemogràfiques de les llars que encapçalen i, el que és més important, en les condicions de vida de les seves famílies respectives.

B. L'**estat civil** és un altre camp d'estudi interessant per als nostres propòsits, ja que ens aporta informació rellevant sobre la modalitat d'entrada a la monoparentalitat i sobre les diferències que poden generar-se arran d'aquest accés diferenciats. A més a més, també ens ofereix l'oportunitat d'indagar en una qüestió essencial per a copsar el grau de transformació que estan experimentant les formes familiars al nostre país. Es tracta de conèixer els tipus de ruptura d'unions que es produeixen entre la població catalana i mesurar tant la seva incidència com els perfils sociodemogràfics als quals responen.

C. La **nacionalitat** és un camp d'importància rellevant per l'augment que està tenint en els darrers anys a Catalunya la immigració, i per les conseqüències que pot comportar tant en les formes familiars com en les polítiques familiars que s'han de desenvolupar.

D. L'**edat** dels pares/mares i la dels fills són dues variables clau que ens ofereixen elements significatius per entendre el tipus de monoparentalitat predominant al nostre país. Ensenys, ens ajuden a intuir moltes de les problemàtiques que afecten actualment les famílies monoparentals.

E. El **nivell d'instrucció** és una variable que ens ajuda a ubicar el grup social de pertinença de la persona que encapçala el nucli monoparental i, a la vegada, a relacionar-la amb altres variables familiars o laborals que ens permeten dibuixar més detalladament els diversos perfils d'aquestes llars.

F. L'estudi de la situació dels pares sols i de les mares soles al **mercat de treball** és cabdal si volem esbrinar les condicions de vida de la monoparentalitat a Catalunya. Aquest estudi ens serveix per a examinar, entre moltes altres qüestions, fins a quin punt el fet de ser pare/mare sol condiciona la participació d'aquests progenitors en el mercat de treball i quin és el tipus d'implicació que tenen.

G. Conèixer les condicions i el règim de tinença de l'**habitatge** ens proporciona una valuosa informació al voltant del context vital de les famílies monopa-

rentals, partint de la premissa que l'habitatge és un dels elements essencials en la construcció d'una xarxa de seguretat contra l'exclusió en la nostra societat.

H. La **despesa social** és el conjunt dels recursos i les prestacions socials que des de l'Administració es destinen als pares i a les mares sols amb fills a càrrec. En aquest camp, hem assumit una perspectiva comparada amb la intenció de tenir prou elements d'avaluació respecte al grau de suport i d'atenció que reben aquestes famílies per part dels poders públics.

Tal com suara hem comentat, l'espai i el temps en què ubiquem la nostra recerca tan sols comprenen dos anys: 1991 i 1996 dels quals comptem amb dades fiables i contrastables per començar a examinar el perfil de les famílies monoparentals. Pel que fa al context territorial de la nostra anàlisi, hem optat per conjugar tres nivells: Catalunya en el seu conjunt, les capitals de província i els àmbits territorials establerts en el Pla territorial general. Aquesta ordenació configura les diverses agrupacions de comarques i constitueix una valuosa eina per a situar, en la distinta geografia catalana, el repartiment de les tendències monoparentals estudiades i, d'aquesta manera, poder mesurar la possibilitat de l'existència de diferències monoparentals per territoris. Els àmbits territorials són el següents:

- *Àmbit metropolità*: Alt Penedès, Baix Llobregat, Barcelonès, Garraf, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental.
- *Comarques gironines*: Alt Empordà, Baix Empordà, Garrotxa, Gironès, Pla de l'Estany, Ripollès, Selva.
- *Camp de Tarragona*: Alt Camp, Baix Camp, Baix Penedès, Conca de Barberà, Priorat, Tarragonès.
- *Terres de l'Ebre*: Baix Ebre, Montsià, Ribera de l'Ebre i Terra Alta.
- *Comarques centrals*: Anoia, Bages, Berguedà, Cerdanya, Osona, Solsonès.
- *Àmbit de ponent*: Alt Urgell, Alta Ribagorça, Garrigues, Noguera, Pallars Jussà, Pallars Sobirà, Pla d'Urgell, Segarra, Segrià, Urgell, Val d'Aran.

A partir de totes aquestes variables hem estructurat la primera part de la recerca en diversos apartats, precedits d'una introducció, d'acord amb els àmbits temàtics següents que reflecteixen les diferents variables estudiades:

1. Tendències de la monoparentalitat a Catalunya.
2. Ruptures d'unions de convivència.
3. Nacionalitats i monoparentalitat a Catalunya.
4. Nivell d'instrucció i monoparentalitat.
5. Mercat de treball i monoparentalitat.
6. Habitatge i monoparentalitat.
7. Despesa social i monoparentalitat a Catalunya des d'una perspectiva comparada.

En cada un dels apartats anteriors hem exposat un munt de taules i gràfics per tal que el lector pugui tenir una primera aproximació de la realitat de la monoparentalitat

a Catalunya. No obstant això, el llarg, extens i dens estudi estadístic fet durant la investigació ha permès elaborar moltes altres taules a part de les recollides en aquests apartats que, finalment, han quedat recopilades a l'annex estadístic-1. En alguns casos, es tracta d'extensions de les taules incloses en el text, però, de fet, la majoria són taules complementàries o que aporten informació més desglossada de cada una de les variables estudiades. Per acabar, cal dir que aquesta primera part de la recerca es tanca amb unes conclusions finals que resumeixen les idees i les reflexions principals de tot el treball estadístic desenvolupat al llarg de la investigació.

Metodologia qualitativa

L'anàlisi qualitativa duta a terme en aquesta recerca ha consistit en trenta-cinc entrevistes a pares i mares sols amb fills a càrrec i en cinc entrevistes a responsables d'una mostra d'entitats que estan duent a terme tasques assistencials i de suport a les famílies monoparentals: Fundació Assistència i Gestió Integral (AGI), Càritas, Cuques de Llum, 4 Vents i la Fundació Teresa Gallifa.

La selecció de les persones que encapçalen els nuclis monoparentals ha estat ben diversa. Més de la meitat dels pares i mares sols han estat escollits per les mateixes entitats entrevistades que ens han facilitat el contacte i la persona per poder fer l'entrevista. En aquest cas, els progenitors eren usuaris d'aquestes entitats i, per tant, perceptors de molts dels seus serveis i prestacions, la qual cosa ens ha permès també estudiar l'entitat des del punt de vista de la persona que n'és beneficiària. La resta de persones entrevistades han estat seleccionades des de diferents entorns, per un costat, hem escollit persones de l'entorn proper, familiar o laboral d'alguns dels membres de l'equip de recerca i, per l'altre, hem contactat o bé amb alguns responsables de serveis socials de base d'algunes capitals de comarques o bé amb responsables del programa de rendes mínimes d'inserció de la Generalitat de Catalunya, que ens han facilitat persones responsables de famílies monoparentals per poder entrevistar-les.

Tot aquest conjunt de pares i mares sols i responsables d'entitats, després d'una cita prèvia, se'ls ha explicat el projecte i se'ls ha entrevistat seguint un model guió d'entrevista consensuat amb tots els membres de l'equip de recerca, després de diverses reunions metodològiques sobre el tema (vegeu l'annex metodològic 2-Guions models d'entrevista). Les entrevistes en profunditat han tingut una durada aproximada d'una hora i mitja cada una.

L'entrevista en profunditat, la podem definir com una tècnica qualitativa per obtenir informació mitjançant una conversa entre l'expert tècnic i l'expert vivencial, en què aquesta darrera persona transmet oralment a la primera les seves opinions i judicis i la seva experiència sobre el tema que es vol estudiar. L'entrevista, que era gravada, s'iniciava amb una part introductòria, en què es presentaven l'origen i els objectius de l'estudi i es garantia l'anonimat de les persones entrevistades que al llarg del treball surten en les respectives citacions amb un nom fictici, inventat, en la majoria dels casos, per les mateixes persones entrevistades (vegeu l'annex metodològic 2-Llista de persones i entitats entrevistades). Després, seguint un guió, es formulaven les preguntes que s'organitzaven en sis blocs temàtics, en el cas de les entrevistes a pares i mares sols: característiques de la persona entrevistada; situació

socioeconòmica; organització de la vida familiar; problemes, necessitats i demandes; temes jurídics (en el cas de separacions i divorcis) i l'experiència viscuda de la monoparentalitat. En el cas de les entrevistes adreçades a entitats, existien quatre blocs: característiques de l'entitat; perfils de les mares i pares que atenen les entitats; problemes, necessitats i demandes dels atesos; opinions vers les polítiques familiars a Catalunya i a l'Estat espanyol. Fetes totes les entrevistes, es passà a la seva transcripció en format informàtic, respectant la llengua i les expressions informals dels entrevistats.

Un cop efectuades i transcrites les entrevistes es passà a una segona fase, que consistia en el tractament i la interpretació automatitzats de les respostes dels entrevistats a partir d'uns codis d'anàlisi preestablerts i ordenats temàticament, que guardaven relació amb els guions de les entrevistes. Aquesta part s'ha desenvolupat mitjançant el programa informàtic ATLAS/ti, el qual ha permès la realització automatitzada de la codificació i l'emmagatzematge ordenat de dades, a través d'unitats de treball, codis i cites, facilitant, d'aquesta manera, les noves consultes posteriors que es poden plantejar en noves recerques relacionades amb les famílies monoparentals a Catalunya.

L'equip de recerca ha incorporat aquest programa informàtic per tal de portar a terme la codificació de les entrevistes, que és una de les diverses aplicacions que permet desenvolupar ATLAS/ti. A partir d'aquest programa, l'equip de recerca ha seguit unes fases de treball i ha creat uns instruments d'anàlisi que han facilitat la redacció final de l'informe, basant-se en les entrevistes que s'han dut a terme. Un cop transcrites les entrevistes, s'han creat dues unitats de treball en el programa informàtic (les unitats hermenèutiques o *Hermeneutic Units*), la de «Famílies monoparentals», on s'han codificat les entrevistes als pares i mares sols, i la de «Famílies monoparentals-entitats», on s'han codificat les entrevistes a les entitats. A partir d'aquí, s'han incorporat a cada unitat de treball les entrevistes transcrites (els documents primaris o *primary docs*). A la fase següent s'han inclòs les citacions a partir de les entrevistes (les citacions o *quotations*), aplicant uns codis predefinits (els codis o *codes*) per a l'anàlisi i la interpretació de les dues unitats de treball, donant com a resultat l'organització temàtica del material de cadascuna d'aquestes, amb la qual s'ha basat la tercera part de l'informe.

En el cas de les entrevistes a pares i mares sols s'han utilitzat un total de 52 codis (vegeu l'annex metodològic 2-Codificació de les entrevistes), els quals han generat un total de 1.563 cites. Pel que fa a les entrevistes a entitats s'han utilitzat un total de 12 codis (vegeu l'annex metodològic 2-Codificació de les entrevistes), generant un total de 252 citacions. En la redacció de l'informe final, s'ha optat per no presentar totes les citacions generades, car això allargaria molt la seva extensió i podria dificultar la comprensió del que s'està llegint, per la qual cosa s'han integrat temàticament totes les cites, exposant-se les idees principals, justificant aquestes últimes amb una selecció de les cites més significatives.

A partir de l'anàlisi de totes les entrevistes fetes, hem dividit la segona part de la recerca en dos grans apartats, precedits per una breu introducció que permet contextualitzar i justificar aquesta segona part de la investigació. Un primer apartat d'estudi dels pares i mares sols entrevistats, tenint en compte els diversos aspectes dels seus perfils, experiències i problemàtiques:

1. Anàlisi sociodemogràfica de les persones entrevistades.
2. Breu referència biogràfica de les persones entrevistades.
3. Experiència i quotidianitat de la monoparentalitat.
4. Problemes i situacions discriminatòries.
5. Necessitats i demandes.

I un segon apartat d'anàlisi de les entitats assistencials i de suport a les famílies monoparentals tractant d'estudiar els àmbits següents:

1. Diversitat d'entitats, actuacions i serveis.
2. Enfocaments i percepcions de la monoparentalitat.
3. Les polítiques familiars vistes des de les entitats.

Al llarg del primer apartat hem exposat nombroses citacions de totes les entrevistes dutes a terme per tal d'il·lustrar les interpretacions i reflexions que es van fent al llarg de la recerca que, finalment, s'acaba amb unes conclusions que resumeixen les idees principals del projecte.

Primera part

Necessitats, percepcions i demandes de les famílies monoparentals a Catalunya

1. Introducció

L'objectiu d'aquesta primera part de la recerca és examinar el treball de camp dut a terme al llarg de la investigació i que ha implicat gairebé una quarantena d'entrevistes en profunditat d'un conjunt de famílies formades per mares i pares sols amb fills a càrrec i d'un seguit d'entitats socials que estan portant a terme tasques assistencials i de suport envers aquestes famílies, i que al llarg de la investigació han estat analitzades exhaustivament i amb tot detall. Certament, aquesta segona part de la recerca ha representat el gruix i la part principal de tot l'estudi realitzat i, per aquesta raó, constitueix l'aportació més rellevant que aquest projecte ofereix al coneixement de la realitat i les dificultats de la monoparentalitat a Catalunya.

Definitivament, complementem des d'una perspectiva qualitativa l'anàlisi estadística de les famílies monoparentals catalanes precedent. Conscients que únicament a través d'una visió de caire quantitatiu combinada amb una altra de perspectiva qualitativa és possible construir-se una acurada imatge del fenomen de la monoparentalitat, hem considerat necessari cercar l'experiència viscuda pels pares i mares sols catalans. Així doncs, a partir de les entrevistes en profunditat ens hem apropiat a la quotidianitat dels nuclis monoparentals, a les seves problemàtiques, a les seves necessitats, a les seves demandes o reivindicacions i a les seves perspectives de futur. I tot, amb el ferm propòsit de conèixer una circumstància familiar cada vegada més freqüent al nostre país. D'altra banda, el parer i les opinions dels professionals que treballen en les entitats assistencials i de suport a les llars monoparentals ens han permès conèixer, des d'una altra perspectiva, les problemàtiques d'aquestes famílies i les actuacions i polítiques que es requereixen amb més urgència per part de les administracions i entitats col·laboradores per tal d'afrontar les demandes que aquestes famílies expressen i reclamen.

Hem estructurat aquesta segona part de la recerca en dos grans blocs. Al primer s'analitzen totes les entrevistes a les mares i pares sols amb fills a càrrec seleccionats pel treball empíric; al segon bloc s'analitza la petita mostra d'entitats que estan duent a terme tasques de suport i assistència directament a les famílies monoparentals catalanes.

A la primera part, les entrevistes als progenitors en solitari, hem estudiat quatre

grans àmbits: l'experiència i la quotidianitat de la monoparentalitat, els problemes i les situacions discriminatòries, les necessitats i demandes i les polítiques familiars. En cada un d'aquests apartats hem anat analitzant tot el discurs dels nostres 35 protagonistes, examinant-ne les reflexions, idees, opinions i també propostes en cada un dels àmbits tractats. Per aquest motiu, s'exposen nombroses i, en alguns casos, extenses citacions dels pares, però especialment les mares entrevistades, que han estat, òbviament, les més nombroses del treball. Naturalment, hem mantingut les paraules literals, el llenguatge i la llengua de les persones entrevistades, perquè hem volgut escoltar les seves pròpies paraules, que són fidelment transcrits tal com les vam gravar al llarg de l'estudi.

En la part de les entrevistes a les entitats, hem seleccionat cinc associacions que considerem bastant representatives del ventall d'organitzacions que treballen en l'àmbit assistencial i de suport a les famílies monoparentals, sobretot les encapçalades per dones: Fundació Assistència i Gestió Integral (AGI), Càritas, Cuques de Llum, 4 Vents i Fundació Teresa Gallifa. Som molt conscients, i així ho hem corroborat al llarg de la recerca, que hi ha moltes altres associacions i institucions que actuen en aquest àmbit familiar a Catalunya, però l'abast del projecte no ha permès estudiar-les totes. D'altra banda, tampoc no era aquest l'objectiu del projecte, per bé que considerem important dur-lo a terme de manera més profunda, però ja en recerques futures. La nostra intenció ha estat únicament mostrar algunes d'aquestes entitats catalanes, entrevistar-ne els responsables amb l'objectiu de copsar els seus enfocaments i perspectives, com també analitzar els diferents serveis i activitats que ofereixen. Hem dividit l'apartat en tres grans àmbits que mostren, primerament, la diversitat d'entitats, actuacions i serveis que duen a terme les organitzacions seleccionades; segonament, els diferents enfocaments i percepcions que es tenen de la monoparentalitat i, en tercer lloc, el parer de les entitats pel que fa a les polítiques familiars que s'estan aplicant avui dia a Catalunya.

Ara bé, abans d'iniciar l'estudi de totes les entrevistes realitzades, tant als progenitors com a les entitats, aquesta segona part de la recerca s'inicia amb una breu descripció i anàlisi sociodemogràfica de les persones entrevistades, per tal que el lector conegui quin perfil general tenen els pares i mares sols que hem seleccionat en el nostre treball qualitatiu. Tot seguit, s'ofereix també una breu referència biogràfica de cada una d'aquestes persones, evidentment amb un nom fictici, per tal de mostrar la diversitat de contextos i continguts de les monoparentalitats a Catalunya. A més a més, aquesta petita referència dels trets bàsics dels protagonistes permet al lector fer-se una certa idea del tipus de persones que, més endavant, en els apartats següents, presten les seves paraules i opinions en els diferents àmbits que es tracten. D'aquesta manera es podrà identificar el perfil principal de la persona de la qual fem la citació en cada cas.

2. Anàlisi sociodemogràfica de les persones entrevistades

Per tal de fer un breu esbós de les principals característiques dels pares i mares sols que hem entrevistat es va emplenar i recopilar una «fitxa» per persona entrevistada que permetia reflectir els principals trets característics de la persona amb la qual conversàvem.¹ En aquest apartat comentem l'anàlisi de totes les fitxes recollides i, per tant, s'examina quin és el perfil de la mostra de mares i pares sols, protagonistes de la nostra recerca qualitativa.

La selecció de la mostra de pares i mares sols s'ha basat en dos criteris, amb l'objectiu d'assolir la màxima informació sobre les seves problemàtiques: la unitat de convivència i l'edat dels fills. En primer lloc, els pares i mares sols entrevistats únicament havien de conviure amb els seus fills, sense compartir residència amb altres persones (pare, mare, germans o parents propers), i si en tot cas ho feien només era de manera temporal. Preteníem d'aquesta manera posar en relleu les dificultats quotidianes de les famílies monoparentals mancades del suport immediat que pot suposar conviure amb altres persones. No obstant això, tenim informació suficient per afirmar que una gran part dels nuclis familiars estudiats han rebut, suport constant de les seves famílies d'origen, i el continuen rebent en molts casos, malgrat que no hi comparteixen residència, puix que la família encara constitueix al nostre país la principal proveïdora de molts aspectes del benestar.

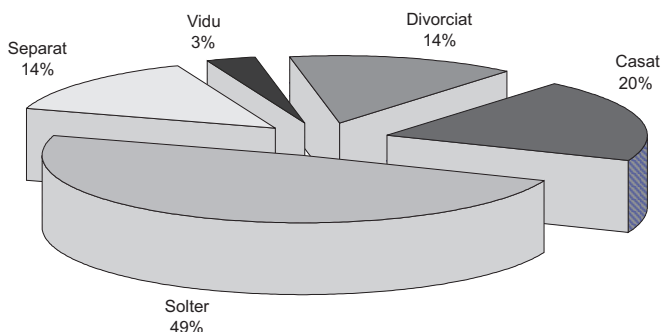
En segon lloc, la mostra es va nodrir tan sols de pares i mares a càrrec de fills menors de 21 anys, edat que establim com a límit pel que fa al requeriment d'atenció dels fills respecte als seus pares i mares. Suposem que la majoria dels fills més grans d'aquesta edat gaudeixen ja d'una certa autonomia personal –encara que, amb tota probabilitat, no d'una autonomia econòmica plena– i per tant ens centrem en els nuclis monoparentals amb fills menors de 21 anys, atesa la pretensió que guia el treball de captar les principals problemàtiques de les famílies monoparentals.

Aquests dos criteris van guiar la selecció de la mostra, encara que també preteníem que fos una mostra que representés el conjunt de famílies monoparentals catalanes. La mostra quedà configurada per un total de 35 persones, 31 de les quals, o sia un 88,57%, eren mares. De fet, aquestes proporcions responen al que se'ns reflecteix a les estadístiques generals comentades en apartats anteriors i en les quals també les mares esdevenen les principals encarregades de la cura dels fills petits. La resta de persones entrevistades, 4, és a dir, un 11,43%, són pares.

Pel que fa a l'estat civil, els pares i mares sols entrevistats són majoritàriament solters (un 49%), seguits per ordre d'importància estadística, dels casats o separats de fet amb un 20%, els separats judicials i els divorciats, en idèntica proporció, un 14%, i en darrer terme els vidus, amb un 3% (gràfic 1).

1. Vegeu l'annex estadístic 1. 1.2 Base de dades de la mostra de persones entrevistades i l'annex metodològic 2. 2.3 Fitxa de les persones entrevistades.

**Gràfic 1. Pares i mares sols entrevistats, segons l'estat civil.
Catalunya, 2002**

Si introduïm el sexe en l'anàlisi de la mostra per estat civil trobem, tal com es fa explícit a la taula 1, una presència majoritària de les mares en tots els estats civils. Tanmateix, en els estats civils corresponents a casat, separat i, sobretot, divorciat, els pares mostren una presència més gran, mentre que són absents en la categoria de solter i també en la de vidu (taula 1).

**Taula 1. Pares i mares sols entrevistats, segons el sexe i l'estat civil
Catalunya, 2002**

	Mare		Pare		Total
	absoluts	%	absoluts	%	
Solter	17	100,00	0	0,00	17
Casat	6	85,71	1	14,29	7
Vidu	1	100,00	0	0,00	1
Separat	4	80,00	1	20,00	5
Divorciat	3	60,00	2	40,00	5
Total	31	88,57	4	11,43	35

Durant la realització de les entrevistes ens va sobtar que en interpel·lar els nostres entrevistats pel seu estat civil, la classificació tradicional sobre aquest aspecte (solter, casat, vidu, separat, divorciat) no era capaç de copsar tota la realitat d'algunes de les seves situacions familiars. És a dir, sovint ens trobàvem amb pares/mares sols que malgrat que eren separats, divorciats o casats havien entrat a la monoparentalitat a través d'una altra relació sentimental de la qual no derivava aquest estat civil. Per exemple, una mare sola divorciada d'una relació anterior havia tingut el seu fill amb un company sentimental amb el qual no havia conviscut. Per tant, segons aquesta classificació, aquesta persona era considerada erròniament mare sola arran d'un divorci. Aquesta paradoxa la considerem molt significativa del temps que estem vivint. D'una banda, ens mostra fins a quin punt les relacions personals i familiars estan en procés de transformació i com avancem vers la diversitat en les formes de convivència i de maternitat, tal com ja ens mostraven les estadístiques que hem comentat anteriorment. D'altra banda, ens posa en guàrdia sobre la inconcreció d'a-

questes dades, ja que amb l'ús de les categories de classificació tradicionals es pot emmascarar una part de la realitat, forçant-la a respondre a uns perfils incomplets i escassament vàlids.

Centrem ara l'atenció en l'edat de la mostra. En aquest sentit trobem una presència rellevant de nuclis monoparentals encapçalats per mares i pares amb edats compreses entre els 30 i els 39 anys (34,29%) seguits, en menor proporció, pel grup d'edat comprès entre els 40 i els 49 anys (25,71%). Val a dir que els pares de la mostra són una mica més grans que les mares.

Quant al nombre de fills, el més freqüent és tenir un únic fill, com a màxim dos, i són una minoria els qui superen aquest nombre, tant per a les mares com per als pares. L'edat mitjana d'aquests fills és de sis anys, encara que si calculem la mediana de la distribució total de les edats, és a dir, el valor central de la distribució per edats, el valor és de cinc anys.

Un altre aspecte que considerem interessant per a dibuixar un perfil de les persones que hem entrevistat i que ens aporta informació pel que fa al procés d'entrada a la monoparentalitat, són els anys de convivència amb el pare o la mare dels seus fills, com també els anys transcorreguts des de l'entrada a la monoparentalitat. A més a més, aquestes dades no són disponibles en les estadístiques generals de tot Catalunya i, en conseqüència, considerem significatiu comentar-les. Endemés, la darrera variable esmentada, els anys de convivència amb el pare o la mare dels fills, és especialment interessant pel fet que, encara que en una ruptura sempre hi pot haver dificultats, considerem que la manera d'enfrontar-s'hi varia segons el temps que s'hagi viscut en aquesta situació familiar o segons el grau d'habitució a una determinada situació.

Així doncs, quant als anys de convivència amb el company, el valor mitjà de la mostra és de gairebé quatre anys, mentre que la mediana és de dos anys. D'aquesta manera, podem concloure que els pares i les mares sols entrevistats han conviscut poc amb la seva parella, ja que en realitat el context més freqüent acaba sent la falta de convivència. Si prenem en consideració l'estat civil juntament amb el període de convivència trobem un nombre elevat de pares i mares solters entrevistats que no han conviscut amb el pare/mare dels fills, mentre que els que diuen que estan divorciats tenen dos anys i mig de convivència com a mediana. En el cas dels casats —és a dir, separats de fet—, la convivència és de cinc anys, i finalment tenim vuit anys per als separats judicials.

En relació amb el temps mitjà que fa que els pares i mares entrevistats viuen la circumstància de la monoparentalitat, les dades de la mostra il·lustren que la durada és de poc més de tres anys, mentre que la mediana és de dos anys. No hi trobem diferències per sexe, però sí per estat civil, ja que el màxim temps transcorregut des de l'entrada a la monoparentalitat correspon als pares i mares divorciats, amb una mediana igual a quatre anys, seguits pels separats judicials i els solters, amb dos anys, i finalment pels casats, amb un any i mig de monoparentalitat.

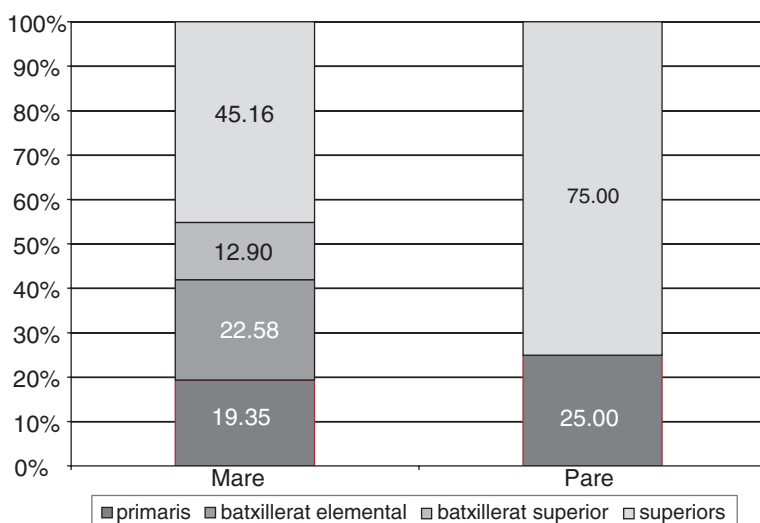
Havent descrit les característiques sociodemogràfiques més importants de la mostra, a continuació passem a considerar altres tipus de variables que ens ajudaran a arrodonir el retrat que estem fent dels nostres entrevistats. Una variable especialment rellevant en l'esbós del perfil del conjunt de pares i mares sols és el nivell d'instrucció adquirit.

Per a valorar el nivell d'instrucció ens vam basar en la classificació següent:

- No sap llegir ni escriure
- Sense estudis
- Estudis primaris (certificat d'escolaritat)
- Batxillerat elemental (EGB/ESO/FP I/cicles formatius de grau mitjà)
- Batxillerat superior (BUP/FP II/COU)
- Estudis superiors (estudis universitaris de primer cicle: diplomatura/enginyeria tècnica; estudis universitaris de segon cicle: llicenciatura/enginyeria superior; estudis universitaris de tercer cicle)

El gràfic 2 reflecteix la distribució dels nostres entrevistats segons el nivell d'estudis adquirits.

Gràfic 2. Pares i mares sols entrevistats, segons el nivell d'instrucció. Catalunya, 2002

Podem apreciar que les mares, a causa també del nombre més elevat, presenten una varietat més gran en els nivells d'instrucció, i són majoria els graus educatius superiors (45,16%) i els equivalents a un batxillerat mitjà (22,58%). Entre els pares la proporció més alta correspon a estudis superiors, tres quartes parts de la mostra, tal com es mostra clarament al gràfic. Tal com també constatavem en l'anàlisi estadística de les famílies monoparentals del conjunt de Catalunya, els pares sols tenen un nivell educatiu més alt que les mares.

Respecte a la posició en el mercat de treball dels participants a la nostra anàlisi qualitativa, s'observa que una gran majoria –més d'un 90%– són actius laboralment i entre aquestes persones gairebé un 80% estan ocupats. Ensenms, també s'observa una aclaparadora terciarització de les feines, un 90% de les quals pertanyen al sector serveis.

Per tant, podem afirmar que el grau d'inserció dels pares i les mares sols al mer-

cat de treball és força elevada, malgrat que caldria examinar encara l'estatus professional on podem situar les diferents ocupacions. Perquè, de fet, molts estan ocupats de manera temporal i àdhuc han passat, sobretot en el cas de les mares, per llargs períodes d'atur o treballant a l'economia submergida. En aquest sentit, seria molt interessant posar en relleu, tal com més endavant ens manifestaran els entrevistats amb les seves pròpies paraules, que l'entrada a la monoparentalitat suposa, en molts dels casos estudiats, una disminució rellevant de l'estatus professional dels progenitors i, per tant, menors possibilitats de mantenir una certa estabilitat laboral, especialment per a les mares.

A la taula 2 es relaciona la situació laboral amb l'edat dels fills. L'objectiu és conèixer de quina manera afecta el fet de tenir fills i l'edat d'aquests en la situació laboral dels pares i mares. Hem considerat adient establir el límit d'edat dels fills en els tres anys perquè és l'edat en la qual els menors tenen més necessitats i requereixen més atenció. A més a més, aquesta edat també coincideix amb l'escassetat i les deficiències dels serveis d'atenció i cura per a la petita infància (0-3 anys) al nostre país.

Taula 2. Situació laboral dels pares i mares sols entrevistats, segons l'edat dels fills. Catalunya, 2002

Edat dels fills					
	Menors de 3 anys		Majors de 3 anys		Total
	absoluts	%	absoluts	%	
Inactiu	3	100,00	0	0,00	3
Actiu	15	46,88	17	53,12	32
<i>Ocupat</i>	9	36,00	16	64,00	25
<i>Desocupat</i>	6	85,71	1	14,29	7
					35

Aquesta taula ens ofereix l'oportunitat de fer notar que són precisament les famílies amb fills a càrrec menors de 3 anys les que tenen més dificultats per a aconseguir un lloc de treball, i no necessàriament estable. Es mostra clarament que l'activitat laboral és més freqüent en el cas de mares i pares amb fills majors de tres anys que en el cas de nuclis monoparentals amb fills de zero a tres anys. A la vegada, també trobem un nivell d'ocupació més alt en aquest segon col·lectiu, ja que les proporcions són del 64%, quan els fills són majors de tres anys, enfront d'un 36% quan tenen menys d'aquesta edat. De fet, tal com mostren les dades, la gran majoria dels entrevistats amb fills d'edats inferiors als tres anys estan desocupats. Per tant, es fan paleses les greus dificultats d'aquests pares i mares amb fills petits a l'hora de participar en condicions òptimes en el mercat de treball. Tal com visualitzarem en propers apartats i en les citacions de les entrevistes, la precarietat laboral comporta no només una situació econòmica molt fràgil, sinó moltes altres dificultats quotidianes indubtablement implícites si hi ha una manca d'ingressos regulars fruit del treball remunerat.

Finalment, caldria fer referència als ajuts econòmics que reben les famílies entrevistades des de l'Administració. D'entrada, hem de comentar que els nuclis beneficiaris d'aquests ajuts són una minoria, ja que només representen un 28,57% de la

mostra. És una cobertura molt limitada i que comporta greus problemes econòmics, sobretot si tenim en compte una altra dada important, que és que tan sols un 2,8% dels nuclis reben pensió d'aliments per als seus fills per part del pare o mare corresponent. Les prestacions de què gaudeixen els participants de la mostra, ordenades segons el nombre de beneficiaris, són:

- els subsidis per fill a càrrec finançats per la Seguretat Social, que suposen una mitjana de 300,50 € l'any;
- la prestació derivada del Programa interdepartamental de la renda mínima d'inserció (PIRMI), amb una mitjana de 360,60 € al mes, en aquest cas a càrrec dels pressupostos autonòmics,
- i finalment, les ajudes familiars per fills menors de tres anys finançades també per la Generalitat de Catalunya.

A la mostra estudiada trobem una escassa presència de nuclis que siguin beneficiaris de les beques de menjador o de les beques per a escoles bressol públiques. Arran d'aquesta situació, considerem que les ajudes que reben els pares i les mares que hem entrevistat són mínimes i tenen un clar caràcter assistencial, i a més encara compliquen més la ja precària situació. Al mateix temps, a aquesta escassa assistència de l'Administració s'ha d'afegir la insuficient xarxa de serveis d'atenció als infants, i també la manca de mesures de conciliació ocupació-família, circumstàncies que il·lustren, sens dubte, la feblesa de les prestacions del nostre Estat del Benestar, sobretot en l'àmbit de la família.

L'objectiu d'aquesta breu descripció del perfil dels pares i mares entrevistats era cercar els principals trets comuns de tots ells; no obstant això, rebutgem la idea que les famílies monoparentals constitueixen un grup homogeni. No ho són de cap manera i, probablement, el fet que se n'unifiqui les problemàtiques respon més aviat a l'existència encara de prejudicis sobre aquestes famílies més que a la realitat. A més a més, tant l'anàlisi quantitativa que hem realitzat com la qualitativa ens han anat corroborant la gran diversitat en la composició i els perfils de les monoparentalitats a Catalunya. Ensenms, l'heterogeneïtat de les famílies monoparentals és patent tant en la manera com s'ha entrat a la monoparentalitat com en la manera de viure-la. Tanmateix, sí que podem trobar entre aquestes llars un fort vincle comú: la gran dificultat del dia a dia, de la vida quotidiana, de socialitzar i atendre en solitud els fills en unes circumstàncies i contextos no especialment favorables, sobretot si els manca suport de la família d'origen. La falta d'un programa específic d'atenció a les famílies –tant les biparentals com les monoparentals– agreuja les dificultats que ja de si mateixes comporten la criança i l'educació dels fills. En el cas de les famílies monoparentals, i sense obviar la seva heterogeneïtat, es poden delimitar amb facilitat un conjunt de problemes comuns que requeririen la implementació de mesures d'assistència. No obstant això, l'acció que s'emprenghi ha de venir, indefugiblement, del coneixement de la situació d'aquests pares i mares sols, ja que només si s'estudien podran sorgir mesures d'intervenció eficients adreçades a la millora de la qualitat de vida dels nuclis monoparentals. La nostra recerca respon, precisament, a aquest interès de conèixer i comprendre la situació i els diferents contextos dels pares i mares sols a Catalunya.

3. Breu referència biogràfica de les persones entrevistades

MARIA - ENTREVISTA 1

Mare sola de 47 anys amb un fill de 18 anys i resident a Palafrugell. Després de 13 anys de convivència amb el pare del seu fill, van trencar la relació sense recórrer als tràmits judicials pertinents; per tant la seva situació actual és separada de fet. Ha cursat estudis secundaris i en l'actualitat és ocupada laboralment. Ara que el seu fill és gran, refer la seva vida afectiva reprèn un sentit nou i intens.

MILENA - ENTREVISTA 2

Mare soltera amb una filla de tres anys. L'entrevistada té 33 anys i ha aconseguit mantenir una relació cordial amb el pare de la seva filla sense rebre, però, una pensió per a la manutenció de la nena. Resident a Palafrugell i amb un nivell instructiu mitjà, actualment treballa al sector serveis, concretament a l'hostaleria. No rep cap ajut per part de l'Administració ni tampoc en demana.

ANNA - ENTREVISTA 3

Mare soltera d'una filla de tres anys. L'edat de l'entrevistada és de 30 anys. Resideix a Barcelona i treballa com a psicopedagoga en un gabinet especialitzat. Actualment pateix una forta depressió originada pels maltractaments del seu excompany, qui, a banda, li reclama judicialment la custòdia de la filla. La seva experiència posa de manifest la necessitat de posar més atenció a les circumstàncies psicològiques de les mares soles i dels seus fills.

MARISOL - ENTREVISTA 4

Mare sola, arran de divorci, d'un fill de tres anys. En aquests moments resideix en un centre religiós d'acollida per a mares soles, on va acudir després de fugir dels maltractaments, físics i psíquics, que rebia del seu exmarit. Les condicions de la sentència de divorci van establir una pensió d'aliments de 19.000 pessetes, però el seu exmarit no se'n fa càrrec. L'entrevistada, que compta actualment 30 anys, ha trobat una feina de secretària i té intenció de sortir del centre d'acollida i compartir un pis amb una altra mare sola i els seus respectius fills.

ELOÍSA - ENTREVISTA 5

Mare soltera de 26 anys amb un fill de dos anys. Actualment resideix en un centre d'acollida on també exerceix de cuinera, ja que és a l'atur. El pare del seu fill no assumeix el finançament de cap despesa produïda pel nen, ni tampoc rep ajut per part de l'Administració. No tan sols li manca l'ajut del sector públic sinó també el familiar, ja que no té parents propers que li puguin proporcionar suport. Per tant, no és estrany que durant l'entrevista manifesti la gran solitud que sent, com també les punyents necessitats econòmiques que pateixen les mares soles.

FIFÍ - ENTREVISTA 6

Mare sola amb un fill de sis mesos, la Fifí va venir del Senegal a Catalunya empesa pel seu excompany, de qui, una vegada instal·lada a terres catalanes, va rebre constants maltractaments i la va forçar a treballar per a ell, tal com ja havia fet amb altres dones. Arran de l'embaràs el pare del seu fill la va abandonar i es va negar a reconèixer el nadó. L'entrevistada es va refugiar en un centre d'acollida de tarannà catòlic on actualment resideix amb el seu fill. Amb 22 anys i un nivell d'estudis baix es troba en situació de desocupació. Durant l'entrevista demanà més suport econòmic per part de l'Administració.

AMINA - ENTREVISTA 7

Mare sola per causa directa dels processos migratoris. Procedent del Marroc, va emigrar a l'Estat espanyol ja embarassada a la recerca d'un futur millor per al seu fill, mentre el seu marit restava al Marroc. Actualment té 28 anys, nivell d'estudis superiors i suficient experiència laboral; tanmateix li és impossible trobar feina, ja que es troba en situació il·legal. Resideix en un centre d'acollida per a mares soles a l'espera d'aconseguir la regularització de la seva situació i que això li permeti trobar una feina amb la qual pugui mantenir el seu fill. El seu principal problema és la situació de marginalitat en què viu des que va arribar.

NARCÍS - ENTREVISTA 8

Pare sol, divorciat, de 55 anys amb un fill sota la seva responsabilitat directa. El seu fill, de 17 anys, actualment està cursant el darrer curs de l'educació secundària en un centre públic de Barcelona, ciutat on resideixen. En Narcís fa dos anys que és pare sol, ja que anteriorment era la seva excompanya qui tenia la custòdia del fill. L'entrevistat actualment treballa com a professor universitari. Durant l'entrevista ens fa palesa la desigualtat de gènere que hi ha pel que fa a això, ja no tant amb perjudici per a la dona com per a l'home que assumeix la paternitat en solitari, perquè la societat encara no assumeix aquesta possibilitat i, per exemple, no pot beneficiar-se de l'ajut d'una pensió d'aliments per al seu fill, la qual durant el temps que el fill va conviure amb la mare sí que era facilitada.

TERESA - ENTREVISTA 9

Mare sola de 46 anys vídua des de fa deu anys. Es fa càrrec d'un únic fill que en l'actualitat té 13 anys. Amb el seu marit van adoptar junts el fill però tres anys després el marit va emmalaltir i morir, i la va deixar sola davant de la tasca d'educar i mantenir el fill. L'entrevistada té estudis universitaris i actualment treballa en una entitat d'estalvi barcelonina. Ens manifesta la dificultat de criar un fill sense tenir un referent masculí i alhora reclama un nivell de serveis de proximitat millor, que faciliti la vida quotidiana a les famílies monoparentals.

PEPITO GRILLO - ENTREVISTA 10

Pare sol de 55 anys responsable de dos fills de 14 i 18 anys. Divorciat de la mare dels seus fills, amb els quals resideix d'ençà que la seva excompanya va decidir que ja no podia fer-se càrrec de la seva educació ja fa un parell d'anys. Ha cursat estudis superiors i actualment treballa com a ginecòleg a Barcelona, on també resideix. Durant l'entrevista es dol per la poca atenció que es proporciona a les necessitats dels pares sols i per la duresa de la situació d'una separació matrimonial, sobretot quan la parella té fills, ja que suposa també separar-se d'aquests. Al mateix temps té problemes econòmics i treballa moltes hores, tantes que gairebé no té temps per als seus fills.

SHEILA - ENTREVISTA 11

Mare sola immigrant amb un nadó de molt poc temps de vida. Amb 33 anys resideix en un centre d'acollida per a mares soles, on ha trobat el refugi adient i la companyia perfecta per a la seva situació. El pare del seu fill està casat amb una altra dona i no ha assumit la seva responsabilitat envers el nen. A causa dels rígids valors familiars del seu context de vinguda, la seva família no coneix l'existència del nadó, ja que els suposaria un gran disgust. Actualment és a l'atur malgrat que és infermera diplomada, ja que la seva situació de residència al territori català no està regularitzada i, per tant, no pot exercir. Rep l'ajuda del PIRMI com a únic ingrés econòmic. El principal problema que ens manifesta és l'econòmic, i també tots els derivats de la seva situació d'estrangera i la relació amb la població autòctona catalana.

HELENA - ENTREVISTA 12

Mare sola de 26 anys amb un nen d'un any d'edat. Immigrant equatoriana, va quedar embarassada ja a Catalunya del qui era el seu company, que no es va fer càrrec de la situació. Arran de l'embaràs va perdre la feina i per tant va perdre els ja escassos recursos econòmics. Va acudir a un centre d'acollida, on encara resideix. En l'actualitat treballa a l'economia submergida proporcionant serveis de proximitat, d'atenció a gent gran en les cases particulars. Té el permís de residència a punt d'expirar; tanmateix el seu desig seria que el seu fill creixés a Catalunya més que no pas a l'Equador.

NAFAS - ENTREVISTA 13

Mare sola d'un fill de cinc anys. Actualment té 39 anys, en fa poc més de dos que es va separar judicialment del que fóra el pare del seu fill i el seu company durant 10 anys de convivència. L'entrevistada, de classe mitjana-alta, i el seu excompany, amb l'ajut d'un mediador familiar, van consensuar tots el apartats del procés de separació. Igual que el seu excompany, treballa com a professora universitària a la ciutat de Barcelona, per bé que resideix a Sant Cugat del Vallès, on el seu fill assisteix a una escola privada concertada. Durant l'entrevista fa palès l'alt nivell de desigualtat entre homes i dones que encara hi ha a la nostra societat. Entre d'altres qüestions, reclama com a més urgent que es proporcionin més atenció institucional a les famílies monoparentals, i també que s'estableixin xarxes de diàleg i de suport emocional per a aquests nuclis de progenitors sols.

PASTORA - ENTREVISTA 14

Mare sola de 32 anys amb un fill d'11 mesos. Divorciada d'un matrimoni anterior, amb el pare del seu fill, però, no hi va conviure. Per tant es considera a si mateixa mare soltera. El pare del seu fill, company sentimental estable fins al moment de l'embaràs, no va assumir la responsabilitat envers el seu fill, fet que la va forçar a acceptar la criança del nadó en solitari. Avui dia se sosté econòmicament, ella i el seu fill, amb l'ajut de la seva família d'origen i amb els ingressos que obté amb feines de caràcter temporal, i rep des de l'Administració estatal una prestació per fill a càrrec. L'entrevistada, de classe treballadora, resideix i treballa a la ciutat de Barcelona i és membre de l'associació Cuques de Llum, de la qual rep suport emocional constant. Manifesta unes grans mancances per part de l'Administració pel que fa a la implementació de mesures de suport als nuclis monoparentals, especialment per a la petita infància.

SUSANA - ENTREVISTA 15

Mare soltera amb un fill de poc més d'un any d'edat. Va arribar a Barcelona des d'Anglaterra per treballar en una gran empresa al departament de comerç internacional. Professionalment altament qualificada, va ser acomiadada just després de sol·licitar una reducció de jornada per a atendre el seu nadó. Actualment, amb 38 anys, es troba en situació d'atur i vivint dels seus estalvis sense cap mena d'ajut institucional. Enamorada de la ciutat, no vol tornar al seu país malgrat que és conscient que allà ho tindria més fàcil per la implicació de l'Estat en la situació de les famílies monoparentals. Membre de Cuques de Llum reclama més sensibilitat de la societat en general envers les circumstàncies que envolten les mares soles i que això es tradueixi en més respecte.

CARLOTA - ENTREVISTA 16

Mare, divorciada, amb un únic fill de 12 anys d'edat. Viu la maternitat en solitud ja fa una dècada, d'ençà que se separà del seu exmarit, de qui no rep cap mena de pensió, ni d'aliments ni molt menys compensatòria. L'entrevistada té estudis superiors malgrat que l'embaràs inesperat li suposà un trencament del període de formació, i es va veure obligada a deixar la llicenciatura de dret. Més tard va reprendre els estudis i s'especialitzà en màrqueting. Actualment té 33 anys, treballa a la ciutat de Manresa, on també resideix, i es dedica professionalment al màrqueting. Originàriament de classe alta, va sofrir el rebuig social que genera la seva situació, primer, de mare jove, més tard de mare sola, especialment en una ciutat mitjana. Durant la conversa manifesta la duresa de les circumstàncies que envolten el fet de ser mare sola i no únicament des del punt de vista econòmic, que també compta, si no a causa de la incomprensió dels qui l'envolten, la càrrega emocional que suposa la responsabilitat d'atendre un fill en solitari, la complicada inserció laboral, etc. Reclama més ajuts, tant econòmics com de serveis, com de protecció laboral.

MARIETA - ENTREVISTA 17

Mare soltera amb 43 anys i un fill de dos anys. Llicenciada i amb un màster en pedagogia, actualment treballa com a mestra en una escola bressol de Barcelona, ciutat en la qual també resideix. L'entrevistada, de classe mitjana, rep l'ajut constant dels seus pares, i això li permet continuar treballant amb una relativa normalitat. Forma part de l'associació Cuques de Llum, on troba mares com ella amb qui poder compartir les tensions emocionals produïdes per l'enorme sentit de la responsabilitat que produeix el fet d'enfrontar-se sola a la maternitat. Es dol de la nul·la adaptació de les circumstàncies laborals a les familiars, les quals, segons el seu parer, haurien de ser prioritàries.

XÈNIA - ENTREVISTA 18

Mare sola de dos fills de cinc anys i dos mesos, ambdós com a mare soltera. Els pares dels seus fills no han assumit de manera completa la responsabilitat de la paternitat, i per tant ha d'assumir-la totalment la mare. Tanmateix, el pare del segon nen no ha perdut absolutament el vincle amb la mare ni amb el fill. Li manca el suport de la família d'origen i únicament compta amb una prestació econòmica per a ajut familiar. De classe social mitjana i amb estudis secundaris, treballava com a secretària de direcció fins que va ser acomiadada mesos després de la primera maternitat. Actualment és a l'atur després de passar per nombroses feines de caràcter temporal i precari. Viu a Castelldefels en un pis de lloguer, ja que ha hagut de rellogar el seu propi per tal de poder acabar de pagar la hipoteca. Dona emprenedora, és la fundadora i presidenta de l'associació per a mares soles Cuques de Llum. La conversa que vam tenir amb la Xènia ens proporcionà molta informació al voltant del que representa emocionalment el fet de ser mare sola tant per a ella mateixa com per als seus fills.

JÚLIA - ENTREVISTA 19

Mare soltera de classe mitjana-alta, amb una filla d'un any i mig el pare de la qual no en coneix l'existència. En l'actualitat té 33 anys i treballa com a interiorista sota el règim d'autònoms. Resident a Barcelona, rep un inestimable ajut de la seva família tant en l'aspecte emocional i logístic com en l'econòmic. L'Administració catalana li proporciona una ajuda anual per als menors de tres anys. És un membre de l'associació Cuques de Llum, on troba comprensió envers les seves preocupacions gràcies a la situació de les altres mares que en formen part. Durant l'entrevista manifestà l'enorme angoixa que li produeix la inestabilitat laboral i sobretot econòmica inherent al fet de ser treballadora autònoma i reclama una millora de la legislació laboral en aquest aspecte que tingui en compte les necessitats de tots els tipus de famílies.

SÒNIA - ENTREVISTA 20

Mare sola de tres filles d'onze mesos fruit d'un part múltiple. Està separada judicialment del pare de les nenes, qui la va abandonar en assabentar-se de l'embaràs i de qui no rep cap mena de sosteniment. L'edat de l'entrevistada és de 31 anys, ha cursat estudis superiors i en l'actualitat fa un màster *on line*. Té la residència establerta a Alella, es troba en situació d'atur i sense rebre el subsidi corresponent, i viu gràcies a l'ajut dels seus pares, els quals no es limiten a les contribucions econòmiques sinó que es dediquen també a l'atenció constant que requereixen les nenes. Les nenes pateixen diverses malalties que no permeten que la mare les deixi ni un moment soles, ja que li han construït un vincle de gran dependència; per tant, el desgast emocional és profund i la inserció al mercat de treball resulta molt més complicada. Rep ajudes econòmiques tant per manca de recursos econòmics (PIRMI) com pel fet d'encapçalar una família nombrosa. Tanmateix, comparats amb les despeses que té no li semblen suficients. Per tant, reclama més atenció a la seva situació i a la de tantes mares com ella que integren l'associació Cuques de Llum.

MARTA - ENTREVISTA 21

Mare sola de 34 anys, amb dos fills de vuit i sis anys. Separada de fet del pare dels seus fills, està esperant que el procés de separació judicial finalitzi, ja que fa més de dos anys que es va produir la ruptura de la parella. La separació, la va proposar ella mateixa sense que el seu excompany hi estigués d'acord i això li ha representat nombrosos problemes, com el fet que el pare dels seus fills deixés la feina per no veure's obligat a pagar la pensió d'aliments acordada (45.000 pessetes mensuals). L'entrevistada té un nivell d'estudis baix i fins que va contreure matrimoni va treballar en el servei domèstic, però va deixar de treballar en aquell moment. Actualment, però, i després de molts esforços ha aconseguit un contracte indefinit a jornada completa com a cuinera. La separació ha produït una aguda disminució del seu nivell de vida, que era molt alt mentre estava casada. Ha patit, i pateix, un fort rebuig social i de la seva família per una separació que no volien comprendre i que en una ciutat mitjana com és Sabadell tothom coneix. Durant la conversa manifesta les fortes necessitats econòmiques i de suport emocional que tenen les mares soles, i també l'extrema ineficàcia de la burocràcia judicial.

ALEXANDRA - ENTREVISTA 22

Mare soltera d'una filla d'un any i mig, procedent d'Anglaterra i amb una edat de 32 anys. Actualment es troba en situació d'inactivitat malgrat que té estudis superiors. Aquesta inactivitat, l'ha decidida ella mateixa, ja que el seu desig –i dret– era criar la seva filla durant els primers anys de vida sense veure's obligada a deixar-la a càrrec d'altres persones. El pare de la filla no ha acceptat el seu naixement; tanmateix manté el vincle, malgrat que no les ajuda econòmicament, en part perquè tampoc no s'ho pot permetre. És originària d'una família de classe alta que li ha proporcionat un important ajut econòmic en forma de préstec. És beneficiària del PIRMI, com també del suport continuat dels serveis socials del seu districte, Ciutat Vella. Veu el futur amb confiança, ja que en el terreny laboral no creu que tingui greus problemes per a tornar-se a inserir. Ens manifesta les complicacions inherents a la criança d'una filla en solitari, i també les grans desigualtats que hi ha entre homes i dones, sobretot pel que fa a l'assumpció de la responsabilitat envers els fills. Reclama un nivell més alt de suport econòmic i també de serveis de proximitat per part de l'Administració.

PILAR - ENTREVISTA 23

Mare sola de dos fills, un noi de 16 anys i una nena de quatre. Resideix a Barcelona però és originària de Valladolid, on resideix el seu fill a càrrec dels seus pares, els quals s'encarreguen de l'atenció de la malaltia que pateix el noi, una greu deficiència psíquica. L'entrevistada fa anys que no pot veure el seu fill, i per tant se sent mare sola exclusivament de la seva filla petita. Cap dels pares ha volgut compartir la criança dels fills i en el fons se n'alegra, ja que no confia gaire en la capacitat educadora de cap dels dos. Actualment té 35 anys, es troba en situació d'atur després d'un breu període de treball en una clínica de geriatria, que és la seva especialitat. Sense dret a subsidi, viu per ara en l'espera que se li concedeixi un PIRMI mentre cerca un lloc de treball que li permeti tenir cura de la seva filla. És usuària dels serveis socials de Ciutat Vella (Barcelona), que li han proporcionat un lloc per viure: un pis compartit amb altres persones que no coneix; per tant és lògic que la seva prioritat sigui trobar una feina que li permeti finançar-se un habitatge per a ella i la seva filla soles.

ÁNGEL - ENTREVISTA 24

Pare sol de 48 anys amb un fill de tres anys. Viu la paternitat en solitari arran de la ruptura de la relació que mantenia amb la mare del seu fill, amb la qual cohabitava. Separat de fet, per tant, el seu estat civil és divorciat d'una altra parella anterior amb qui no va poder tenir fills, el seu somni més gran. És jubilat per invalidesa i rep una pensió mínima que juntament amb el subsidi de la Seguretat Social per fill a càrrec, l'entrevistat considera que és suficient per a viure. Malgrat que manifesta la suficiència dels seus ingressos i la disponibilitat temporal per atendre el seu fill que li proporciona el fet d'estar jubilat, és plenament conscient que, especialment les mares soles, requereixen un gran nombre d'ajuts a causa de les seves circumstàncies, sobretot a l'hora de conciliar ocupació i família.

LLÚCIA - ENTREVISTA 25

Mare sola arran d'una separació judicial, d'una filla de sis anys. Actualment té 35 anys i n'han transcorregut quatre des que es va separar del pare de la seva filla, de qui no rep pensió d'aliments i que s'ha declarat insolvent. Davant d'aquest fet l'entrevistada no ha presentat recurs, ja que el seu excompany no té una situació laboral regulada. La situació laboral de la Llúcia és inestable; actualment treballa de florista amb un contracte de caràcter temporal. El nivell d'estudis que ha adquirit és mitjà, va arribar a iniciar una diplomatura però no la va finalitzar. Per part de l'Administració rep una beca de menjador per a la nena i un subsidi per fill a càrrec finançat per la Seguretat Social. A banda, té el suport constant de la seva família d'origen, que pertany, com la mateixa entrevistada, a la classe treballadora. Per a l'entrevistada el principal problema de les mares soles és la precarietat del món laboral on s'han de moure i tot el que això implica per a la qualitat de vida de les famílies monoparentals. També posa de manifest les dificultats que provoca el fet que no es castigi de manera adequada l'impagament de les pensions d'aliments per part dels pares.

MAR - ENTREVISTA 26

Mare sola de 39 anys amb dos fills de 14 i 8 anys. Es va separar judicialment del pare dels seus fills fa tres anys, després de 18 de convivència. Els acords establerts en el procés de separació preveïen una pensió per a aliments de 58.000 pessetes per als dos fills. La situació laboral de l'entrevistada, de classe treballadora, és d'ocupada; es dedica professionalment a la perruqueria. No rep cap suport de la seva família ni tampoc per part de l'Administració. El seu cas il·lustra a la perfecció les dificultats per què passen les famílies monoparentals a l'hora de conciliar el treball remunerat i l'atenció a la llar-família, sobretot quan els fills són petits.

ELENA - ENTREVISTA 27

Mare sola de 37 anys amb una nena de dos anys d'edat. Separada de fet en tràmits de separació judicial del pare de la seva filla després de cinc anys de convivència. Els acords provisionals previs a la sentència de separació estableixen una pensió d'aliments de 125.000 pessetes mensuals. És llicenciada en dret i professionalment es dedica a l'advocacia com a membre d'un bufet d'advocats. La flexibilitat de l'horari de la seva feina, i també el fet que compta amb ajuda domèstica remunerada resident, li permet conciliar amb facilitat el treball remunerat amb les tasques de cura de la llar-família. Durant l'entrevista ens manifesta l'interès per recompondre la seva vida afectiva.

MARTINA- ENTREVISTA 28

Mare sola de 43 anys amb una filla de sis. Separada de fet del pare de la seva filla des de fa cinc anys. Sense voler acudir als tràmits judicials, i després d'haver conviscut cinc anys, han consensuat la quantia de la pensió de manutenció de la filla en 25.000 pessetes mensuals. L'entrevistada pertany a una família de classe treballadora, de la qual rep un suport constant que li permet de conciliar la vida laboral amb la vida familiar, que per a la Martina és la principal complicació de les mares soles, a banda, és clar, de les dificultats econòmiques. Ha cursat estudis superiors de magisteri i actualment treballa com a instructora de *shiatsu* en centres cívics de Barcelona, ciutat on també resideix.

MARIONA - ENTREVISTA 29

Mare sola d'una nena de sis anys. Divorciada d'una parella anterior al pare de la seva filla, amb aquest va mantenir una relació estable durant sis anys però no hi va haver convivència. L'embaràs suposà la ruptura de la parella davant del rebuig del seu excompany d'assumir la responsabilitat que suposa la paternitat. D'ençà del trencament no n'ha sabut res més; creu que ha marxat a l'Argentina. No rep cap pensió per part del pare ni tampoc cap ajut públic. En l'actualitat, amb 45 anys d'edat i estudis secundaris, treballa al sector serveis exercint de cuinera en un restaurant de Badalona. El principal problema que té és l'econòmic, però també hi ha la conciliació entre l'esfera laboral i l'esfera familiar, especialment a causa de la gran distància entre el lloc de treball (Badalona) i el de residència (Barcelona). Gràcies al suport de la família, especialment de la seva germana, pot tirar endavant.

NÚRIA - ENTREVISTA 30

Mare sola de 33 anys, amb una filla de dos. Malgrat que va mantenir una relació sentimental amb el pare de la seva filla durant deu anys no van compartir residència. La ruptura amb la parella es va produir arran del naixement de la filla i s'establí un conveni regulador pel qual el pare, d'un any ençà, es fa càrrec d'una pensió per a aliments d'un total de 40.000 pessetes al mes, que és l'única ajuda econòmica que rep, ja que l'Administració no li n'ha concedit cap. L'entrevistada, resident a Barcelona, al barri de la seva infància, ha cursat estudis de formació professional i actualment treballa en una perruqueria com a especialista en estètica. Compta amb el suport constant dels seus pares, sobretot per poder compatibilitzar el treball remunerat amb la cura de la seva filla. El seu principal problema és la gran dificultat per conciliar horaris, com també les limitacions econòmiques.

ESTEFANÍA - ENTREVISTA 31

Mare sola des de fa cinc anys d'un noi de 13 anys i una nena de 9. Està separada de fet del pare dels seus fills, a qui, per intervenció judicial, li retenen 40.000 pessetes al mes del seu sou per a la manutenció dels fills davant de la seva negativa a fer-se'n càrrec. L'entrevistada, amb 41 anys i baixa qualificació professional, presenta una trajectòria laboral extremament precària i discontinua que enllaça una successió de feines eventuais i mal remunerades amb etapes de depressions i crisis nervioses. La conjunció d'episodis de maltractaments per part del pare del noi i la nena, la inestabilitat laboral, les dificultats d'inserció social del fill i els constants problemes quotidians ha afeblit el seu estat psicològic. És usuària dels serveis socials del barri barceloní on resideix, però actualment no rep cap pensió malgrat que durant dos anys i mig va rebre l'ajut del PIRMI i l'organització Càritas l'ajudava per al sosteniment econòmic de l'habitatge. A més a més, no té cap mena de suport familiar. Es tracta d'una situació que il·lustra perfectament l'extrema dificultat que pateixen les mares soles sense qualificació professional i sense una xarxa familiar sòlida que els doni suport materialment i emocionalment.

GLORIA - ENTREVISTA 32

Mare sola de 32 anys, amb tres fills: un nen de 7 anys, una nena de 3 anys i un nadó a punt de néixer. Procedeix del Perú, i d'ençà que va arribar a Catalunya, fa uns quants mesos, ha perdut el contacte amb el pare dels seus fills, el seu company durant vuit anys. Per tant, es considera mare sola. En l'actualitat resideix en un convent on atenen dones embarassades, i es veurà obligada a abandonar-lo quan tingui el seu fill, i es traslladarà a una altra casa d'acollida, també religiosa, però dedicada a la cura de les mares soles i els seus fills finançada per Càritas i situada a la ciutat de Barcelona. L'entrevistada va iniciar estudis superiors al seu país d'origen però no els va poder finalitzar. La seva situació de resident irregular l'obliga a treballar a l'economia submergida com a dona de fer feines. Tanmateix, per causa de l'avançat estat de gestació s'ha vist obligada a deixar de treballar i ara no obté cap mena d'ingrés econòmic. La seva precària situació econòmica no li permet ni tan sols comunicar-se telefònicament amb els seus dos primers fills, que de moment resideixen al Perú amb la família. El seu principal problema és la irregularitat que viu com a immigrant que no li permet treballar al sector formal ni tampoc ser beneficiària de cap ajut públic, i ha de viure de la caritat religiosa.

PERE - ENTREVISTA 33

Pare sol de 33 anys d'edat. És responsable de dos fills, una nena de 6 anys i un nen de 2. La sentència de separació de la mare del fill i de la filla va establir, mitjançant la intervenció d'una medidora familiar, que el pare i la mare en compartien la cura al cinquanta per cent. Cadascun resideix amb el fill i la filla durant tres mesos, i a més a més comparteixen els caps de setmana. Per tant, mantenen un constant contacte amb els fills. Quant a les despeses de la manutenció, s'assumeixen en proporció als ingressos econòmics de cadascú, de manera que el Pere es fa càrrec del 60% del total. Ja fa dos anys que duen aquesta dinàmica, després de ser parella i conviure durant set anys. L'entrevistat ha cursat estudis superiors, una diplomatura de treball social, i en l'actualitat treballa a Càritas, on es troba molts casos de famílies monoparentals amb greus problemes d'inserció social. No rep cap ajuda pública malgrat que assegura que no pot assumir totes les despeses quotidianes. El principal problema que té és l'econòmic, i també el de la conciliació del temps de vida i el de treball, com també la manca de sensibilitat que hi ha envers els nuclis monoparentals encapçalats per un home.

CARME - ENTREVISTA 34

Mare sola d'un fill de 14 anys d'edat. Es va divorciar del pare del seu fill fa 13 anys, després de vuit de convivència, i no rep cap pensió d'aliments ni cap suport per la cura del fill d'ambdós. L'entrevistada té 44 anys i un nivell d'estudis primaris. Resideix a Sant Feliu de Llobregat, on també treballa com a auxiliar administrativa. Es tracta d'una dona de classe mitjana amb dificultats per a la conciliació ocupació-família. El seu interès se centra, ara que té el fill ja prou gran, a reprendre la vida social i poder reconstruir la seva vida afectiva.

ROSER - ENTREVISTA 35

Mare soltera de 37 anys amb un fill de nou anys d'edat. El pare del seu fill no s'ha fet responsable en cap moment de la seva manutenció. L'entrevistada, de classe treballadora, es dedica laboralment a la infermeria, però de manera temporal i fent substitucions. A la càrrega de tenir cura tota sola del seu fill s'hi ha afegit la gran necessitat d'atenció que té el seu pare actualment, a causa de la seva edat avançada. No rep cap ajuda per part de l'Administració. Reclama més atenció per a la cura de les persones dependents, tant les grans com les petites, com també més sensibilitat al voltant d'aquestes circumstàncies de les famílies que tenen un elevat nombre de membres dependents.

4. Experiència i quotidianitat de la monoparentalitat

La vivència de la monoparentalitat

En el viscut de la monoparentalitat, les dones i homes entrevistats expliquen com s'han sentit pel fet de viure la maternitat i paternitat en solitari, i en la majoria dels casos, tal com s'il·lustra en les citacions que exposem, coincideixen a destacar les dificultats que han tingut per mantenir la família i poder tirar endavant amb unes míni-

mes condicions de «normalitat». Hem pogut recollir nombrosos testimonis que reflecteixen l'experiència i les complicacions de viure la monoparentalitat, tant en el moment en què es produeix com mentre es desenvolupa. A la vegada, però, insisteixen molt sovint que tot i l'esforç que han de fer, ha valgut la pena assumir-la i que se senten orgullosos d'haver anat superant les diverses dificultats de viure sense parella amb els fills, ja que el resultat de veure'ls créixer els omple de satisfacció.

«Jo he tingut moments de tot, el primer any és fatal, perquè és trencar amb tot, és que no trenques només amb la família de tres persones, trenques amb tota una família, amb uns costums (...) Però a la vegada, és l'experiència més maca, més dura també, però això m'ha fet més forta i tenir el meu fill al meu costat era el que jo volia, el que m'importava, les altres coses m'eren igual, quan em vaig separar no vaig demanar res, només el meu fill.»

MARIA-1

«Dentro de lo malo de ser madre sola hay algo bueno y es ver a mi niño que va creciendo, me da más fuerza y yo siempre digo que es por él que tengo que luchar y tengo que trabajar, veo lo bueno, lo positivo, hay que mirar el futuro y no el pasado, el pasado me ha ido muy mal.»

HELENA-12

«Home, és dura. No és que no sigui feliç. Sóc feliç, m'entens?, però és dur. Hi ha una part que et sents tu molt responsable de tot, i molt... el que dèiem abans, *dueño de tu vida*, no?, però hi ha moments que et cansa molt. És dur en el sentit d'esgotament: acabes esgotada, si ets responsable, és clar.»

MARTINA-28

Temps d'oci, temps lliure

La responsabilitat que comporta la monoparentalitat és immensa, tal com diu la citació següent, i el temps per a si mateixa queda reduït al temps amb els fills:

«Ser mare sola és una satisfacció immensa i després molt dur, molt dur, molt dur. Pensa que són les vint-i-quatre hores, excepte aquestes coses puntuals que demano per favor als meus pares, el que no poden estar és vint-i-quatre hores amb les nenes. I, a veure, els teus problemes, els teus sentiments... tot això s'aparca perquè ara són elles primer... Vull dir, tu com a persona no ets ningú, aleshores és un canvi molt bèstia. Vull dir d'estar per exemple abans soltera, que eres tu, i el centre eres tu i tu vivies per a tu mateixa... a casada, que és compartir quelcom que figura molt meravellós amb una altra persona, a passar de sobte a estar completament sola, que la teva vida no té cap significat perquè has de cuidar tres criatures. Mai no tenies cap decisió així molt forta, perquè eres tu, però ara és una responsabilitat de tres criatures i intentar prendre decisions tu sola.»

SÒNIA-20

Els homes i les dones entrevistats expliquen la dificultat de gaudir del temps lliure; de fet, pràcticament no en tenen, ja que les tasques de cura dels fills es duen a terme en solitari i no es poden compartir amb la parella, inexistent en molts dels casos estudiats. La dedicació gairebé exclusiva que aquestes mares i pares sols dediquen als seus fills fa que no puguin gaudir com feien habitualment del temps d'oci propi. Per tant, segons moltes persones entrevistades, quan s'entra en una situació de monoparentalitat desapareix l'espai de temps per a realitzar-se com a persona autònoma, per a estudiar, per a relacionar-se, sortir o viure de manera més lliure, ja que encapçalar famílies monoparentals comporta dedicar molt de temps a l'ajuda i atenció dels fills. Així mateix, la precarietat econòmica es reflecteix també en el discurs sobre el temps lliure, puix que el precari estatus econòmic de la majoria dels casos estudiats no permet pagar un cangur o una persona que es responsabilitzi del fills, encara que siguin unes hores, i faciliti, en conseqüència, disposar de temps de vida personal. Donen la paraula als protagonistes de la recerca:

«Un cop ets mare et sembla que el més important és la criatura, però també és important tenir la teva vida a part de la criatura.»

MILENA-2

«És que és com un mitjó que el gires del revés, absolut. De tenir temps per a tu a no tenir absolutament temps per a tu. És que és una cosa que si no la vius és impossible de saber, i més vivint sola amb la meua filla. Per dutxar-me ha d'entrar al lavabo perquè no la puc deixar sola. Quan haig d'anar a fer un pipí ha d'entrar amb mi al lavabo. Si estic cuinant haig de tenir cura que s'estigui a la cadireta, perquè no li pugui caure res a sobre perquè a més tinc un pis que és molt "xulo", però jo me'l vaig fer pensant viure-hi jo sola; que és un loft, saps? No té cap paret. Llavors tinc la cuina al mig del pis i no tinc manera de vigilar que no m'hi arribi la nena, llavors l'haig d'asseure. Haig de vigilar moltíssim.»

JÚLIA-19

«Bé, és que és el que deia, la meua vida va canviar radicalment. Jo era una persona una mica que vivia per a mi, tenia una feina estable i un sou estable, viatjava molt, sortia molt, estava molt oberta culturalment a tot el que feien, anava a exposicions, anava al cine i tot això està eradicat de la meua vida i hi ha un nen, que no et dic que sigui... És diferent, no és dolent per a mi. El nen m'omple molt i realment estic boja per ell i és el millor de la meua vida i estic encantada. Però és una realitat això i... em comprava els diaris i els anava acumulant perquè no tenia temps ni per llegir-los però jo en tenia la intenció: 'algun dia aconseguiré llegir els diaris'. I encara ho faig, eh?, has vist? Ara sí, el diumenge, a la nit, quan ja està dormint, sí que puc llegir els diaris. Ja no és el mateix que al matí, però bé, sí que els puc llegir. Que de mica en mica vaig recuperant la meua vida, però és molt diferent.»

MARIETA-17

Noves relacions, noves famílies

La falta d'accés al temps personal dificulta també, segons les persones entrevistades, poder reprendre una vida afectiva o la possibilitat de formar de nou una família. Construir una nova relació costa temps i això és precisament el que manca als pares i mares sols. Al llarg de les entrevistes, es manifesta clarament la voluntat de refer la vida afectiva i familiar, però també les dificultats amb què es troben pel fet de tenir fills sota la seva responsabilitat. En aquest sentit, també ens parlen d'una certa estigmatització social i rebuig de moltes persones, que quan coneixen la situació monoparental s'allunyen i tenen por de mantenir els vincles emocionals si han de compartir els problemes i les necessitats dels fills dels nuclis monoparentals. En alguns casos, ens expliquen que se senten menysvalorats i tenen sentiments de culpabilitat, perquè han experimentat que moltes persones creuen que la monoparentalitat és fruit d'haver fracassat en la vida de parella i que, a més a més, aquest fracàs suposa dificultats futures si es vol formar de nou una vida familiar estable. És més, fins i tot de vegades es considera que el «fracàs» de la parella els incapacita per cuidar correctament els seus fills. Certament, tot plegat demostra que encara hi ha greus prejudicis i estereotips que impedeixen que en la nostra societat es pugui viure de ple la monoparentalitat com una altra forma de família possible i també desitjada, en alguns casos. Les citacions següents reflecteixen ben bé tota aquesta experiència:

«Sí, sí, sí. M'encantaria reconstruir la meva vida afectiva, i s'ha de dir, doncs, que el fet de tenir un fill suposa uns certs entrebancs. La veritat és que l'última relació seriosa que vaig tenir, va acabar perquè la meva companya no acceptava el meu fill, no, no l'acceptava, se li va entravessar totalment i això es va fent gros i va acabar la relació. I ni als homes ni a les dones els agrada gaire haver d'assumir fills que no són seus, a vegades se soluciona... però hi ha problemes. Potser a les dones els perjudica més que als homes, els homes moltes vegades no tenen els fills, però també això... feia tres anys que sortia amb una noia i se li va entravessar totalment el meu fill, li veia tots els defectes i no li veia cap virtut. I a mi per al futur, m'encantaria refer la meva vida afectiva, i més tenint en compte que el meu fill té 18 anys i dono per acabat –no del tot, però...–, ja dono per acabada l'etapa de més atenció, encara que continuï vivint aquí i que jo intentaré donar-li un cop de mà, de controlar-lo, de supervisar-lo, no el deixaré solt de tot allò d'anar deixant la corda a poc a poc, però als 18 anys ja pot aspirar a una autonomia. I això potser serà una ocasió perquè jo em dediqui a buscar parella.»

NARCÍS-8

«És una qüestió de temps, jo no tinc temps vital per a tenir una parella prou estable per tenir un altre fill. És així.»

MARIETA-17

«Sí que me gustaría tener otra pareja y si económicamente la chica lo desea, no me negaría a tener otro chiquillo, encantado de la vida, pero si económicamente no es posible, pues... porque con mi paga no es muy posible,

pues para convivir tres personas ya vas cuesta arriba, pues con cuatro ya sería... una vida imposible. Entonces tener más hijos para vivir económicamente mal, no; ahora, si económicamente vivimos bien, pues sí.»

ÁNGEL-24

«Parella no n'he tingut però sí que he conegut alguna persona però m'ha fet molta por pel meu fill, no he volgut mai que el meu fill agafés la figura d'un home com el futur pare i són dues experiències que han anat molt bé i amb les quals mantinc una molt bona relació i trobar una altra persona per refer la meva vida emocional... doncs sí, però suposo que no he trobat la persona adequada... o que no surto per conèixer gent... Perquè és clar, si estàs tot el dia treballant, arribes a casa, atendre la feina de casa; arriba el dissabte, vas al súper, vas al mercat, has de rentar, has de planxar, he de portar el fill al bàsquet perquè és sagradíssim, el porto on calgui... el diumenge a la tarda no faig res, faig sofà i no tinc ganes de sortir a la nit. Jo sé que és una cosa que hauria de fer.»

CARME-34

«Va ser bastant dur, al principi, perquè els meus pares són molt tradicionals... Bé, jo em vaig casar perquè estava esperant el meu fill, estava embaressada i vam decidir casar-nos. Ara no ho hagués fet mai, però jo crec que vaig ser bastant valenta separant-me pel tipus de família que era.»

CARLOTA-16

«Rebuig sempre n'hi ha, fins i tot d'amistats i tal o la pròpia família que... no la més propera però sí de germans o així que no han acceptat una separació que sempre hi ha culpa de l'altra banda... un cert rebuig cap a mi sí, i cap a les meves filles també. Hi ha tiets meus que no han vingut a veure les nenes, i a mi això em cau... a mi que em facin un lleig val, però a les meves filles ja és un altra història.»

SÒNIA-20

Accés al mercat de treball

Les possibilitats d'accedir a una feina i també a la promoció dins del lloc de treball és més difícil en una situació de monoparentalitat. El fet de no poder comptar amb la parella per tenir cura dels fills, comporta que laboralment aquestes dones i homes estiguin superocupats per poder combinar horaris escolars o d'escoles bressol amb horaris del treball remunerat. En aquest sentit, trobem nombrosos testimonis de les dones entrevistades que han hagut de renunciar a feines per causa dels estrictes i poc flexibles horaris laborals, i d'altres que han hagut de demanar ajustaments d'horaris per atendre millor els seus fills en sortir de l'escola.

«A la feina no et tenen cap mena de consideració pel fet de ser mare sola, al contrari, no volen molèsties, jo, com que estic fent suplències m'han putejat molt.»

ROSER-35

Vida laboral, vida familiar

Les dificultats per conciliar la vida laboral i la familiar apareixen en gairebé la totalitat de les entrevistes realitzades. Tot i que, en aquest aspecte, caldria diferenciar entre classes socials, ja que les mares i els pares sols que disposen de més ingressos no tenen tants problemes per pagar una persona que tingui cura dels fills i de la casa mentre s'està treballant. Ara bé, per a una mare o pare sense gaires recursos es fa molt difícil combinar els temps de vida entre horaris escolars i feina. I tot es complica encara més per la manca de recursos públics que facilitin l'harmonització de la vida laboral i la familiar al nostre país. El treball reproductiu s'ha de fer sol i requereix temps i atenció; en molt pocs casos se'ns manifesta que es tingui ajuda o suport per a les tasques domèstiques. Els ritmes vitals i la vida quotidiana s'han capgirat:

«No, no. Llevo el mismo ritmo. Cuando estaba la madre, ella hacía la comida y yo me llevaba al chiquillo al parque, pero ya, al irse ella... pues nada, metí al chiquillo en la guardería y mientras estaba en la guardería arreglaba las cosas de casa y la comida; en veinte minutos o en media hora ya la tenía hecha.»

ÁNGEL-24

«En aquests moments encara és molt la dona, la que assumeix bàsicament l'organització de tot el que és l'esfera reproductiva, de tot el que és l'organització domèstica, tot el que és la compra, tot el que és la neteja de la casa, tot el que és... doncs bé, si s'ha de comprar, si s'ha d'arreglar no sé què, has d'avisar una persona que vingui a fer-ho, doncs bàsicament això, si el nen ha d'anar al metge ets tu qui ha de buscar un espai per poder dur-lo al metge, etc. Per tant, des d'aquest punt de vista tota una sèrie d'activitats que poden estar compartides, ara les estic fent totalment jo. Quan vivíem junts, per exemple, teníem una persona que ens ajudava a fer la neteja de la casa. Les parts de la neteja, en aquests moments, pel fet de separar-me, vaig haver de prescindir d'aquesta ajuda, la qual cosa vol dir que jo haig d'assumir totalment la neteja de la casa.»

NAFAS-13

«El primer any no va entrar a una guarderia pública malgrat que jo fa 20 anys que treballo. No tenia cap preferència ni per ser mare monoparental, ni per ser treballadora. Que no sé quina de les dues coses m'emprenyava més. I no va entrar el nen en una guarderia pública.»

MARIETA-17

Sovint aquestes famílies no tenen més opció que recórrer a cangurs o a persones de confiança, ja que els horaris tradicionals de les escoles primàries o de les escoles bressol no casen amb els laborals, per bé que, tal com ja hem comentat, hi ha mares i pares que a causa de la precarietat laboral no s'ho poden permetre; ho veiem en aquestes citacions:

«Aleshores, quan em vaig fer càrrec de tot em vaig haver de buscar una senyora, una senyora que em fes les feines perquè jo ja assumia la situació i... en assumir aquesta situació, volia dir que igual de pare i fins a on arribés de mare, que mai no podia suplir res, però és clar, l'organització de la casa era el que era.»

PEPITO GRILLO-10

«Quant a l'organització diària vam agafar una noia quan va néixer el Josep i aquesta noia va canviar l'horari i venia a les vuit, molt puntual perquè jo pugués marxar a la feina, això m'ho puc permetre perquè tinc un sou, però les mares que cobren menys no ho poden pagar o s'hi deixen una gran part del seu sou.»

TERESA-9

«Em surt més a compte apuntar-la a activitats extraescolars que pagar una cangur. I també és molt millor per a la nena, perquè així jo la puc anar a buscar i això és important per a la part afectiva.»

MARIONA-29

«Amb els horaris és horrorós perquè no tens ni la meitat de temps que tenies abans. També et diré que tens un desig real de veure la teva filla, és a dir, que... d'una banda treballar menys no m'importa perquè veig més la Carlota. Perquè si no la veus, per què he tingut una filla? Sempre... m'he plantejat des de fa un temps cap aquí, prefereixo tenir menys diners però viure al costat d'ella que tenir molta pasta i no veure-la, perquè llavors per això no tinc fills. A veure, jo tinc... bastant temps. Em suposa això, el tema horaris, un desgavell horrorós i clar, amb una filla necessites més diners, t'has de buscar la vida.»

JÚLIA-19

Suport de les xarxes de proximitat: l'ajut de les famílies

La majoria dels entrevistats compten amb l'ajuda de xarxes de proximitat, sobretot de la família. D'aquesta manera és com les mares i els pares sols supleixen la manca de polítiques i ajudes socials, la dificultat de conciliar la vida familiar i la vida laboral i la precarietat econòmica. Malgrat això, les noves inquietuds socials i d'oci de la nostra gent gran fan que les mares i els pares sols requereixin el suport familiar en situacions imprescindibles. En el cas de les dones immigrades, la xarxa de suport és més dèbil, ja que tenen la família al lloc d'origen, i són amics els qui fan aquesta funció en alguns casos. En algunes situacions, la manca d'habitatges socials i de lloguer obliga les dones a haver de passar temporades en cases de familiars, fet que sovint els provoca malestar en veure's elles mateixes i els seus fills com un problema afegit per a aquests familiars.

«La família del pare d'en Lluç m'ha ajudat molt.»

MAR-26

«Jo sempre haig de demanar ajuda als meus pares i amb l'àvia paterna mai més, m'ha girat la cara i mai més.»

MILENA-2

«Jo continuo aquí per això, perquè quan arribo de treballar... compartim un horari una mica estrany, ja que quan arribo de treballar la meva mare ja li ha donat el sopar i ja més o menys la tinc per anar a dormir –perquè jo arribo a quarts de deu a casa– i... no sé, que em trobo la roba planxada i el menjar fet, però de la nena me n'encarrego jo.»

ANNA-3

«No, no... ella está casada y tiene una hija más un hijo de otro matrimonio. Y el piso no era muy grande, aparte que... a ver, yo estuve allí un mes y a mí me da que no se dieron ni un beso, me refiero... o sea que... te sientes mal. Todos mis hermanos me ofrecieron su casa, hasta el de Huesca, o sea, a ver... pero no... O sea, no es mi casa, es la casa de ellos. Ésta sí es mi casa, aquí yo, poquito, pero pago cada mes, me siento como si pagara un alquiler. Claro, allí no... bueno, y todo lo contrario, a ver... comí gratis, dormí gratis... muy bien, se portaron superbien todos pero... no, no podría además vivir, oye... que no, con mis hermanas, que están discutiendo y yo no las he visto discutir, ni sé sus problemas ni me importan, no quiero meterme en medio.»

MARISOL-4

«Sí, para ver si había algún centro o algún sitio... yo no había estado en ningún centro ni nada, era la primer vez que... Bueno, yo quería estar tranquila y si me iba con mi madre, no podría ir con ella porque claro, en la calle no me iba a dejar tampoco, pero yo quería estar tranquila, porque a ver, estaba embarazada, porque me quería cuidar del embarazo, no quería pasar nervios con mi madre y todo eso y... mira, me dijeron monja y... dije bueno, pues aquí me meto y hasta hoy. Estuve allí abajo, tuve a mi hijo...»

ELOÍSA-5

«Sí. Y todos quieren ayudarme, como mi profesor de matemáticas que quería ayudarme mucho, pero yo le dije que no. Casi siempre me llama por si necesito algo... y él me está buscando trabajo... para eso sí, sí le pido que si tiene trabajo.»

FIFÍ-6

«Dicen que te ayudan pero... la gente habla, pero cuando... Este problema... hay gente que viene aquí y te cuentan mentiras y cuando llegas aquí no están bien.»

AMINA-7

«Doncs mira.... m'organitzava... això sí que va ser realment un... perquè en condicions normals, doncs bé, potser no passa res, però quan es posava malalt, això que ve el metge i has d'anar a comprar una medecina i llavors és... clar, l'has de deixar sol. Això... bé, sembla una cosa molt senzilla i molt ximple però...»

vull dir que... Jo en aquella època vaig fer ús d'alguns cangurs i fins i tot l'havia donat d'alta a una casa que es diu... que fan serveis de guarderia i tot això. Però bé, ho vaig fer servir molt poc perquè a través d'amistats o a través de parents de tant en tant... i en casos d'aquests o fins i tot potser la meva mare l'havia tingut alguna vegada si es produïa un cas així d'alguna emergència.»

NARCÍS-8

«Indefinit, abans no feia aquest horari, ara potser és l'època que ho tinc més centrat, abans, quan el nen sortia de l'escola no podia ser que no hi tingués ningú, entens? llavors havia de posar-me una mica dràstica i dir faré jornada partida però a les cinc acabaré, que és l'hora que surt el nen, perquè abans que la feina és el nen, i si el cap ho entenia, bé, sinó... he estat de sort, els dos caps que m'han tocat durant aquesta època ho han entès bastant bé. De dues a tres vinc a dinar i després torno, ara ja és un altre tarannà, perquè el nen és més gran, però alguna vegada vaig anar a treballar amb el nen sota el braç perquè no tenia ningú, tot i tenint els pares, però de vegades estan ocupats, el meu pare treballa, la meva mare fa moltes activitats i no sempre pots estar dient si us plau, si us plau, aleshores t'has d'espavilar i de vegades me l'he hagut d'emportar al despatx, però bé.»

TERESA-9

«Sí, jo podia haver comptat amb l'ajuda dels meus pares, ells sempre es van oferir, però... és... la relació, ells la separació, la van viure d'una manera així... però amb un guió diferent al de la realitat, el meu pare estava jubilat, el meu pare té 85 anys, llavors en tenia 79 i bé, si jo els hagués dit 'mira, necessito ara per...' podia pujar la meva mare, un germà meu, però no els vaig utilitzar. En alguna ocasió, com a conseqüència d'algun congrés que jo havia d'estar tres o quatre dies fora, venia una germana meva o un germà meu quan acabaven la seva feina a passar la nit amb ells, la resta hi havia la senyora aquesta.»

PEPITO GRILLO-10

«El primer problema para mí es que estoy fuera de mi familia, el otro problema es que mi novio no puede ayudarme, él está solo trabajando en su casa y tiene una familia e hijos. Otro impedimento es para buscar trabajo, porque tengo que dejar a la niña, buscar trabajo, volver aquí, ahora pienso que he empezado una vida más dura, porque antes estaba sola.»

SHEILA-11

«No, nadie, tengo seis hermanos allí, en Ecuador todos.»

HELENA-12

«No, no tinc cap xarxa familiar a prop, la xarxa més a prop que tinc és a setanta quilòmetres, la meva família viu a Igualada. El que passa, sí que haig de dir que en aquest cas sort en tinc. En situacions de malaltia, de qualsevol... que les dones malauradament encara ens veiem obligades a haver de... fins i tot a trucar a la feina i haver de dir que no et trobes bé, o haver d'explicar co-

ses per poder estar amb el fill en situacions d'urgència... a vegades els nens es lleven de matinada amb febre i no avisen, no? Doncs a banda d'aquestes situacions he tingut una resposta, m'he sentit molt emparada per la meva família, en aquest cas sobretot per la meva mare i pel meu pare, actuen d'avis i m'han donat un suport molt important.»

NAFAS-13

«Los amigos se ofrecen mucho en un principio, cuando te quedas embarazada: 'tú no te preocupes que te ayudaremos!' Pero luego empiezas a llamar: 'oye, ¿te lo puedes quedar que tengo que ir aquí?' Y no pueden, nadie puede, nadie puede. Los que te han ofrecido, 'ya te he puesto una cama para él'. Los amigos mucha boca pero luego...»

PASTORA-14

«Bueno, el trabajo es el cambio principal. Luego por estar sola, si yo quiero salir por la noche, esto quiere decir que tengo que dejar al niño con alguien, un amigo o alguien pagado porque... y además como soy extranjera no tengo familia, no puedo llamar a mi madre, un hermano, un tío, para que se quede con el niño. Eso es difícil porque primero, no puede ser un desconocido porque si él se despierta por la noche, aunque yo pagara un canguro, se va a poner histérico si se despertara por la noche, tú también lo harías, si te despertaras y viniera una persona que no conocías, pues con el niño aún más. Podría dejarlo con amigos. Mis amigos me apoyan bastante pero lo que no quiero es ir pidiendo favores, ¿sabes? Entonces hasta el momento que realmente yo necesite ese tipo de ayuda no la pido a mis amigos, prefiero quedarlo en reserva hasta que yo realmente lo necesite, no para ir al cine, sino si tengo que ir al hospital, algo grave, entonces sí se los pediría.»

SUSANA-15

«És clar, gràcies que he tingut els avis perquè si no sí que hagués sigut difícil. Sí, t'hi vas acostumant però és que al principi és allò de no tenir realment temps per a seure a veure la tele, per llegir un diari. Però és difícil.»

MARIETA-17

«La meva mare està impedida. Quan hi ha un pare i una mare hi ha això, un iaio i una iaia i un iaio i una iaia. És clar, si tu només tens una part es limita molt i si amb algú no t'hi entens llavors ja està. Jo tinc la meva mare que està impedida.»

XÈNIA-18

«No, no. Tinc dues germanes. Les meves germanes, la gran té tres fills i ja té prou feina i la petita és molt joveneta, ens portem molts anys i s'està buscant la vida en l'àmbit laboral i tampoc no li puc demanar gaires coses. Els meus amics, en aquests moments quasi tots hem tingut fills i estem tots allò... És fatal! Tinc un amic que m'ha ajudat però en certa manera... la gent treballa i té la seva vida i llavors, per exemple, ahir mateix un amic va venir a... se m'havia espatllat la rentadora, a veure si la podíem arreglar sense haver de

trucar a cap tècnic, així em sortia més barat i tal. Bé, ajudes d'aquestes en tinc. O un dia dic: 'és que haig de bellugar un moble i no puc'. Doncs em ve un amic i m'ajuda però és en aquest nivell, saps?, de coses puntuals, que t'ajuden, que saben que estàs sola i et vénen a ajudar, però no ajudes que hi puguis comptar diàriament, en què et puguin cuidar la nena... no, això no. És que ni ho demano perquè no em sembla correcte.»

JÚLIA-19

«A veure, jo he tingut mals moments amb la separació i tot, evidentment no sóc de pedra i vaig estar una temporada malament, ja que hi havia unes persones com els meus pares que em deien: 'vinga nena, tira endavant que això és una ximpleria'... Et fan reaccionar, no? o això econòmic, vull dir, ells són els que compren la carn, els que compren el que sigui perquè jo amb aquests diners he de pagar la hipoteca. És que, és clar, és tot una pilota.»

SÒNIA-20

«Ahora, bueno, soy separada y... mi situación familiar pues... cuento con mi madre, con mis hermanas para algunas cosas y ya está. Pero la casa y todo, realmente la llevo yo.»

MARTA-21

«Antes tenía una prestación de mi padre y de mi hermano que... bueno, tengo que devolver el dinero cuando esté trabajando.»

ALEXANDRA-22

«No, no me gusta Barcelona pero tampoco me gusta Valladolid. Nunca he dependido de mi familia, he trabajado desde muy joven y siempre me he defendido yo sola. Nunca les he pedido ayuda.»

PILAR-23

«La verdad es que no lo necesito, me es suficiente. Da la mala suerte que estoy jubilado y puedo dedicarle todo el tiempo para él, entonces... ya te he dicho, no me sobra pero tampoco me falta.»

ÁNGEL-24

«Sí, un ajut familiar em sembla. Però perquè m'han ajudat els meus pares, si no... amb el que hi ha no me'n surto ni de broma.»

LLÚCIA-25

«A vegades m'ajuden els meus pares, és clar. Sort que tinc els pares jubilats i m'ajuden, i quan tinc algun problema puntual m'ajuden. Per exemple, des de fa dos anys... però vull dir que això s'acabarà, és a dir... l'any passat i aquest ens van passar una noteta per Nadal amb una mica de cèntims, no? Llavors, aquest any passat i aquest estic més tranquil·la i el que ve també però segurament... Però que això s'acabarà, ja ens ho han dit és clar. És a dir que he tingut dos anys que he pogut anar... bé, però és clar, ni m'hi arrepenjo, el que passa és que no m'atabalo perquè si no em posaria massa nerviosa, si

no ja no sé què faria. I m'ha ajudat molt en aquests moments de transició, vull dir, són uns diners que, per exemple, el meu germà s'ha canviat de cotxe o s'ha arreglat el pis i l'altre se n'ha anat a fer un viatge, jo com una formigueta me'ls he distribuït a cada mes. Però és clar, això l'any que ve ja s'acaba, però m'ha anat bé aquests dos anys anar allò justet, sense luxes... però bé. És que si no m'hagués hagut de posar a treballar no sé de què...»

MARTINA-28

«Al mateix lloc, com a cuinera en un restaurant. Després de la baixa maternal em vaig reincorporar a la feina. Vaig deixar la nena uns quatre mesos amb la meva mare i després vaig aconseguir que entrés a una escola bressol.»

MARIONA-29

«Sí, tinc molta ajuda de la meva família. Potser de vegades trobo a faltar una mica més de llibertat, però en general no tinc cap problema de convivència amb els meus pares.»

NÚRIA-30

«Cogí una depresión muy fuerte y una amiga pidió ayuda a mi hermano mayor. Me fui a escondidas con mis dos hijos. Preparé la ropa por la noche y por la mañana nos fuimos a vivir con mi hermano y su esposa. Ellos tienen tres hijos, y claro, me di cuenta de que era un compromiso muy grande para ellos. Pero para mí fue importante porque me apoyaron y me atreví a dar el primer paso. Entonces mi cuñada me puso en contacto con Càritas. Yo el primer día no podía ni hablar, estaba muy hundida.»

ESTEFANÍA-31

«No, de familia de origen no a no ser que sea puntual porque viven en Valencia, entonces en algunos momentos que los niños se han puesto enfermos y es una enfermedad de una semana o eso... pues a lo mejor sí que ha podido subir mi madre y ya se está unos días, pero ella allí tiene que cuidar de los abuelos, entonces tampoco puede irse mucho tiempo. Entonces sí que... es con la red de amigos, entonces los amigos también, como muchos trabajan, tampoco... es en horario laboral cuando pueden suplir. Ahora, alguna tarde si tengo alguna reunión de trabajo ocasional, porque también he tratado de pactar que las reuniones que pueda evitarlas las evitaré, no es que no las tenga, y además por el cargo que ocupo tengo que hacer bastantes reuniones fuera de lo que es el horario estipulado que tengo, y entonces en los tres meses que tengo a los niños no las hago, las evito. Entonces algún soporte ocasional, sería alguna reunión imprescindible y después sobre todo, pues a veces me han podido dejar el coche en algún momento que pudiera necesitar y después esto, por las tardes.»

PERE-33

«Econòmicament jo menjava gràcies als meus pares.»

CARME-34

«Bueno, la cangur la tinc fixa, sí, perquè no estigui tant de temps amb els avis, perquè són molt grans ja.»

MARIETA-17

«La família ajuda una miqueta però tot allò gros ho faig jo. També la nena s'estima més estar amb mi que no pas... amb els avis, li agrada però si els veu massa diu: 'ai, mama vine tu'.»

MARTINA-28

Economia familiar

Evidentment, l'economia familiar, en el cas de les famílies monoparentals és molt més precària, en general, que en les famílies biparentals, sobretot en els casos de les mares i els pares solters, que no compten, a diferència dels separats i divorciats, ni amb les pensions d'aliments per als fills que ha de transferir el pare/la mare corresponent. Les famílies monoparentals no es poden beneficiar de les economies d'escala que suposa el fet de compartir amb una altra persona les despeses familiars. Solament es disposa d'un sou, d'uns únics ingressos mensuals per a mantenir tota la família, i moltes entrevistades transmeten les dificultats per a arribar al final de mes i exclamen sorpreses del fet que no hi hagi ajudes públiques per a assumir la maternitat i paternitat en solitari.

«Bueno, son un montón de cosas también, no es sólo... es el horario. Porque si no, me lo turnaría con mi pareja o... no sé, pero no, puede ser. Claro, si tienes pareja... es un sueldo más, puedes vivir mejor.»

ELOÍSA-5

«No, perquè mira, saps què passa?, que la mare sola té una economia molt precària, d'acord? El primer que menja és el nen, el peix que compres és per al nen. Perquè si tu treballes és una altra cosa, però... primer, nosaltres som una associació de seixanta i escaig, seixanta-sis membres, i el 90% estem amb ajudes familiars. És a dir, estàs per sota de per sota, i gent que tenia, vull dir que se n'anava a comprar la roba de marca, ara està que no menja peix, ni menja... llavors t'alimentes d'espaguetis, de coses així. (...) Tot això a tu et va desgastant com a persona físicament, però psicològicament ser mare sola et desgasta moltíssim.»

XÈNIA-18

«Em sento molt desemparada econòmicament, perquè només amb un sou no n'hi ha prou i la nena necessita coses.»

LLÚCIA-25

Ajuts econòmics, suport públic i serveis socials

La manca d'ajuts econòmics, específics per a les mares soles, per part de l'Administració, queda molt patent en aquestes citacions:

«Vull una ajuda, perquè no hagi de dependre d'una altra persona, no vull saber res d'aquesta persona. Em va apallissar, per a mi no pot existir, seria humiliar-me massa. Jo tinc almenys... que em quedi una mica de dignitat d'haver-li de demanar res a aquesta persona, ni sigui demandant-lo ni res. Per això penso que hi ha un Estat i un govern que es pot... almenys com s'ha fet a València, no anem tan lluny, que a València ara pagaran les pensions que els marits no passen a totes les mares que estan soles, i això Catalunya no ho pot fer perquè el senyor "ics" ens va dir 'no hi ha diners'. Home, no si-guem imbècils, Catalunya és de les regions autonòmiques més bones d'Es-panya, econòmicament la més forta... a mi que no em diguin que no hi ha di-ners. Ja a València passaran ajuda econòmica, no sé si seran 30.000 o 40.000 pessetes, però ja és alguna cosa, perquè aquí és res. És vergonyós.»

SÒNIA-20

«Jo no dic que hagin de ser uns ajuts que siguin instituïts per a tota la vida, perquè també entenc que podrien generar situacions de dependència, però sí que en moments determinats i sobretot quan es dóna la situació de monoma-ternalitat, és a dir, que en aquell moment, en certa manera, hi hagués un suport, una certa infraestructura perquè es pogués tirar endavant i que això no anés a càrrec, tant físic com emocional, de les dones, que puguin tirar endavant d'a-questes situacions. Perquè això a més a més té un cost. El cost és que moltes vegades els fills ho acaben pagant perquè la dona està estressada..., home, no és per casualitat que els nivells de depressió, de malalties psicossomàtiques en el cas de les dones és molt més elevat i segurament té alguna cosa a veure aquesta doble activitat que portem entre l'esfera productiva i reproductiva»

NAFAS-13

«No t'he de dir una xifra exacta, no? Doncs... per dir-te més o menys... les ajudes que hi ha per a famílies amb infants menors de tres anys; com que no hi ha cap ajuda específica per a famílies monoparentals, l'única a la qual et pots acollir és aquesta.»

MARIETA-17

«... una altra cosa, el canvi econòmic, perquè els tios passen de dir-te que com que el nen és teu i que ets tu que t'has separat, que te'n facis càrrec tu... jo, els primers mesos, la vaig tenir jo i ell no em va donar res.»

ANNA-3

«Sí, hi he anat i els conec molt bé però no hi ha res. No he rebut res. Te-nen tantes demandes! Sí he tingut aquell ajut de les 60.000 pessetes per a menors de tres anys. D'una sola vegada que t'ingressen 60.000 pessetes. A l'any, ja em diràs, gran ajut! Perquè si comptes són 4.000 peles al mes, que és molt poc. Però l'única ajuda que em van dir que podia agafar vaig anar cor-rents a agafar-la i és tan difícil, perquè has d'agafar quatre o cinc papers a llocs diferents. Zero, res. No hi ha res. Les guarderies a les que vaig anar per entrar la meva filla em van rebutjar, és a dir que zero.»

JÚLIA-19

Al llarg de les entrevistes, moltes persones es queixen del poc ajut i de l'atenció nul·la o molt precària que es dona a les famílies monoparentals des dels serveis socials. Ensenms, comenten la poca informació que reben sobre els escassos recursos que hi ha per a donar suport a aquestes famílies. A la vegada, manifesten les dificultats que tenen per poder matricular els fills a les escoles bressol públiques. En aquest sentit, algunes mares proposen que es tingui en compte el fet d'assumir la maternitat i paternitat en solitari en les llistes d'espera d'aquests centres i es prioritzin els nuclis monoparentals com a col·lectiu específic amb dificultats, ja que només d'aquesta manera es podria facilitar l'accés dels fills dels pares i mares sols:

«La noia dels Serveis Socials em va dir que no hi havia ajudes per a mares solteres i que si en volia alguna, que deixés la feina. Hi ha poquíssima informació i l'assistent social no dona prou informació. Crec sincerament que passen.»

MARIONA-29

«Sí, en el que han pogut sí que m'han ajudat. El que passa és que no hi ha un fons... bé, el de sempre, no? Poden ajudar-te puntualment en alguna cosa, m'han ajudat a pagar factures que aquest "ex" m'ha deixat i... bé, l'assistent social intenta fer el que pot. El que passa és que no tenen recursos per fer res.»

SÒNIA-20

«Vaig anar a l'INSS a inscriure la nena i també a demanar informació de possibles ajudes. A més de no informar-me gaire em van dir que amb el que guanyava, la meva petició seria denegada. Em van desanimar, com si no valgués la pena intentar-ho.»

NÚRIA-30

«Al no tener medios económicos ni familia, yo decía: '¿Dónde voy a ir?' Y más teniendo dos niños. Me sentía muy mal y fui a pedir ayuda a las asistentas del barrio, pero no me ayudaron. Me dijeron: '¿Dónde vas a ir con dos niños?' En lugar de motivarme y apoyarme me desanimaron.»

ESTEFANÍA-31

«Pero al ser madre soltera, de familia monoparental, no puntuaba para entrar en la guardería.»

PASTORA-14

«Que els moments que tinc més difícils, bé, com a mínim sé per què és i en aquest sentit el suport que busques és a partir dels amics, de la família, etc., perquè no trobes suport enlloc més. Ara, també sóc conscient que si la dona no té aquests suports i d'alguna manera no té una mínima estabilitat, doncs això, sens dubte, li pot provocar molta inseguretat davant d'afrontar la monomaternitat. Segur que té molts dubtes, segur que pot pensar que s'ha equivocat.»

NAFAS-13

«Jo, a més a més del meu fill, haig de cuidar el meu pare, que viu a casa i jo no el posaria mai en una residència, perquè hi he treballat i vaig haver de marxar perquè no podia, és que no podia, i aleshores si haig de tenir cura dels dos, com m'ho faré per anar a treballar? I si haig de pagar una persona perquè ho faci, em gasto tot el sou, és absurd, i no hi ha cap mena d'ajuda per a persones en el meu cas.»

ROSER-35

Entitats i associacions

El creixement de les famílies monoparentals s'està produint en un moment en què les polítiques i ajudes socials estan en retrocés o no són suficients. En aquest context, cada cop més mares soles fomenten la creació de nous espais associatius de reivindicació i suport mutu, que aglutinen les creixents demandes i necessitats, i també la solidaritat i l'ajuda emocional, que d'alguna manera n'alleugereixen les situacions de precarietat i d'indefensió. Aquest és el cas de Cuques de Llum. D'altra banda, també trobem entitats que tenen serveis d'atenció, assessorament, suport econòmic, inserció laboral, que tot i que no s'han creat exclusivament per a famílies monoparentals o mares soles d'origen extracomunitari, en tenen com a usuàries. Es tractaria d'entitats de tipus assistencial molt consolidades en l'àmbit dels serveis socials, amb recursos de personal i econòmics molt importants, com Càritas. A diferència d'aquesta última, Cuques de Llum porta a terme les tasques a partir del voluntarisme de les seves associades sense comptar amb recursos infraestructurals i econòmics, fet que encara fa més elogiable el seu treball quotidià.

«En Inglaterra hay tres asociaciones para familias monoparentales, entonces yo daba por hecho que aquí en España pues existiría algo. Pero me costaba mucho buscar una y llamé al Ayuntamiento y a la Generalitat y no sabían nada. Entonces empecé a investigar y a investigar, y a mirar en Ca la Dona, que busqué en las páginas amarillas y ellos me dijeron que había una mujer que estaba intentando, hace tiempo, montar algo para familias monoparentales y me dieron el teléfono de su casa, que es la Xènia. Entonces la llamé y me di cuenta que era una persona sola pero que daba mucho apoyo por teléfono, pero que realmente no había una asociación en esos días. Era cuando estaba embarazada, estaba embarazada de tres meses y necesitaba hablar con alguien para ver qué había y me puse en contacto con ella. A raíz de eso, éramos tres o cuatro al mismo tiempo embarazadas y ella nos puso en contacto la una con la otra y empezamos a hablar y vernos y desarrollar un poco la asociación.»

SUSANA-15

«Llavors em van ajudar molt. Trucava a una mare i li deia: 'és que em passa això i sóc dolenta perquè tindria d'estar molt contenta i estic molt atabalada'. I m'ajudaven molt. I després també de veure que no era una persona estranya, oi?, que hi ha altres dones com jo, moltes dones com jo! Que pot ser una opció igual de respectable que una altra, no? I també pensant en el meu fill, que ja s'ha de tenir en compte altres tipus de famílies. És clar, el pro-

blema d'això és que, és clar, és com si diguéssim que jo a un nivell macro ho veig, que és un tipus de família cada vegada més habitual, però el nen al seu nivell micro no ho veurà perquè a l'escola majorment encara no es veu. I llavors oferir-li aquesta possibilitat de mirar que hi ha famílies com la nostra, que no és una cosa estranya.»

MARIETA-17

«Doncs mira, vaig entrar perquè em vaig bellugar molt al principi. És a dir, jo al principi, durant l'embaràs, jo tenia una gran angoixa. No et pots imaginar a quins nivells d'angoixa vaig arribar, tot i que vaig decidir tirar endavant, hi ha èpoques de l'embaràs que dius, bé, des de si el fill et sortirà normal o serà no normal..., doncs estava molt angoixada de com ho faria, com... tenia de tapar el meu embaràs, t'ho he explicat, no? Això em creava una angoixa, com sàpigas aquest "tio", com ho faré i tal i qual. Jo estava tan angoixada que vaig pensar: 'bé, anem a buscar alternatives, llocs on pugui anar a parlar amb algú o m'assabentaré si hi ha alguna associació'. Vaig començar a desfogar-me parlant i vaig anar a parar a la Xènia. Li vaig trucar, no sé si va ser a l'Institut de la Dona que vaig preguntar si hi havia alguna associació i em van donar el telèfon i vaig començar a parlar amb ella i vaig desfogar-me bastant per telèfon parlant amb ella.»

JÚLIA-19

«Amb Cuques de Llum vaig entrar en contacte amb vista que jo era una mare sola i un cop havia tingut les nenes, a una revista proporcionada pel meu germà hi havia una associació en general de mares solteres i vaig trucar allà, que era un telèfon de Madrid i em van donar el telèfon de l'Eva, que és qui més o menys gestionava el tema de Cuques de Llum. I des d'un primer moment em va interessar moltíssim i bé, a ella li va anar molt el meu "rotllo" de fet, havíem d'espavilar-nos i tot això, i vaig entrar en aquesta associació perquè penso que podem fer alguna cosa, almenys intentar fer quelcom... no només per lluitar en aquest sentit sinó per lluitar per nosaltres mateixes i per autogestionar-nos per a un futur.»

SÒNIA-20

«Pasó un tiempo y el piso lo pagaba Càritas y además me ayudaban económicamente con 40.000 pesetas al mes. No era mucho, pero yo estaba acostumbrada a pasar con poco dinero. Poco a poco fui saliendo adelante. No es fácil teniendo dos criaturas pequeñas y encontrándote mal de salud. También necesitaba apoyo moral y Càritas se acabó convirtiendo en mi familia. Mi asistente era como mi salvadora y confesora. Al tener esa seguridad, empecé a salir del pozo.»

ESTEFANÍA-31

«En Càritas me ofrecieron un servicio de prensa, de diarios para buscar ofertas de trabajo, a pesar de que yo no tenía documentos. Iba lunes, miércoles y viernes caminando a Càritas. Desde Hospital Clínico, que era donde estaba la casa, hasta Congreso. Aproveché para conocer Barcelona. Allí, en el

espacio de Càritas, una chica me contactó con dos casas para ir a limpiar. Pero en una de ellas la señora me llamaba muy esporádicamente. En la otra sí que iba todos los viernes durante cuatro horas. Me pagaba la hora a 1.200 pesetas (...) Càritas me dio información y me fui a empadronar. Me dieron la tarjeta de la Seguridad Social y fui al consultorio de la calle Manso para controlarme el embarazo. Me dijeron que tenía anemia y todavía tengo. Càritas me paga la diferencia que tengo que pagar del precio de los medicamentos.»

GLORIA-32

Absència de figures masculines i rols de gènere

Un altre aspecte important que destaca en les entrevistes a les mares soles és l'absència de la figura masculina i la necessitat d'acomplir els dos rols de pare i mare amb els fills en soledat. Adoptar la major part de les decisions sola és molt dur i crea tensions, segons les entrevistades, no només per la responsabilitat que comporta, sinó perquè socialment la realitat familiar de la monoparentalitat no està encara del tot ben vista i hi ha molts prejudicis i estereotips sobre la socialització dels fills per part d'un sol progenitor. Tot això causa problemes i preocupacions a les mares, que tenen sentiments de culpabilitat i d'angoixa que les fan dubtar fins i tot del que fan respecte a l'educació i l'assistència dels seus fills, de si estan actuant adequadament o no. El tema de la desigualtat de rols entre home i dona que encara hi ha a la nostra societat queda més patent en el cas de les nostres entrevistes a les llars monoparentals:

«A l'àmbit familiar ets un problema, com que tothom es creu amb el dret de dir-te de tot pel fet de no tenir un home al costat, tothom et diu de tot, no tan sols la mare o així, sinó la veïna... Tothom et diu com tens de portar el teu fill. Llavors ve la part psicològica, això és: 'no has estat capaç de portar una relació normal, una parella, llavors no seràs capaç de criar el teu fill'.»

XÈNIA-18

«Sí, suposo que com totes les de la meva generació, en aquesta història que ens han inculcat tant de petites: casar-te, tenir fills... com els dibuixos del Walt Disney i això ha tingut una influència i... sembla que no i ho tens allà, no? I sempre tens com una sensació de manca si no ho tens i... sí que m'ha passat, això.»

CARLOTA-16

«Jo sóc millor persona gràcies al meu fill i li tinc molt que agrair perquè m'ha ensenyat molt, molt. Potser més que si hagués tingut una nena, perquè en haver tingut un nen, dono moltes gràcies per haver tingut un nen perquè m'ha ensenyat a... perquè és clar, si tens una nena sempre tens, s'ha d'anar més en compte perquè és molt més fàcil fer un món tancat: '*nosotras contra el mundo, contra los hombres*', saps? Quan estem en una època de transició de les parelles i moltes vegades veus com els homes no són... llavors quan tens un fill, tens un home, no pots posar-te en contra dels homes.»

XÈNIA-18

«... fins i tot pel que fa a la mateixa educació del fill, perquè en les famílies biparentals hi ha moltes coses que les decideix la mare... vull dir que el pare no s'hi involucra tant o que no pren grans decisions, però que vull dir no tant el dia a dia. En canvi un pare separat s'ha de plantejar moltes més coses...»

NARCÍS-8

En la majoria dels casos estudiats, la responsabilitat dels fills no és compartida i per això es fa molt present la por d'equivocar-se en les decisions que corresponen a les seves vides i el sentiment d'inseguretat s'agreuja també per la mancança generalitzada de suport social envers aquestes llars. Les citacions de les entrevistades que exposem tot seguit il·lustren ben bé tots aquests sentiments i experiències:

«Ara sóc jo sola i si no hi sóc jo... els primers anys sí que tens cangurs, però després ja no, el que trobo més a faltar que no hi hagi una altra persona és compartir les culpes i debilitats, i quan sou dos us ho podeu compaginar i si vols anar a un lloc, l'altre es pot quedar, també em falta compartir la responsabilitat, el bo seria que hi hagués algú altre per quan tu no pots cedir, frenar o canviar la trajectòria d'unes coses, l'estira i arronsa, en ser dos ho pots compartir, i per descansar de tota la càrrega: has d'estar al peu del canó, em sembla que no he estat malalta en els últims anys, has d'aguantar el tipus, malgrat tot em considero afortunada.»

MILENA-2

«En ese aspecto sí. Por otra parte me da miedo a no hacerlo bien con mis hijos, que la responsabilidad es mía y si algo no sale bien pues que sea culpa mía y que me puedan echar la culpa, pero por otra parte pienso que lo estoy haciendo lo mejor que sé y que no me pueden echar en cara nada, tampoco.»

MAR-26

«Quan tu vius amb una parella, quan la parella exerceix com a parella, hi ha tot un suport des del punt de vista de la coeducació del fill, de poder compartir les situacions que poden ser situacions problemàtiques, les situacions difícils, els dubtes... no? El poder, d'alguna manera, construir conjuntament la idea de com educar un fill i de com fer-ho. I quan estàs sola, bé, et trobes que moltes coses les has d'anar fent sobre la marxa i algunes vegades no tens ni espais per poder-ho comentar, per poder-ho... Pots arribar a la nit cansada, esgotada de la feina i has d'estar amb el teu fill i a més a més vols estar amb ell, per poder sopar amb ell, per poder explicar-li el conte, per poder passar-t'ho bé, per poder compartir com li ha anat la jornada... Tot això en certa manera al final del dia tu ho sents, no?, tu ho notes perquè ho has portat totalment sola i no tens possibilitat de compartir-ho amb una altra persona, per tant, vol dir que has de tirar emocionalment de tot un projecte que inicialment l'havies definit com un projecte compartit i que en aquests moments sents que és un projecte que has de tirar endavant per tu mateixa.»

NAFAS-13

Com molt bé diu la Xènia:

«Per tant, jo crec que s'hauria de cuidar el concepte de família i s'hauria de fer veure a altres nens que vegin això, que ja hi ha altres tipus de famílies, famílies separades, famílies del pare, famílies de la mare, famílies que els avis cuiden el nens.»

XÈNIA-18

Ruptures matrimonials, separacions i divorcis

En el cas de la ruptura matrimonial, el procés de separació sempre és viscut de manera dolorosa, encara que sigui un trencament desitjat. A més, segons el parer de la majoria de les persones entrevistades, tots els entramats legals i jurídics que comporta la ruptura d'una parella amb fills dificulten tot el procés de la separació, en comptes d'alleugerir-lo. Endemés, afloren sentiments de fracàs davant del que la família i, en general, la societat esperava, a més del neguit pel que fa a la reacció posterior dels fills i la por a la responsabilitat d'atendre'ls i cuidar-los en soledat.

Així mateix, al llarg de les entrevistes els pares i les mares sols comenten l'experiència dels fills arran de la separació i manifesten que els nens ja tenen una edat, en la majoria dels casos, en què s'adonen del que passa i que, en general, ho viuen com una experiència traumàtica i molt difícil. Normalment, els progenitors no poden comptar amb ajuda psicològica per als menors i tampoc per a ells mateixos, que segurament també en necessitarien, si no és, és clar, que la família s'ho pot permetre, circumstància que passa en molt pocs dels casos estudiats.

Pel que fa a la relació que els pares i les mares sols mantenen amb l'exparella, constatem que en el cas de les dones, el pare es despreocupa habitualment dels seus fills un cop concedida la custòdia materna i que això passa especialment en aquells grups socials amb menys poder adquisitiu i més precarietat econòmica. Els règims de visita no es compleixen adequadament i no hi ha cap control sobre això, per la qual cosa molts pares acaben perdent pràcticament el contacte amb els seus fills. Cal recalcar també que en els casos en què hi ha hagut maltractaments i agressions sexuals, les vies per aconseguir que es compleixin els pagaments mensuals per a la manutenció dels fills són ineficaces i en el cas que no n'hi hagi, cosa que succeeix en alguns casos, no hi ha cap ajuda pública extraordinària per a aquestes mares que han d'assumir totes soles la despesa familiar que comporta mantenir i atendre els fills.

«Li toca la nena dimecres a la tarda, i cada quinze dies un cap de setmana que ell no compleix. Sí, és a dir, a ell no li interessa... ell reivindica els seus drets sempre, però els seus deures els oblida.»

LLÚCIA-25

«Cada quinze dies, fins que la nena tingui quatre anys, l'ha de venir a buscar dissabte al matí i portar-la a la tarda, i el mateix els diumenges. Això el pare no ho ha fet mai. Normalment ve cada setmana. La veu durant una hora o hora i mitja, i prou.»

NÚRIA-30

«Sí que hay régimen pero él no lo cumple. Es una persona que está mal y sola.»

ESTEFANÍA-31

«En Lluís sempre ha estat a casa meva, i sempre ha considerat que casa la mare era casa seva, la casa, fins i tot no ha anat a dinar ni ha conviscut mai amb el seu pare ni tampoc mai m'ha passat diners.»

MARIA-1

«Al principio lo pasé muy mal por los malos tratos pero ahora, lo único que sé es que mi hijo es mío porque lo estoy manteniendo yo y porque es lo que más quiero. Es que se podría haber muerto mi hijo hace cinco meses y él no se hubiera enterado, me refiero... es que no sabe nada de él.»

MARISOL-4

Soledat, baixa autoestima

El sentiment de soledat, fracàs i també la baixa autoestima de moltes dones es fa molt palès quan la decisió de la ruptura matrimonial l'ha pres únicament l'home, que ha forçat la separació, ha abandonat la dona amb els fills o simplement no ha volgut reconèixer la paternitat. En alguns d'aquests casos, la maternitat no és desitjada i l'ajuda psicològica a les mares –i amb tota seguretat també als pares– és molt urgent.

«... estoy muy sola, de un lado, en mi casa, pero la asociación me da mucho apoyo, pero muy sola y con nada de apoyo, ni donde trabajaba, ni del Estado, ni de la sociedad en general, sola y desesperada.»

SUSANA-17

«Pues ya ves, ni trabajo, ni casa... muy mal. Si me hubiera enterado antes habría abortado, él pasaba de todo, se fue y ya está, mucha angustia, mucha.»

PILAR-23

«Me dicen que meta a mi hija con alguien, alguna familia... como soy extranjera, y no tengo a nadie, amigos, nada, y tampoco papeles, claro. Pero esto nunca, esto nunca, porque yo no voy a meter a mi hija con nadie hasta que la niña tenga 18 años. Si yo estoy vieja y me quiero juntar con un viejo... no sé. Pero ahora, te juro por Dios que no, porque lo más importante de todo es mi hija, porque no hay nadie que vaya a querer a una hija que no es suya. No, no me interesa, ya lo he pensado y... no. Mi hija tiene que estar conmigo y tiene que tener cariño nada más que a mí.»

AMINA-7

Maternitat en solitari com a lliure opció

En els casos de mares solteres, s'ha de tenir en compte que hi ha una part cada vegada més important de dones que s'han decidit fermament per l'opció de la maternitat en solitari, amb tot el que això comporta encara avui dia de prejudicis i estereotips socials. Aquestes mares han escollit una vida separades del pare dels seus fills, per bé que en molts casos aquesta situació els comporta una gran precarietat econòmica i dificultats diverses, entre les quals destaquen, per exemple, la manera de comunicar la seva decisió de viure soles amb els fills. Però, tal com expressen les entrevistades, les relacions de parella que havien mantingut en el passat no eren satisfactòries, i en soladat amb els seus fills són ara molt més felices:

«Jo després d'haver parlat amb mares solteres crec que ens preocupa, em sembla que a totes, és com els direm als nostres fills que no tenen pare, no? Cada una té les seves raons per ser mare soltera, llavors en el meu cas jo no he dit al seu pare que existeix, com li expliques això a una nena petita si a més el que li haig de dir del seu pare no és agradable, perquè si fos un tio genial sabia que existeix, llavors... jo no puc tirar avall la figura paterna tampoc. És a dir, si a sobre que no en té, si a sobre li dic que és un capullo, això tampoc no li puc dir. Llavors jo el que vull fer és, la meua filla encara no parla però està molt a punt, el que vull fer abans que la nena em pugui preguntar és anar a una psicòloga infantil o psicòleg infantil que em guïi una mica de com li puc anar explicant les coses i tal. Això em preocupa molt, m'ha preocupat sempre. Des que era un bebè que duia bolquers ja em preocupava, que era de res, ja em preocupava. Ara m'obsessiona. Però, és clar, sóc molt més feliç ara que amb la meua parella, que em donava tot tipus d'insatisfaccions.»

JÚLIA-19

«Yo estoy mucho mejor ahora, pero cuando sea más grande y me pregunte '¿quién es mi padre?' no sé qué es lo que le voy a decir...»

FIFI-6

5. Problemes i situacions discriminatòries

Les famílies monoparentals, la gran majoria de les quals són representades per dones, s'enfronten a una nova situació familiar gens agraïda. El canvi de conviure en parella a la ruptura d'aquesta, tant si és mitjançant la separació judicial i el divorci, en el cas dels matrimonis, com la separació en el cas de les parelles de fet, suposa un trencament emocional molt fort però, sobretot, un canvi en l'organització de la vida quotidiana i en l'estatus econòmic. Al mateix temps, la manca de reconeixement social i polític que encara pateixen aquestes famílies, lligada amb el retall progressiu de les polítiques de benestar, agreuja les situacions de discriminació. A partir dels comentaris dels entrevistats es pot veure com els problemes i les situacions discriminatòries se centren en dos tipus. D'una banda, les que se centren en un sol àmbit, en l'econòmic, el treball, l'habitatge, l'educació, els serveis socials, la mobilitat i l'ac-

cessibilitat, la informació, les residències i llars d'acollida. De l'altra, les discriminacions i els problemes que són de caràcter transversal, ja que les pateixen en els àmbits anteriors i també en el comunitari, estem parlant dels prejudicis socials vers la monoparentalitat, la discriminació de gènere i les actituds racistes. No oblidem que estem parlant de problemàtiques que no són exclusives de les famílies monoparentals, però sí que cal reconèixer que com que es tracta d'un col·lectiu que viu en situacions de precarietat i vulnerabilitat està exposat a patir-les molt més intensivament.

Precarietat econòmica

La principal problemàtica que manifesten les famílies monoparentals és l'econòmica. La majoria de dones entrevistades estan ocupades en feines precàries, amb poca flexibilitat horària que els permeti conciliar les obligacions familiars i les laborals. La mateixa precarietat laboral les obliga a subsistir amb sous inferiors als 600 euros, tot i fer hores extres o rebre ajudes socials, cap de les quals supera els 60 euros. L'ajustada capacitat adquisitiva els representa, entre d'altres coses, viure amb angoixa, havent de tenir en tot moment present aquesta mancança. No totes reben pensió alimentària per als fills i, en general, només poden comptar amb un únic sou, un salari que no els arriba a final de mes, no els permet cobrir les despeses que comporta l'educació i criança dels fills, el lloguer de l'habitatge i les despeses de la llar i l'alimentació. De tot això es deriva que la gran problemàtica és sobretot econòmica.

Un problema afegit per a moltes d'aquestes dones és el fet de ser estrangeres. Si la mateixa situació ja és complicada, per a les dones immigrades encara ho és més, s'agreuja encara més pel fet de no tenir la situació regularitzada, pel canvi cultural i de nivell de vida, per l'idioma, pels prejudicis xenòfobs, etc. A continuació reproduïm algunes citacions que descriuen la situació que estan patint aquestes famílies.

«Mi sueldo son 70.000 y hago horas extras, que me las pagan a 800, porque... Ya te digo que los martes y los viernes hago dos horas y dos horas y media, y... eso ya, al mes, si hago siempre esto cada semana, son 16.000 más. Este mes he hecho algunas menos pero bueno... sí, unas 80-85.000 más o menos.»

MARISOL-4

«Yo tengo problemas económicos, ese es mi problema. Yo no tengo ningún problema más. Si tuviera dinero... si tuviera dinero ya está.»

ELOÍSA-5

«Ahora con la niña ya no podré, tengo que trabajar, recibo una ayuda de 50.000 pesetas que no me da para nada, porque aquí tenemos que pagar y comprar la comida y las cosas de la niña, pañales, y no llega para nada.»

SHEILA-11

«No, canguros no, yo no puedo pagar canguros. Yo no puedo soltar ni un duro.»

PASTORA-14

«Totes tenim, parlis amb qui parlis, totes tenen problemes econòmics i no és just, no és just perquè totes tenim dues mans per a treballar i totes volem treballar. És a dir, jo tinc una de les mares de l'associació que em deia: jo necessito treballar perquè econòmicament no tiro endavant, psicològicament no tiro endavant. Va de depressió en depressió. Anava a la treballadora social: 'si us plau, trobo feines però no tinc a ningú, no puc pagar una cangur'. I viu a Sant Vicenç de Castellet, treballava a Sant Cugat, guanyava 85.000 pessetes i com que li havien promès que al cap de tres mesos l'hi pujarien a 110, anava amb el cotxe, que tenia de pagar la benzina i tot i a fi de mes no li quedava quasi res. No és que no vulguem treballar, volem treballar però també volem ser mares.»

XÈNIA-18

«Mira, jo només me'n recordo, ara ja no, però... fa molt poc temps elles en ser molt prematures utilitzaven llet de prematures, i jo em recordo que al mes em gastava 80.000 pessetes en llet, perquè era una llet especial, i en bolquers... pensa que... ara gasten menys bolquers però més o menys... serien quasi unes 6.000 pessetes setmanals de bolquers, 20.000 pessetes mensuals de bolquers. I a més... després la nena té èczemes i vas i... la gent diu: 'sí, tu ho pots demanar a la Seguretat Social', però a vegades són les 11 de la nit i les nenes... Són ximpleries, però que si sumes al llarg del dia, del mes... són diners. Després s'ha de vestir, les sabates, per moltes rebaixes que vulguis, les sabates infantils no baixen de 5 o 6.000 pessetes.»

SÒNIA-20

«Bueno, ahora tenemos 60.000 pesetas, eso lo veo lo más justito, yo creo que necesitamos más. Yo veo que es el límite para sobrevivir pero también el trabajo que hace una madre es muy importante, es como un trabajo en si y no está valorado como trabajo y tienes que vivir como en la línea de la pobreza cuando... bueno, es casi la cosa más importante que se puede hacer, y también te perjudica porque no puedes hacer nada más y si los hombres cada vez más están escogiendo no tomar responsabilidad supongo que alguien tiene que tomar responsabilidades, y la mujer que tiene que cuidar del niño no tiene opción para trabajar, entonces el Estado, el ayuntamiento, tiene que poner más esfuerzos para las mujeres.»

ALEXANDRA-22

«Hombre yo... que estaba en la calle, que no cobraba ni un duro y que nunca lo había cobrado y era verdad y siempre había estado trabajando. Yo había llegado a dormir en la calle embarazada de la niña.»

PILAR-23

«És clar, jo crec que una dona que no és monoparental, és a dir, una família, es pot prendre el luxe de treballar sis hores en comptes de vuit i tenir un

sou una mica més reduït, però és clar, en el meu cas, que tinc un sou superbaix i faig totes les hores, no puc. És que a més els sous estan molt baixos i és molt difícil, encara que tinguis titulació.»

LLÚCIA-25

«Bé, mira, les famílies monoparentals tenen un problema, i és que des d'un punt de vista econòmic només tenen un sol sustentador i això, en una societat que s'ha posat com a norma tenir dos salaris a casa, ja les posa en una situació d'inferioritat, si més no de greuge respecte als altres tipus de llar, i possiblement poden caure en la precarietat i en la indigència. I bé, de fet la majoria de famílies... la majoria no, però una part important de les famílies pobres de Barcelona, són famílies monoparentals, que són una de les situacions de risc de pobresa i... és clar, això vol dir sobretot de pobresa no tan sols per als pares, sinó per als nens i això és molt... lamentable, diríem, no tan sols per als mateixos afectats, sinó per a la societat, perquè si resulta que els nens són pobres, doncs segurament reproduiran les pautes de pobresa quan siguin grans i serà com una mena de peix que es mossega la cua. S'ha d'ajudar les famílies però sobretot a aquelles famílies que estan més en perill de pobresa, que són les monoparentals.»

NARCÍS-8

«Es difícil combinar lo que es... pagar el alquiler, que son 80.000, después pagar los gastos que suponen la ludoteca, el comedor y la guardería privada de Adrià, esto supone unas 45.000 al mes, que son 80.000 más 45.000, después gastos de suministro (luz, agua...) y después hasta ahora era el coche, que era pues la gasolina, más unas 1.000 pesetas diarias de zona azul, entonces por casi ese precio estaba mirando lo del parking, pero es que mantener unas 30.000 pesetas de parking, más gasolina... era insostenible. Entonces era optar por otro medio de transporte público, pero tenía el problema del tiempo respecto a lo del trabajo con lo cual al final alguna vez tengo que coger taxi y alguna vez, pues... entre lo que es bicicleta con el cacharro este que los llevo y... alguna vez pues intentar a ver cómo lo puedo combinar.»

PERE-33

Situacions de discriminació al món del treball

La segona discriminació que expressen les entrevistades és la que pateixen en l'àmbit del treball. En el cas de les nacionals la discriminació se centra sobretot en el moment de la cerca de feina, quan s'assabenten de la situació, o en el moment que en el lloc de treball coneixen l'opció personal de crear una família monoparental. La negativa és instantània en el moment que l'empresari sap que té un fill o que està embarassada; de fet, moltes d'elles han perdut la feina per aquesta circumstància. El rebuig de la dona amb càrregues familiars és tan gran que en alguns casos s'incompleixen drets laborals per maternitat. A tall d'exemple reproduïm aquestes cites:

«En otros sí, por supuesto. En las entrevistas, cuando dices que tienes un hijo se acaba la historia, o sea, ya se ha acabado. Un empresario no se va a arriesgar a que tú no vayas un día porque el niño está malo.»

PASTORA-14

«A veure, jo he buscat a través d'Internet feina per treballar a casa, i no he rebut cap mena de resposta. Jo ho veig difícil... anem a veure, tal com tinc el meu plantejament de vida, jo vaig buscar feina embarassada, el que em va passar, vaig buscar feina embarassada de seguida, i tothom em deia el mateix: 'embarassada no t'agafarem' però és que és bàsic, qualsevol dona amb el meu historial no t'agafen, i ara quan jo vagi a buscar feina i digui que tinc tres filles i tal... ho tinc molt difícil, i més en el món educacional. Ho tinc negre.»

SÒNIA-20

«—¿Y continuas trabajando en la misma empresa?

¡No! Me echaron.

—A raíz de...

A raíz del embarazo.»

SUSANA-15

«No és que demanem que ens posin guarderies fins tard, no. Nosaltres demanem estar amb els nostres fills, conciliar la vida laboral i familiar és que la reducció de jornada realment es faci, que no es fa, eh? Que quan tu demanes una reducció de jornada trigaran tres mesos o sis mesos però al final vas fora, si no és que treballis en una... a la Generalitat o coses així, en institucions públiques. Acabes fora, així que el fet de demanar les setze setmanes de maternitat està fent que les mares se'n vagin, les acomiadin per una raó... que abans eren les setze setmanes obligatòries i ara són sis setmanes obligatòries i les altres a compartir amb el pare. Però com que no hi ha pare i així, què passa? Moltes estan contractades per ETT i llavors la que està contractada fixa, que té una vida familiar normal, no s'agafa les setze setmanes.

Llavors el que ens trobem és que tu demanes les setze setmanes i ja, sent mare sola, que ja et miren malament, si tens problemes en l'àmbit laboral, si a sobre demanes les setze setmanes, bé... Si demanes l'hora de lactància fins als nou mesos, bé... el 33% dels acomiadaments d'aquest últim any passat són per coses relacionades amb la baixa de maternitat: mares embarassades que demanen l'hora de lactància i tal. De l'associació moltes n'han estat acomiadades per demanar l'hora de lactància.»

XÈNIA-18

«Sí, el primer que et pregunta l'empresari és si tens fills o si estàs casada. I et pregunten: 'i què faràs quan la nena es posi malalta?', jo sempre dic: 'no, no, jo ja tinc la família'... però ja et miren amb mals ulls. És clar, ets un problema i ells no volen problemes perquè... tu has de rendir.»

LLÚCIA-25

«—¿Cuándo dejaste de trabajar?

Cuando me quedé embarazada de la niña. Pero también fue porque se me acabó el contrato y al estar embarazada no me lo renovaron.»

ESTEFANÍA-31

Un altre dels problemes és que s'ha d'acceptar feines que no es corresponen amb els nivells de formació i coneixements de les dones entrevistades. La branca d'activitat en la qual gairebé es veuen obligades a buscar feina està molt lligada al sector serveis, tant en l'àmbit de l'hostaleria com de la neteja. Moltes no desenvolupen la feina per a la qual han estan formades acadèmicament, ja que sovint tenen titulacions de grau mitjà o llicenciatures universitàries, i s'han d'acollir a qualsevol oferta que se'ls presenti, perquè la necessitat econòmica preval sobre el treball i això les perjudica seriosament: primer, perquè els horaris en aquest sector sovint són abusius i no es corresponen amb els sous, i segon perquè no poden compatibilitzar la vida laboral amb la vida familiar i moltes vegades han de renunciar a feines, potser ben pagades, perquè no tenen el suport familiar o l'economia necessària per a poder contractar un cangur que es faci càrrec dels seus fills mentre elles treballen:

«No és com una feina que arriba a fi de mes, pagues la mà i tens peles, vénen les dues pagues dobles i tens peles, i és clar, això, si tens un fill, et crea una ansietat, almenys a mi me la crea. Si fóra jo sola anava fent i tal. Però amb una filla tens unes responsabilitats. Jo em plantejo moltes vegades canviar de feina, però és que hi ha uns sous en aquest país que són horrorosament petits i a mi no m'arriba. Jo, per viure jo i la meua filla necessito uns mínims d'entrada de diners. És que a vegades ho penso, d'agafar una feina del que sigui. Jo vaig fer durant una època, fa molt temps, de secretària, doncs som-hi, és igual, de secretària. Però és que et paguen tan malament que dius... estaria totes les hores del dia cobertes i per guanyar uns ingressos que no m'arribarien a final de mes, que dius, d'acord, per a això segueixo com estic, patint com pateixo però com a mínim quan tinc èpoques bones estalvio i després vaig fent raconets.»

JÚLIA-19

La discriminació al món del treball es dona doblement entre les estrangeres: primer, perquè pel fet de no estar regularitzades no poden entrar en el mercat laboral formal, se'ls tanquen moltes portes i, per tant, se'ls impedeix millorar la capacitat adquisitiva i augmentar la qualitat de vida, i segon, perquè troben que hi ha un greuge comparatiu amb estrangeres d'altres nacionalitats:

«Entonces te dicen que sí, que te va a servir para encontrar trabajo después, y cuando terminas el curso... Te dicen que no te pueden coger sin papeles. Yo no veo que esto esté muy claro, yo veo que es el problema de cada país también. Porque yo voy con chicas de Ecuador y les ayudan más, voy con chicas de Colombia y les ayudan más, pero si voy con marroquies... yo no sé si la mujer marroquí es diferente de todo el mundo, bueno, no marroquies, de los países musulmanes; pero nosotras no tenemos la culpa de nada y menos mi hija, que ha nacido aquí. Me parece que esto ha de salir

del gobierno, porque dan más ayudas a las suramericanas que a las de los países árabes.»

AMINA-7

Problemes en l'accés a l'habitatge

Un altre dels problemes amb què es troben la majoria de les entrevistades és el de l'habitatge. En el cas concret del mercat de l'habitatge a Barcelona i a la regió metropolitana, podem afirmar que no és a l'abast dels ingressos que reben, i l'opció de l'habitatge de lloguer tampoc no és una bona solució perquè hi ha manca d'oferta immobiliària i l'escassetat fa que els preus siguin tan desorbitats que per a aquestes dones és una alternativa quasi obligada compartir pis amb altres dones que es troben en la mateixa situació –són les mares soles estrangeres, les qui més opten per aquesta modalitat–, o viure en habitatges molt precaris. També hi ha casos com el d'una dona que ha anat voltant de pensió en pensió fins que ha anat a parar a un pis on es lloguen habitacions. La manca d'oferta d'habitatge a preus raonables i la manca de polítiques públiques de pisos socials i de protecció oficial destinats, entre d'altres, a aquest col·lectiu fa encara més difícil desenvolupar una vida amb un mínim de qualitat i estabilitat:

«–Mai no se li ha acudit comprar un pis?

No puc. No tinc diners. I de fet, actualment dec dos mesos de lloguer.»

MARIONA-29

«Ella quiere compartir piso conmigo y me lo ha dicho. Yo le he dicho que por ahora no tengo más dinero, sólo tengo esto y no me llega a nada. Y me dice que no me preocupe, que buscaremos un piso de tres habitaciones... aquí, cerca de 60 y cada una pagaría 30.»

FIFÍ-6

«Hoy el problema son los pisos, están fatal, para la gente que no es española un montón y nosotras nos vemos en un problema, vivir con gente que no... y en una habitación... ya ves, una cría de cuatro años, prácticamente desde que nació porque nunca ha vivido en un piso para ella.»

PILAR-23

«Perquè no tinc una cambra de bany com Déu mana. És un pis molt antic. La instal·lació elèctrica no està en condicions i no tinc diners per canviar-la.»

MARIONA-29

«–¿Has ido cambiando de lugar de residencia desde que nació tu hija? ¿Cuántas veces?

Un montón. Me tuvo que pagar una temporada el Estanin y éste me hizo cambiar... pero... con la casa a cuevas de un lado para otro como si fuera yo... superman. Comencé por Avinyó, después el hotel... al lado del hospital del Mar, después los Gutermen y terminé... luego en la Forcales y terminé...

aquí en la Lirio, y en la Lirio me tuve que buscar un piso particular, porque ya era imposible.»

PILAR-23

Situacions de discriminació en l'accés als serveis educatius

Un altre àmbit on els entrevistats se senten discriminats és en l'accés als serveis educatius. Denuncien un gran dèficit de llars d'infants municipals i aquesta és una de les seves grans preocupacions. La manca de places per a infants menors de tres anys i els criteris d'adjudicació, sovint excloents per a la monoparentalitat, fan que aquestes mares i pares hagin de fer un gran esforç econòmic, que es tradueix a fer més hores per tal de poder pagar una llar d'infants privada. En aquests casos, es qüestionen la necessitat de portar els seus fills a la guarderia si han de treballar més hores, passar més hores fora de casa i no poder estar amb els seus fills, fet que es podria resoldre si hi hagués més guarderies públiques o si els criteris d'elecció s'ajustessin més a les necessitats de cada cas:

«Muy mal. Transporte público bien pero guarderías, por ejemplo... guarderías fatal. Es que no hay.»

MAR-26

«Vaig començar a treballar mig dia i venia una cangur. Una cangur que me la van recomanar de molta confiança perquè et juro que em fa molta por deixar-la amb segons qui. I llavors va continuar així fins a l'any passat, que vaig dir bé, ara que té un any intentar dur-la a una guarderia. Bé, hi anava, però que no em feia cap de gràcia perquè la trobava molt petita i tal però vaig anar a mirar. Vaig anar primer a guarderies públiques, pensa que vam acabar les últimes de la llista la meua filla i jo perquè no tenien en compte absolutament res. Que si els ingressos, ni si ets família monoparental, només els importava si tens germans al centre i si ets família nombrosa, la resta és que et juro que no, ni s'ho miren ni t'ho pregunten. Res, no va entrar; llavors les guarderies privades em valien més que la cangur que tinc ara, llavors vaig decidir que un any més de cangur i l'any que ve tornaria a intentar ficar-la en una guarderia pública a veure si hi ha més sort.»

JÚLIA-19

«Aumentar plazas de guardería seguro, y sobre todo por las situaciones que ahora nos vamos encontrando, toda la situación de personas inmigrantes que vienen no es que estén produciendo una dificultad, aquí la dificultad ya existía, con lo cual yo no podía llevar a una guardería pública. No es un tema que inmigración viene y ha bloqueado las cosas y tal, que también, pero ha bloqueado porque ya estaba bloqueado, por lo tanto antes era un bloqueo en el que todos íbamos tirando y ahora es un bloqueo que además hace que otras muchas personas que antes podían, ahora no puedan. Pero esta es una situación la mar de normal, esto lo que ha hecho es resaltar, hacerlo más evidente. Entonces esto puede ser como una distracción: 'ah, mira, el proble-

ma es la inmigración'; no, el problema ya estaba, entonces ahora un poco... parece que la regulación tendría que ser por una situación extra. No, la regulación ya se tendría que dar, lo que pasa es que la población no había llegado a un grado de saturación, de crispación... entonces ahora hay un detonante que ayuda a que salga lo que ya había.»

PERE-33

A més, es queixen que l'adjudicació de places a guarderies municipals públiques no és equitativa, no correspon a qui més ho necessita, ja que moltes de les dones entrevistades han vist com famílies biparentals i amb més poder adquisitiu que elles han accedit a places de guarderia i elles n'han quedat fora:

«Nada, para nada. Es más, pides ayuda... bueno, pides ayuda, pides una plaza en guardería, por ejemplo. Sabes que para entrar en la guardería te dan puntos para varias cosas. Si vives en el barrio te dan un punto, no sé exactamente los puntos que te dan. Si el hermano de tu hijo va a esa guardería pues, no sé el número de puntos que te dan, si tienes un sueldo bajo te dan más puntos. Si eres familia monoparental no hay ningún punto, ni siquiera está reconocido ese estado. Es lo que te decía antes, es que no está reconocida esa situación. Si me preguntas si he recibido alguna ayuda te digo que no y es más, ni siquiera me reconoce el Estado, o quien sea, que se necesita esa ayuda, es como un hecho invisible. Somos invisibles frente al Estado. No existimos.»

SUSANA-15

«... escolta, vaig anar a la guarderia amb tots els meus papers com dient: jo no sóc una persona rica, i em van dir, la resposta va ser que això no ho mira l'Administració, ja perquè com que la gent enganyava molt ja no es tenen en compte els ingressos, sols si tens família nombrosa, si vius a prop del centre i si tens germans al centre. A mi, és clar, de les tres coses a mi tan sols me'n sortia una: viure a prop de la guarderia; la resta, no tenia ni més fills ni res, si ja et dic, vaig quedar l'última. I això no pot ser, si s'hauria de considerar el fet de ser mare soltera, a veure com està aquesta mare soltera, si necessita ajuda, si no...»

JÚLIA-19

«¡Ostras! Le puede hacer falta a mucha gente la guardería pero... ¡más que a mí! Yo no tengo el papá que se puede encargar... Y todos los niños de su clase tienen a su papá y encima ganan dinero, que yo no sé cómo han entrado.»

PASTORA-14

Situacions de discriminació en l'accés als serveis socials i ajudes

Una de les queixes que més manifesten les famílies monoparentals vers els serveis socials públics és que hi ha poques ajudes econòmiques, i les que es concedeixen

xen són gairebé simbòliques perquè no s'ajusten ni a les necessitats reals de la persona que les demana ni al nivell de vida del país. A més, no hi ha ajudes específiques per a mares soles, per a una tipologia de família que es desmarca de la tradicional; són ajudes genèriques creades i pensades per a les famílies biparentals, a les quals es poden adherir o no aquestes mares que han decidit tirar endavant un embaràs per voluntat i decisió pròpia, com a opció personal, o sovint per circumstàncies alienes a la seva voluntat. Un altre fet que cal destacar i que troben les escasses associacions i entitats que formen part o que treballen amb aquests col·lectius, és que Benestar i Família els «delega» responsabilitats que teòricament haurien de ser pròpies de l'Administració. Moltes de les seves demandes no s'escolten i han de ser elles mateixes, organitzades com a col·lectiu, qui les ha de resoldre donant-se suport mutu:

«No, pero hasta en el caso de las chicas que han decidido ser madres solteras... vale que lo han decidido ellas, pero también se puede pedir una ayuda, porque es lo mismo. Luego piden que tengamos más niños pero no nos ayudan en nada para que los tengamos...»

ELOÍSA-5

«Está lo de la ayuda esa de... lo que se llama los puntos de la Seguridad Social, que son, me parece que son 4.170 pesetas al mes hasta que tenga 18 años el niño. Pero es que eso sólo te lo dan cuando el sueldo, los ingresos de la unidad familiar son inferiores a 1.200.000 pesetas al año, me parece que es... son 70.000 pesetas al mes. Si ganas más de 70.000 pesetas al mes ya no te lo dan, o sea que es una mierda, hablando así de claro, una mierda. Ahora ya no me lo van a dar. Me lo han dado el primer año porque no trabajé pero luego no me lo van a dar, o sea, es obvio. Te revisan, claro, revisarán y yo he estado... claro, sólo he trabajado en lo del censo... a lo mejor sí que me lo dan, si cuentan lo correspondiente a este año pasado. Aunque claro, con 70.000 pelas...»

PASTORA-14

«Crec que estan col·lapsats. Mira a nosaltres ens han trucat des dels serveis socials, des de l'ajuntament: 'mira és que tinc una mare sola no sé què'. I després de parlar amb ella m'han dit: 'ui, quina bona feina que feu!' I nosaltres en tenim moltes, de mares soles. I penso: 'per què no les poseu en contacte entre elles?, per què no ho feu vosaltres?' 'Ui, sí que hi ha un projecte però no sé quan s'aprovarà'. És que simplement intercanviar telèfons, vosaltres sabeu l'ajuda que els podeu donar tan sols intercanviant telèfons d'aquestes mares soles perquè s'ajudin, perquè es parlin, perquè es donin suport, per què un dia una es quedi de cangur o si estàs malalta... algú ha pensat quan una està malalta? Jo vaig tindre tres gastritis i vaig estar a 40 de febre i el meu fill se'm queia dels braços. Si estàs malalta... i de vegades ens han trucat mares: 'estic amb grip, estic amb el bebè i tinc d'anar a la farmàcia' o estan els dos malalts. I és que, qui va a la farmàcia? Vull dir, les famílies són molt curtes. Estem en una societat que cada vegada més les famílies són molt curtes i si hi ha dos germans normalment no es parlen i no sé què, i tens el que tens

sota el sostre: tu, el teu fill i si tens sort de tindre parella, la parella. Llavors, no és només que hi hagi l'ajuda. Serveis socials hauria de tenir una assistenta que anés a casa a ajudar-te i a escoltar-te i a veure't.»

XÈNIA-18

«S'ha d'anar en compte amb les depressions tan grosses que tenen. Jo penso que la feina que nosaltres estem fent podrien fer-la Serveis Socials, sí que tenen un servei de psicòlegs i tal. Doncs que la mare que no és forta i cau en depressió, no pot sortir-se'n sola. Si no li vas a picar a la porta la mare no pot sortir. Tenim mares ben formades que quan va néixer el seu fill: 'jo vull tirar enrere, jo vull tirar enrere, perquè ho he perdut tot'. I no pots tirar enrere, llavors què fas? Tota aquesta feina que fem a l'associació perquè aquesta mare, aquesta i moltes altres de l'associació, perquè es recuperés i tingués un vincle amb el seu fill i que realment ara està feliç de ser mare. Tot això, si no hagués tingut l'associació, com acaba? Aquí hi ha una possibilitat de maltractament. Tot el que has perdut, ho has perdut pel nen. Vull dir, ser mare sola, si no hi ha un cercle al voltant que t'ajudi, pot ser meravellós i pot ser un infern.»

XÈNIA-18

Problemes d'accés a la informació

Molt lligada amb el tema anterior, hi ha la manca d'informació sobre els drets de la ciutadania a la política social i sobre les actuacions de l'Administració en aquests casos. Moltes de les protagonistes d'aquest estudi han rebut informació quasi per casualitat o esporàdicament, i desconeixien totalment què podien fer en la seva situació, sovint desesperada, i a qui podien adreçar-se per demanar ajuda. En el millor dels casos, acudeixen directament als assistents socials i els solucionen momentàniament el problema, però no sempre és així. Una de les crítiques que apareixen sovint és que hi ha poca difusió dels programes socials, de les tipologies de subvencions i dels terminis d'entrega de sol·licituds. Un dels grans problemes d'aquestes dones és que no disposen de temps per poder-se informar adequadament, per causa de la gran responsabilitat que tenen de tirar endavant una llar i un fill o fills petits:

«¡Es que no existen! No es... que no es pedir, es que, que yo sepa, no hay ninguna ayuda para madres monoparentales.»

SUSANA-15

«De nada, mira, porque yo no sabía hasta que salí del centro donde caí enferma, no sabía ni que había asistentas ni que podía cobrar un PIRMI... nada, pidiendo. Mal, mal, lo he pasado mal.»

PILAR-23

«—Has tingut ajudes per a l'habitatge?

Ni una, ni una. També em vaig despistar perquè hi havia, em sembla, unes ajudes a Ciutat Vella i jo no ho sabia. A l'hora de fer la reforma hi havia unes ajudes d'un tant per cent sobre la... i jo no m'en vaig assabentar i ja l'ha-

via fet i ho vaig saber després. És a dir, culpa meva per no informar-me'n, la veritat.»

JÚLIA-19

«No, yo me tuve que mover. Yo cuando estaba embarazada ya fui a la asistenta y le pregunté que qué había.»

PASTORA-14

Prejudicis socials vers les famílies monoparentals

Els prejudicis socials són una altra discriminació que han de patir aquestes famílies. Tot i que les separacions i els divorcis són el nostre pa de cada dia, moltes persones de l'entorn on es viu, del veïnat, veuen la situació de monoparentalitat com una desgràcia, com si fos una malaltia que no té cura i de la qual tothom té coneixement. Sovint els veïns es creuen amb el dret de poder jutjar, criticar l'escassa vida social que han de suportar sovint aquestes mares i, fins i tot, apiadar-se dels fills «sense pare»:

«A la meua vida social, l'ha afectat bastant això, perquè encara hi ha certs prejudicis.»

CARLOTA-16

«Si tu fas un baròmetre de si surten a ballar, si surten... és a dir, perd la dona, la professional i tan sols queda la mare, la mare que corre, que va amb problemes de peles, que té problemes familiars perquè el 85% de l'associació, totes tenim problemes amb les mares o així perquè el fet de ser família monoparental, és a dir, pel fet de tindre un home al costat encara estàs dintre entre cometes d'una mica de masclisme, és a dir, que si tens un home al costat tot està bé però si no el tens llavors es fiquen en tot: des de com va vestit el teu nen, des de si l'alimentes, si no l'alimentes, és a dir, tens molts problemes.»

XÈNIA-18

«Habría también, a parte de esto... cosa educacional, tienes que estar un poco atento o mensajes como se plantean... sí que vendría... junto con la escuela viene toda esta parte social, que es núcleo familiar-núcleo amigos; también has de estar un poco al tanto porque hay este rollo de separación-núcleo desestructurado, con lo cual eso quiere decir... '¡Ay, os habéis separado! ¡Ay, pobrecitos! Esto te lo pueden decir delante de los niños como te lo pueden estar diciendo pobrecitos, si tú estás diciendo pobrecitos cuando los ves o cuando estás con ellos... ¡ay, me sabe mal!»

PERE-33

Discriminacions de gènere

Un altre tipus de discriminació que s'expressa en el cas de les dones entrevistades és la discriminació de gènere, que encara agreuja més la indefensió de les ma-

res soles, però també algun pare sol entrevistat denuncia que pateix discriminació de gènere:

«En principi intenta estar amb ell. Però bé, és curiós també. Intenta estar amb ell... i penso que en aquest sentit nosaltres vam decidir que el model era aquest, que el Jan pogués estar tant amb el pare com amb la mare. El que passa és que això passa perquè jo entri a la seva organització, un cop més. És a dir, a principi de curs ell em diu quins són els seus horaris i en certa manera, segons els seus horaris d'alguna manera jo m'haig d'organitzar la vida amb relació al Jan. I ara, per exemple, el segon semestre ell té un altre canvi d'horaris i llavors jo em tindrè d'adaptar també als seus horaris. Jo penso que és l'etern repte que tenim, el fet de subjugar l'activitat productiva de la dona d'acord amb l'activitat productiva de l'home si aquest és el que guanya més, si aquest és el que considera que fa una feina... que no està disposat a renunciar a cap quota o cap espai del seu temps per estar més amb el seu fill, per exemple.»

NAFAS-13

«Yo en ese momento me callé, me parece perfecto que se busque la idoneidad si los dos estamos pidiendo tener los niños, hemos de demostrar que somos capaces de mantenerlos y cuidarlos como necesitan los niños pero a mí por qué no me preguntan y a ella sí? ¿Se da por entendido que por ser mujer estás capacitada? ¿O es un aprendizaje? ¿Se da por entendido que ella lo ha aprendido y yo no? Cuando en esta situación era al contrario totalmente.»

PERE-33

Altrament, la monoparentalitat esdevé, malauradament, una excel·lent talaia per observar la perdurabilitat de les desigualtats per raó de gènere que encara hi ha. En primer lloc, per la flagrant majoria de dones que crien els seus fills en solitari. Ja sia per abandó de la parella, per divorci, separació o viduïtat, són les dones, les que en major mesura encapçalen nuclis monoparentals, cosa que significa que els costos de criança dels fills recauen quasi completament en elles. I, en segon lloc, per la precarietat que sol caracteritzar la inserció de la dona al mercat de treball, cosa que comporta que els recursos que puguin obtenir les famílies monoparentals encapçalades per dones seran, amb tota probabilitat, molt exigits, i minvaran les oportunitats vitals tan seves com les dels seus fills. A sobre de l'enorme desgast físic i emocional que provoca aquesta doble presència, que si bé han de sofrir la majoria de les dones treballadores, en el cas de les mares soles és més patent, ja que no gaudeixen de la possibilitat de compartir responsabilitats en l'atenció dels seus fills.

Actituds i comportaments racistes

El racisme, problema general que cal resoldre en les nostres societats, també el pateixen les entrevistades d'origen extracomunitari, cosa que afegeix un problema

més a les seves dèbils situacions. Els àmbits on han patit aquestes situacions de discriminació són diversos: quan busquen feina o pis, a les residències, etc.:

«—¿Y con las monjas?

Hablas con ellas... Buena relación sí. Sí, son tres, y hay dos que son muy amables conmigo pero la otra... ahora ha empezado a hablar un poquito conmigo, porque antes, no me trataba bien, me llamaba 'oye tú morenita'.»

FIFÍ-6

«Pero yo a veces cuando voy a entrevistas y me preguntan y les digo que soy marroquí no quieren, y vienen suramericanas y lo cogen. Llamas para buscar una vivienda, y llamas por teléfono y te dicen '¿de dónde eres?' Tú le dices... si tienes un piso para alquilar y te contesta, te pregunta, no te contesta a la pregunta que tú le preguntas, por ejemplo... 'soy de Marruecos'... Ah, está ocupado y te corta, sin hablar, sin nada. (...) Pues eso, que no tendrían que hacer diferencias entre una casada con un español y una... porque si no tienes suerte y estás con uno que es... una mala persona, es igual que sea marroquí, suramericano, español... La que se carga con todos los problemas es la madre, la madre que siempre está ahí.»

AMINA-7

Problemes de mobilitat i accessibilitat

Els problemes de mobilitat i accessibilitat en els espais urbans també es posen de manifest en les entrevistes. Les citacions que reproduïm a continuació reflecteixen clarament el sentiment d'una dona que se sent discriminada fins al punt que gairebé es compara amb les problemàtiques que tenen les persones amb disminucions físiques. Qui no s'ha parat a pensar mai en les barreres arquitectòniques, en l'adequació d'establiments i voreres per als minusvàlids? Doncs potser qui més s'ho ha qüestionat són les dones que han de portar els seus fills amb el cotxet i es troben que el simple fet d'anar a una gran superfície a comprar o desplaçar-se amb transport públic pot suposar la tasca més complexa.

«A ver, si yo fuera una persona sin niño estaría bien, pero con niño tienes el autobús y nada más. Y aun así con autobús es difícil porque si tienes que subir dos escalones... Los que están adaptados para minusválidos están bien pero los otros... es que hay una barra en medio que si vas sola y con el cochecito y tienes que subir un escalón de medio metro, no es posible. Necesitas ayuda. Y hay conductores que no quieren que subas en el autobús (...) Sí, te dicen que... La semana pasada me dijeron que esperara otro autobús que fuera adaptado y, claro, si vas con el niño no puedes esperar un autobús que te convenga, tienes que subir al primero que viene. Y es un problema que cualquier persona que lleva un cochecito o una persona minusválida tiene.»

SUSANA-15

«Por ejemplo, un sábado por la tarde necesito ir de compras, pues tengo que llevar al crío. Y eso te puede parecer fácil pero si tú tienes que llevar al niño a un supermercado, a un niño pequeño, primero es que ni siquiera los carros de los supermercados están adaptados para los niños pequeños, ¿sabes? Entonces son una serie de problemas logísticos que hasta que no estás en esa situación no te das cuenta. Ahora yo me doy cuenta de lo difícil que tiene que ser para un minusválido, ir en silla de ruedas, pero sólo porque llevo un cochecito, y ese cochecito yo, cuando el niño tenga tres o cuatro años, pues ya lo dejaré en casa, pero un minusválido subir una acera o ver un coche que está aparcado por donde tú tienes que subir... pues debe costar un montón, y ellos lo tienen que llevar para toda la vida. Yo lo tengo que hacer estos cuatro años. Pero hasta que no estás en esa situación no ves todas las implicaciones que supone ir a comprar leche, que no es nada fácil.»

SUSANA-15

Problemes relacionats amb les residències i llars d'acollida

El pas per les residències o cases d'acollida sol ser per a les mares un període de transició entre la seva vida anterior en parella en un pis de propietat o lloguer i la nova etapa en què es troben soles amb la gran responsabilitat de criar i educar els fills i en què la cerca d'un nou habitatge esdevé una de les tasques principals per iniciar-la. Per tant, el pas per aquestes institucions és transitori, i el període de temps variable, però és una de les poques sortides que tenen aquestes dones. Les residències els ofereixen un espai on viure, on les professionals, o en altres casos les religioses, s'ocupen de les tasques de la llar i dels infants mentre elles busquen feina o van a treballar. El problema comença quan s'esgota el temps d'estada i han de sortir, perquè moltes han patit maltractaments per part de la seva parella o els pares dels seus fills s'han desentès de la paternitat, no tenen suport de la família extensa i es troben soles davant d'una gran responsabilitat. Aquestes residències les ajuden a organitzar-se, a complir uns horaris, a saber atendre les necessitats dels seus fills perquè un cop fora elles puguin valer-se per si mateixes. Malgrat tot, les relacions socials dintre de les residències a vegades no funcionen positivament.

Els comentaris de les dones entrevistades se centren sobretot en les relacions interpersonals entre les dones acollides i entre aquestes i les responsables de les residències. Es posa en evidència que a vegades la convivència entre les mateixes dones acollides no és del tot fluida, cosa que també passa a les relacions que s'estableixen amb les responsables, sobretot en el cas de les residències religioses. Aquestes incomoditats que expressen les nostres protagonistes no impedeixen que aquestes valorin positivament la seva estada per l'adquisició d'hàbits i costums (horaris estables, capacitat d'estalvi, organització del temps i de tasques, etc.) que un cop fora de la residència els seran molt útils.

«No, pero el horario no es ningún problema; a mí me gusta tener un horario en mi vida, sí, me ayuda mucho por mi hijo también, por las comidas, porque necesitamos un horario en la vida, para comer, para estar bien... eso sí. Por eso sí, por eso sí que me gusta, ves, por el horario... Lo que falta más, que a lo

mejor es que te hablen un poco mejor quizás, a lo mejor tu vas a hablarles bien y ellas se ponen nerviosas... y más será porque somos 13 chicas, si no somos 15 creo... Imagino que la una tiene un problema, la otra tiene otro y no puedes contar con ellas. Esto es como si fuera una pensión, tú pagas y cuanto más fácil se lo pongas mejor para ellas. Tienes que ponerle la vida fácil, hacerle las tareas de casa, todo bien, no darles problemas, pero tampoco puedes contar con ellas para hablar con ellas ni... para eso no, no sé por qué. En esto sí que he pensado mucho también, porque veo que para ser monja... yo me esperaba otra cosa de ellas, tenía otra idea de monja. Muchas cosas son buenas de ellas también, porque te enseñan a ahorrar... te enseñan a... todo eso va bien ¿no? Porque si eres un poco... o sea te ayuda a ahorrar, porque hace falta, porque dices pero a ver si en vez de esto... pues mejor así... por eso sí. Pero algunas son un poco histéricas también, se ponen nerviosas también, pero ellas son las que mandan y ellas te pueden hacer un informe tranquilamente cuando a ellas les da la gana y poner lo que ellas quieran. Eso es lo que da miedo.»

ELOÍSA-5

«Con algunas no muy bien... problemas... por eso, porque una grita, la otra está viendo la tele... pero como somos muchas. Que me despierten a mí, porque me despierte a mí... a mí me da lo mismo, pero todo lo que sea perjudicial para él pues sí me molesta. Por eso son los problemas, por lo demás a mí no... como sea ella a mí me da lo mismo, es su problema todo y si perjudica al niño...»

ELOÍSA-5

«Sí, ah, yo con ellas bien. Es lo que piensas... cuando me dijeron que cerraba la puerta a las diez pensé ¡hala, que a las diez o las once cenábamos en casa de mi hermana! Y yo pensaba... a las ocho y media... ay por favor... qué ridi... Sabes, esto que no me había pasado nunca y el primer día que se pusieron a leer antes de cenar, que leen unas oraciones... estas cosas para mí de verdad... fueron un poco chocantes. Yo pensaba que nos daban una llave a cada una para entrar y salir, ¿sabes? Yo qué sé, como nunca he vivido en una residencia... y qué va, qué va.»

MARISOL-4

«Para pedir, yo estoy muy mal para pedir y sor Dolores me dice que si me falta algo... estoy paseando por el pasillo un montón de veces para pedir algo... paso más de veinte veces y me conoce. 'Oye, ¿qué quieres? Seguro que quieres algo.' 'No, no, no quiero nada.' Pero yo sí quiero, pero mira, a mí me da vergüenza decirle a sor Dolores 'dame un pañal para la niña'. Y ella se queja porque un montón de chicas y... a veces vienen algunas que... son españolas, son chicas jovencitas y no quieren trabajar, estas sí que pueden trabajar, tienen posibilidades, son de aquí, pueden trabajar.»

AMINA-7

«Sí, yo no tengo ningún problema con nadie, tenía ya mi problema personal y no quería los de otras y cuando no te metes en los problemas de otros

no tienes problemas. Yo hablaba muy bien con ellas y las ayudaba mucho, yo era la más mayor, todas tenían 17, eran muy jóvenes.»

SHEILA-11

«Sí... bueno... bueno... cómo te podría decir... Yo me he sentido muy sola, y sí que he tenido ayuda con el niño. La gente de la casa no es que me haya tratado mal, he pasado un poco de cosas por la convivencia entre las chicas, porque claro, todas mujeres somos difíciles, a veces esto se pone insostenible. Aparte de esto he estado bien y cuando no he tenido ni una peseta me han ayudado en la casa.»

HELENA-12

«La asistenta me acompañó a casa, me dijo que cogiera la ropa porque me iban a llevar a un sitio. Fuimos a buscar a los niños al colegio y nos llevaron a una pensión de Barcelona, para esconderme y evitar que nos pudiera hacer daño. Fue una experiencia muy mala, sobre todo para mis hijos. De la pensión me llevaron a la casa de acogida de mujeres maltratadas, fuera de Barcelona. Yo lo seguía pasando muy mal al ver que mi hijo lo pasaba fatal allí. Tan mal, que decidí irme. Allí pensé: '¿Qué hago aquí, huyendo con mis hijos? No puedo estar huyendo toda la vida'.»

ESTEFANÍA-31

6. Necessitats i demandes

Les necessitats i demandes de les mares i pares sols amb fills que s'han manifestat al llarg de totes les entrevistes fetes es poden classificar en els àmbits temàtics següents, que reflecteixen, tal com veurem a continuació, les dificultats més peremptòries que caracteritzen aquests col·lectius. A la vegada, permeten reflexionar sobre les mesures i estratègies polítiques que haurien de dur a terme les administracions a l'hora de dissenyar i implementar polítiques familiars que tinguin vertaderament en compte la situació i les problemàtiques de les famílies monoparentals a Catalunya:

- demandes econòmiques i fiscals,
- demandes d'habitatge,
- demandes relacionades amb el mercat laboral,
- demandes de mesures de conciliació ocupació-família,
- demandes d'expansió dels serveis de proximitat,
- demandes de transport i mobilitat,
- demandes de suport a les entitats i xarxes de famílies monoparentals,
- demandes i necessitats personals,
- demandes d'igualtat i de reconeixement de les monoparentalitats.

Les demandes econòmiques de les mares i els pares sols se succeeixen al llarg de totes les entrevistes de manera reiterada i com el requeriment principal d'aquestes famílies. Fan referència bàsicament a l'equiparació amb altres països europeus de les ajudes econòmiques a les famílies monoparentals amb fills a càrrec per tal de cobrir les mínimes necessitats bàsiques. Endemés, en moltes entrevistes proposen la idea d'un sou fix, una mena de pensió, segons el nombre i l'edat dels fills. A la vegada es demana una millora dels incentius fiscals i un augment de la desgravació per descendents a la declaració de la renda, especialment en el cas de les mares i els pares sols:

«Jo penso que bàsicament... hi ha un tema clau, que és el tema econòmic. Per poder viure, per poder viure en condicions necessites uns diners. Per poder tenir garantida l'alimentació, la manutenció de la casa i tota una sèrie de serveis que penso que són indispensables. Estem parlant de necessitats bàsiques, ja no estem parlant d'un altre tipus de necessitats que també són necessàries. Una de les qüestions que vaig tenir en compte en el moment de plantejar-me la separació va ser el fet que jo econòmicament podia tirar endavant sola el meu fill, que jo em veia capaç de poder tirar endavant i... ara no em vull imaginar el fet d'estar en una situació precària i haver de tirar endavant aquesta situació. I no-més tinc un fill, no en tinc més, no? Però en aquest sentit jo penso que és molt difícil. Jo tinc amigues en aquests moments a Alemanya que són mares solteres, que han volgut ser mares solteres i que no s'han de preocupar realment pel tema dels diners perquè a final de mes l'Estat alemany els passa una quantitat suficient per poder viure, una quantitat per a cada fill. Bé, això és impensable. Aquí ser mare sola significa que o bé tens una bona família que et fa d'aixopluc, que et fa de paraigua i t'ajuda o si no ho tens clar, perquè a més a més aquest és un tema que aquí encara no està especialment ben acceptat. Tot el tema des del punt de vista fiscal és una vergonya, quan fas la declaració de la renda i veus el que pots desgravar per un fill, que et vénen ganes de dir-los: 'mireu: quedeu-vos-ho, perquè per aquesta quantitat tampoc no em solucionarà la vida'.»

NAFAS-13

«Econòmics, el principal és l'econòmic, perquè mira, l'afectiu, te'l fas tu sola al final, no? i jo crec que és l'econòmic, hauria de ser un suport econòmic total. Bàsicament econòmic, perquè amb l'economia que tinguessis bona, ja podries solucionar guarderies, casa, una sèrie de coses. Jo tinc un dret i és el que vinc a reclamar, vinc a reclamar que ens donessin una pensió digna d'un sou normal i corrent per poder mantenir els fills, com a d'altres països d'Europa existeix: França, Suècia, Noruega... Tot això, que ser mare és un privilegi i aquí ser mare sembla que siguem unes desgraciades. Com a col·lectiu comencem a ser un grup molt important que penso que com a dret hi hauria d'haver un subsidi per als fills. Però això, és evident que això és necessari, que la mare no hagués de sentir-se obligada a treballar i desentendre's dels seus fills perquè el govern actual no cobreix uns mínims.»

SÒNIA-20

«És que són tants! Ajudes econòmiques, això evidentment, però no fins que el nen tingui tres anys com ara sinó fins que el nen sigui independent, i no ho dic en broma. Diuen que Catalunya és la població que té menys fills, la població més vella. És evident, és una heroïcitat tenir un fill, criar-lo, i tenir un fill en una família monoparental em sembla... Evidentment, en primer lloc, ajudes econòmiques. No sé. No m'he parat mai a pensar-ho. Això sí, la que teníem fins ara, les 60.000 pessetes a l'any, em semblava ridícula directament. Jo crec que hauria d'haver-hi una mensualitat fixa, no sé dir-te de quant, però mensual i fixa fins que, almenys, el nen tingués 18 anys per a les famílies monoparentals.»

MARIETA-17

«Hombre, alguna ayuda, de guardaría por ejemplo... yo si me voy de aquí tendré que pagar cada mes y cobro 85 y tener que pagar el alquiler y los gastos, guardaría, y no tengo tiempo libre para irme a pedir al metro, hombre, si me voy con el crío aún, pero vamos, si no, no puedo ir a pedir al metro, o sea... es lo único que me faltaría ya. Y date cuenta que no me gasto dinero en ropa porque me la dan aquí, para mí y para mi hijo, calcetines, calzoncillos de vez en cuando para él, para mí. Entonces claro, yo estoy ahorrando dentro de mis posibilidades, todo lo que puedo, y está todo a nombre de mi hijo, ese es mi mayor orgullo, los ahorros a nombre de mi hijo, claro. Y nada, eso, que nos ayuden mucho, que nos den dinerito... que nos den ayudas, vales de comidas... En este sentido hay muchísimas cosas en las que se podrían dar ayudas. Yo he oído que en Francia, en Italia... me parece que en Francia una madre soltera, ya no te digo que el piso gratis, pero superbarato, le dan no sé cuantos cada mes, colegios gratis, guarderías... todo gratis, o sea... se ve que viven... Aquí no, aquí es que no nos dan ni los buenos días, nada, nada, nada.»

MARISOL-4

«Yo lo que pediría es que me dieran una especie de subsidio, porque aquí falta un padre, entonces alguien se tiene que hacer cargo de eso. Igual que una pensión de orfandad. Mi hijo es huérfano. Es lo mismo, es lo mismo que se le hubiera muerto que la situación que tiene mi hijo. Entonces, ¿por qué los huérfanos tienen pensión de orfandad y mi hijo no? Poner un servicio de canguros que pudieras llamar en cualquier momento, que te tengas que ir a trabajar y que el niño está malo, poder llamar a una canguro sin pagar nada o muy baratas. Yo no puedo pagar 1.500 pesetas por hora.»

PASTORA-14

«Jo crec que totes les polítiques haurien de ser iguals per a totes les famílies, però amb una atenció, amb una sensibilitat especial a les necessitats de les famílies monoparentals. Després, pel que fa a les prestacions monetàries... bé... hauria de ser el mateix per a tots els fills a càrrec. Aquí, de fills que visquin en família monoparental em sembla que el 10% de tots els menors de 16 anys viuen en famílies monoparentals, vull dir... 1 de cada 10 nens viu en famílies monoparentals. Jo puc dir que això és molt típic, que una dona que

tenia un nivell bastant bo quan estava amb el seu marit i ara viu amb el seu fill o fills, el seu exmarit no li paga la pensió i tenen grans dificultats per arribar a final de mes i llavors el seu nivell social i el nivell dels seus fills... cau estrepitosament i... bé, i això és lamentable.»

NARCÍS-8

«Y ayudas... ya te digo que yo he tenido suerte, pero económicamente hay muchas mamás que no pueden... para nada. Porque yo en mi caso... me ha salido muy bien el trabajo, pero el caso de esta chica, de Aída, ya no le ha salido tan bien, porque ella trabajaba en una fábrica desde las 6 de la mañana hasta las 15.30 y luego se iba a limpiar casas porque su marido pues no le pasaba ni un duro, nada. Hombre, las mamás que estamos solas necesitamos más ayudas, las que están casadas o las que están conviviendo con alguien en casa quizás se lo pueden combinar mejor, pero económicamente... no sé, es que esto es muy difícil. Yo te puedo hablar como mamá sola, y como mamá sola económicamente nos hace falta y sobre todo como asistencia a los niños también.»

MARTA-21

«Supongo que en todo España el apoyo secreto es la familia, no te dan dinero porque es la solución de que los padres y la familia te van a ayudar, pero esta situación es antigua, en mi caso no existe porque no soy de aquí, pero tampoco en Inglaterra tengo familia. Yo creo que cada vez más esta situación de que la familia te puede ayudar ya no existe.»

ALEXANDRA-22

«Home, suposo que una mica el tema econòmic és important perquè d'aquest se'n deriven altres. La part emocional, vull dir... no és fàcil també sempre... si estàs treballant i estàs a llocs que et posen pressió... és clar, arribes a casa. No sé, el tema beques, em falta informació i no tinc gaire capacitat de valorar-lo. Ara sembla que es comença tot el tema d'ajudes familiars, o de... per exemple, jo era una persona que tenia un nano i estava pagant un pis de lloguer i... és que no tenia cap mena d'ajuda, i paga 50.000 pessetes cobrant-ne 100 o 110.000. Els polítics... ja no hi confio gens, però gens.»

CARLOTA-16

«Que tinguéssim, no sé, per exemple, jo que treballo com a autònoma i em poso malalta, a mi que em cobrissin les despeses per estar a casa sense treballar. Que hi hagi ajudes de tipus econòmic... jo no demano que em paguin un sou, jo demano que tingui una ajuda fixa, no que siguin 50.000 peles, 60, com més millor, però bé, que jo pugui comptar, no? Si ets mare soltera raó de més perquè t'ajudin. Si ets una mare soltera que tens uns macroingressos perquè ets una directiva que no sé què... d'acord, jo no dic... Considero que les coses tenen de ser justes, tampoc desmesurades però si tu realment vas justa de peles i pots demostrar que realment...»

JÚLIA-19

«PIRMI más grandes y una casa del ayuntamiento para las mamás solteras que paguen cada mes menos, no sé...»

FIFÍ-6

«Bueno, yo pediría ayuda económica, porque si yo me voy de aquí me toca pagar una guardería privada que me cuesta 48.000 y yo apenas gano 80 y encima tengo que pagar un piso y no tengo más ingresos porque estoy sola. O que pusieran más guarderías públicas porque no hay, no sé si en cada barrio hay, la asistente me dijo que las guarderías ahora están llenas. Yo estoy sola y si encuentro un trabajo de jornada completa son ocho horas, tendrían que alargar las horas de las guarderías, porque si yo estoy con otra persona le puedo pedir que le vaya a recoger, pero si estoy yo sola no puedo.»

HELENA-12

«És a dir, un sou, unes peles... és a dir, deixem-nos d'històries. Ajudes? Evidentment: ajudes de menjador, ajuda... però a part un mínim per no estar dient 'a veure què passarà el mes que ve'. Perquè aquesta no és la meva problemàtica però hi ha pares que no paguen la pensió, i què fas? Jo perquè he tingut la sort que els meus pares, mira, m'han ajudat una mica perquè si no, no sé què hagués estat de mi, t'ho dic sincerament, hagués hagut de demanar caritat o posar-me a una feina de vuit hores i no veure la meva filla. Llavors estaria amargada ella i jo. És a dir que... la Generalitat hauria de veure aquests casos, perquè cada vegada n'hi ha més i jo podria dir una llista així com jo... a la classe de la meva filla, de 25 n'hi ha 6 o 7 de separats, tu imagina't el tant per cent que representa això. I cada vegada més.»

MARTINA-28

«Donar-nos una mica de suport tant econòmic com d'ajuda... ja que, per exemple, si el meu fill vol anar de colònies aquest estiu, que l'ajudin. Home, sí que t'ajuden, per exemple l'ajuntament fa unes colònies, però van a un lloc concret, a un de determinat... potser demano molt, no? però una mica de subvenció, per exemple, si a mi les colònies em costen ics pessetes, que em donin el 10%, el 15%. Hauríem de tenir una mena de carnet com tenen les famílies nombroses, que les mares separades o les famílies amb pocs recursos els podrien aprofitar per descomptes de RENFE, de la companyia d'aigües... És que jo de l'única cosa que he pogut beneficiar-me per estar separada es canviar-me de número de telèfon, perquè em van dir que si portava el paper conforme jo estava divorciada m'ho feien gratis, que si no ho havia de pagar.»

CARME-34

Demandes d'habitatge

Les demandes d'habitatge majoritàries de les mares i els pares sols amb fills a càrrec són que es doni facilitats, subvencions o ajuts econòmics a les famílies monoparentals per poder llogar o comprar un pis. Després de les demandes de suport econòmic, aquestes són les demandes més importants, segons totes les persones

entrevistades. Així mateix, la majoria consideren que el fet de ser mare soltera, separada o vídua hauria de puntuar per a poder accedir a un pis de protecció oficial. En aquest sentit, es critica l'excés de rigidesa i burocràcia de l'Administració catalana a l'hora d'atorgar habitatges públics a les famílies. Endemés proposen que caldria promocionar habitatges compartits per a aquelles mares soles que després de viure durant algun període en cases d'acollida, estan molt desorientades quan les han de deixar i es troben amb un munt de dificultats per a poder contractar un habitatge amb unes condicions mínimes. El seguit de citacions següents reflecteixen clarament totes aquestes opinions: caldria crear habitatges perquè les mares solteres els poguessin compartir quan han de deixar les associacions d'acollida.

«También podrían hacer un programa de pisos para madres solteras, porque dentro de unos meses ¿qué hago? Aquí no me puedo quedar siempre, tienen que echarme para dejar sitio a las otras madres, y entonces podrían poner unos pisos para madres solas y mientras estas trabajando ir pagando, como cuando pides un crédito al banco y al final que el piso quedara de tu propiedad, un piso pequeño de una o dos habitaciones y cuando tienes trabajo ir pagando poco a poco y que se quede propiedad de nosotros después de 20 años.»

SHEILA-11

«Estoy hablando con la asistente social para que me mire lo de la vivienda, los pisos de la Generalitat, pero dice que tienes que tener ingresos, cobrar algo, y como todavía no cobro nada, no tengo trabajo... entonces no me puede tramitar los papeles.»

AMINA-7

«No hi ha cap mena d'ajut que vagi adreçat als habitatges, per poder pagar una part del lloguer o fins i tot... A Anglaterra, en determinades situacions de necessitat com pot ser entrar en una situació de monoparentalitat, l'Estat t'acaba pagant si no tot, una part important del lloguer.»

NAFAS-13

«(...) y no sé... pisos, por ejemplo, pisos. Que ser madre soltera te puntuara para que te dieran un piso de alquiler más barato o pisos de protección oficial.»

PASTORA-14

«Sí, yo quiero solicitar un piso... no sé, para que me den facilidades para poder comprarme un piso y vivir independiente con mi hijo. Hay muchas madres solteras que viven con sus padres. Hombre, no veo imposible que nos den una ayuda para pagar un alquiler, eso es lo único que pido yo. O para pagar un alquiler o para pagar un piso; hombre, si es comprado mejor.»

ELOÍSA-5

«Porque yo, mi sueño, aunque sea cuando me jubile, quiero comprarme un pisito por pequeño que sea, claro de decir... más que mío de mi hijo, a ver, yo no quiero que mi hijo se vea en la calle, y él sólo me tiene a mí, bueno, a mí y a mi familia, sé que mi familia tampoco lo dejarían en la calle ¿no? pero...

Poquito a poquito iré ahorrando... a ver, aparte de los gastos y todas las historias... ir ahorrando y decir: 'Pues bueno, mi hijo tiene ocho años pero ahora sí puedo dar una entrada y me puedo comprar un piso', y cuando yo ya... a ver... no lo necesite... es que no sé, ese piso pasará a mi hijo.»

MARISOL-4

Demandes relacionades amb el mercat laboral

Les idees i reflexions de les persones entrevistades pel que fa a l'àmbit laboral es poden resumir en els punts següents que també queden il·lustrats en diverses citacions de les mares i pares dels nuclis monoparentals estudiats:

- Demandes i propostes per a reduir la jornada laboral a totes les mares i els pares, no tan sols les de famílies monoparentals, quan els fills tenen unes edats determinades i necessiten més atenció i cura per part dels progenitors, tenint en compte, però, que en cap moment la reducció de la jornada ha de suposar sempre una reducció del sou o impliqui dificultats per a la promoció futura en el lloc de treball quan es decideixi, si escau, retornar a una jornada completa.
- Demandes de permisos parentals de paternitat i maternitat més generosos i flexibles. Allargar la durada de la baixa per maternitat homologant-la a la d'alguns països europeus en els quals el període de baixa maternal pot arribar fins als 15 mesos.
- Es reclama un control molt més estricte per tal que les mares gestants puguin fer efectiu, quan sigui el moment, el compliment de les baixes per maternitat en el cas del naixement d'un fill. Així mateix, caldria que s'establissin mesures sancionadores oportunes en cada cas quan aquest dret no es pugui exercir plenament, tal com passa en diversos casos analitzats, en els quals, o bé directament s'acomia les dones o bé sota pressió d'acomiadament es rebaixa la durada dels permisos maternals, vulnerant la normativa vigent. Caldria una legislació laboral menys ambigua que no permeti que algunes empreses puguin fer «xantatge», especialment a les mares –a canvi d'una reducció d'horari i sou–, amb l'objectiu final de no concedir el descans per maternitat. Així mateix, es destaquen dificultats greus de les mares solteres per a mantenir el lloc de treball quan es troben en situació d'embaràs i, en aquest sentit, es reclama molt més control i supervisió perquè les mares que es trobin en aquesta situació puguin rebre el suport legal oportú, i tot el que això pot implicar pel que fa a denúncies a les empreses que actuïn d'aquesta manera sexista.
- En el conjunt del mercat laboral hi ha molt poca oferta de feines i ocupacions que permetin una conciliació adequada entre els horaris laborals i els escolars i, per tant, caldria ampliar el ventall d'aquestes ocupacions, com també els treballs a temps parcial.
- Cal la creació de mecanismes de control laboral per tal d'evitar que les mares solteres perdin l'estatus professional pel fet d'haver d'assumir totes les obligacions i els deures que suposa la maternitat en solitari.

- Millorar els incentius de les empreses per tal d'afavorir la contractació de mares solteres, de la mateixa manera que succeeix en aquells casos de treballadors majors de 45 anys.

A continuació, deixem la paraula als nostres protagonistes, que en aquestes citacions mostren clarament quina és la situació laboral dels progenitors que han d'assumir tots sols la responsabilitat de la família:

«Mira, per exemple, quan jo vaig decidir tirar endavant el tema de la gestació i per tant tirant endavant el tema de l'embaràs era un moment en què jo justament havia decidit fer un canvi. Havia deixat una feina fixa com a treballadora social per poder passar a una feina, en aquell moment, inestable, que era suplències en el camp de la docència. Jo en aquell moment no tenia contracte, estava treballant per minuts, cosa que vol dir que cobrava quan cobrava, no cobrava mai a final de mes. I en aquell moment recordo que en quedar-me embarassada, en no tenir contracte, no tenia dret a tenir els quatre mesos de maternitat. Vaig intentar pactar-ho en aquells moments amb la directora de l'Escola Universitària de Treball Social per poder, bé, arribar a alguna forma per tenir els quatre mesos de maternitat i la resposta va ser que no, la resposta va ser que si jo deixava l'Escola durant aquells quatre mesos havia de buscar una persona que em suplís i per tant, doncs, aquella persona que em suplís se suposa que em dificultava el meu retorn després dels quatre mesos. De fet jo, amb la meua parella, hagués tingut més fills, jo no m'hagués quedat amb un únic fill. El que passa és que com que ja va ser molt difícil tirar endavant el projecte del fill, la veritat, suposo que això va fer plantejar-me molt si valia la pena forçar la màquina per poder tenir un segon fill, i en aquest cas realment vaig decidir que no, perquè va ser molt difícil poder tenir un fill.»

NAFAS-13

«Me han echado de la empresa. No me siento nada protegida en el terreno laboral. (...) Entonces no hay una protección a la madre que se le echa por la empresa. En el papel existe que tú tienes el derecho pero en la práctica te echan y además te echan sabiendo que te tienen que dar poquísimo dinero, que les cuesta muy poco. En la práctica no hay ninguna protección a la madre. Otra cosa que yo también creo que, eso a todas las madres, no sólo las familias monoparentales, creo que deberían reducir la jornada, pero cobrando el mismo sueldo hasta que vayan al colegio, hasta que tengan cinco años o así. Reducir la jornada de nueve a cinco, que tampoco es reducir mucho.»

SUSANA-15

«Conec molta gent d'aquesta empresa que per norma si fas baixa per maternitat te'n vas al carrer i és una empresa conegudíssima. Però faciliten el fet que no t'agafis la baixa i llavors t'arreglen l'horari i en comptes de treballar tot el dia, treballes quatre o cinc hores, cobres la meitat, però és clar, no fas la baixa per maternitat. I és clar, això és un problema.»

CARLOTA-16

«De la mateixa manera que les empreses tenen ajudes quan contracten treballadors de més de 45 anys, també estaria bé que les tinguessin per contractar mares solteres.»

MARIONA-29

«En l'àmbit professional, em nego perquè jo haig de perdre la meua vida laboral, perquè jo sóc una persona que valc molt com a professional, perquè he de deixar de ser professional. Això suposa un problema molt greu en l'àmbit econòmic i el moral. Jo no he deixat d'estudiar en tota la meua vida, sempre he fet cursos. Parlo anglès, francès, si em diuen que tinc d'aprendre l'alemany en deu dies per entrar en una feina l'aprendré, m'entens?»

XÈNIA-18

«El que estic buscant, que això no t'ho he dit, és com feines alternatives però fer-les també pel meu compte. Estic mirant d'intentar donar unes classes i de... estic fent amb un fotògraf reportatges de pisos que siguin *xulos* i els venem a revistes, bé, buscant-me la vida, saps? Intentar de trobar alternatives per tal de tenir més ingressos econòmics.»

JÚLIA-19

«I vaig demanar una feina a l'ajuntament perquè en aquell moment no hi havia plaça d'educadora social i aleshores bé, m'he assabentat que han posat una que és l'amiga de no sé qui... unes hores. Té un horari que a mi m'aniria de nassos: de dos quarts de deu, que ja les has deixat al *cole*, fins a dos quarts de dues, aquelles coses que dius... bé.»

SÒNIA-20

«No poder agafar feines que a mi m'interessin, en part a mi també m'interessa agafar feines de matins perquè si tinc una nena és per criar-la i vull estar amb ella, és que per a mi això és molt important, el que passa és que en l'àmbit social això no està previst. És difícil, quan hi ha nens, si el que vols és cuidar-los, trobar feines que a tu t'agradi i que siguin en l'horari que a tu t'interessa... és difícil. Això potser és més fàcil de resoldre, el que passa després és que quan el nen surt de l'escola li fa molta falta una mare que estigui sobre d'ell, que l'ajudi, que li doni estimació... perquè creixi sa i d'una manera quasi natural i poc estressat. Perquè a vegades diuen que és millor la qualitat encara que sigui poca, que la quantitat, però jo crec que allò important és que la mare se senti relaxada.»

LLÚCIA-25

Demandes de mesures de conciliació ocupació-família

En fer referència a l'àmbit del treball, la gran majoria de persones entrevistades expressen la necessitat urgent d'establir mesures polítiques que permetin la conciliació entre l'ocupació i la família, entre la vida laboral i la vida familiar, especialment en el cas dels col·lectius monoparentals, en què les obligacions familiars i les labo-

als recauen en una sola persona i, per tant, les possibilitats de fer compatibles aquests dos àmbits de vida són molt més complicades i, en conseqüència, les mesures els són més imprescindibles. Per això, entre d'altres demandes, reclamen que es millori i es flexibilitzi els horaris laborals per tal de fer-los compatibles amb els horaris escolars, sobretot els que regeixen en les escoles bressol. També proposen allargar els horaris escolars per a donar més marge als pares i les mares, tenint en compte, però, que no totes les famílies poden pagar les activitats extraescolars i, per tant, en alguns casos, haurien de ser gratuïtes. A més, destaquen que a causa de les dificultats que trobem a l'hora de conciliar horaris, moltes mares soles opten per reduir la jornada laboral, tot i les conseqüències que això comporta per als ja escassos ingressos familiars i la minva d'estatus social que suposa tot plegat. A la vegada, en moltes entrevistes queden reflectides les diferències entre els avantatges que ofereix el sector públic en l'àmbit de la conciliació i les nul·les mesures que s'apliquen en l'àmbit privat. En aquest sentit, la majoria de mares que treballen al sector privat se senten discriminades en part respecte del funcionariat femení i reclamen que els poders públics pertinents posin en marxa, una vegada per totes, campanyes de sensibilització i processos de negociació, tant amb els sindicats com amb la patronal, per tal de poder estendre les mesures que s'apliquen a l'Administració també al sector privat. De fet, una part important de l'ocupació femenina se situa a l'àmbit privat. Donem la paraula a les nostres protagonistes, que, tal com s'il·lustra tot seguit, mostren perfectament amb les seves reflexions la problemàtica real de la difícil conciliació entre ocupació i família:

«A veure, no és el fet que hi hagi educació extraescolar, és el fet de la qualitat i quantitat d'hores que tu pots dedicar al teu fill. Que si tu tens una feina fora de casa i la solució és deixar-lo a unes activitats extraescolars, no hi guanyes res; bé, hi guanyes de tenir-lo aparcant, però tu no pots estar amb el teu fill. Que poguessis fer una feina de mitja jornada i que d'una altra manera es compensés, perquè jo per exemple no sé estar a casa i a mi em fas estar a casa, encara que tingui un sou, i a mi em mates.»

ANNA-3

«Per l'experiència que he tingut a l'hora d'anar a buscar feina i quan veuen en l'estat que estic jo ara amb les filles, amb tot... és impossible. Més que res, perquè tampoc no hi ha una feina en què puguin respectar un horari que tot vagi bé per portar les nenes al cole... perquè no tens ningú que les hi porti o les pugui anar a buscar, m'entens? Aquest és el problema. Que això jo ho veig impossible, que jo m'insereixi en el mercat laboral, hauria de buscar una altra sortida i la intentaré buscar, m'entens? Com, no sé... ser autònoma d'alguna cosa... o així, perquè si no, és molt difícil.»

SÒNIA-20

«Sí, busco de cocina. Busco de cocina por el horario más bien, porque yo trabajaría en una fábrica... Claro, el horario del colegio que me pueda compaginar, o sea que me pueda ir bien con la guardería. Y necesito el contrato para vivir independiente con mi chiquitín, si no... Cuando estaba en Sabadell, bueno, en Barberà viviendo, sí tenía fábricas cerca, no tenía ningún hijo, iba

al horario de seis a dos, de dos a diez de la noche, podía hacer el turno de noche tranquilamente... ahora si me meto en una fábrica... ya tendría que pagar a una canguro y no saldría a cuenta. Entonces por eso busco algo de cocina, que es lo que sé, que hace un horario de mi hijo también, como aquí, más hora y con un contrato y olvidarme del PIRMI y de todo esto y hacer mi vida normal. Tienes que trabajar a media jornada o trabajar en este horario, entonces... no por gusto sino porque tienes un niño que no puedes pagar a una canguro y no te sale a cuenta. ¿Nadie se da cuenta de eso? ¿No? ¿No se da cuenta nadie?... ¿Quién ha hecho esto? ¿Quién ha decidido esto?»

ELOÍSA-5

«A mí me da igual, mientras el trabajo tenga el horario bien para que pueda estar con el niño. Lo llevaré a la guardería por la mañana desde las nueve hasta las cinco, y yo si puedo trabajar por las mañanas es mejor. Y si me voy a vivir con una amiga en un piso le llevará... pero como yo trabajo en este caso de las cuatro hasta las once, ella trabaja por las mañanas y podría cuidar de mi niño por la tarde y yo me quedaría cuidando a su hijo por las mañanas.»

FIFÍ-6

«Entonces estás buscando un trabajo también que puedas combinar con tu hijo, no puedes buscar un trabajo cualquiera, tiene que ser a las horas que hay guardería...»

AMINA-7

«Seria bo que les empreses tinguessin un horari que t'hi poguessis adaptar, però això no serà ben vist.»

TERESA-9

«Hombre claro, claro. Primero necesitaría algo de jornada intensiva, jornada seguida. O sea, yo no puedo ir dos veces, venir a comer, ir. No puedo. Tengo que hacer seguido, me es igual el horario pero seguido y si puede coincidir con la guardería pues mejor, ¿no?»

PASTORA-14

«Ajudes perquè poguessin tenir horaris adaptables. Els horaris que tenen les escoles són molt... jo perquè tinc aquest horari, però potser una mare que sorti de treballar a les set o les vuit de la tarda. Ajudes en aquest nivell i també, penso, ajudes a les mares que vulguin quedar-se a casa cuidant el seu fill els tres primers anys, cobrant un sou per a això.»

MARIETA-17

«De l'associació moltes han estat acomiadades per demanar l'hora de lactància. I això ens agradaria: créixer i tenir un bon advocat, fer una bona pinya perquè no es pogués fer. O per reducció de jornada... Llavors nosaltres demanaríem una conciliació de la vida laboral i la vida familiar però no una conciliació perjudicant la família, perjudicant el nen, sinó perjudicant el que

seria la part laboral. Per exemple, ara les mares que treballen a les institucions públiques tenen el dret de fer un terç de jornada però cobrant tot el sou, durant el primer any, em sembla que és, potser m'equivoco, però no... Llavors demanem una conciliació de la vida laboral i la vida familiar, però perjudicant la vida laboral, és a dir, durant el primer any de vida. Perquè tenim clar que el primer any de vida és quan es creen els vincles entre els nens i la mare i que els donis un equilibri, una seguretat, una sèrie de coses que els acompanyarà la resta de la vida. Si treballes, doncs això, poder conciliar; o no, tindre una baixa per maternitat d'un any, com altres països que tenen quinze mesos. A altres països han comprovat que invertir en això els compensa, ja que si els compensa a altres països per què no a nosaltres? Penso que és el millor que puc fer per a la societat: tindre uns fills i criar-los decentment. Decentment vull dir amb uns bons principis, per criar-los malament i que acabin sent uns drogoaddictes no m'amargo, no inverteixo la meua vida. Vull criar-los bé, vull anar-los a recollir a l'escola, vull dedicar-los, vull jugar amb ells. Llavors per què tinc de deixar de ser mare per ser professional? Vull fer les dues coses i les puc fer bé, sóc bona mare i sóc bona professional, sols demano que em donen oportunitats, això és conciliar les dues vides, amb un horari. Demanem poder treballar, però no poder treballar sabent que deixes el teu fill malalt, mal col·locat, que no l'estàs atenent, que és l'hora de sopar i fa tres dies que no li dones el sopar. No! Això no és ser mare, això no és una vida familiar. O que ens donin una ajuda familiar o que ens donin un horari per poder treballar. Com a presidenta de l'associació la meua base és que dones que estan realment formades i capacitades i lluitadores per tirar un fill endavant, però sobretot ben formades per a treballar. És a dir, a l'associació hi ha dones que tenien alts càrrecs! I ho han perdut tot! Que aquestes dones no tenen coberta la vida familiar és un cost per a la societat i un cost moral per a elles com a persones i com a professionals, no? El meu estatus social, econòmic, està per terra. Jo tinc ganes de menjar bé! Un cop a l'any el que faig és anar-me'n al cine i menjar-me una bossa de crispetes, és el meu màxim luxe que em puc regalar. Per què? Si jo treballés tot això no em passaria. I per què no treballo? Perquè tinc d'escollir deixar de ser mare i no vull deixar de ser mare.»

XÈNIA-18

«Ayudarnos a nosotras a buscar un trabajo que nos lo pudiéramos combinar mejor con los niños, entrar a las nueve y media de la mañana... Pero eso es difícil, entrar un poco más tarde de las nueve de la mañana y plegar a... aunque tuviéramos que dejarlos en el comedor... pero todo eso es dinero, que todo eso... que una madre tenga que dejar al comedor del colegio, que tenga que pagar... todo eso es mucho dinero. O cobras muy bien o te hacen un horario flexible.»

MARTA-21

«Como madre sola una persona se defiende porque tienes que seguir adelante, pero aparte de la vivienda pues el trabajo, y yo podría estar trabajando si estuviera sola de día, ahora mismo, de ocho de la mañana a ocho de la noche; ya me han llamado de dos geriátricos y no puedo porque tengo que

recogerla a ella y llevarla al colegio a las nueve y no me coinciden los horarios para nada.»

PILAR-23

«Posiblemente, tendrían que ayudar tanto a madres como a padres solos, pero en este caso madres, un horario más flexible de trabajo o reducción de jornada laboral. Por ejemplo, seis horas en vez de las ocho y en vez de dos turnos, en un turno...»

MAR-26

«Reducció o... no cal que sigui reducció (...). En canvi, la flexibilitat horària... ni que sigui la guarderia (...) perquè a les cinc pleguen totes.»

ELENA-27

«Demanaria a l'Administració més ajuda social i acomodar la situació laboral amb l'escolar. Els horaris escolars haurien de ser més llargs per poder anar a buscar els teus fills. Això també beneficiaria la resta de famílies, perquè avui dia a una parella han de treballar tots dos.»

MARIONA-29

«Quan els nens estan de vacances és de meitat de juny fins a meitat de setembre, els esplais agafen nens fins als 13 anys, els de 14 ja no els tenen i a les cinc pleguen, si tu treballes i fas el mateix horari, com els portes a l'esplai? Com li dones el menjar? Hauria d'haver-hi una mica d'ajuda per a aquests temes. No, aquí sí, a l'Administració pública hi ha més sensibilitat, hi ha una mica més de flexibilitat perquè hi ha opcions horàries.»

CARME-34

Demandes d'expansió dels serveis de proximitat

En relació directa amb l'àmbit de la conciliació o, millor dit, com a conseqüència i també per congruència amb les idees que tenen sobre aquest tema els protagonistes de la recerca, les demandes d'expansió dels serveis de proximitat són, efectivament, recurrents al llarg de totes les entrevistes. La majoria de les mares i els pares sols es queixen, amb raó, del greu dèficit d'escoles bressol i del fet que les poques que hi ha tenen llargues cues d'espera i cap criteri de discriminació positiva envers aquest col·lectiu. Per això, demanen urgentment un augment de l'oferta de places d'escoles bressol públiques o concertades i una política de subvencions o descomptes per poder-hi accedir, primordialment per part de les famílies monoparentals amb fills menors de tres anys. Reclamen que s'hauria d'incentivar les empreses, sobretot les més grans, per tal que organitzessin i establissin escoles bressol a l'interior dels seus centres, cosa que facilitaria l'apropament de les mares/pares amb els seus fills i augmentaria les possibilitats de trobada.

A la vegada, comenten la necessitat d'incrementar l'assistència domiciliària i els efectius de treballadors socials o familiars per a donar suport als pares i les mares que formen famílies monoparentals, bàsicament durant les primeres edats dels me-

nors, i exemplifiquen aquesta proposta amb la figura de la *doula* de la comunitat autònoma de Navarra. En definitiva, proposem que es creï una xarxa assistencial pública o semipública per a ajudar i assessorar psicològicament les mares i els pares que tenen cura dels fills en solitari. També proposen la creació d'una mena de cases d'acollida o centres on puguin romandre els nens durant períodes curts i puntuals i quan per motius laborals o familiars improrrogables, no se'n puguin encarregar els pares o mares ni cap parent o familiar proper. Llegim les veus dels nostres protagonistes, que parlen per si mateixos:

«Si ara el meu fill fos petit un altre cop, jo demanaria sobretot guarderies, és a dir, guarderies segons demanda, que quan marxis puguis deixar el fill a la guarderia, serveis d'assistència domiciliària i després prestacions monetàries més altes per fill a càrrec. Això és el que tenen la majoria de països europeus i això... en relació amb els fills menors, això és el mínim. La gran contradicció que jo volia assenyalar és que aquí ens estem acostant gairebé a nivells europeus pel que fa als comportaments familiars, per exemple, d'individualització, independència, etc., però estem a nivells tercermundistes pel que fa a prestacions i serveis, perquè tenim el que hi ha... en el conjunt d'Espanya, en què doncs aquests temes pràcticament no s'han plantejat i si s'estan plantejant més a Catalunya és justament perquè la situació és diversa però això exigeix de forma peremptòria una política diferenciada a Catalunya, i és per això que el Govern de la Generalitat seria molt important que fes aquesta política que servís de locomotora per a altres indrets d'Espanya.»

NARCÍS-8

«El meu fill es va despertar cada mitja hora, de vuit a dotze vegades, totes les nits els primers tres anys de la seva vida. No he dormit una hora seguida en tres anys. Llavors si això a l'endemà te'n vas a treballar no pots amb tot, amb la casa, amb la feina, amb el nen, amb tot, amb no dormir. La gent necessita una ajuda social, el que feien abans, que abans la iaia, la tia, la germana, és clar, hi havia moltes dones al voltant d'una dona que havia parit. Ara estan soles. Llavors jo reivindico també, no tan sols la part econòmica, sinó una ajuda de... una treballadora social, una *doula*, però que sigui subvencionada. Suport assistencial, em refereixo a aconseguir que et vinguin a ajudar al principi... Jo em regeixo una mica en com ho fan les *doules* a Navarra. Les *doules* hi van la primera setmana tots els dies, després la segona setmana ja hi van tres, després, dos, un, i bé, i van trucant i no s'acaba aquí. Durant el primer any tenen un contacte i van trucant i van parlant i et van escoltant. Llavors fan una mica de dona de fer feines, cuiden els bebès, si tenen el melic, tal, però no són metges. Elles és que han vist molts bebès, és com les matrones d'abans. I després, psicològicament, t'escolten, et cuiden, tu saps el que és tenir el menjar ja fet?, i et renten els plats... Llavors aquesta ajuda assistencial tindre-la solucionada i tindre cura del teu fill. És a dir, en l'àmbit assistencial, perquè a més si tu tens una assistenta que ve a casa pot veure si la mare està deprimida o no està deprimida, quin tracte té amb el fill i tot això. Jo no dic que a les mares soles se les hagi de vigilar, no. Dic que estan sota una pressió molt més forta i que necessiten una ajuda i algú que les escolti. Lla-

vors una assistenta que les cuidi i que les escolti, que ens assessori. Quan tu acabes de tindre un fill no saps ni canviar un bolquer, no saps ni com donar-li la teta.»

XÈNIA-18

«Bueno, yo pediría ayuda económica, porque si yo me voy de aquí me toca pagar una guardería privada que me cuesta 48.000 y yo apenas gano 80 y encima tengo que pagar un piso y no tengo más ingresos porque estoy sola. O que pusieran más guarderías públicas porque no hay, no sé si en cada barrio hay, la asistente me dijo que las guarderías ahora están llenas.»

HELENA-12

«Sí, incentivar a las empresas, por ejemplo, para que montaran guarderías dentro de la propia empresa como hay en muchos países de Europa. Aquí hay una empresa que lo hace, no sé si es Mercadona, que tiene la guardería dentro. Tú imagínate, te vas a trabajar y te llevas al niño y luego te vuelves y te lo recoges, si pasa alguna cosa estás tú allí, es que sería bueno para el empleado y para el empresario porque el empleado está más tranquilo porque tiene el niño al lado, pero esto no lo hacen en España, esto no se ve.»

PASTORA-14

«Yo como madre sola, para poder ir a trabajar necesito a alguien que cuide del niño. Eso es básico. Si yo no tengo a nadie que cuide del niño yo no puedo ir a trabajar. Si yo no puedo ir a trabajar no puedo ni pagar el alquiler, ni comer, ni nada. Por eso es básico que haya guarderías, por ejemplo, en el sitio de trabajo. Entonces podrías llevar a tu hijo y estar cerca por si a tus hijos les pasara algo, algún problema. Y estarías más tiempo con tu hijo.»

SUSANA-15

«El més important són els serveis socials i que estiguin millor coordinats. Plantejar els menjadors escolars d'una altra manera perquè surtin més econòmics. Sé que en algunes escoles els nens més grans ajuden en el menjador i això estalvia monitors. És que a una escola pública pagues de menjador gairebé 14.000 pessetes.»

MARIONA-29

«Jo crec que aquest tema s'hauria de plantejar: o s'arregla el tema dels horaris o es legisla el tema dels horaris de treball de les persones que tenen nens menors de cinc anys. O que les empreses grans s'impliquessin en la creació de guarderies o jardins d'infància dins de l'empresa, que també hi troben moltes pagues.»

CARLOTA -16

«Entonces hay que buscar alternativas como guarderías flexibles... no sé, gente que te pueda ayudar en cuidar a tu niño. No lo veo muy sano que una mujer pase las veinticuatro horas con un niño pequeño, no es bueno, no es sano, no es saludable para nadie, ni para el niño ni para la madre, es frustran-

te y cada persona tiene que tener un espacio personal, que puedas dejar a tu niño una hora al día.»

ALEXANDRA-22

«Más que ayuda económica, que no faltara el trabajo y unas personas adecuadas para tener los chiquillos en el momento que ellos lo necesitaran. Por ejemplo, como si fueran casas de acogida para niños en momentos necesitados y en los momentos libres de esas madres poderlos recoger y a la hora de tener que dejar a los chiquillos en casa de algún familiar y no tener ningún familiar, poder dejarlos en esa casa. Una madre tiene todo el derecho de disfrutar con su hijo en el tiempo libre, pero también necesita un jornal para poder vivir.»

ÁNGEL-24

«Guarderies on poguessis deixar la criatura... i aquí... sort, un dels centres cívics que hi vaig és la Sagrada Família i al costat on dono les classes hi ha la ludoteca, que almenys puc portar-hi la nena, m'entens? Que hi hagi alguna mena d'ajudes, no?, ja no tan sols incentivar, sinó algun espai igual... per exemple de cangur, que poguessis deixar la teva filla i que hi hagués alguna persona responsable.»

MARTINA-28

«Per tant, evidentment s'hauran de replantejar tot el tema de les subvencions que es donen, tot el tema dels ajuts dels 0 als 3 anys, perquè bé, dels 0 als 3 anys no tens absolutament res. Has de ser pobre de solemnitat, com aquell que diu, perquè puguis tenir descomptes a les escoles bressol, perquè si no ho acabes pagant pràcticament tot. Les escoles bressol, les escoles, tota una sèrie de serveis... tot el tema dels habitatges, el mateix.»

NAFAS-13

«Yo creo que automáticamente debes tener derecho a guardería pública.»

SUSANA-15

«Bé, jo no ho he necessitat mai ni m'ho he plantejat, però la gratuïtat del col·legi estaria molt bé, perquè conec casos de senyores en la mateixa situació.»

MARIA-1

«Jo... és que... incrementar les escoles públiques no ho sé, perquè no he buscat ni he intentat entrar a cap escola pública, sé de casos que m'han explicat i sé que és difícil, perquè hi ha poques places. A veure, no és el fet que hi hagi educació extraescolar, és el fet de la qualitat i quantitat d'hores que tu pots dedicar al teu fill.»

ANNA-3

«Facilitats a les famílies monoparentals, puntuació per entrar en les escoles bressol. I d'escoles públiques molt malament, perquè ja he començat a

preguntar i l'any que ve el nen ja comença escola i per referències que em donen les escoles públiques del barri són nefastes.»

MARIETA-17

«Tenir guarderies que no s'haguessin de pagar o a penes res, però és que jo ho dic igual per a una mare soltera com per a una mare normal sense recursos. Si bé les guarderies públiques són una meravella, l'escola pública deixa molt a desitjar en aquest país, al meu parer. Llavors jo m'estic plantejant, perquè ja se m'està tirant la cosa una mica al damunt, que quina serà l'escola a la qual anirà la meva filla i no considero l'escola pública. Però jo trobo que l'escola pública, a aquest país, té moltes carències quant a l'educació que se'ls dona, els falta aprenentatge, d'idiomes, zero, i és importantíssim els idiomes, estem a Europa, els nostres fills han de saber idiomes. Llavors m'estic plantejant anar a escoles concertades o així i quin és el problema? Cada mes has de pagar, és que és... és una passada.»

JÚLIA-19

«Sí, lo que pasa que claro, la educación extraescolar... en los colegios públicos tienen un horario que acaban a las cuatro o las cuatro y media de la tarde para que los niños hagan actividades extraescolares, pero estas actividades hay que pagarlas y entonces hay gente que económicamente no pueden.»

MAR-26

«—Creus que les activitats extraescolars haurien de ser subvencionades o concertades?»

Sí, perquè en aquest sentit l'escola pública està deixada de la mà de Déu. De tota manera jo estic molt contenta de l'educació que donen a les escoles públiques. Però no estic d'acord amb les escoles concertades.

—Per què?»

Perquè vull que la meva filla també tingui uns certs valors, i això es dona més a l'escola pública. Però també penso que les públiques tenen menys recursos. Els horaris escolars haurien de ser més llargs per poder anar a buscar els teus fills. Això també beneficiaria la resta de famílies, perquè avui dia d'una parella han de treballar tots dos.»

MARIONA-29

Demandes de transport i mobilitat

Cal destacar les demandes de transport i mobilitat que manifesten les persones entrevistades, i relacionades especialment amb la deficient accessibilitat d'alguns transports públics catalans, com ara els autobusos urbans o el metro, que no estan prou habilitats perquè hi puguin accedir els cotxets dels nens, fet que evidencia la poca sensibilització de l'Administració envers aquelles famílies amb fills petits que utilitzen els transports públics. Altrament, proposen que caldria millorar la xarxa de transports públics en general, sobretot les línies d'autobusos, i en algunes zones, també millorar-ne la freqüència de pas, i també allargar-ne el recorregut, que en al-

guns casos no és prou llarg per donar cabuda a tot el veïnat. D'altra banda, demanen que hi hagi descomptes o preus especials per a les famílies monoparentals amb fills menuts, de la mateixa manera que hi ha rebaixes en el cas de les famílies nombroses. Les citacions següents il·lustren prou bé aquest seguit de reclamacions:

«Transporte público, su acceso es terrible, del autobús y también del metro, que yo no puedo utilizar el metro... En verdad, sólo hay una línea, la pura, que yo puedo utilizar con cochecito.»

SUSANA-15

«Parcs, n'hi ha un al darrere mateix, al transport públic hi ha una parada que passa... fa dues rutes i és per a la gent que viu a fora, a la gent que vivim a dintre no ens serveix absolutament de res, perquè per anar a fer una distància relativament curta has de fer tota la volta dels barris perifèrics i llavors, és clar, no pots agafar el transport públic. Jo tinc la feina a l'altra punta de la ciutat i... és mitja hora, potser no és res mitja hora però aquí normalment ja agafes el cotxe. No tinc cap combinació, jo agafaria l'autobús per anar a treballar perquè em fa molta ràbia, per trobar aparcament... i tot.»

CARLOTA-16

«Aquest barri del Poal està fatal. Fa molt temps que reivindiquen, veuràs pancartes pertot arreu, per a l'alcalde, perquè s'han fet moltes promeses i està fatal de transports públics. Perquè aquest autobús que tu has agafat, aquest autobús no passa els caps de setmana i no passa totes les hores. Està fatal. I tenim aquí a la muntanya del costat, que és Bellamar, un autobús que és el 96 que... no arriba fins aquí, és a dir, un va a Barcelona, un altre va cap a Sant Boi però no arriba fins aquí. Llavors la gent ha d'agafar fins a dos autobusos i les hores no es combinen; bé, està fatal. Han fet moltes manifestacions i... està fatal.»

XÈNIA-18

«També el transport públic podria fer-se uns preus especials, almenys el nen que no pagui, jo no puc anar amb taxi amunt i avall i el cotxe l'has de deixar al pàrquing.»

TERESA-9

Demandes de suport a les entitats i les xarxes de famílies monoparentals

Unes altres demandes que expressen les persones entrevistades estan relacionades amb les xarxes i entitats de suport i es poden resumir en aquestes propostes:

- Afavorir la connexió entre les mares solteres de diversos grups tot promociónant xarxes en les quals les dones puguin ajudar-se, donar-se suport, intercanviar experiències i assistència mútua.
- Crear espais on mares i pares que encapçalen nuclis monoparentals puguin compartir les seves experiències i que, a la vegada, aquests grups actuïn com

a grups de pressió davant l'Administració a l'hora de fer sentir la seva veu i expressar les seves dificultats i problemàtiques.

- Tenir present que hi ha molt poques entitats, per no dir pràcticament cap, en tot el territori espanyol, incloent-hi el català, compostes per famílies monoparentals que rebin el suport de les diferents administracions públiques. Les associacions que hi ha són bàsicament iniciatives privades de mares que viuen una situació monoparental i que han creat pel seu compte una estructura per poder emparar-se mútuament. Aquestes associacions ajuden les mares soles a combatre la soledat no desitjada, reforcen la seva autoestima i intenten ajudar-les a reduir l'angoixa que moltes vegades experimenten aquestes dones. Per aquest motiu cal que les entitats que estan treballant i desenvolupant projectes de suport i assessorament psicològic a les famílies monoparentals tinguin el suport de l'Administració a través de subvencions, ajuts econòmics, concerts o convenis per a dur a terme activitats concretes, etc.

Aquests fragments reflecteixen prou bé l'opinió generalitzada:

«Cal més ajut per a l'associació, que puguin haver unes mares treballant i fent projectes per a les mares, donant suport psicològic a les mares, als nens, que també s'ha de veure com se senten de no tindre un pare. Llavors l'associació és molt important i hi ha moltes coses per fer i necessitem peles i per a les que estem treballant per a l'associació. A altres països, com a Anglaterra, fa 30 anys que funciona l'associació i tenen uns serveis per als nens, per a veure psicològicament com els afecta, com ho van portant, el nen que és més gran i que ha viscut tot això parla i fa coses de grup amb nens més petits que no tenen pare i que ell no n'ha tingut llavors com ja fa 30 anys. Hi ha molta cosa a fer, ja que aquests nens necessiten una base i una mare molt atenta.»

XÈNIA-18

«Penso que també és important tot el tema de les xarxes, el fet que tinguis unes xarxes de suport, que tinguis xarxes d'ajuda mútua, que tinguis xarxes d'amics amb els quals poder veure't, que de tant en tant puguis anar al cine, puguis tenir converses amb altra gent, puguis compartir aquelles situacions que tu estàs vivint i que et generen molts interrogants i que tampoc no tens la resposta. Doncs bé, en aquests casos, si no tens temps perquè el poc temps que tens l'has de dedicar a treballar per poder arribar a final de mes, doncs evidentment tota aquesta riquesa deixes de tenir-la i jo penso que això és fonamental també per poder viure, per poder sentir-te com una persona capaç de poder tirar endavant el projecte vital.»

NAFAS-13

«A lo mejor debería haber algo... tipo... conectar unas mamás con otras, porque aquí somos quince de diferentes razas y colores pero sé que aquí en España, en Barcelona tienen que haber muchas más madres solteras. Y no sé cómo decirte... pues a la hora de buscar piso, de que una vive sola que pueda alquilarle una habitación y no tener que buscar a alguien raro, que puedas meter a otra mamá soltera que ya te dicen... es buena. Ponerte en con-

tacto un poco... no verte un poco... como un bicho raro, o sea, decir... hay pues más. Y claro, aquí conoces a las que están aquí y yo aparte de estas pues conozco a casi ninguna... y me da la sensación de que madres solteras sólo hay en esta casa, o sea... claro, tienen que haber muchas más.»

MARISOL-4

«Jo penso que hauríem de plantejar-ho col·lectivament, jo penso que hauria d'haver-hi, a través de les escoles, molts més grups de pares i mares, o a través d'entitats, associacions, hauria d'haver-hi grups d'ajuda mútua on poguéssim anar tractant aquestes qüestions i on poguéssim anar-ho resolent, perquè només ho resols quan t'hi trobes, però sí d'alguna manera poder anar compartint aquelles situacions que afecten a tots, cadascú en el seu nivell, però que no tenim espais ni estem creant espais per poder-ho compartir, això. I quan parlem de les noves formes de convivència, estem parlant de nous models que no sabem molt bé ni cap a on van, ni com es defineixen, ni què hi ha d'igual ni què de diferent amb relació al model de família més tradicional. Per tant, jo penso que tot això que estem construint hauríem de poder-ho compartir més. I jo trobo a faltar aquests espais. No, jo crec... potser penso això, jo crec que és molt important la recerca que es fa en aquest camp i poder donar a conèixer els resultats i que l'Administració i els polítics puguin conèixer els resultats de les recerques, però penso que també ha d'anar acompanyat d'aquest últim element que et deia, elements de crear xarxes informals en les quals dia a dia es pugui anar treballant, es pugui anar cogestionant aquestes situacions les quals hem d'afrontar i que jo no tinc clar que l'Estat... ni hagi de fer-se càrrec de tot i que d'allò que se n'ha de fer càrrec se'n faci finalment. Jo, en aquest sentit, sóc bastant escèptica, per no dir bastant pessimista. Per tant, jo crec que passa molt per la reorganització social de les nostres xarxes i exigir justament de constituir aquests grups com a grups de pressió per exigir davant de l'Administració, davant dels polítics, certes mesures, que sàpiquen què és el que volem, no que l'Administració es tregui determinats decrets i posi en marxa determinats serveis que poden anar bé a un sector de la població però que a un altre no li arriba. Jo penso que justament hem de ser capaços de generar un debat col·lectiu i ser capaços de definir el que volem a partir del que necessitem, a partir de les nostres experiències.»

NAFAS-13

«Pues un sitio para ver a otras madres, otra gente en tu situación, porque es un problema que conlleva muchos problemas emocionales, psicológicos, prácticos, también. En Inglaterra hay tres asociaciones para familias monoparentales, entonces yo daba por hecho que aquí en España pues existiría algo. Pero me costaba mucho buscar una y llamé al ayuntamiento y a la Generalitat y no sabían nada. Entonces empecé a investigar y a investigar, y a mirar en Ca la Dona, que busqué en las páginas amarillas y ellos me dijeron que había una mujer que estaba intentando, hace tiempo, montar algo para familias monoparentales y me dieron el teléfono de su casa. Entonces la llamé y me di cuenta que era una persona sola pero que daba mucho apoyo por teléfono, pero que realmente no había una asociación en esos días. Era

cuando estaba embarazada de tres meses y necesitaba hablar con alguien para ver qué había y me puse en contacto con ella. A raíz de eso, éramos tres o cuatro al mismo tiempo embarazadas y ella nos puso en contacto la una con la otra y empezamos a hablar y vernos y desarrollar un poco la asociación. Bueno, ahora vamos a tener un local que nos deja el Ayuntamiento, casa Grisalda, nos va a dejar la casa Grisalda pero es a raíz de unas cuantas mujeres empujando, llamando e insistiendo mucho con Ca la Dona, Ayuntamiento, la Generalitat y dándonos muchas hostias también. Pero a raíz que nos movemos mucho hemos conseguido que nos den ahora un local. Tenemos también dinero para comprar un ordenador. Con el ordenador podremos empezar a buscar más dinero, más apoyo para poder luchar para todas las madres. Porque hay aquí un estudio, *Monoparentalidad y exclusión social en España*, y aquí han hecho unos números y estadísticas, y somos un 10% de las familias, que es mucho. Y por ser un 10% por recibir nada me parece muy poco.»

SUSANA-15

«Es que sabes qué pasa, que es una asociación que está en el aire, nos hablamos por teléfono. Casi no nos conocemos. Todo es contacto telefónico. Claro, somos madres que estamos solas con un niño, entonces no tenemos tiempo para vernos, entonces todo es por teléfono. No tenemos local, no tenemos nada. Yo hablo con Pepita, ella habla con otra, yo hablo con otra... y así nos enteramos de todo, pero no hay... no es una asociación con pies y cabeza.»

PASTORA-14

«Llavors em van ajudar molt. Trucava a una mare i li deia: 'és que em passa això i sóc dolenta perquè hauria d'estar molt contenta i estic molt atabalada'. I m'ajudaven molt. I després també de veure que no era una persona estranya, no?, que hi ha altres dones com jo, moltes dones com jo! Que pot ser una opció igual de respectable que una altra, no? I també pensant amb el meu fill, que ja s'ha de tenir en compte altres tipus de famílies.»

MARIETA-17

«Un gran vincle entre les mares que tenen la mateixa situació, fer activitats per als nens perquè tinguin un punt de referència masculí, que això és molt important, perquè a les escoles tot són dones, i és clar. Jo tinc la sort que els meus fills són dos nois i llavors porten una part masculina, però jo sóc dona, ens ajuntem amb mares soles... tot i que no, el seu món és bastant feminitzat, llavors no tindrien cap referent masculí. Fer activitats i tal i sobretot no sé, tenir més ajudes per a les mares... saps què li demanaria? més ajuda per a l'associació! Perquè l'associació pogués fer coses, muntar vacances per a les dones perquè necessiten desconnectar, fer activitats per als nens els diumenges, no sé què perquè les mares puguin desconnectar. Crec que estan col·lapsats. Mira, a nosaltres ens han trucat des dels serveis socials, des de l'ajuntament: 'mira, és que tinc una mare sola, no sé què. I després de parlar amb ella m'han dit: 'ui, quina bona feina que feu! I nosaltres en tenim moltes de mares soles'. I penso: per què no les poseu en contacte entre elles?, per què

no ho feu vosaltres? Ui, si hi ha un projecte però no sé quan s'aprovarà'. És que simplement intercanviar telèfons, vosaltres sabeu l'ajuda que els podeu donar tan sols intercanviant telèfons d'aquestes mares soles perquè s'ajudin, perquè es parlin i es donin suport, perquè un dia una es quedi de cangur o si estàs malalta... algú ha pensat quan una està malalta?»

XÈNIA-18

Demandes i necessitats personals

Les demandes personals de les persones entrevistades també se succeeixen al llarg de les entrevistes i estan relacionades amb la falta de temps que tenen per a poder realitzar-se en àmbits que no siguin estrictament els laborals o d'atenció als fills. S'assenyala, en molts casos, la importància d'una assistència psicològica, una mena de teràpia de grup, en la qual les mares i els pares amb fills poguessin compartir les seves vivències i rebre assessorament de professionals capacitats en aquests temes. L'absència de la figura masculina, en el cas dels nuclis encapçalats per mares soles, és recurrent en moltes de les entrevistes i, en aquest sentit, provoca sovint angoixa i inseguretat per haver d'educar els fills totes soles. Endemés, la manca d'estabilitat emocional, si no hi ha una certa estabilitat laboral i econòmica, incideix negativament en la vida familiar i fa difícil transmetre estabilitat emocional al fill. Segons les persones entrevistades:

«L'ajuda psicològica estaria molt bé perquè si tens el teu home al costat pots dir 'mira, avui parla tu amb el nen perquè estic esgotada o no estic desperta o tinc mal de cap!'. Però és que has d'estar molt bé per parlar amb un nen de setze anys que no sap què fer amb la seva vida. Això m'ha causat angoixa, i veure el meu fill insegur i haver de fer de pare, mare, de tot, i no saber si li estàs donant el suport que necessita.»

MARIA-1

«Jo a vegades trobo a faltar la meua intimitat, jo què sé... a vegades estàs amb un amic o una amiga o amb qui sigui i tens ganes d'anar a fer un cafè... a casa teua, però no hi pots anar perquè hi ha la teua mare, si estigués a casa meua sí que ho faria (...) Després... moments en què tu estàs molt aclaparada perquè jo què sé, perquè tens una cosa pendent de la feina o perquè senzillament necessites una estona per a tu, no pots dir-li a la teua parella: escolta, me'n vaig dues hores perquè necessito airejar-me, sinó que tu has d'*apechugar*. I, per exemple, les vacances... no se't fan pesades però hi ha moments que voldries anar-te'n i dir: 'hòstia, vull estar sola', i no pots dir-ho.»

ANNA-3

«Sí, tengo muchas amistades y a mí me gustaría ir a sitios para saber, para preguntar cosas, hablar... a veces cuando tengo un poco de... a veces trabajo por horas, me voy al ordenador... 200 cada hora, y voy sacando cosas nuevas por Internet... pero todo es mucho más complicado con hijos y sola...»

AMINA-7

«Perquè a més tu al teu fill li vols donar una estabilitat emocional, al teu fill li vols donar, bé, tota una sèrie de valors, li vols transmetre tota una sèrie... que per a poder-ho fer has d'estar bé. Per poder-ho fer vol dir que tu també has de tenir una certa estabilitat emocional, que també t'has de sentir bé, t'has de sentir segura, i que si la condició econòmica, la situació laboral és inestable, és una situació de molta precarietat; això, indubtablement, té incidència en la vida quotidiana.»

NAFAS-13

«Tornaria a repetir el mateix: ajudes econòmiques, ajudes per entrar a les escoles... Ajudes fins i tot perquè tu puguis dur una vida social, ja sé que això, si tens problemes per arribar a fi de mes això rai, però a la vida personal de la dona també és important poder fer altres coses. Llavors un servei de cangurs o un altre tipus de cosa. Algun tipus de servei que no sé ben bé com però que no fos per a les necessitats més primàries sinó perquè puguis fer un curset, per exemple, i reciclar-te.»

MARIETA-17

«No estaria malament que hi haguessin ajudes en l'àmbit... això... psicològic, no sé com explicar-t'ho. Estaria molt bé que ens poguéssim reunir en algun lloc on tinguéssim un psicòleg que ens pogués ajudar. Els nostres fills tenen una carència, depèn de nosaltres que si la portem millor o pitjor, que ells la porten millor o pitjor però de fet hi és i necessitarien un suport, jo no dic que hagin d'anar al psicòleg, però potser necessitem anar-hi nosaltres com a mínim per veure què els expliquem per part de l'altre.»

JÚLIA-19

«Sí, crec que no sé portar una relació de parella com hauria de ser, sé que si trobés la persona ideal ho faria, però ho veig difícil. Quant a projectes de treball m'agrada molt el que estic fent, i estic fent cursos per millorar, crec que m'agradaria tenir el meu negoci, perquè aquest cop la nena ja està més gran i ajuntar-ho amb la casa de manera que pogués integrar-ho tot. Bé, és un projecte que està en l'aire.»

LLÚCIA-25

«Sóc creient a la meva manera. El que m'ha ajudat a passar la situació és que no m'arronso davant les adversitats. Al contrari. Fins que no aconsegueixo el que vull, no paro.»

NÚRIA-30

«Sí. Pienso que algo me ha ayudado a superar mi situación. Creo en algo y me agarro. 'Dios aprieta pero no ahoga', y creer en eso me ayuda.»

ESTEFANÍA-31

Demandes d'igualtat i de reconeixement de les monoparentalitats

Al llarg de totes les entrevistes es posa de manifest una demanda d'igualtat de gènere en l'accés i les oportunitats que ofereix el mercat de treball. Un reconeixement social i polític del que suposa el fet de la monoparentalitat, és a dir, el fet de concentrar en una sola persona les responsabilitats familiars i les laborals. Així mateix, es demana que la societat sensible als diferents tipus de famílies que van emergint i es reconegui, en definitiva, tant la diversitat familiar que la monoparentalitat està comportant com la progressiva desaparició del concepte de família tradicional. Donem la paraula a les protagonistes perquè il·lustrin aquestes reflexions que fan els entrevistats:

«Jo el que faria primer de tot és que ja des del moment en què vas a buscar una feina, estant o no embarassada, pel fet de ser dona, que tinguessis les mateixes oportunitats i que el sou fos igual per a l'home o per a la dona. Que et facilitessin les coses, perquè tu vas de cul, tu no tens temps per a tu. Tu vas a buscar els nens a l'escola, els vas a portar, arribes a casa... i no tens descans perquè treballes a fora i a dintre, i nosaltres hem estat buscant la igualtat i em sembla que és ara quan està més desigual la cosa, perquè la teva jornada comença a les vuit i acaba a les dotze de la nit i això és el que trobo més desigual. Nosaltres, pel fet de ser dones *apetxuguem* amb moltes coses i fins que no hi ets posada no te'n adones, i el pes de la casa, el continues portant tu, el pes dels fills, el continues portant tu, la que va de cul per horaris ets tu, i l'home et pot ajudar i jo penso que la paraula no és que l'home t'ajudi, és que col·labori, que és col·laborar uniformement.»

ANNA-3

«Yo creo que la sociedad en general debería de estar más sensibilizada a los varios tipos de familias que hay. Por ejemplo, yo estaba otra vez en el autobús hace un par de semanas, con mi hijo, y él decía: 'mama, mama' y luego había una señora allí que le dijo: 'no dices papa'. Yo no le dije nada en ese momento pero habrá un momento, cuando él entienda la situación, y yo voy a tener que decir a esa señora algo para callarla y también para hacer ver a mi hijo que no es nada extraño, que no es fuera de lo normal no tener padre, que no se sienta como un bicho raro. Sabes que para entrar en la guardería te dan puntos para varias cosas. Si vives en el barrio te dan un punto, no sé exactamente los puntos que te dan. Si el hermano de tu hijo va a esa guardería, pues, no sé el número de puntos que te dan, si tienes un sueldo bajo te dan más puntos. Si eres familia monoparental no hay ningún punto, ni siquiera está reconocido ese estado. Es lo que te decía antes, es que no está reconocida esa situación. Si me preguntas si he recibido alguna ayuda te digo que no y es más, ni siquiera me reconoce el Estado, o quien sea, que se necesita esa ayuda, es como un hecho invisible. Somos invisibles frente al Estado. No existimos.»

SUSANA-15

«I sobretot una cosa molt important, ja no és una qüestió sols econòmica, és una qüestió que no sé com definir-la, si seria una qüestió moral. Jo penso que la societat en aquest aspecte va més per davant que les institucions, i avui

en dia no és una cosa tan estranya ser família monoparental, no com abans, que ser mare soltera era... Avui cada vegada és més una opció més lliure i en altres països arriba a ser un tant per cent realment equiparable a les altres famílies, però les institucions no ho recullen d'una banda, i de l'altra banda jo penso que s'hauria de fer un treball d'educació de la gent des de les institucions. Si guem realistes, les mares soles estan naixent ja per la transició que s'està creant, per la transició de la parella. Estan apareixent mares soles pertot arreu, el que passa és que no es coneixen com a col·lectiu. Ara potser s'estan fent estudis però ja existeixen. Llavors no és que es potenciïn sinó que s'ajudi un col·lectiu que ja existeix. La família antiga ja no existeix, el pare, la mare... perquè la família antiga era: *la madre en casa, el padre trabajando y los dos niños*. Avui en dia no hi ha *los dos niños* perquè ja n'hi ha un només, la mare treballa, el pare també i estan separats i tot això. Llavors ja no hi ha l'estructura familiar d'abans, no existeix. Estan sortint les mares soles però no sols estan sortint a Espanya, està passant a tot el món, als Estats Units, a Holanda, a Dinamarca, a tot arreu estan donant ajuts a les mares soles, per què? Perquè existeixen i és un col·lectiu que creix acceleradament, però acceleradament. Llavors si creix tan ràpidament és perquè la societat s'està transformant.»

MARIETA-17

«Llavors jo penso que el Govern hauria de canviar en el tema econòmic, però també en el tema de la mentalitat, que és un dret que s'ha de parlar més obertament, s'ha de donar més ventall de possibilitats, més facilitat a l'accés al treball, amb uns treballs normals, amb un equipament del sou normal, europeu, i el tema educacional canviar-lo. No m'agrada gens com estan actualment les escoles públiques, cada cop el nivell educacional és molt més baix –ja no tan sols en el tema de la matèria que se'ls dona, sinó en el tema de valors i l'educació, és horrible. Penso que tot això s'hauria de canviar, no? I... què més? Facilitats de trobar un habitatge, facilitats de trobar un cotxe... facilitats, facilitats. El que vull és que se'ns reconegui, no estic demanant caritat, estic demanant diners per poder mantenir les meves filles durant tres anys i poder gaudir d'elles, no les tinc per portar-les a la guarderia. Per què? Perquè jo doni un sou per a una altra persona perquè se n'ocupi de les meves filles, no entenc per què jo sóc mare, jo penso que, a part de ser un dret, hi hauria d'haver una pensió fins als 18 anys en els fills, perquè... poguéssim viure, ja no dignament, sinó viure bé, tranquil·lament, sense cap problema ni angouxa.»

SÒNIA-20

«Jo crec que els jutges... els jutges i les associacions feministes... haurien de propiciar que hi hagués un repartiment equitatiu dels fills, meitat i meitat. Quan són molt petits, molt petits, em sembla bé que estiguin amb la seva mare, però jo he aconseguit que el meu fill visqui amb mi quan tenia 16 anys, jo crec que... si el tens molts caps de setmana, bé, també el pots tenir entre setmana. Jo hi hauria estat disposat.»

NARCÍS-8

«Es que es mentira, es que él no tiene padre, por qué le tienen que poner el nombre del padre si él no tiene padre? Eso lo tendrían que quitar ya, porque eso es retrógrado, es como tapar que es hijo de madre soltera, como si fuera una vergüenza, que cuando él enseñe el carné no se vea que es hijo de madre soltera. Bueno, y qué pasa, si es la realidad.»

PASTORA-14

«Estamos en una sociedad en la que hay que ganar mucho dinero, hay que irse todos los fines de semana de vacaciones o a esquiar, y basándonos de ahí pues... es bastante triste que el mundo viva para eso solo ¿no?, cuando se puede vivir simplemente para la familia, para criar a tus hijos, para seguir adelante, para que no te falte... eso para mí es lo importante, más que la política.»

MARTA-21

LES ENTITATS ASSISTENCIALS DE SUPORT A LES FAMÍLIES MONOPARENTALS

1. Diversitat d'entitats, actuacions i serveis

Segons el seu opuscle informatiu, la Fundació Assistència i Gestió Integral (AGI) és una fundació privada, benèfica i assistencial, sense afany de lucre, constituïda l'any 1994 amb l'objectiu de «desenvolupar, des de l'àmbit de la societat civil, els serveis o productes d'atenció social i personal que la transformació de l'Estat del benestar comporta a la societat»; està formada per un grup de professionals multidisciplinari i per un grup de persones voluntàries. Un dels serveis i prestacions que ofereixen és un programa d'ajut a les dones que encapçalen famílies monoparentals, tal com comenta la directora/gerent de l'entitat:

«Tenim un programa específic per a dones que encapçalen famílies monoparentals, el Programa IFAM. No tenim cap pare, en principi, però estem oberts a tenir pares, aquí fem atenció tant a dones com a homes, les dones des d'una vessant i els homes des d'una altra. Per què vam emprendre aquest programa? Quan? A l'any 2000 i va ser arran del programa que tenim d'atenció a la dona maltractada. La dona... hi ha dos tipus de dona: les unes que tenien molt clar que es volien separar i que, per tant, estaven decidides a constituir-se com a famílies monoparentals i necessitaven uns ajuts específics molt determinats, i un altre grup que no es volien separar, que volien continuar vivint amb la seva parella però en condicions de respecte mutu. Llavors, per a aquests dos grups es van crear dos programes: un és d'atenció al maltractador i l'altre és d'atenció a les famílies monoparentals encapçalades per dones.»

AGI-1

AGI també compta amb una casa d'acollida i un pis de suport, des dels quals s'ajuda moltes dones que encapçalen famílies monoparentals:

«Donat que tenim casa d'acollida, d'aquí també en surten moltíssimes famílies monoparentals, en abandonar la llar, jo et diria que un tant per cent molt elevat no torna a casa seva i per tant han de constituir-se com a famílies monoparentals. Les de la casa d'acollida, quan surten de la casa d'acollida passen per un període transitori que és el pis suport i allí ja se les va ajudant en el concepte de família monoparental, no sols econòmicament sinó en tots els aspectes més educatius, més psicològics, més formatius. Estan en aquests pisos suport pràcticament un any i no surten fins que elles ja s'han constituït com una família monoparental, quan ja no depenen de la casa d'acollida o del pis suport. Hem aconseguit que aquesta dona pugui tenir un pis propi amb uns ingressos mínims, bastant mínims però que li permet d'alguna manera portar a terme el projecte que elles han decidit, el projecte de família monoparental.»

AGI-1

A la casa d'acollida es passa per tot un procés psicològic que se'ns explica seguidament:

«Les dones maltractades que són ateses a la casa d'acollida van deixar un dia determinat casa seva amb tot el que comporta. A la casa d'acollida passen per tot un procés de reflexió, de reflexió i de pròpia afirmació de l'autoestima, que generalment la tenen molt baixa, és a dir, passen per un procés psicològic, tant elles com els fills. Hi ha algunes d'aquestes dones que decideixen marxar, tornar amb el marit per la causa ics, per la causa que sigui, que són poques però n'hi ha algunes, i d'altres que decideixen emprendre la vida soles, completament soles amb el seu fill, que són la majoria. Llavors per a aquestes dones, que ja estan a la casa d'acollida, ja comencen a treballar, de fet els seus fills ja estan dins d'un marc determinat, d'un marc geogràfic o un marc social determinat, ja van a l'escola, etc. Llavors hi ha un espai de temps, que generalment sol ser un any, que passa en un pis suport de la fundació o un altre pis suport que té l'Administració pública, de la Generalitat de Catalunya...»

AGI-1

Des del Programa IFAM es fan tasques per poder inserir laboralment les dones ateses, procés que també es porta directament, en el cas de les dones inserides, a les cases d'acollida:

«A veure, quan és del Programa IFAM, aquesta inserció laboral es va fent paral·lelament, quan és a la casa d'acollida aquesta inserció laboral es fa ja dins de la casa d'acollida perquè no poden sortir-ne si elles no tenen o no disposen dels ingressos mínims per estar al pis suport. A la casa d'acollida hi ha un servei d'inserció propi i després hi ha l'extern d'empreses molt especialitzades que fan també la cerca de treball per a aquestes dones. Elles a la casa d'acollida ja comencen a decidir cap a quin sector volen anar i se'ls dona tota una orientació, generalment van cap al sector de serveis. Perquè al pis suport elles han de fer-ho tot, pel que fa a l'alimentació d'elles i dels seus fills, les escoles, etc. Tot el que calgui, ja s'ho paguen elles, menys l'habitatge i les despeses fixes de l'habitatge... això corre a càrrec de la fundació o de l'Administració.»

AGI-1

Tanmateix, tal com passa en la majoria d'entitats analitzades, la fundació no dona l'abast i té llargues llistes d'espera de mares que volen participar en el programa de l'entitat:

«El faríem públic, però no ho és ben bé; bé, sí que és públic el programa, però vull dir que ens guardem bastant de fer-ne publicitat perquè no podríem atendre a tantes dones que ens ho demanen. Llavors a qui atenem? Als que ja tenim per alguna circumstància dins de la institució. Pensa que en tres anys de programa d'atenció a la dona, han passat per aquí com unes 1.500 dones. Vam començar al final del 98, tot el 99, tot el 2000, tot el 2001. I entre 1.500 dones, 50 famílies monoparentals tampoc no és tant.»

AGI-1

Les vies d'accés a l'entitat són:

«Majoritàriament dones o bé que provenen de la casa d'acollida o bé del Programa ISAT d'atenció a dones maltractades o bé per qualsevol circumstància ens envien aquestes dones des dels serveis socials d'infància i família, de diversos llocs. El suport psicològic per a elles i per als fills és gratuït. Qui tenim? Dones pròpies del programa, però de tant en tant ens en ve alguna que coneix la nostra assistenta social i que li diu 'si us plau i per favor', però ara, publicitat no en fem perquè no podem donar l'abast a les necessitats.»

AGI-1

Una altra entitat estudiada és Càritas.² Les seves actuacions pel que fa a les famílies monoparentals ens les resumeix una de les seves professionals entrevistades, que sobretot destaca l'enfocament global que es pretén donar en les diverses prestacions que s'ofereixen:

«Atenem les dones segons la demanda que facin. A vegades la mare només fa demanda de recursos econòmics, d'altres fan demanda de feina, d'altres fan demanda de papers, d'altres fan demanda per a una beca per al fill... El que es fa és que s'atén aquella situació en particular, es fa una visió global

2. Càritas neix l'any 1946 en el context de la dilatada tradició que l'Església catòlica espanyola desenvolupa en l'acció caritativa. En un primer moment, sorgeix com a «Secretariat Nacional de Caritat» dins de l'organització de l'Acció Catòlica. L'any 1959, se li assigna personalitat jurídica pròpia i independent d'aquesta institució i, tres anys més tard, s'erigeix canònicament com a entitat benèfica i social de l'Església a l'Estat espanyol. Càritas Espanyola –nom adoptat l'any 1953– és la confederació oficial de les entitats d'acció caritativa de l'Església que depèn de la Comissió Episcopal de Pastoral Social. Segons l'article 10 del Decret del 1959, els objectius principals de Càritas són la «realització de l'acció caritativa i social de l'Església a Espanya a través dels seus membres confederats. Per això es posa al servei del poble de Déu amb la finalitat de promoure i coordinar la comunicació cristiana de béns en totes les seves formes i d'ajudar a la promoció humana i al desenvolupament integral de tots els homes». Amb l'objectiu de complir aquestes finalitats, «difondrà l'esperit de caritat i justícia social; coordinarà i promourà iniciatives sense distincions per solucionar els problemes dels necessitats; estudiarà els problemes que planteja la pobresa a Espanya amb investigacions i la promoció de solucions; coordinarà i promourà l'acció dels diversos nivells de Càritas; ajudarà a millorar la vida dels més necessitats i contribuirà al desenvolupament funcional de les Càritas Parroquials i Diocesanes» (Gutiérrez Resa, 1992, p. 305 i 306). Càritas comprèn una gran diversitat d'àmbits: la marginació social, l'animació comunitària, la joventut, la formació de consciència dels voluntaris i dels equips coordinadors de Càritas, la comunicació de béns i el desenvolupament institucional. Tots aquests camps s'estructuren en programes entre els quals cal destacar l'atenció primària, la tercera edat, la cooperació internacional, el treball, l'alcoholisme i la droga, la família, la joventut, els disminuïts, els estrangers, la població gitana, la dona... L'estructura bàsica parteix de les parròquies on es realitza el treball de base i de Càritas Diocesana que, de manera confederada, constitueix Càritas Espanyola. Cada bisbat té una Càritas, però no totes les parròquies tenen un espai per a Càritas. Des del seu inici, Càritas ha passat per diferents etapes, esforçant-se cada vegada per adaptar-se al nou ritme social i al marc polític del moment. Pretén ser alguna cosa més que una institució prestadora de serveis socials en competència amb l'Administració, ja que tracta d'infondre, en la seva acció, una manera de fer cristiana que li doni significat. En els darrers anys i segons Gutiérrez Resa (1992), Càritas ha reprès l'eficàcia empresarial de l'acció caritativa que la caracteritzava als anys seixanta i, així, ha millorat la coordinació, la investigació i l'esperit cristià compromès dels seus treballadors.

del cas i llavors s'intenta atendre no tan sols la demanda que fa, sinó la necessitat que es detecta, perquè a vegades entre la demanda que fan i la necessitat hi ha un abisme important i es veu que hi ha moltes més necessitats que la demanda que fan les mares. Jo diria que no s'atén un cas en concret, sinó que es mira què és el que es necessita i a partir d'aquí s'intenta donar la resposta.»

CÀRITAS-2

També compten amb cases d'acollida i, com és habitual en aquesta institució, les dones ateses poden tenir una diversitat àmplia de perfils. De fet, el perfil de la monoparentalitat no és important, ja que es dóna assistència a qualsevol dona que ho necessiti:

«Sí que hi ha centres d'acollida per a mares amb fills, en tenim un parell. És un projecte en concret de mares soles amb fills. (...) Són centres que acullen mares que han estat maltractades però que a diferència d'altres recursos com podrien ser de la Generalitat o així, en aquest tipus de projecte la destinatària no és només una mare maltractada, són mares amb una dificultat general, són mares que necessiten molts recursos (que hi ha precarietat laboral, que hi ha manca d'habitatge, que hi ha problemes amb la família extensa, de vegades també es detecten dificultats de relació amb el propi fill...) és un tipus de recurs que agafa la problemàtica de la mare globalment, no tan sols perquè ha estat maltractada. Llavors, acull la mare amb els fills i els fills poden ser dos, tres fills, això és indiferent, i tampoc no importa l'edat dels fills. De fet, un recurs que atengui aquest perfil, només és a Càritas, perquè els altres o bé atenen els fills menors de tres anys, o bé només un fill o bé només dones maltractades. Nosaltres ho atenem tot.»

CÀRITAS-2

Segons la professional entrevistada, cal introduir la presència de la figura masculina en tot el procés d'ajut i suport a les dones que es duu a terme:

«Jo crec que per l'experiència que tenim de les cases, el treball que fan les educadores i l'educador, perquè ara estem introduint la figura masculina en aquest tipus de projectes, ja que jo crec que també han d'aprendre un altre cop amb la figura masculina, i per això estem introduint aquesta figura, tot i que al principi els feia por, perquè no deixa de tenir una història, però la valoració és positiva perquè veuen realment que es poden relacionar amb un home d'una altra manera i veuen que no sempre es repeteix una història. Però el treball que es fa és sobretot de valorar la persona, d'escoltar-la, de... jo crec que s'ha de posar de manifest les seves potencialitats, com també les seves dificultats.»

CÀRITAS-2

Tal com se'ns comenta pràcticament en totes les entitats analitzades, l'ajut i l'assessorament psicològic és cabdal per poder trobar vies de solució per a les problemàtiques de les mares soles. A continuació, queda molt clar l'enfocament del tipus

de tractament que Càritas vol donar a la seva política assistencial envers aquestes dones:

«Sovint ens trobem que es posen de manifest les seves dificultats i sovint són molt grans i aquí trobem realment que hi ha situacions de risc, i que s'ha de poder verbalitzar aquesta situació, però també ens trobem que la mare fa molt que aguanta i llavors necessita una teràpia, i per tant també comptem amb un equip de psicòlegs que el que fan és teràpia amb la mare. Si és que es veu necessari; no totes, però les dificultats amb les quals es troben són molt dures, i llavors... en un moment, almenys en casos d'acollida, el que... hi ha un moment d'eufòria i després com un moment de relaxament on surt tot. I on surt tot, és on es posa de manifest dificultats per assumir responsabilitats, no sempre, però si n'hi ha, llavors s'evidencien perquè viuen des de la quotidianitat, en un projecte de 24 hores difícilment es poden amagar les coses, però també es posen de manifest les seves potencialitats. Però... combinar-les... a vegades les teves potencialitats no són suficients per assumir-ho, jo crec que el suport és sobretot a la persona, a la persona i preservar molt el futur del fill. Si realment la mare... veiem que tindria dificultats per tirar endavant amb la família, jo crec que s'ha de ser molt conscient i de vegades per donar oportunitats amb les famílies o a la mare... posem en risc els menors i aquí jo crec que s'ha de ser molt... jo no diria que exigent, però sí que s'ha de ser molt honest, i si realment veiem que hi ha risc... hi ha risc i s'ha de fer evident. A vegades ens trobem que també es vol preservar la mare i jo crec que se li ha de donar oportunitats però també s'ha de ser molt clar.»

CÀRITAS-2

L'accés als recursos de Càritas és divers; això no obstant, les llistes d'espera per poder entrar a les cases d'acollida són llargues:

«O vénen pel seu compte perquè no tenen on anar o bé vénen perquè algú els ha dit que a partir d'aquí es poden trobar o tenir algun tipus de recursos, o vénen derivades d'altres serveis socials... la derivació, jo diria que és variada. Ara per ara mira... tenim places en una casa i... tenim tres places i tenim una llista d'espera de 30 persones, i 30 persones vol dir 30 situacions familiars diferents.»

CÀRITAS-2

Pel que fa a la inserció laboral de les mares ateses:

«Des de la casa no s'ofereix res, l'únic que es facilita són els recursos on poden treballar el tema. Llavors com que des de Càritas també hi ha serveis que treballen el tema de la inserció, ens posem en contacte amb aquest servei. No és que se'ls doni la formació ni tampoc se'ls dona feina, sinó que des d'allà se'ls facilita el lloc on poden anar. Es fa un treball molt en xarxa. Quan la mare fa un temps que ho fa i ja es creu que està millorant en tots els nivells (econòmic, laboral, relacional, de salut, de documentació...) i veiem que la mare ja s'està estabilitzant, entrem en un procés de sortida que en diem nos-

altres. Llavors a la mare se l'està preparant per a la sortida. En aquest procés també hi ha alts i baixos, perquè a la casa diguem-ne que té una situació estable, no deixa de tenir un sostre, no deixa de tenir l'alimentació... tot cobert, i no deixa d'haver-hi uns educadors que poden atendre els fills quan ella no hi és, però quan se li planteja: a partir d'ara ho hauràs de fer tu, sempre hi ha moments de crisi. Això es va treballant, es van a buscar pisos i tot això, fins que al final troben un pis amb totes les dificultats i llavors es fa el procés de sortida i es prepara la mare per sortir. Prèviament se li diu que vagi estalviant, ella mateixa es va comprant coses com si fos l'aixovar per dir-ho d'alguna manera, és clar perquè ella haurà de començar amb un casa, s'ha d'anar mentalitzant en coses tan ximpls com comprar tovalloles per a casa teva, perquè ara les tens però a casa teva...»

CÀRITAS-2

El seguiment i l'avaluació del procés que segueixen les mares són molt necessaris perquè no esdevingui crònica la seva situació:

«... sovint necessiten un suport, un seguiment social. Llavors, sovint algunes entren en un altre projecte que és d'educadors familiars, que els fa... o a vegades una cita amb un treballador familiar o necessiten un assistent social perquè els pugui seguir el cas, doncs perquè amb la seva nòmina no en tenen suficient, hi ha una precarietat laboral al darrere que... treballen però amb 70.000 pessetes no en tenen prou. Se'ls ha d'ajudar a mantenir el pis, o a pagar el subministrament de la casa o ajuts econòmics... i són gent que... el que parlàvem abans, amb cronicitat, s'està treballant globalment, però estan arribant a unes feines i a uns pisos que... o necessiten els nens un recurs a part perquè la mare no pot estar amb ells i no hi ha cap família, llavors els nens estan en un centre obert. És clar, són nens que veuen poc la mare, no hi ha referent, llavors entrem aquí, un altre cop, en la cronicitat, és un peix que es mossega la cua.»

CÀRITAS-2

Segons les línies bàsiques que s'exposen al fullet de les Cuques de Llum, aquesta entitat està formada per «un grup de dones que lluiten per educar i veure créixer els seus fills sense por a l'atur, a la pobresa i a l'exclusió social pel fet de ser mares soles, alhora que reivindiquen la igualtat de drets i oportunitats per a les famílies monoparentals en una societat que, tot i ser cada dia més diversa, encara no entén la realitat i les problemàtiques d'altres tipus de famílies que no són les tradicionals». L'associació es va formar l'any 1997 arran del fet que a una mare sola se li va denegar la sol·licitud per a inscriure el seu fill a una escola bressol pública. Amb la finalitat de posar-se en contacte amb altres mares soles i reivindicar ajuts i més suport públic per a aquestes famílies, es deixà un telèfon de contacte a l'Institut Català de la Dona i mitjançant un anunci en una publicació adreçada a pares i mares es demanava contactar amb altres mares soles amb el clar objectiu de donar-se suport mutu. L'any 2001, després de contactar amb una quarantena de dones que es trobaven en la mateixa situació familiar, es va constituir l'associació «Cuques de Llum, llar de mares soles». L'objectiu principal fou, en definitiva, «donar suport integral a totes

aquelles dones que per diversos motius han d'afrontar la seva maternitat en soledat mitjançant la realització de programes d'acció social i d'activitats de reivindicació per a la promoció i la defensa dels drets de les famílies monoparentals».³ Tal com diu una de les responsables de l'associació:

«Ahora empezamos a dar otras cosas, con la experiencia... ahora por ejemplo, cuando nos llama una mamá que tiene que ir a ver a la asistente social, le hacemos que nos explique su situación y nosotras le explicamos a lo que tiene derecho, para que la asistente social no la manipule, o sea, para que la asistente social no juzgue su situación. Porque hay asistentes sociales que piensan que si tienes un hijo es problema tuyo, porque medios para no tenerlo hay de sobras, en cualquier entidad pagas un aborto, pero nadie te ayuda a echar a tu hijo adelante. Es que hemos pasado de un extremo al otro: antes era, cuantos hijos te mandase Dios tenías que aguantar, y ahora ten cuidado, porque tienes un estatus, tienes un... no puedes tener un hijo. Necesitas unos requisitos que es casi imposible.»

CUQUES DE LLUM-3

El coneixement entre les mares i el suport mutu és un dels objectius principals de l'entitat, que té previst, amb el temps i si compta amb prou recursos, ja que actualment no disposa pràcticament de cap ajut, la creació d'un centre d'acollida per a les mares soles inscrites en l'associació:

«Mira, nosotras cuando hicimos esto en el dossier, justo fue cuando nos legalizamos, entonces ahora que queremos tocar cosas del dossier, porque claro, nos hemos ido encontrando nuevas realidades y vemos que los proyectos que planteábamos no son tan viables como nosotras creíamos ¿no? Entonces, una casa donde vivamos diferentes madres, no, pero uno de los pilares de la asociación importantes es que las madres se conozcan entre ellas y los niños también, para que se creen vínculos de amistad entre madres y pasen navidades juntas... y que una se quede un día y la otra salga... entonces más que una casa donde vivan diferentes madres, yo creo que lo que necesitamos ya, es un centro de acogida, una vivienda tutelada.»

CUQUES DE LLUM-3

-
3. Segons l'opuscle informatiu de l'entitat, els objectius específics de l'associació són, entre d'altres:
- Realitzar aquell suport psicològic necessari per a totes aquelles mares que així ho sol·licitin.
 - Establir una sòlida estructura d'ajuda mútua, comprensió i diàleg entre les mares.
 - Donar assessorament jurídic i legal immediat per tal d'informar les mares sobre quins són els seus drets en tot moment.
 - Oferir recursos per tal de cobrir les necessitats bàsiques d'aquelles mares soles que es troben en una situació de precarietat, sobretot econòmica.
 - Fomentar la convivència, mitjançant l'organització d'activitats, dels fills i filles que formen part d'una estructura familiar monoparental.
 - Servir d'interlocutor amb les diferents administracions per tal que les mares soles no esdevinguin un col·lectiu d'exclusió social.
 - Potenciar la creació de xarxes d'entitats amb objectius afins a l'associació.

«Luego, de lo que estamos hablando es de hacer un proyecto de empresa, a largo plazo y que necesitaremos ayuda y a muchísima gente donde se pueda demostrar que una empresa puede ser rentable respetando todas estas cosas, una empresa donde trabajen madres para madres, para poder decir 'señores, no lo hacen porque no quieren'. Esto es tiempo, pero asociaciones de Europa o familias monoparentales hace años que lo están haciendo, mujeres que llegan totalmente desorientadas, que se han quedado de golpe sin nada, porque nada es compatible, entonces se van a trabajar ahí y se van ganando la vida y bueno... dan un empujón. Porque piensa que si tienes un contrato temporal y te quedas embarazada... (...) diga lo que diga la ley, y estando fija... (...) estás dividida entre la lucha por el trabajo y la lucha por tu bebé y, normalmente, esto pasa cuando tu bebé es muy bebé. Y si tú supieses lo que rompe el corazón dejar a tu hijo con cuatro meses en una guardería, cuando tu bebé apenas se da cuenta... mira te coge una sensación... pero que bueno, es que si no vas a trabajar tú, no va nadie y el bebé te pasa factura.»

CUQUES DE LLUM-3

L'associació 4 Vents, que depèn de la fundació religiosa Sant Pere Claver, també ha estat analitzada. Es va constituir l'any 1987, està situada al nucli antic de la ciutat de Barcelona i els seus membres són professionals i voluntaris, seglars i religiosos. Una de les seves responsables ho explica clarament:

«Vàrem obrir les portes el 1987, vam començar amb horari de tarda-nit i actualment estem funcionant les vint-i-quatre hores, fins i tot els festius i caps de setmana, és a dir, que quasi estem... com un hospital. Llavors, com a fundació no tenim socis, treballem amb professionals i amb voluntaris. La majoria són seglars, la fundació té un ideal religiós però... està composta de seglars, no és una fundació que tots siguin eclesíàstics, ni molt menys, sí que n'hi ha però la majoria no, som seglars. Llavors, les educadores que tenen al seu càrrec nens, totes professionals, després tenim voluntaris, donen suport per activitats concretes de les educadores com poden ser sortides, especialment o per aquelles activitats que per les seves característiques es necessita més dedicació. I després també col·laboren a recollir paquets, a fer... bé, diferents coses, administració, rentar, cosir... el voluntariat participa molt en aquestes tasques. A veure, aquí en aquests moments hi ha disset persones, i com que hi ha torns de matí, tarda i caps de setmana i tot... Hi ha educadores, la cuinera... menys el personal de neteja, perquè està contractat a una cooperativa, i llavors són personal contractat i dependent directament de nosaltres.»

4 VENTS-4

Comptem amb pisos d'acollida per a dones amb fills, tal com es comenta tot seguit:

«Nosaltres tenim pisos d'acollida per a dones amb fills, però depenen directament de 4 Vents i a través de 4 Vents depenen de la fundació. Perquè una altra característica de la nostra fundació és que el servei que crea un altre servei fruit de les necessitats del seu servei, es gestiona des del mateix servei. És com si fos... per donar-li una forma gràfica: 4 Vents és la mare i aquest

servei d'acollida és un fill. I ara un altre fill que s'ha creat no fa molt, però està molt relacionat, és un espai que és com un servei propi amb un projecte propi que és un espai per a nens malalts.»

4 VENTS-4

També tenen altres projectes al barri, com ara serveis d'assessorament jurídic, serveis de menjador, bugaderia, etc. A més donen assistència específica a les persones estrangeres:

«Allà a l'altre pis d'acollida abans hi havia tres places i hem hagut de canviar d'habitatges i ara serà de quatre, per a quatre dones amb els seus fills. El màxim de fills que poden tenir és de dos i en algun cas, alguna, tres. Però amb tres... ha de coincidir que l'habitació en aquells moments, l'habitació que és més gran... tingui unes característiques una mica especials, vull dir que màxim dos. Paral·lelament tenim una sèrie de serveis nostres, que alguns ja estan oberts al barri: assessoria jurídica, borsa de treball, servei de bany, de bugaderia i de menjador. També tenim un petit projecte per a estrangeres, perquè una altra cosa que ens hem trobat contínuament és que vénen precisament per la quantitat d'estrangers. Vénen moltes dones estrangeres o amb la parella també, que estan allotjades en pensions a càrrec de serveis socials però no poden accedir a una alimentació adequada i equilibrada per als infants, perquè només es preveu l'alimentació adulta. Llavors nosaltres hem creat un espai de menjador en el qual, aquesta família o aquesta mare sola, depèn de la situació, pot venir aquí i... però no deixar que el nen mengi i que ella hagi de marxar, sinó que la mare estigui involucrada totalment. És a dir, ella li ha de donar el menjar, ha de recollir, ha de preparar la taula... tot aquell temps i aquell espai s'aprofita per treballar amb aquesta dona i la seva relació amb el fill, els hàbits d'alimentació del nen... no és donar-li el menjar i ja està, sinó cobrir unes necessitats bàsiques de l'infant però acompanyada també d'una tasca educativa envers la mare, si la necessita; si és una mare que la té molt assumida, doncs res, però la majoria no, és a dir, que en un coneixement d'una alimentació equilibrada, d'hàbits d'higiene amb el nen i amb el menjar, s'ha de treballar la contenció del nen, normalment no saben contenir els nens.»

4 VENTS-4

Pel que fa al tema de la inserció laboral:

«Aquí, en principi, tenim dues formes de borsa de treball: una és una borsa de treball en què les dones poden recollir aquí tota la informació sobre feines. El dilluns poden venir i consultar totes les revistes i diaris sobre feines, i a més, hi ha un voluntari que les ajuda a seleccionar el treball, si han de trucar, si han de fer un currículum, ell les ajuda en tots els sentits. A més, fem un curs molt bàsic d'alfabetització però més que res com un punt de partida, per millorar una mica la situació. Després, si tenen una mica d'interès poden anar a una altra entitat que facin cursos més complets, perquè aquests cursos duren una hora a la setmana, llavors, una alfabetització, en una hora a la setmana no es fa. Però si almenys serveix perquè es conegui el grupet, si tenen dificultat d'idioma, doncs ja és un grup que amb aquesta mateixa dificul-

tat ja es relaciona... és a dir, que tot va a intentar que es relacionin entre elles, a crear espais de relació, no tant... l'alfabetització és l'excusa perquè no es pot considerar alfabetització, però sí que és un espai que amb aquest motiu es coneixen, es relacionen i després, a mesura que tenen interès realment per aprendre, llavors, és quan les pots passar a altres entitats que es dediquen més a fer cursos realment d'aprenentatge.»

4 VENTS-4

Donen molta importància al servei de menjador, ja que els permet tractar temes diversos, com els hàbits alimentaris, la higiene o l'enfocament educatiu amb tota la família:

«El servei de menjador, per nosaltres és el més important, ja que a part de poder cobrir aquestes necessitats bàsiques d'alimentació, es poden fer aquestes tasques d'educació amb la família, involucrar les famílies en aquest procés, és a dir, treballar amb el nen i a l'hora treballar amb la família, perquè amb aquestes edats si el nen té problemes, són problemes de família, no tenen encara problemes propis, després sí que els van tenint, però inicialment no. Aquí és on fem tota la incidència.»

4 VENTS-4

Un projecte molt interessant i que permet a aquesta entitat de detectar les necessitats de les mares soles:

«Un dels problemes que té la dona sola amb fills és que en el moment que els fills estan malalts i, si són petits normalment estan al principi contínuament malalts, que encara que les dones trobin feines, les perden precisament per aquest motiu. Llavors nosaltres hem creat aquest servei, una experiència pilot, per veure com ens aniria, amb pocs nens i per aquelles situacions de dones que realment estan soles i que no tenen suport i lògicament que no siguin malalties greus tampoc. Perquè si a més tenen malalties greus... però hi ha malalties comunes, quotidianes, que són molt de l'hivern que... l'experiència diu que tenen feines i les perden per culpa dels nens malalts i ara estem intentant de posar-hi solucions, a veure com anirà l'experiència pilot en aquest projecte.»

4 VENTS-4

Prèviament a la implementació dels diferents programes, hi ha un procés de selecció de les persones que acuden a l'entitat, per bé que les famílies monoparentals són les famílies que rebran més ajuts i prestacions de l'entitat:

«En qüestió així d'ajuts hauria de passar per un estudi de la situació familiar. A veure, jo t'explico: nosaltres quan no tenim places per a tots els nens, llavors hem de seleccionar i fem un estudi de situacions familiars, i llavors passa la monoparental sobre la biparental, perquè si falla aquella persona a la feina, tot se'n va en orris; si són dos, un com a mínim pot cuidar el nen, no tindran tants ingressos però com a mínim poden trobar...»

4 VENTS-4

El volum de persones ateses arriba a les 60 diàries; es tracta d'una entitat força coneguda al barri i la demanda és molt important:

«Les famílies poden venir de serveis socials, de centres privats, o perquè viu a una pensió i un li diu el nom de l'associació o perquè li han dit a una botiga o perquè... poden venir de diferents llocs, en 15 anys ja som prou coneguts perquè vinguin a nosaltres. Tenim moltes demandes. Aquí, durant el dia, passen al voltant de seixanta nens, van entrant a diferents hores, és a dir, depenent de l'horari de la família comporta que uns nens entrin a unes hores i surten, normalment calcules que surtin uns perquè puguin entrar-ne uns altres i també vas mirant que els que entren contínuament no dificultin les activitats que es puguin fer a l'aula, que permeti fer un treball continuat a les aules perquè si no també... llavors seria un desordre i el que no podem fer és que aquesta flexibilitat acabi aquí a les aules... que impedeixi tenir els nens un mínim d'estabilitat, no? Perquè nosaltres un dels objectius, a part de tenir el nen, és donar-li estabilitat, donar-li un ordre, donar-li una regularitat... i en molt poques excepcions es permet una cosa diferent.»

4 VENTS-4

Generalment les persones ateses ja compten amb l'ajut d'un professional dels serveis socials, però sovint també han de fer aquesta funció des de l'associació, tot i que el volum de persones ateses i els recursos de l'entitat fan que els professionals vagin carregats de feina i no puguin, en alguns casos, donar l'assistència adequada:

«Les famílies que vénen aquí, normalment la majoria, algunes no, però la majoria tenen assistent social al darrere i nosaltres tenim per norma que quan hi ha un professional al darrere no hi intervenim, és a dir, ens fan entrar a nosaltres, diem que vagi a parlar amb el seu assistent social, perquè és el seu referent i és amb ell amb qui han de parlar-ho. Perquè si tu et poses a escoltar tota una demanda, has de... és a dir, la pots escoltar amb aquest punt de referència, però si comences a intervenir-hi tu, moltes vegades pots espatllar un pla de treball de l'altra professional, perquè tu no saps exactament el que s'està fent. Llavors nosaltres les derivem molt en allà, i si veiem que la cosa no és clara... llavors connectem amb ells i parlem... El que també és cert és que tots els professionals anem molt atabalats i no podem dedicar el temps que voldríem per comentar o coordinar coses, això també ens passa.»

4 VENTS-4

La darrera entitat estudiada és la Fundació Privada Teresa Gallifa,⁴ creada l'any 1998 amb l'objectiu d'ajudar les joves en situacions de precarietat social, que estan

4. Segons la memòria de la fundació, Teresa Gallifa va néixer a Vic a mitjan segle XIX. Després del seu matrimoni, del qual tingué diversos fills, va quedar vídua a una edat relativament jove, i va prendre consciència dels problemes que a la comarca d'Osona tenien moltes dones obreres que quedaven embarassades i ningú no les acollia. Teresa Gallifa començà a acollir totes aquestes dones a casa seva i l'any 1886 fundà la institució religiosa Serventes de la Passió amb l'objectiu particular d'atendre les mares gestants i amb problemes personals, familiars o socials, agreujats per la falta de recursos econòmics. Des d'aleshores, aquesta institució religiosa ha anat creixent i ha creat cases d'acollida arreu d'Espanya i també al Camerun i a Mèxic.

embarassades o han d'assumir els seus fills en soledat. Segons l'opuscle informatiu, entre els objectius específics de l'associació hi ha, entre d'altres, la promoció d'una consciència social tant pel que fa a l'assistència a la dona embarassada (que eviti l'avortament) com en la primera etapa de la maternitat; acolliment de les dones ateses a la fundació en llars residencials, en les quals es tracta de contribuir a la seva formació, procurar-ne la integració social i familiar, donar ajuda i orientació legal, laboral, psicològica, o aconseguir beques per als seus fills. A la vegada, la fundació fomenta la formació de voluntaris, l'organització de campanyes de sensibilització social i la creació d'un centre de documentació sobre dones en aquestes situacions i sobre modalitats d'adopcions. En definitiva, segons la professional de la fundació que vam entrevistar:

«La nostra entitat està formada per atendre famílies monoparentals amb problemes de tipus socioeconòmics que dificulten la seva autonomia i el seu desenvolupament normalitzat per la cura i atenció del seu fill. El nostre objectiu és facilitar les eines que creiem que es necessiten per portar una vida al més normalitzada possible.»

FUNDACIÓ TERESA GALLIFA-5

La fundació està molt vinculada a la congregació de les serventes de la passió i per aquest motiu està formada per professionals, voluntariat i religioses:

«La nostra fundació té un òrgan de govern que és un patronat format tant per personal que ha estat molt vinculat a la congregació de les serventes de la passió com per personal religiós i no religiós extern a la congregació. La col·laboració mútua és important, les serventes de la passió van pensar en la creació d'aquesta fundació i donat els canvis socials que hi ha hagut, es va veure la possibilitat de fer moltes més coses a través d'una fundació que mitjançant una congregació religiosa. Com a professionals som tres psicòlegs, dos assistents socials i una educadora social, i diverses religioses... el nombre és difícil de concretar perquè són diferents projectes en els quals s'actua, vull dir. La fundació col·labora en diferents projectes i en els diferents projectes col·laboren tant personal religiós com voluntariat, com professionals, el personal religiós és movable i com a entitat religiosa està destinat a projectes però tenen mobilitat, és a dir, primer passen un temps en un projecte i després poden passar a un altre. (...) De fet, la fundació neix a partir de la congregació, neix com un braç més per actualitzar una mica el sistema i canalitzar totes aquestes ajudes a través de la fundació.»

FUNDACIÓ TERESA GALLIFA-5

Concretament a Barcelona, la Fundació Teresa Gallifa compta amb dues residències: Hogar Santa Isabel i la Residència Madre Teresa, que atenen mares soles, solteres o separades amb fills. L'objectiu és que les dones tinguin una llar on puguin viure amb els seus fills i des d'aquest espai facilitar-los la cerca d'una feina remunerada, mentre els seus fills estan atesos a la llar. Així mateix, s'ofereix als seus fills, a l'Hogar Santa Isabel, la possibilitat de relacionar-se amb altres nens a la llar infantil de la fundació, a la qual també assisteixen altres nens del barri on està situada. Donem la paraula a una de les professionals de la fundació:

«La Llar Santa Isabel és un centre residencial per a dones gestants en situació de problemàtica social. Acull dones embarassades sense recursos, solteres o separades que per diferents motius han d'afrontar soles aquesta maternitat perquè els vincles familiars també han estat molt deteriorats i es troben soles amb pocs recursos econòmics per afrontar tot això d'una manera autònoma. Tenim un total de dotze places i el temps d'acollida és durant el temps de l'embaràs, que com a màxim pot ser 8-9 mesos, perquè les noies que arriben, a tot estirar estan embarassades d'1 o 2 mesos i l'acolliment es finalitza amb el part. Després també tenim la Residència Madre Teresa, acull mares amb nens de 0 a 3 anys i té una capacitat de vint places, que suposen quaranta places, perquè les unitats familiars estan compostes per mare i fill.»

FUNDACIÓ TERESA GALLIFA-5

A continuació ens expliquen el funcionament i l'enfocament d'aquestes cases i residències d'acollida:

«Jo diria que són una barreja, una suma entre una casa normal i una institució. Intentem que funcioni com un domicili però amb un condicionant, que hi ha moltes mares amb molts nens i que això implica que hi ha d'haver una organització i una normativa que ha d'estar molt establerta. També hem de tenir en compte que les persones que es reuneixen a les cases d'acollida són de procedències diferents amb problemes semblants però també diferents i que això pot dificultar la convivència. La Llar Santa Isabel, el porten les religioses d'aquesta fundació i estan encarregades en el projecte tres religioses: una d'elles vinculada directament en el funcionament quotidià de les noies; una altra fa les funcions de directora, i una altra està a la cura de la llar d'infants. I viuen allà amb elles, elles viuen a la seva comunitat, juntament però separatament d'elles comparteixen l'espai físic de l'edifici, dormen en el mateix edifici però tenen un espai diferenciat. Disposen de la seva habitació individual, dormen amb els seus fills i tenen un bany. Comparteixen com a espais el menjador i la cuina i disposen del servei de la llar d'infants, en aquests moments s'ofereix totalment gratuït.»

FUNDACIÓ TERESA GALLIFA-5

L'objectiu final a les cases d'acollida és:

«Intentar reconduir a la casa d'acollida aquelles activitats, aquells patrons que tu has vist fer des de casa teva, que nosaltres hem vist fer, que salvant diferències acostumen a ser normals. Doncs, a seguir un ordre, a tenir uns horaris, a planificar l'economia, el menjar, els hàbits d'higiene, anar a treballar i ser puntual... tot això... són coses que fan que tu puguis formar una família o no la puguis formar. Una vegada nosaltres valorem les necessitats que hi ha, ja que sabem que la necessitat més important és donar-los formació, facilitar una motxilla per poder començar a caminar i en aquesta motxilla hi ha d'haver una formació professional, després una inserció laboral, una vegada han trobat una feina és organitzar un pla d'estalvi i a partir d'aquí es

comença a treballar la sortida de la dona, la recerca d'un habitatge sigui sol o compartit, ubicar-la en un barri i que es busqui una llar d'infants per al nen i fer una derivació als serveis socials més propers en cas que creiem que ho puguin necessitar, que la majoria de casos la resposta és afirmativa, la majoria de casos necessiten l'assistent social ni que sigui per tramitar la beca de menjador.»

FUNDACIÓ TERESA GALLIFA-5

Les obligacions de les mares són bàsicament cuidar adequadament els seus fills, tal com expressa la professional de la fundació:

«Se li exigeix que cuidi el nen. La casa d'acollida és una residència oberta, molt oberta, elles sí que tenen la porta del carrer tancada a una hora igual que té una hora d'obertura i ella s'ha de fer càrrec del seu fill, per tant si a les onze de la nit està al carrer, no és convenient per al nen ni convenient per a la mare. Igual que qualsevol mare, una mare que està sola tampoc no se n'anirà a les onze de la nit a fer una cervesa si té el seu nen dormint a casa. Entre setmana... és que cadascú té la seva vida allà, cadascú té les seves obligacions i té les seves responsabilitats, hi ha mares que treballen el cap de setmana, llavors doncs... no pot sortir el cap de setmana, però la mare que el cap de setmana té festa pot sortir amb el seu nen el matí i tornar al vespre, no té cap mena obligació d'estar-se tot el dia a casa, és com una residència d'estudiants.»

FUNDACIÓ TERESA GALLIFA-5

Els avantatges de les cases d'acollida són importants, segons la professional entrevistada:

«Mentre estan a la casa d'acollida tenen moltes necessitats cobertes però és clar, el que passa a la casa d'acollida no és real, la casa d'acollida és com un cotó fluix. Com que tenen moltes necessitats amortides malgrat que elles no tenen aquesta sensació, perquè tenen al cap que han de sortir d'allà i que la casa d'acollida és això, l'acollida temporalment, i que després es trobaran amb tota la realitat. Des de la casa d'acollida els oferim un allotjament a l'abast de... molt econòmic, amb llar d'infants gratuïta... Ara, l'allotjament de la casa d'acollida són 16.000 pessetes al mes. Això ho paguen elles però això no cobreix absolutament res perquè el cost de la plaça a la Residència Madre Teresa són 85.000 pessetes mensuals, de les quals elles paguen 16.000 pessetes; per tant hi ha una part que no es cobreix i que no cobreix ningú, que ni cobreixen elles perquè no poden perquè el que han de fer... elles estan allà... l'objectiu de la seva estada allà és que puguin estalviar el màxim possible per poder marxar d'allà amb una mica de coixí per si després es troben amb algun problema, vull dir, el nostre objectiu és educar-les en aquesta línia, educar-les a preveure situacions de necessitat i a no esperar que les coses passin per solucionar-les sinó que tu t'avancis.»

FUNDACIÓ TERESA GALLIFA-5

La llar d'infants és un altre servei que s'ofereix des d'aquestes cases:

«A la casa d'acollida tenim una llar d'infants oberta al públic, és a dir, que és una llar d'infants concertada. Els serveis que ofereix la llar d'infants per a aquestes dones són: acolliment residencial les 24 hores durant tot l'any, no tanquem ni a l'estiu ni per les vacances de Nadal; oferim l'allotjament, esmorzar, dinar, berenar i sopar per als nens, per a les mares tenim mitja pensió perquè a l'hora de dinar moltes d'elles ho fan fora de casa perquè treballen i també arriben a hores diferents i seria una mica... llavors l'organitzem a les hores concretes en què es troben, la majoria és a l'esmorzar i sopar, mentre que el nen té tota l'alimentació coberta. És un servei obert al públic, és una guarderia que funciona al barri, que és privada-concertada i que hi ha altres nens del carrer i que elles es beneficien d'aquest servei perquè tenen aquest servei totalment gratuït, però no és un servei gratuït per a les persones que porten els nens a la guarderia. Calcula que la guarderia val unes 30.000 pessetes al mes, més 15.000 pessetes del menjador, és a dir, que elles s'estalvien 45.000 pessetes al mes. De 0 a 3 anys i el personal que funciona a la guarderia és un personal contractat, són professionals que s'han de pagar, en aquest cas no són religioses. Tota dona que està acollida actualment a la Residència Madre Teresa pot deixar el nen a la Llar Santa Isabel. Això suposa per a la Residència Madre Teresa una despesa molt gran per a la institució perquè més que despesa diríem que deixes d'ingressar uns diners per oferir un servei a aquestes dones. Totes les dones que treballen necessiten deixar el seu fill a la guarderia, el que no poden fer és gastar-se 45.000 pessetes quan tenen un sou de 70. Totes elles ho necessiten però també he de dir una cosa, aquest servei de guarderia tampoc no es rep una subvenció per a aquestes dones, és a dir, les dones que utilitzen aquest servei, nosaltres les subvencionem directament, no hi ha cap entitat pública, cap administració que cobreixi el cost d'aquesta llar d'infants i l'alternativa d'anar a la pública tampoc és gratis, també té un cost, la plaça de llar d'infants a la pública.»

FUNDACIÓ TERESA GALLIFA-5

Les dones que arriben a la fundació tenen diverses procedències:

«Ens les fan arribar des de serveis socials la majoria, Serveis Socials d'Atenció Primària, arriben també des d'hospitals i ambulatoris, de Càritas, entitats privades, també ens arriben derivades de la DGAI, és a dir, noies que han estat tutelades fins els 18 anys per la Direcció General d'Atenció al Menor i quan compleixen aquesta edat no han arribat als pactes establerts i a partir del moment en què aquestes dones fan 18 anys es queden al carrer, perquè se suposa que han assumit la majoria d'edat –la majoria d'edat sí, però no la majoria d'edat psicològica, mental– i es queden al carrer amb tot el problema que això implica, són dones que han estat institucionalitzades molts anys, que no saben, que no han viscut en un entorn familiar ni saben cuidar-se elles soles, han estat superdirigides sempre.»

FUNDACIÓ TERESA GALLIFA-5

La fundació té projecció internacional i actua a països com Mèxic i el Camerun:

«La fundació també col·labora amb les Siervas de la Pasi3n en el seu projecte que tenen a Quereta, Mèxic, que funciona des de l'any 90. El seu objectiu és educar, atendre i orientar a la mare soltera. Des de l'any 95 es fa càrrec de la Casa Cuna de Celaya a l'estat de Guanajuato, on s'acullen mares soles i freqüentment els seus fills. Aquesta fundació, en comprovar la falta d'atenció que tenen les dones amb escassos recursos econòmics pel control del seu embaràs, assumeix una petita maternitat on es cuiden aquestes mares. Seria com una altra casa d'acollida amb els mateixos objectius però és clar, amb unes mancances molt més grans de les que partim des d'aquí, els nivells que tenen allà són molt menors. Aquí diguem que estem molt millor, allà es treballa amb uns nivells molt més baixos. Passen per aquest projecte de Guanajuato 2.000 persones, perquè et facis una idea, mentre que aquí en tenim unes 30-40. Un altre projecte en el qual col·labora la Fundació és a Camerun des de 1973. El projecte va començar amb una col·laboració a través d'un hospital a la selva i avui dia es treballa a un centre nutricional. També es dona educació a nens entre 0 i 6 anys de famílies sense recursos. Perquè et facis una idea, les famílies que es beneficien d'aquest treball anualment són unes 1.500.»

FUNDACI3 TERESA GALLIFA-5

Endemés:

«Actualment estem desenvolupant des de Barcelona un centre de documentació sobre l'adopció. Aquest és un altre dels àmbits que treballa la Fundació Teresa Gallifa, és el de col·laborar amb famílies que volen adoptar mitjançant l'elaboració d'un certificat d'identitat que els demana la Generalitat per accedir a l'adopció internacional, ja que l'adopció nacional resta tancada. Aquest és un altre dels projectes que estem iniciant.

Un altre dels projectes que també funciona relacionat amb això és l'ICIR. Nosaltres tenim un conveni de col·laboració amb l'ICAA (Institut Català de l'Accolliment i l'Adopció) de la Generalitat de Catalunya que depèn del Departament de Justícia, que el que fem és justament el certificat d'identitat.»

FUNDACI3 TERESA GALLIFA-5

I moltes altres activitats:

«Mira, en aquests moments estem col·laborant, quant a formació amb l'entitat de FAMAREC, que és un centre de formació ocupacional, amb el qual estem coordinant-nos per al seguiment de la formació professional d'aquestes dones perquè puguin assolir un bon nivell de formació i puguin buscar una feina que els permeti després una autonomia econòmica, també col·laborem amb la Universitat de Barcelona a través del conveni del Practicum, és a dir, nosaltres som un centre de referència per a les alumnes de la Facultat de Psicologia. També col·laborem amb el Banc d'Aliments de Barcelona, a través dels donatius que ens fan en els dos projectes, en les dues cases d'acollida, i

des de fa un any i mig col·laborem amb l'Hospital de Sant Pau a través d'un projecte de col·laboració mútua en el qual ells són el nostre centre de referència per al control de l'embaràs i per al seguiment de la salut de les dones que tenim a les cases d'acollida. D'una altra banda, també, hem iniciat un programa de formació per oferir una bossa de treball a l'Hospital de Sant Pau per a la cura dels malalts.»

FUNDACIÓ TERESA GALLIFA-5

Mentre les dones formen part dels diversos serveis de la fundació, hi ha un seguiment i una avaluació de tot el procés i treball que fan les dones participants:

«Nosaltres fem un seguiment periòdic amb elles, és a dir, des d'abans d'entrar establim un pla de treball juntament amb els serveis socials que ens la deriva i en aquest pla de treball establim un nombre d'entrevistes periòdiques en què anem valorant l'evolució de la dona i en què anem avaluant si s'estan aconseguint els objectius tant d'ella com els nostres, que són els mateixos. En aquest pla de treball intentem que siguin els mateixos, els objectius.»

FUNDACIÓ TERESA GALLIFA-5

2. Enfocaments i percepcions de la monoparentalitat

Des de l'AGI es defensa que les mares soles haurien de tenir els mateixos drets que les mares que viuen en parella, per bé que s'assenyala que la societat encara continua sent una societat patriarcal en la qual els valors predominants segueixen sent els tradicionals, i malgrat els grans canvis viscuts en els darrers anys, encara manca una transformació real dels rols de gènere:

«Sobretot aquestes noies joves que han quedat embarassades i han decidit tirar la maternitat endavant, en solitari perquè el pare no la vol, penso que tenen el mateix dret que les dones que han hagut de trencar per la causa ics que sigui el seu vincle matrimonial. Requereixen la mateixa atenció, la mateixa cura i els mateixos mitjans econòmics. Pel que fa ja als altres grups, suposo que deuen ser casos molt determinats, quan una dona ja sola decideix tenir un fill però prescindint ella del progenitor; bé, jo m'inclinaria a pensar que aquesta dona ja té les coses sobretot econòmiques molt ben establertes. No concebeixo gaire que una dona decideixi tirar endavant la maternitat per ella mateixa...»

AGI-1

La societat continua arrelada al passat:

«La dona, tot i que ha trencat molts motllos i tot i que ha assolit quotes de llibertat que mai no ens havíem imaginat tenir-les... penso que això... aquesta llibertat i aquestes quotes de participació social i de decisió si la dona passa a ser família monoparental o no, és a dir, decisió de la pròpia vida, no ha anat a l'hora, a la par, acompanyada d'un canvi de valors i la cultura de la mateixa

societat. És a dir, la societat ha seguit i segueix ancorada en una societat patriarcal, amb un concepte de la dona que els dona uns rols determinats i un concepte d'home que els dona uns rols determinats... però les dones han avançat molt més que tot el conjunt de la societat i de la cultura, podríem dir, i les dones seguim funcionant d'una manera, reivindicant, assolint la societat amb uns valors tradicionals i que tot això s'ho carrega la dona, tot absolutament la dona perquè és una mica allò de... *'bueno, ¿dónde están los hombres?'* La dona segueix portant els nens al metge, la dona... perquè... valors simbòlics però d'arrelament molt forts de l'instint maternal... bé, se sobreentén que com que tenim aquest instint maternal que penso que no és un instint de determinació biològica sinó que és una socialització determinada i seguim assumint tot això: anem a treballar, portem la casa, portem les criatures i ens fem càrrec quan passa alguna cosa de tot, absolutament de tot, i quan alguna dona no pot fer tot això se sent malament i culpabilitzada, llavors creu que no està complint les seves funcions per a les quals va ser educada. Tot i que existeix l'alliberament i es lluita per una igualtat, la societat no acaba d'assimilar aquests valors i una de les conseqüències negatives potser seria... jo crec que és més legal i teòrica que real, aquesta llibertat. Ens ho creiem, la llibertat és un sentiment i ens creiem que som lliures.»

AGI-1

Segons Càritas, l'individualisme creixent és una de les causes de l'increment de les famílies de mares soles que tot i que volen ser independents costa molt, si no tenen l'ajut de la família d'origen:

«Jo crec que ara hi ha més mares soles i més famílies monoparentals, perquè ara hi ha menys xarxa social, es tendeix més a l'individualisme... és una societat més fragmentada i irresponsable. Ja el problema de l'altre és el teu problema, no és el meu i, per tant, ja no hi ha tanta corresponsabilitat, no? Però... sí, jo diria que el ritme de vida que portem ara, tenim un ritme de vida que... potser abans la gent no anava a treballar a les cinc del matí, però ara vols que el despatx estigui net i, per tant, ha de venir algú abans. Som molt més exigents en tot i per tant la dona o l'home ha d'arribar a tot, i a tot no arribem, i llavors si la dona no arriba és culpa dels altres, jo crec que la culpa és de tothom, i han de poder facilitar-ho. Jo penso, sempre per les mares soles és difícil, però si tens una família, tens uns avis o fins i tot uns amics... Però soles, i amb una feina que no es poden mantenir soles, són soles però dependents. Llavors, no són soles i autònomes, és que no poden ser autònomes, perquè ja voldrien però no ho són.»

CÀRITAS-2

La visió més radical i crítica de les Cuques de Llum queda reflectida en aquesta citació:

«Sabes lo que pasa, que todavía vida monoparental o madre soltera igual a mujer que no ha tenido cuidado con su vida. Hay muchas mamás que han ido a la asistente social y les han dicho que no es un problema porque tiene

sus padres, porque ahora hay medios para mantenerlos, pero el problema es que no quieren. Mujeres de 30, 32, 35 años y qué pasa ¿qué tengo que ser para tener un hijo, si no... no puedo? Pues vaya igualdad es esta, yo quiero ser libre, yo no quiero ser mujer, no quiero ser hombre con cuerpo de mujer, quiero disfrutar mi condición de mujer y con ello tener realmente las mismas oportunidades que ellos (...) Entonces, primero, hay que humanizar y luego hay que dignificar, o sea, ser madre soltera es una opción tan loable y tan respetable como cualquiera opción de familia, y no puedes ser una pobre desgraciada que te ha abandonado un hombre, puedo ser una mujer que tenga mi trabajo, mi casa, mis circunstancias y que decida afrontar una maternidad en soledad. Pero ¿qué pasa? Que luego se te desmonta porque no puedes compaginarlo.»

CUQUES DE LLUM-3

Les dones han transformat el paper tradicional que tenien en la societat, però els homes encara segueixen aferrant-se als rols tradicionals, segons una de les responsables de l'entitat Cuques de Llum:

«Yo creo que ha llegado un momento en que la mujer ha dado todos los pasos que tiene que dar: la mujer ya es capaz de ocuparse de lo que ella crea, además la mujer yo creo que ahora, ya te digo... estas generaciones está equilibrando este feminismo que hubo radical en su momento y que fue necesario en ese momento pero que ahora se está equilibrando. Nosotras hemos dado todos los pasos que teníamos que dar y no nos queda nada, somos capaces de abarcarlo todo. Y ellos como que no han dado este paso, ellos siguen enganchados a la falda de mamá y después pasar a la falda de su segunda mamá y se encuentran con mujeres que aceptan el papel de mamá de sus hijos y de nadie más, entonces a ellos les desborda. Un hombre, cuando ve una mujer que es capaz de llevar su vida sola, y cuando es capaz de llevar su vida sola con un hijo salen aterrados, no son capaces de afrontar este compromiso. Además piensa una cosa, como ahora hemos entrado en esto de que todos somos tan libres, tan enrollados y que hay tan... bueno, con decir que esto me va grande, ya está y como nosotras hemos dado el paso que somos capaces de abarcarlo todo, no perdemos el tiempo sintiéndonos desgraciadas, no! ¿Qué hacemos? Trabajamos, tiramos la casa adelante...»

CUQUES DE LLUM-3

Els prejudicis morals segueixen pesant en les mentalitats de molts grups socials que no accepten el fet de la maternitat en solitari:

«Aquí hay el problema moral. Además no es que hayan ido a buscar ese niño, sino que a muchas les ha venido, pero es lo que te digo, tienes 30, 35 años... no eres una niña, tengo un hijo y tengo la edad de tenerlo. ¿Por qué no puedo tenerlo? Sigue habiendo un problema de moralidad bastante gordo. Porque es lo que tú dices, habría que equiparar este vacío, pero claro, darnos esto es fomentar, es apoyar el que una mujer cree una familia sin la figura paterna. Claro, cuidadito... ¿dónde se ubican ellos entonces? ¿ya para qué los

necesitamos? Para nada, porque yo me he encontrado con algunos que me han dicho 'bueno, entonces ya al final para qué nos necesitáis a nosotros' y yo les he contestado 'bueno, yo lo que no puedo hacer es esperar a que vosotros reaccionéis'. Claro, yo tengo que hacer mi vida y tengo que vivirla según lo que yo siento y según lo que yo creo, entonces, yo claro, el problema para que nos den una ayuda económica mensual que nos permita... porque ¿tú sabes el estrés que llevamos? Y como decía la decana del Colegio de Psicólogos esto es una depresión y un día sale. ¿Qué crees que debemos hacer?»

CUQUES DE LLUM-3

La poca responsabilitat d'alguns pares també és destacada per l'associació 4 Vents, tal com es mostra en aquesta citació:

«Pot ser que et diguin: '*Para estarlo manteniendo yo y el padre nada, para eso estoy mejor con mi hijo o mis hijos sola.*' Com que no hi són ells, estan com relaxats, no sé, com que poden seguir el seu ritme i una càrrega menys a mantenir, perquè realment també és així. Perquè si tu t'estàs matant a treballar i després que tinguis un home a casa que no t'ajuda, que dels nens no en vol saber res... N'hi ha que no volen ni portar-los a l'escola, i elles amb els nens amunt i avall. És que per tenir un mort allà, amb tots els respectes, però per tenir allà una persona que no t'ajuda en res, que no t'aporta res, que no porta cap ingrés, que l'has de mantenir... entenc perfectament que han d'estar millor sense els homes, sense els pares dels fills, entenc que se separin aleshores.»

4 VENTS-4

Tot i que parteix d'una perspectiva diferent, l'enfocament de la Fundació Teresa Gallifa parteix també de la idea que la dona és més responsable que l'home a l'hora d'assumir la maternitat i farà el que sigui per tirar-la endavant:

«Crec que la dona té molt assumit que ha de ser mare, que al llarg de la vida una de les seves funcions biològiques és la maternitat i que l'assumirà i la farà malgrat que la parella estigui a l'alçada o no. Ella vol ser mare i assumeix totes les conseqüències encara que l'home se'n vagi i això demostra un nivell de maduresa i de responsabilitat molt més gran. I... és clar, i sí que el projecte en principi el fan amb ell però el fet que ell se'n vagi no modifica el seu projecte, elles han decidit ser mares, per molts motius: potser perquè necessiten tenir un nen, necessiten estimar algú –perquè són persones que es troben molt soles– i que el fill arriba... ocupa un lloc, una companyia. Elles volen deixar d'estar soles i saben que el fill serà la manera que elles deixin d'estar soles i que tinguin algú al seu costat amb qui confiar. Com més independència tingui la dona i més formació, més possibilitats hi ha que la dona decideixi ser mare sola... i també més ruptures i... evidentment, la dona és més independent, més autònoma i això vol dir que... implica que molts matri-monis no acabin de funcionar...»

FUNDACIÓ TERESA GALLIFA-5

Una cosa és la família desitjada idealment i una altra és la família actual que tenim, ens aclareix la professional entrevistada de la Fundació Gallifa:

«A veure, una cosa és el model de família desitjat i l'altra és el model de família que tenim. Jo desitjo tenir un pare i una mare, però si el meu pare i la meua mare es barallen cada dia i es peguen, jo prefereixo tenir un entorn estable i que hi hagi pau. És a dir, quin és l'objectiu? Potser l'objectiu és la pau i que el nen visqui en un entorn que sigui positiu per a ell. L'entorn que sigui? Bé, doncs l'entorn que sigui. El que et volia dir és que tant si ajudem com si no ajudem això passarà igualment, el que passa és que les conseqüències no seran les mateixes, és a dir, si una mare té totes les necessitats o quasi totes cobertes, transmet el seu benestar al seu fill i és clar que el resultat no serà el mateix. És a dir, si ajudem a aquesta família monoparental se'n sortirà millor, ho farà igualment però ho farà en pitjors condicions. No crec que avui en dia ningú aguantí simplement... crec que són bastant més valentes que fa uns anys i això s'hauria de saber, el que també s'hauria de potenciar és que no cal tanta valentia.»

FUNDACIÓ TERESA GALLIFA-5

3. Les polítiques familiars vistes des de les entitats

Segons la responsable de l'AGI, la política familiar no ha existit al nostre país, per bé que ara sembla que es descobreixi, i en comparació amb Europa, tenim un greuge comparatiu molt gran en aquest àmbit:

«La política familiar en aquest país nostre no ha existit, no existia, és ara que comença i... països de... sobretot del nord d'Europa ja fa anys que estan amb aquesta política familiar i no tant en el nord d'Europa, mirem a França que està aquí mateix, la quantitat que cobren els fills fins gairebé els 18 anys (...). A veure, potser que miréssim una mica la història de casa nostra, i a la història de casa nostra el tema de la família estava gairebé oblidat, era gairebé un pecat. De sobte, les autoritats s'adonen que el tema de la família és importantíssim i comencen, però comencen tard i a poc a poc. S'ha començat amb l'ajuda a menors de tres anys, la Generalitat després ha començat a considerar família nombrosa rebaixant un fill... i se'n comença a parlar, que ja era hora! Perquè si ens estem queixant del problema que tenim de la natalitat, si no ajudem la família, evidentment la natalitat seguirà sent la més baixa, la més baixa d'Europa. Aleshores ara les autoritats comencen a aplicar algunes polítiques, per exemple la Generalitat, els ajuts de menors de tres anys, jo he demanat concretament a la Secretaria de la Família que les ajudes, sobretot a les famílies monoparentals i a les dones maltractades s'ampliïn a més de tres anys, perquè tres anys per a les criatures de seguida han passat...»

AGI-1

Segons aquesta professional entrevistada, aquest tema, independentment del color dels partits polítics, no ha interessat fins fa ben poc, i en aquest sentit han estat els partits de dretes els primers a parlar-ne:

«El tema de família per sort o per desgràcia l'ha començat a tocar un partit que es diu molt de dretes i... ha començat a aplicar alguns ajuts un partit que es diu molt de dretes, abans teníem un govern que era més d'esquerres, mai no va aplicar cap política de família. Qui reivindica guarderies? Les dones. Als partits, se'ls en fum, el que passa. Els partits tenen l'obligació de recollir el que demana la societat i portar-ho a terme. Aleshores, si ara ho demanen més els partits d'esquerres o de dretes... els que estan al govern potser els costa més portar-ho a terme perquè es necessiten recursos i és més fàcil demanar-ho des de l'oposició, però quan aquests partits estaven a l'oposició tampoc no ho portaven a terme.»

AGI-1

Segons Càritas, és un escàndol les poques ajudes que reben les famílies monoparentals a Catalunya:

«És un escàndol perquè tampoc no hi ha ajuts o perquè... Perquè no hi ha ajuts i perquè les feines que poden arribar a fer soles tampoc no poden mantenir la família i si no hi ha ningú més, què fan?... Llavors estem creant dependència dels serveis socials, si el que vols és treballar realment, que la mare sigui autònoma, si no li dones una xarxa social, si no li dones un habitatge, una feina amb la qual realment pugui mantenir la família... estàs generant dependència. La mare a vegades diu: 'és clar, si jo treballo, faig més hores que un rellotge, però amb el que treballo... tot just puc pagar els aliments', llavors... qui paga el pis? Qui paga el lloguer?»

CÀRITAS-2

La professional entrevistada considera que el problema de les polítiques envers la monoparentalitat s'ha d'inserir en el context més ampli de les polítiques socials en general per tal de donar-hi un enfocament global:

«Jo crec que el nivell de polítiques socials es manifesta amb el problema de la monoparentalitat, però jo diria que va més enllà. El problema de la política social ha de ser... jo crec que han de ser polítiques globals, no val una política per a la infància, no val una política per a mares soles, no val una política per a nens amb dificultats... Jo crec que s'ha de treballar la família en sentit ampli i, per tant, de tots els membres de la família, perquè si no ens trobarem amb dificultats de les famílies monoparentals: que no tenen un salari. Bé, doncs fem un salari, però després vindrà el problema de no sé què, sí, però és que necessitaria algú que... d'acord, doncs fem una altra cosa d'això. Bé, però hi ha dificultat de poder atendre els nens després de l'escola i que els pares no hi són... bé. Per mi són coses fraccionades el que es fa i jo crec que no és correcte. Està tot molt fraccionat, no es pensa en el problema en general. Les mares poden accedir a feines molt precàries, que no hi ha habitatges, que les feines que tenen no poden combinar amb les cures als fills... (...) Ajuts a la família o amb fills menors de tres anys... sí, d'acord, està molt bé però no li soluciona el problema, continua tenint el problema. Jo crec que s'ha de parlar del treball, s'ha de parlar de l'habitatge, s'ha de parlar d'una atenció domiciliària, s'ha de parlar de la llar

d'infants, s'ha de parlar d'un suport a la infància, s'ha de parlar d'un suport a la dona com a mare i com a mare sola, però en termes generals.»

CÀRITAS-2

«A la cua, estem a la cua», expressa l'entrevistada, i no hi acaba d'haver voluntat política ferma de canviar:

«Jo crec que hi ha poca voluntat política, pocs recursos, a veure, voluntat, jo crec que n'hi ha, de paraula ningú no vol que hi hagi aquestes situacions, però voluntat ferma d'això, posar-ho com a prioritat, no crec que n'hi hagi. Personalment jo crec que hi ha molts interessos polítics, sobretot econòmics, que els interessos econòmics no ajuden. Si realment hi hagués política d'habitatge i si s'arreglés el problema de l'habitatge, no es farien les especulacions que es fan, per tant és que una cosa és incompatible amb l'altra, no pot ser. Es fan polítiques fraccionades, una ajuda a la família amb nens menors de tres anys, això no ajuda a res, jo crec que ajudaria més guarderies per a tots els nens que no pas això, perquè és que el que donen en un any no dona ni per a un mes a la guarderia. No hi ha una política de la família en sentit global i, per tant, tampoc no hi ha una política per famílies monoparentals com una tipologia específica, però política de família no n'hi ha. Jo crec que a altres països això està molt millor i aquí estem a la cua, a la cua...»

CÀRITAS-2

La influència que pot tenir una institució de la rellevància de Càritas en el disseny de les polítiques és comentada per una de les seves professionals:

«A veure, nosaltres, allà on podem ho fem saber, tot això, però no sempre es recull i potser no és un problema del govern que hi ha ara sinó que és un problema, jo crec, de tots els polítics, dels partits. Jo crec que, a veure, la voluntat de tots els partits hi és sobretot quan està a l'oposició, però quan realment l'han d'aplicar es tornen més febles, no? I nosaltres sí que fem saber quines són les necessitats, què és el que detectem, això ho fem saber, però és que més no podem fer, no podem legislar i... una cosa és que t'arribi la llei i que puguis dir: doncs em sembla que hauríem de canviar allò o allò altre, però si tu poguessis... jo és que no faria aquesta llei. Llavors és clar, incideixes en el que pots, però no amb tot ni de bon tros.»

CÀRITAS-2

La citació següent podria ser un bon resum del que avui segurament succeeix:

«Jo, personalment, sóc escèptica. També entenc que hi ha massa feina a fer perquè un polític en una legislatura ho solucioni tot. Jo crec que hi ha d'haver una voluntat, jo crec que hi és en tots, però l'aplicació és el que em preocupa i per això sóc escèptica, perquè no sé si... és clar, el que coneixem és aquests 20 anys. També sóc realista i crec que no tot ho arreglarem ni amb una legislatura ni amb un color polític ni res. El problema social és en general i és a tot el món, per tant jo crec que les polítiques socials sempre van supedi-

tades malauradament a les polítiques econòmiques i aquestes sobrepassen el que és l'Estat espanyol i així en general. L'únic que fem és, bé, no tractar el problema de fons, sinó que posem *parches*, i amb *parches* no anem enlloc.»

CÀRITAS-2

Segons una de les responsables de les Cuques de Llum, les herències històriques pesen molt i els partits polítics del ventall conservador defensen sobretot un tipus de família tradicional, més que no pas les famílies monoparentals emergents:

«Yo creo que están despertando, ahora, porque la izquierda es lo que hemos comentado antes... tiene abandonada a la familia porque hablar de la familia era ser retrógrada. Entonces, claro, el tema de la familia ha quedado en honor de los conservadores, y claro, los conservadores ya tiene muy claro el tipo de familia que aprueban, entonces... fíjate, las familias numerosas... tampoco es que las ayuden excesivamente, pero como mínimo se las tiene en consideración. Es una política natalista total, no de diferentes tipos de familia, que hay que apoyar a la familia, no, hay que apoyar al número, hay que dar hijos y a partir de ahí... Ya no es así, lo que pasa es que tenemos herencias... de hace muchos años y se van arrastrando.»

CUQUES DE LLUM-3

El tema de la immigració torna a sortir a debat quan es parla dels destinataris de les polítiques familiars, segons l'entrevistada:

«A nosotras nos llegan muchas madres enfadadas porque hay mucha inmigración, se destina mucha ayuda a la inmigración, y llegan molestas a la asociación, pero nosotras lo que les intentamos explicar es que la culpa no la tienen estos inmigrantes, que la política social lo que está haciendo es tirando migajas y que nosotros nos peleemos por ellas entre los diferentes grupos que tenemos una problemática, pero que las mamás estas me dicen: 'es que ellos están trabajando en negro', pero es que muchas de nosotras también estamos trabajando en negro, porque aquí nos estamos buscando la vida todos para salir adelante. Entonces los conflictos vienen entre los grupos sociales y ellos se quedan en sus puestos, no se les molesta excesivamente y se están creando unos rencores y unas historias feas entre colectivos que no tendrían que ser. O sea, todos tendríamos que unirnos e ir a quien reparte este tipo de ayudas, que las distribuye y que te diga los criterios para las ayudas ¿no? Venían mamás muy indignadas porque: 'mira, a esta le han dado la guardería y resulta que el marido trabaja en no sé qué y además cobra no sé cuánto y además le dan los pañales... y a mí no me dan nada'. Y ¿por qué no le dan nada, por qué? Porque se está buscando la vida para trabajar.»

CUQUES DE LLUM-3

Les incongruències dels partits polítics queden paleses en aquest fragment de l'entrevista a una de les responsables de 4 Vents:

«És a dir, que d'una banda estem dient que la natalitat ha d'augmentar

però d'una altra no fem res. O diem clar que la natalitat augmenti en les famílies que tenen diners, però diem que no augmenti en tots perquè hi ha famílies que no podem. No s'aclareixen.»

4 VENTS-4

Cal tenir molt present la importància de comptar amb les entitats que estan treballant el tema de les famílies monoparentals a l'hora de dissenyar polítiques envers aquests col·lectius; si es fan polítiques concretes s'ha d'informar tothom que estigui en aquest àmbit: no tan sols bones intencions, l'important són els fets, tal com remarca ben bé la persona entrevistada de 4 Vents:

«Dissenyar una política d'atenció a la família, però no només de propostes, de bons propòsits sinó de bons propòsits i d'actuar, i després que crec que hauria de comptar molt amb l'opinió de la gent que treballa en aquests àmbits, perquè [fan] plans i coses i els que hi treballem ens n'assabentem quan ja estan fets, no? I a vegades és una recollida de bones intencions però després no hi ha res, les bones intencions han d'anar acompanyades de recursos suficients.»

4 VENTS-4

El que s'està fent actualment és tapar forats més que polítiques de prevenció segons la professional de 4 Vents, i aleshores els resultats seran només a curt termini i no a llarg termini. Les seves paraules ho expliquen molt millor:

«A veure, una política de prevenció perquè no és un país de prevenció, no més anem a tapar forats, no prevenim i tota l'atenció als infants és una funció de prevenció, és part de prevenció. Tot el que es fa a la família, a l'infant, és prevenció, perquè si els nens poden estar a casa seva i estar mínimament ben atesos aquests nens no seran tan agressius després, i si no són tan agressius després no hi haurà tantes problemàtiques amb la gent jove, que s'estan queixant a les escoles que no es poden contenir els nens. Com vols que es continuïn els nens si estem dient que són agressius de petits? És a dir, tot ha de començar per aquí, per la prevenció. És més cara inicialment però a la llarga... Els resultats no es veuen a curt termini perquè són coses que surten a llarg termini i avui un dels mals que tenim és que tots volen a curt termini resultats i els resultats en les famílies i els infants mai no, són a curt termini.»

4 VENTS-4

Les diferències entre els partits polítics de distint color ideològic són només aparentment diferents:

«Mira, en els escrits potser sí que hi ha diferències entre partits polítics, però a mi això no em diu gran cosa, a mi el que em diuen és ja quan hi són, i quan hi són les diferències són les mateixes, no n'hi ha tantes. Tots van a la mateixa, ajuden una mica, diuen que no poden més, tu tampoc saps si poden més o no poden més i no hi ha grans diferències. Potser en la forma no t'ho discuteixo però després en el moment de l'actuació no n'hi ha. A veure, quan can-

via d'un partit a un altre no augmenten molt els recursos econòmics, o sigui... a veure, per exemple un cas concret: sobre l'IRPF, quan estaven els socialistes a els que estan ara, el PP, fins l'any passat en qüestió d'ajuts econòmics he viscut igual, no he tingut diferències, la rebaixa ha vingut de l'any passat. Ara, si aquesta rebaixa l'haguessin fet igual els socialistes... no ho sé, perquè el PP fa bastants anys que hi és i fins ara no l'havia tocat, el motiu diuen que és que han recaptat menys diners de l'IRPF, pot ser veritat perquè si han abaixat els impostos, que segons han dit, però com que això no ho segueixo, això... pot haver repercutit en l'IRPF, això també és veritat. Els altres, a veure, en l'àmbit de Catalunya, estem amb el mateix partit des que hi ha democràcia, amb la qual cosa no pots comparar, perquè a la Generalitat hi ha el mateix partit i a l'Ajuntament hi ha el mateix. No pots comparar.»

4 VENTS-4

En aquest mateix aspecte, la professional de la Fundació Teresa Gallifa pensa que:

«Mira, el que diuen és el que diuen i... no sé com dir-te... que potser sí que hi ha partits que de paraula farien més, però a l'hora de la veritat també hem vist que han reservat programes electorals que han estat un 10 i que a l'hora de la veritat s'han tirat endarrere i han dit que allò es faria però que necessiten més temps... És a dir, a l'hora de presentar programes electorals se'n podrien fer de molt macos però l'important és que es puguin dur a terme. Jo crec que és important en aquest sentit obrir les mentalitats, obrir una mica les mires de com està la nostra societat, de quina és la realitat i que si... com més sapiguem quina és la realitat, més a prop estarem de les necessitats que tenim.»

FUNDACIÓ TERESA GALLIFA-5

Ens quedem amb la darrera frase de l'entrevistada: «Com més sapiguem quina és la realitat, més a prop estarem de les necessitats que tenim.» En aquest sentit, esperem que estudis com aquest puguin ajudar a conèixer més aquesta nostra realitat.

Segona part

Perfils sociodemogràfics de la monoparentalitat a Catalunya. Les dades

1. Introducció

L'anàlisi qualitativa d'un conjunt de famílies formades per mares i pares sols amb fills a càrrec i d'un seguit d'entitats socials que estan realitzant tasques assistencials i de suport envers aquestes famílies s'ha complementat amb l'anàlisi estadística de les famílies monoparentals a Catalunya.

L'objectiu d'aquesta segona part del treball és dur a terme un estudi quantitatiu de les famílies monoparentals a Catalunya a partir de les dades disponibles a l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT). Per a poder analitzar a fons la monoparentalitat, cal un estudi empíric que ens permeti examinar tant les pautes i tendències principals d'aquest tipus de convivència familiar com aquelles variables sociodemogràfiques més rellevants que dibuixen els trets bàsics del perfil d'aquestes llars. Això és el que hem fet en aquesta part estadística del treball, que bàsicament descriu les característiques de la monoparentalitat a Catalunya, per bé que també tractem d'interpretar el munt d'informació que ens aporten les diverses dades estudiades i fer-ne una reflexió. Gairebé totes estan exposades en taules, algunes en gràfics complementaris i d'altres apareixen resumides, però com que es tracta d'un estudi empíric extens que ha manejat moltes i moltes variables i encreuaments entre aquestes, en aquest text únicament es presenten algunes de les taules i gràfiques més significatives i que permeten al lector fer una lectura ràpida, però força exhaustiva, de la realitat de la monoparentalitat a casa nostra.

A l'annex 1 hi hem recopilat les taules incloses en aquesta part del treball, però a més a més hi hem afegit la resta de taules elaborades al llarg de l'estudi que també donen informació molt interessant per a comprendre a fons la composició i els trets de les famílies monoparentals. En alguns casos són extensions de les taules incloses en el text, en d'altres són taules complementàries o que aporten informació més desglossada de la variable que s'estigui estudiant en concret. Totes les taules de l'annex no han pogut ser analitzades, ja que això hauria comportat una feina que superava amb escreix els objectius marcats per l'estudi que es presenta. En tot cas, queda ben il·lustrat en l'esmentat annex 1 l'extens i dens treball que ha dut a terme l'equip d'investigació, ja que en conjunt s'exposen 59 taules que recullen el total de variables i encreuaments de variables realitzats al llarg del projecte. Pràcticament la

totalitat de les nostres dades fan referència a dos anys concrets, el 1991 i el 1996, els anys disponibles a la base de dades de l'IDESCAT. En el conjunt de taules presentades es mostren les estadístiques dels dos anys, i, d'una banda, la distribució percentual de la variable estudiada, i de l'altra, el seu creixement durant aquest període.

Aquesta segona part es divideix en set grans apartats que resumeixen bé els diversos objectius del treball quantitatiu que hem portat a terme. En primer lloc, fem una descripció general de les tendències de la monoparentalitat a Catalunya en els dos anys disponibles. Aquest primer apartat mostra el perfil principal de la monoparentalitat catalana a partir de l'estudi de variables com ara el sexe de la persona que encapçala el nucli monoparental, la seva edat, l'estat civil o l'edat dels fills que té a càrrec seu. Aquestes variables no s'estudien tan sols separatament, sinó que també se'n fan diversos encreuaments per a anar enriquint el contingut interpretatiu de les famílies de progenitors en solitari. De fet, al llarg de tots els apartats d'aquesta part quantitativa, aquestes variables esmentades es van encreuant amb les noves variables que es van introduint per tal d'anar matisant i, en algun cas, complementant la informació que s'analitza. Es tracta de variables que són primordials per a estudiar la diversitat de la monoparentalitat i, per tant, l'encreuament es fa del tot necessari per entendre bé aquest tipus de famílies. Pel que fa als grups d'edat, tant dels progenitors com dels fills, s'intenta copsar els diversos intervals d'edats d'ambdós grups, per bé que en el cas dels fills sobretot es tenen en compte aquells trams d'edat superiors o inferiors als 26 anys i, en el cas dels menors de 26 anys, també es fa un nou interval d'edat dels fills, que comprèn dels 0 als 15 anys.

En segon lloc, i després de comentar les tendències generals i el perfil principal de la monoparentalitat, fem una breu referència a les ruptures d'unions de convivència, ja que és un fenomen cada vegada més important i, amb tota certesa, en creixement al nostre país, i evidentment afecta de ple la composició actual de la monoparentalitat.

En tercer lloc, comentem la nacionalitat dels progenitors dels nuclis monoparentals, variable que també considerem imprescindible de començar a estudiar, atesa la presència cada vegada més important dels col·lectius de famílies d'immigrants, sobretot procedents de països extracomunitaris.

En quart lloc, introduïm el nivell d'instrucció i analitzem la formació dels pares i mares sols amb fills a càrrec i després estudiem, en cinquè lloc, les característiques de l'habitatge de les famílies monoparentals.

En sisè lloc, examinem alguns indicadors sobre la participació laboral dels adults que encapçalen els nuclis de pares solitaris, tant el tipus d'activitat que realitzen com la seva situació professional, i en darrer lloc, comentem breument algunes variables que ens mostren la despesa que destina Catalunya a la protecció social a la família en comparació amb altres països de la Unió Europea. Acabem aquesta part quantitativa de la recerca amb unes breus conclusions que resumeixen les idees principals de tots aquests apartats.

Tal com suara hem exposat, pràcticament en tots aquests àmbits estudiats encreuem les diverses variables examinades amb el sexe, l'estat civil, l'edat dels progenitors i l'edat dels fills que tenen a càrrec seu. Així mateix, en els diferents apartats d'aquesta part estadística, i sempre que ho considerem interessant i significatiu, hi

introduïm la territorialitat i, per tant, analitzem la incidència que tenen les diferents variables en el territori català, dividit en àmbits territorials: àmbit metropolità, comarques gironines, el Camp de Tarragona, Terres de l'Ebre, àmbit de ponent i comarques centrals, o en alguns casos, en capitals de província: Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona. De fet, per no fer pesada la lectura d'aquesta part estadística, la majoria de les taules sobre la monoparentalitat als diversos territoris de Catalunya es presenten a l'annex 1, tot i que en alguns moments són comentades també al llarg del text.

Certament, malgrat la llarga extensió d'aquesta part del treball, encara caldria fer moltes més recerques empíriques sobre la monoparentalitat a Catalunya per tal d'anar aprofundint en el tema i dibuixar cada cop més el perfil detallat d'aquestes famílies. Falta fer moltes recerques, però especialment caldria examinar més el fenomen dels separats de fet amb fills a càrrec i la composició i les característiques de les famílies transnacionals. Així mateix, totes aquestes dades que exposem quedaran, sens dubte, molt més completes quan s'hi incorporin les dades del cens del 2001, quan aquestes estiguin disponibles i puguin ser utilitzades pels estudiosos del tema. Aleshores, amb deu anys de perspectiva, també podrem establir les tendències de la monoparentalitat de manera molt més clara i il·lustrativa. Això serà, naturalment, en recerques futures.

2. Tendències de la monoparentalitat a Catalunya

Actualment la monoparentalitat ha esdevingut, tant a Catalunya com a altres països de la Unió Europea, un tipus de convivència familiar cada vegada més visible estadísticament però també quotidianament. A més a més, tal com apunten les dades, és molt probable que aquesta presència augmenti amb el pas del temps, ateses les profundes transformacions que s'estan experimentant en l'àmbit familiar, les quals, entre d'altres elements, impliquen un constant augment de les ruptures matrimonials i, en conseqüència, de les famílies monoparentals. No obstant això, amb tota probabilitat serà un augment lleuger atès que l'increment de la monoparentalitat a causa del divorci o la separació queda en molts casos compensada per la viduïtat, tal com farem explícit més endavant. La taula 1 ens ajuda a constatar algunes d'aquestes tendències.

La taula 1 ens aporta una visió general del mode de composició familiar dels catalans en els anys 1991 i 1996, període durant el qual s'observa una marcada tendència vers la diversitat. Si parem atenció, en primer lloc, al creixement percentual de les xifres entre l'any 1991 i el 1996, es pot veure que el tipus de llar que augmenta en més mesura és el format per una única persona (en un 38,2%) seguit de les llars monoparentals, en què trobem un creixement del 24,68%. Tanmateix, en l'augment d'aquest darrer tipus de llars hi ha una gran diferència per sexe, ja que mentre que les llars encapçalades per dones augmenten un 19%, les encapçalades per homes ho fan més d'un 50%. Un increment que es correspon amb la davallada d'altres tipus de llars, especialment de les parelles amb fills, les quals disminueixen un 1,8%, malgrat que mantenen la preeminència estadística (un 47,15% el 1996). Les llars monoparentals, però, no deixen de ser una minoria: un 7,44% en el cas de mares soles i un 1,95% per als pares sols l'any 1996.

**Taula 1. Llars segons grans tipus.
Catalunya, 1991 i 1996**

	1991		1996		Creixement percentual
	absoluts	%	absoluts	%	
Sense nucli	313.595	16,22	417.971	19,92	33,3
unipersonals	262.719	13,59	363.115	17,31	38,2
amb dues persones o més	50.876	2,63	54.856	2,61	7,8
Amb un nucli	1.569.013	81,17	1.629.186	77,66	3,8
a-parella sense fills	403.689	20,88	442.970	21,11	9,7
<i>sense altres persones</i>	365.379	90,51	405.886	91,63	11,1
<i>amb altres persones</i>	38.310	9,49	37.084	8,37	-3,2
b-parella amb fills	1.007.266	52,11	989.144	47,15	-1,8
<i>sense altres persones</i>	899.455	89,30	895.892	90,57	-0,4
<i>amb altres persones</i>	107.811	10,70	93.252	9,43	-13,5
c-pares sols amb fills	26.831	1,39	40.887	1,95	52,4
<i>sense altres persones</i>	22.728	84,71	36.890	90,22	62,3
<i>amb altres persones</i>	4.103	15,29	3.997	9,78	-2,6
d-mares soles amb fills	131.227	6,79	156.185	7,44	19,0
<i>sense altres persones</i>	113.139	86,22	139.447	89,28	23,3
<i>amb altres persones</i>	18.088	13,78	16.738	10,72	-7,5
Amb dos nuclis o més	50.436	2,61	50.798	2,42	0,7
Total	1.933.044	100,00	2.097.955	100,00	8,5

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, 1991 i 1996.

Aquesta diversitat de les formes familiars es pot considerar un signe de «modernització», un reflex de l'individualisme present a la societat occidental i cada vegada més reconeixible a Catalunya. Els catalans es troben en un procés d'adopció de noves formes de llars en detriment de les formes més tradicionals, que es fa patent en observar que a tots els tipus de llars amb nucli entre els anys 1991 i 1996, descendeix la convivència amb altres persones. Descendeixen, per tant, les anomenades llars complexes, especialment en el cas de les parelles amb fills, amb un valor negatiu del 13,5%. En aquest sentit es redueix la grandària de les llars, i les llars monoparentals en són una bona mostra.

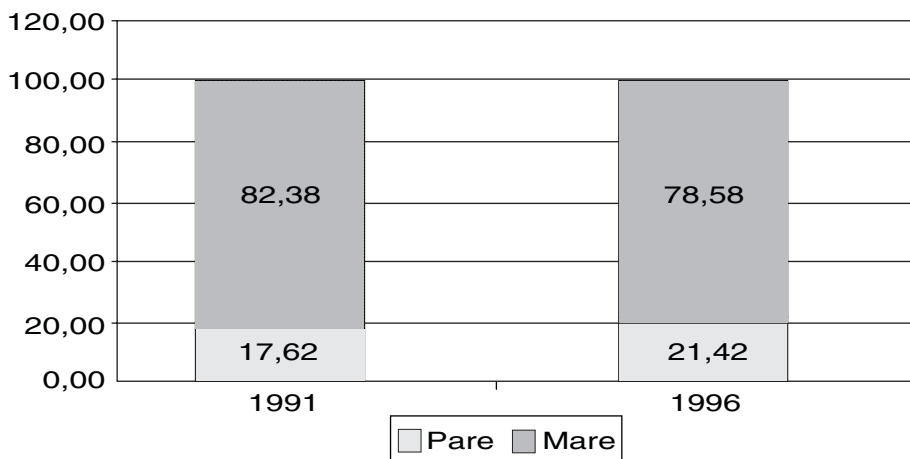
La tendència a la diversitat familiar és generalitzada a tot l'àmbit territorial català, tal com es pot apreciar a la taula 2 (vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques). El creixement percentual entre els anys 1991 i 1996 de les formes familiars és generalitzat en aquells tipus de llars que, segons el nostre parer, reflecteixen aquesta tendència a la modernitat (les llars unipersonals i les monoparentals) enfront del descens d'altres tipus de llars, significativament les parelles amb fills. Tal com hem indicat, el pares sols són els qui augmenten més la presència estadística i assolixen un creixement màxim al Camp de Tarragona (66,23%).

Certament podem afirmar que les famílies monoparentals constitueixen un signe de modernització de les formes de convivència familiar. Tanmateix cal tenir en compte que no totes les famílies monoparentals responen a un mateix model social, econòmic, instructiu, etc., no són ni molt menys un tot homogeni que necessita un mateix tipus de suport, ni han de ser objecte de mesures polítiques idèntiques. D'ara endavant ens centrarem en la realització d'una acurada anàlisi de les famílies monoparentals i tractarem d'esbossar-ne un perfil, sense oblidar la seva gran heterogeneïtat. Tanma-

teix, deixarem de banda les llars i ens centrarem en els nuclis monoparentals. Definim com a nucli monoparental el que és format per un pare/mare sol que conviu almenys amb un fill. Els nuclis poden constituir per si mateixos una llar però també poden formar part d'una llar més àmplia, juntament amb altres persones o nuclis. Per tant, cal assenyalar que el volum numèric dels nuclis monoparentals serà més gran que el de les llars. La nostra preferència pels nuclis monoparentals respon, senzillament, a la intenció d'assolir una visió més ajustada de la realitat (Almeda, 2002: 124-125).

Com ja hem avançat, l'augment dels homes com a responsables en solitari dels seus fills no fa canviar la tendència dels darrers temps que siguin les dones majoritàriament qui encapçalen nuclis monoparentals a Catalunya. No obstant això, és cert que els homes, almenys des del punt de vista estadístic, cada vegada semblen estar més disposats a assumir la responsabilitat de la cura dels fills. Al gràfic 3 es pot apreciar la distribució percentual dels nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala.⁵

Gràfic 3. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

Tal com s'aprecia al gràfic 3, el 1996 són molt més nombroses les dones que encapçalen nuclis monoparentals que els homes (un 78,58% davant d'un 21,42%). Amb tot, com ja hem fet constar, els pares sols són, encara que incipient, una realitat al territori català que, a més a més, està augmentant. La taula 3 (vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques) ens mostra una evolució fortament positiva de la seva presència amb un creixement de gairebé un 60%. Tal vegada estem presenciant l'inici d'un canvi de tendències que es reforça amb els anys. Però ara per ara la monoparentalitat continua sent una situació familiar que sobretot afecta les dones, fins al punt que podríem parlar de monomarentalitat. De fet, els canvis en els models familiars solen ser protagonitzats per dones, i la monoparentalitat no n'és cap excepció.

5. Taula completa a l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taula 3.

Aquesta evolució vers una presència masculina més elevada en els nuclis monoparentals és perfectament visible en la distribució territorial.⁶ Encara que continuen sent les dones a totes les zones territorials les qui encapçalen de manera preponderant els nuclis monoparentals, minven les diferències per sexe entre els anys de referència (1991 i 1996), ja que són els homes els que, de manera generalitzada, mostren més grau de creixement. En conjunt, una gran part dels nuclis monoparentals catalans es concentren a l'àmbit metropolità, seguit a molta distància per les comarques gironines (72,21% i 7,89% respectivament l'any 1996), com a segona zona en importància de concentració, les Terres de l'Ebre esdevenen el grup comarcal on trobem menor presència de famílies monoparentals (no arriba al 2% l'any 1996). Aquestes diferències, però, són menys acusades el 1996 que no pas el 1991.

Taula 5. Nuclis monoparentals segons el sexe i l'estat civil de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996⁷

1991						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	1.161	10,31	10.105	89,69	11.266	6,36
Casat	7.293	31,77	15.664	68,23	22.957	12,95
Vidu	18.032	16,88	88.818	83,12	106.850	60,26
Separat	3.321	13,22	21.807	86,78	25.128	14,17
Divorciat	1.404	12,63	9.711	87,37	11.115	6,27
Total	31.211	17,60	146.105	82,40	177.316	100,00
1996						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	3.815	21,10	14.265	78,90	18.080	8,15
Casat	16.676	40,43	24.567	59,57	41.243	18,59
Vidu	19.012	17,34	90.637	82,66	109.649	49,42
Separat	5.207	15,26	28.918	84,74	34.125	15,38
Divorciat	2.803	14,94	15.954	85,06	18.757	8,45
Total	47.513	21,42	174.341	78,58	221.854	100,00
Creixement percentual 1991-1996						
	Pare	Mare	Total			
Solter	228,60	41,17	60,48			
Casat	128,66	56,84	79,65			
Vidu	5,43	2,05	2,62			
Separat	56,79	32,61	35,80			
Divorciat	99,64	64,29	68,75			
Total	52,23	19,33	25,12			

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

6. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taula 4.

7. Aquí presentem un resum de la taula 3, que trobareu completa a l'annex estadístic 1. Taules estadístiques. Cal indicar que l'any 1991 es perden un total de 1.288 individus, 256 en el cas dels homes, i 1.032 per a de les dones, a causa del sistema de recollida de dades, i que aquest fet es repeteix a totes aquelles taules on s'introdueix l'estat civil com a variable d'anàlisi.

En fer l'esbós de les principals tendències de la monoparentalitat a Catalunya cal fer referència a l'estat civil de la persona principal del nucli familiar, ja que ens aporta nous arguments per a comprendre-la, tant en el present com en el futur més proper. La taula 5 ens mostra aquests elements d'anàlisi.

En primer lloc, parem atenció a la distribució dels nuclis monoparentals segons l'estat civil de la persona principal sense tenir-ne en compte el sexe. S'aprecia, així, que per a l'any 1996 l'estat civil amb més pes relatiu és la viduitat, representada per gairebé la meitat dels nuclis monoparentals a Catalunya, seguida, a distància però, per qui manifesta estar casat, amb un 18,59%. Ja d'entrada aquestes dades introdueixen un element si més no sorprenent: ens trobem el matrimoni com una via d'entrada a la monoparentalitat. De fet, no considerem que siguin persones casades en sentit estricte sinó que suposem que, amb molta probabilitat, són «separats de fet», és a dir, aquelles persones que han passat per una ruptura matrimonial però que no han dut a terme encara –o es troben en procés– els tràmits adients per a fer efectiva la separació judicial. És un grup que al llarg dels últims anys ha adquirit més pes a la societat catalana, tot i que encara no s'ha estudiat profundament en cap recerca actual.

En les xifres de les quals parlàvem, podem veure que la viduitat és l'estat civil amb més presència entre els pares i mares sols catalans, a pesar que ha perdut pes relatiu en passar d'un 60,26% l'any 1991 a l'esmentat 49,42% el 1996. Al contrari, els casats (o separats de fet) han augmentat el seu pes relatiu evolucionant del 12,95% al 18,6%, ja que es tracta de l'estat civil que ha experimentat un creixement percentual més elevat, un 79,65%.

Introduïm, ara sí, a la nostra explicació el sexe de les persones principals dels nuclis monoparentals i constatem, de nou, la preponderància de les mares, sigui quin sigui l'estat civil; això sí, no amb la mateixa proporció, tal com s'observa a la taula 5. En el cas dels casats (separats de fet) les diferències relatives entre pares i mares són menors que en altres estats civils (40,43% per als pares davant d'un 59,57% per a les mares el 1996); conseqüència lògica del pronunciat –per no dir aclaparador– creixement percentual entre l'any 1991 i el 1996 dels pares sols casats (un 128,66%).

Fixem-nos ara, amb el propòsit d'aprofundir en la comprensió d'aquestes tendències, en el mode de distribució per estat civil del total dels pares i mares sols.⁸ Respecte als pares sols, per al 1996 l'estat civil més freqüent és la viduitat, seguit del matrimoni, la separació (judicial), la solteria i el divorci. Quant a les dones, la majoria són també vídues, seguides de les separades judicials, les casades (o separades de fet), les divorciades i les solteres. Pautes molt semblants a les de l'any 1991, però amb una important divergència: l'augment significatiu dels estats civils procedents de les ruptures matrimonials (separació judicial, divorci i també separació de fet) que reforcen la idea d'una transformació de les pautes de convivència de la població catalana i que, suposem, en l'actualitat ha de ser molt més patent. Malauradament, haurem d'esperar que es publiquin els resultats del cens del 2001 per tal de poder confirmar-ho.

De totes maneres veiem possible, amb les dades disponibles, comprovar la idea que proposa Lluís Flaquer (1998). L'autor defensa l'existència simultània de dues modalitats de monoparentalitat, una de més tradicional i una altra de més moderna, i és aquesta darrera la modalitat que sembla que s'està imposant amb el pas del temps. El criteri de diferenciació entre ambdós models seria l'edat dels fills. Indubtablement, les

8. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taula 5.a.

dues variants familiars no contenen les mateixes implicacions, especialment en termes de conciliació ocupació-família: un nucli monoparental amb fills menors que un altre amb fills adults. És més, en aquesta darrera forma familiar és molt probable que els membres siguin plenament autònoms o, en el cas que algun membre requereixi atenció o cura, hi ha moltes possibilitats que es tracti del pare o de la mare. A més a més, tal com veurem a continuació, les característiques sociodemogràfiques dels pares o mares sols, segons si pertanyen a un model de monoparentalitat o a un altre, divergeixen en molts aspectes. Per tant, no és factible dur a terme unes mateixes mesures d'ajut al conjunt de les famílies monoparentals de Catalunya, ja que l'heterogeneïtat que presenten inutilitzaria les accions que s'implementessin.

Taula 9. Nuclis monoparentals segons el sexe i els grups d'edat principals de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996

1991						
Edat	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
menys de 25 anys	211	6,48	3.045	93,52	3.256	1,82
25-64 anys	20.366	17,93	93.209	82,07	113.575	63,59
65 anys i més	10.890	17,63	50.883	82,37	61.773	34,59
Total	31.467	17,62	147.137	82,38	178.604	100,00
1996						
Edat	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
menys de 25 anys	666	19,73	2.709	80,27	3.375	1,52
25-64 anys	32.436	22,16	113.915	77,84	146.351	65,97
65 anys i més	14.411	19,98	57.717	80,02	72.128	32,51
Total	47.513	21,42	174.341	78,58	221.854	100,00
Creixement percentual 1991-1996						
Edat	Pare	Mare	Total			
menys de 25 anys	215,64	-11,03	3,65			
25-64 anys	59,27	22,21	28,86			
65 anys i més	32,33	13,43	16,76			
Total	50,99	18,49	24,22			

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

La distribució territorial dels nuclis monoparentals segons el sexe i l'estat civil concorda amb els trets generals que ja hem comentat. L'any 1996, a tots els àmbits territorials són els vidus els qui encapçalen més nuclis monoparentals, sobretot en el grup de comarques de les Terres de l'Ebre, on més de la meitat dels nuclis monoparentals que hi viuen són encapçalats per vidus i on tan sols per a aquest estat civil apareixen mínimes diferències per sexe. Ben al contrari que a l'àmbit metropolità, on la viduïtat mostra el percentatge més petit, un 47,28% (vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: Taula 7). Malgrat els alts valors esmentats, l'any 1996 presenta un marcat decreixement del pes relatiu dels vidus respecte al 1991, any en què, a tots els àmbits territorials, se superava amb escreix el 50%.

La contrastació de la nostra hipòtesi de partida –l'existència de dos models de monoparentalitat a Catalunya– requereix analitzar dues variables més: l'edat de la persona principal i l'edat dels fills. Comencem amb la taula 9, que ens mostra la distribució dels nuclis monoparentals catalans segons el sexe i l'edat de la persona principal.

A la taula 9 constatem que la majoria dels nuclis monoparentals es concentren a la franja d'edat central, entre els 25 i els 64 anys, tant el 1991 (63,6%) com, sobretot, el 1996 (65,97%). És remarcable, però, que més d'un terç dels nuclis monoparentals tinguin al capdavant una persona amb 65 anys i més. El nostre supòsit és que aquest terç de mares –especialment– i pares sols ho són a causa de la viduïtat, fet que exemplifica un tipus de monoparentalitat de tall tradicional.

Quant al sexe veiem que les diferències, com sempre, són elevades i col·loquen les mares com a principals responsables dels fills en nuclis d'un sol progenitor. No obstant això, aquestes diferències minven, en tots tres grups d'edat, l'any 1996. Sembla que la tendència a l'assumpció de les responsabilitats paternes en solitari és general entre els homes de totes les edats, però sobretot entre els menors de 25 anys. Tal com es pot veure a l'annex (taula 9), el nivell de creixement dels pares sols amb menys de 25 anys és d'un 215,64%, fet que, conjugat amb l'evolució negativa de les dones d'aquestes edats (-11,03%), dona com a resultat un saldo positiu però molt moderat de la monoparentalitat en les edats més joves, a banda d'una presència masculina més elevada.

Taula 11. Nuclis monoparentals segons l'edat i l'estat civil de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996. Distribució percentual

1991								
	menys de 25 anys		25-64 anys		més de 65 anys		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	1.853	16,45	8.395	74,52	1.018	9,04	11.266	100,00
Casat	613	2,67	19.683	85,74	2.661	11,59	22.957	100,00
Vidu	85	0,08	50.555	47,31	56.210	52,61	106.850	100,00
Separat	598	2,38	23.468	93,39	1.062	4,23	25.128	100,00
Divorciat	88	0,79	10.760	96,81	267	2,40	11.115	100,00
Total	3.237	1,83	112.861	63,65	61.218	34,52	177.316	100,00
1996								
	menys de 25 anys		25-64 anys		més de 65 anys		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	2.440	13,50	13.399	74,11	2.241	12,39	18.080	100,00
Casat	399	0,97	35.529	86,15	5.315	12,89	41.243	100,00
Vidu	51	0,05	47.133	42,99	62.465	56,97	109.649	100,00
Separat	425	1,25	32.335	94,75	1.365	4,00	34.125	100,00
Divorciat	60	0,32	17.955	95,72	742	3,96	18.757	100,00
Total	3.375	1,52	146.351	65,97	72.128	32,51	221.854	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

A la taula precedent se'ns mostra que la viduïtat és l'única que no es concentra a la franja central d'edats compreses entre els 25 i els 64 anys, per als dos anys de referència. Més de la meitat dels pares i mares sols catalans per viduïtat tenen una edat igual o superior als 65 anys, i la proporció augmenta amb el pas del temps. Mentre que el 1991 les mares i pares vidus constituents d'un nucli monoparental eren el 52,61%, aquest percentatge es va incrementar l'any 1996 en quatre punts, fins a un 56,95%. Un altre tret significatiu que s'infereix de la taula 11 és que pràcticament la totalitat dels separats (judicials) i divorciats tenen edats compreses entre els 25 i els 64 anys. Aquest fet ens aporta més arguments per consolidar la nostra hipòtesi, sobretot si ho conjuguem amb la variable sexe, tal com es fa a la taula 13.

Taula 13. Nuclis monoparentals segons el sexe, l'edat i l'estat civil de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996. Distribució percentual

1991					
Pare					
	menys de 25 anys	25-64 anys	65 anys i més	Total	
Solter	9,92	79,67	10,51	100,00	1.161
Casat	0,95	86,00	13,05	100,00	7.293
Vidu	0,02	47,53	52,45	100,00	18.032
Separat	0,70	93,53	5,78	100,00	3.321
Divorciat	0,07	95,23	4,70	100,00	1.404
Total	0,68	64,76	34,57	100,00	31.211
Mare					
	menys de 25 anys	25-64 anys	65 anys i més	Total	
Solter	19,70	73,92	8,87	100,00	10.105
Casat	3,65	85,62	10,91	100,00	15.664
Vidu	0,09	47,27	52,64	100,00	88.818
Separat	2,81	93,37	3,99	100,00	21.807
Divorciat	0,93	97,03	2,07	100,00	9.711
Total	2,13	63,41	34,51	100,00	146.105
1996					
Pare					
	menys de 25 anys	25-64 anys	65 anys i més	Total	
Solter	14,44	73,11	12,45	100,00	3.815
Casat	0,55	83,32	16,12	100,00	16.676
Vidu	0,03	43,65	56,32	100,00	19.012
Separat	0,27	93,09	6,64	100,00	5.207
Divorciat	0,11	92,97	6,92	100,00	2.803
Total	1,40	68,27	30,33	100,00	47.513
Mare					
	menys de 25 anys	25-64 anys	65 anys i més	Total	
Solter	13,24	74,38	12,38	100,00	14.265
Casat	1,25	88,06	10,69	100,00	24.567
Vidu	0,05	42,85	57,10	100,00	90.637
Separat	1,42	95,05	3,52	100,00	28.918
Divorciat	0,36	96,21	3,43	100,00	15.954
Total	1,55	65,34	33,11	100,00	174.341

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

A la taula 13, pares i mares sols presenten majoritàriament una edat igual o superior als 65 anys en el cas de ser vidus, pràcticament sense diferències per sexe (un 56,32% en el cas dels pares i un 57,10% en el de les mares, l'any 1996). Pel que fa als nuclis en-

capçalats per mares i pares sols, es concentren amb més d'un 90% en el grup d'edat d'entre 25 i 64 anys. També els solters se situen principalment en aquesta franja d'edat, tot i que més d'un 10% del volum total tenen una edat menor de 25 anys. Fem referència sempre a l'any 1996, tot i que són escasses les diferències respecte a l'any 1991. Únicament hi trobem una presència més important dels pares sols, especialment en edats més joves i en els estats civils més representatius de la «modernitat familiar».

Així, doncs, ens trobaríem, d'una banda, uns pares i, sobretot, mares vidus i d'edat avançada que esdevindrien la part més tradicional de la monoparentalitat catalana. D'altra banda, amb tendència a una modalitat més moderna, apareixen els nuclis monoparentals procedents principalment de ruptures matrimonials (separació de fet, separació judicial i divorci), en les quals els progenitors són d'edats mitjaneres i en què els pares tenen més presència, sense que en cap moment, però, arribin a igualar en nombre les mares al front dels nuclis monoparentals catalans.

Taula 15. Nuclis monoparentals segons l'edat de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills.
Catalunya, 1991 i 1996⁹

1991						
Edat dels fills	Edat dels pares i mares					
	menys de 25 anys		25-64 anys		65 anys i més	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
0-15 anys	3.256	100,00	56.286	56,78	280	5,85
0-25 anys	3.256	100,00	99.134	80,95	4.783	7,56
26 anys i més	0	0	23.324	19,05	58.450	92,44
Total	3.256	100	122.458	100,00	63.233	100,00
1996						
Edat dels fills	Edat dels pares i mares					
	menys de 25 anys		25-64 anys		65 anys i més	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
0-15 anys	3.375	100,00	71.262	55,47	458	7,69
0-25 anys	3.375	100,00	128.458	81,29	5.956	8,00
26 anys i més	0	0	29.557	18,71	68.516	92,00
Total	3.375	100	158.015	100,00	74.472	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

Una variable més que cal tenir en compte és l'edat dels fills. A la taula 15 es pot veure que gairebé la totalitat dels pares i mares amb edat igual o superior als 65 anys (un 92,44% l'any 1991 i un 92% el 1996) tenen fills adults majors de 26 anys. Ben al contrari, els pares i les mares amb edats compreses entre els 25 i els 64 anys, que tenen principalment fills menors de 26 anys (un 80,95% l'any 1991 i un 81,29%

9. Com que es tracta de nuclis que tenen algun fill de menys de 26 anys o bé de 26 anys i més, és possible que alguns d'aquests nuclis estiguin comptabilitzats dues vegades. Per aquest motiu, el total de nuclis monoparentals augmenta. Aquesta doble comptabilització afecta, a més a més d'aquesta taula, totes aquelles on es fa referència a l'edat dels fills.

el 1996). A part, més de la meitat d'aquests fills tenen edats inferiors als 16 anys. Una distribució que es repeteix a tot el territori català.¹⁰

La taula 18 aprofundeix en la línia encetada amb la taula anterior, mostrant la distribució dels nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills. S'observa que els nuclis monoparentals amb fills majors de 26 anys tenen principalment –en un 80,9%– una dona al capdavant. Tanmateix, el seu valor relatiu ha disminuït respecte a l'any 1991. De fet ens trobem amb una evolució per sexe oposada: mentre que el valor relatiu de les mares amb fills a càrrec menors de 26 anys decreix, el dels pares augmenta, tot i que no fins al punt de superar els valors femenins. D'altra banda, també augmenten els nuclis amb fills menors de 26 anys, que han passat de representar un 56,72% l'any 1991 a un 58,42% el 1996.

Pel que fa a les diferències per àmbits territorials, la tendència és semblant a la del total de Catalunya, amb un visible rejuveniment de l'edat dels fills. En tots els àmbits territorials les mares encapçalen més nuclis amb algun fill de més de 26 anys, i les Terres de l'Ebre, l'àmbit de ponent i les comarques centrals –en aquest ordre– són les zones amb més nuclis amb fills grans.¹¹

Taula 18. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills.
Catalunya, 1991 i 1996

1991						
Edat dels fills	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
0-25 anys	20.356	61,13	86.817	55,78	107.173	56,72
26 anys i més	12.945	38,87	68.829	44,22	81.774	43,28
Total	33.301	100,00	155.646	100,00	188.947	100,00
1996						
Edat dels fills	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
0-25 anys	32.430	63,38	105.359	57,04	137.789	58,42
26 anys i més	18.736	36,62	79.337	42,96	98.073	41,58
Total	51.166	100,00	184.696	100,00	235.862	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

Hem vist que els nuclis que responen a una lògica més moderna tindrien fills menors de 26 anys i, en conseqüència i amb tota probabilitat, si tenim en compte l'edat cada vegada més tardana d'emancipació juvenil, que són dependents del pare o de la mare. En canvi, entre els nuclis més caracteritzats per un model tradicional de monoparentalitat seria més fàcil trobar fills de més de 26 anys, o sia fills adults, que en principi serien autònoms del pare o de la mare. Continuem llavors acceptant la nostra idea d'un doble model de monoparentalitat a Catalunya, amb diferents necessitats i problemàtiques.

10. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taules 16 i 17.

11. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taules 19 i 20.

Per acabar d'arrodonir la idea comprovem, amb l'ajut de la taula 24, que són els nuclis encapçalats per mares i pares vidus els que concentren de manera aclaparadora els fills amb edats superiors als 26 anys.

Taula 24. Nuclis monoparentals amb algun fill de més de 26 anys segons l'estat civil de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996

		1991	1996
Solter	absoluts	1.472	2.960
	%	1,82	3,02
Casat	absoluts	4.698	9.963
	%	5,79	10,16
Vidu	absoluts	71.105	78.392
	%	87,68	79,93
Separat	absoluts	2.770	4.189
	%	3,42	4,27
Divorciat	absoluts	1.050	2.569
	%	1,29	2,62
Total	absoluts	81.095	98.073
	%	100,00	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

Tal com observem en la taula anterior, un 79,93% dels nuclis amb fills majors de 26 anys són encapçalats per una mare vídua o bé per un pare vidu (en menor proporció, és clar), malgrat que l'evolució en el temps ha estat negativa, ja que l'any 1991 el percentatge de pares o mares vidus amb fills majors de 26 anys era del 87,61%. També s'ha de tenir en compte que amb el pas del temps, com dèiem a l'inici d'aquest apartat, es tendeix a una diversitat més gran de les formes familiars, la qual cosa es pot comprovar amb l'augment del pes relatiu de la resta d'estats civils.

3. Ruptures d'unions de convivència

Convencionalment es considera la separació judicial i el divorci com el signe de l'esdeveniment d'una ruptura matrimonial. Tanmateix, tal com hem vist a la taula 5 (vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques) el nombre de persones casades que encapçalen famílies monoparentals és important estadísticament, ja que gairebé arriba a un 20% del total dels nuclis. Aquest fet, juntament amb l'observació del que passa al nostre entorn, ens duu a pensar en la possible existència d'un volum molt més elevat de ruptures matrimonials que el que ens mostren les dades sobre separacions i divorcis que tenim a l'abast. Estaríem parlant d'una ruptura de fet, és a dir, sense cap mena de document oficial que l'acrediti, tant si és per raons burocràtiques, per raons econòmiques o perquè –per diversos motius– no interessa als membres de la parella emprendre el procés judicial de separació.

Tal com veiem a la taula 5.a (vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques), a Catalunya hi ha una significativa presència de pares i mares que, malgrat que són casats, són al capdavant de nuclis monoparentals. En les dades del 1996 més d'una tercera part dels pares només diuen que són casats, una proporció que tan sols se

supera en els pares vidus. Les mares, en aquest cas, no arriben al 15% del total de mares soles, amb una presència més gran de les vídues (52%) i les separades (16,7%). No obstant això, el nombre dels pares, i també de les mares, casats mostra una tendència favorable respecte al 1991.

Les esmentades dades posen de manifest la rellevància d'aquesta situació familiar al territori català i ens animen a dur a terme una primera aproximació a una realitat molt poc estudiada. Aquesta és la intenció d'aquest apartat, per bé que volem constatar que no es tracta, ni de bon tros, d'una anàlisi profunda de les separacions de fet, ja que aquest no és l'objectiu de la recerca. Tan sols pretenem aportar idees a futures investigacions que creiem que són molt necessàries per a comprendre l'envergadura del fenomen.

En primer lloc, caldria identificar el que entenem per separat de fet. Per a fer-ho ens basem en un criteri de consonància entre l'estat civil i la forma de residència. Encara que hem iniciat aquesta part parlant de nuclis monoparentals, la separació de fet no es manifesta a través de la monoparentalitat, sinó que es pot localitzar en altres formes de convivència familiar. Considerem, llavors, com a presumptes separats de fet aquelles persones que malgrat que afirmen que són casades, viuen en llars monoparentals, en llars unipersonals, o bé formant parelles de fet¹² (Almeda, 2002).

**Taula 27. Persones casades presumptament separades de fet
per sexe i forma de residència.
Catalunya, 1991 i 1996**

1991						
	Home		Dona		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Llars unipersonals	10.927	0,45	8.929	0,35	19.856	0,40
Llars monoparentals	7.293	0,30	15664	0,61	22.957	0,46
Parelles de fet	6.972	0,29	4.993	0,19	11.965	0,24
Total presumptes separats de fet	25.192	1,05	29.586	1,15	54.778	1,10
Població de 15 anys i més	2.405.600	100,00	2.577.616	100,00	4.983.216	100,00
1996						
	Home		Dona		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Llars unipersonals	24.977	0,99	20.769	0,77	45.746	0,88
Llars monoparentals	16.676	0,66	24.567	0,92	41.243	0,79
Parelles de fet	29.806	1,18	21.000	0,78	50.806	0,98
Total presumptes separats de fet	71.459	2,84	66.336	2,47	137.795	2,65
Població de 15 anys i més	2.516.321	100,00	2.681.288	100,00	5.197.609	100,00
Creixement percentual 1991-1996						
	Home	Dona	Total			
Llars unipersonals	128,58	132,60	130,39			
Llars monoparentals	128,66	56,84	79,65			
Parelles de fet	327,51	320,59	324,62			
Total presumptes separats de fet	183,66	124,21	151,55			
Població de 15 anys i més	4,60	4,02	4,30			

Font: Almeda (2002): 130.

12. Per als nostres propòsits hem considerat també com a separat de fet tota persona casada que afirma que conviu en parella amb una altra persona amb la qual no coincideix en l'estat civil. Ens referim a casats que viuen amb solters, vidus, separats o divorciats. Aquestes parelles serien, en definitiva, les parelles de fet.

La taula 27¹³ ens mostra que l'any 1996, els separats de fet representaven un 2,65% del total de la població catalana amb quinze anys o més. És cert que estem parlant de xifres molt baixes, però tal com veurem més endavant, si ho comparem amb altres vies de ruptura matrimonial, aquesta esdevé una part considerable (taula 28). A més a més, l'evolució des de l'any 1991 és especialment acusada, ja que augmenta un 151,55%,¹⁴ amb una xifra encara més gran en el cas dels homes. De fet, per sexe s'observen lleugeres diferències que, excepte en el cas de les llars monoparentals, presenten l'home com qui té més tendència a la presumpta separació de fet.

Pel que fa a la forma de residència, malgrat que estem fent referència a proporcions molt semblants, considerem força significatiu l'enorme increment de la presència de persones casades en el conjunt de les parelles de fet; increment que comporta que aquesta forma de residència es col·loqui al capdavant de la resta, indistintament del sexe.

La taula 28 posa també en relleu trets interessants de les persones que pressuposem que són separades de fet. S'observa no sols un augment del total de persones separades i divorciades entre l'any 1991 i el 1996, de més de dos punts percentuals, tant per als homes com per a les dones, sinó que aquest augment és degut principalment als presumptes separats de fet. Podem afirmar, en conseqüència, que el que considerem separació de fet ha resultat que és la principal via de ruptura matrimonial, tant en homes com en dones, i compensa el decreixement de les ruptures per separacions judicials.

Taula 28. Tipus de ruptura matrimonial respecte a la població de 15 anys i més. Catalunya, 1991 i 1996. Distribució percentual

	1991		1996	
	Home	Dona	Home	Dona
Presumptes separats de fet	1	1,1	2,8	2,5
Separats judicials	1,2	1,7	1	1,5
Divorciats	0,6	0,9	1,7	2,2
Total separats i divorciats	2,8	3,7	5,5	6,2
Població de 15 anys i més	2.405.600	2.577.616	2.516.321	2.681.288

Font: Almeda (2002): 130.

4. Nacionalitats i monoparentalitat a Catalunya

Un element fonamental en l'estudi de les tendències actuals de la monoparentalitat a Catalunya és la nacionalitat. No hem d'oblidar que Catalunya ha estat tradicionalment un país d'instal·lació de forts fluxos migratoris tant procedents de la resta de l'Estat espanyol com, especialment en els darrers anys, procedents d'altres països.¹⁵

13. Trobareu la taula completa a l'annex estadístic 1. Taules estadístiques.

14. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taula 27.

15. El volum de residents estrangers a Catalunya ha augmentat en el període comprès entre l'any 1991 i el 1996. El 1991 el nombre absolut de residents estrangers al territori català era de 60.800, un 16,8% del total de residents a tot l'Estat. El pas al 1996 va suposar un increment de gairebé cinc punts percentuals, de manera que aquest any representen el 21,2% del total de residents al territori estatal (114.264 persones) (Ministeri de l'Interior, 1997).

És precisament aquesta darrera dimensió de les migracions el que més ens interessa en aquesta recerca, a causa de l'element d'innovació que pot generar en les pautes familiars la vinguda de persones d'altres cultures i tradicions. La taula 29 ens mostra la distribució dels nuclis monoparentals catalans per grans grups de nacionalitats.

Taula 29. Nuclis monoparentals segons la nacionalitat de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996

	1991		1996		Creixement percentual
	absoluts	%	absoluts	%	
Comunitaris	176.915	99,05	219.122	98,77	23,86
No comunitaris	1.689	0,95	2.732	1,23	171,93
Resta d'Europa	159	9,41	121	4,43	-23,90
Àfrica	370	21,91	1.027	37,59	177,57
Amèrica Central	169	10,01	424	15,52	150,89
Amèrica del Sud	822	48,67	824	30,16	0,24
Àsia	118	6,99	274	10,03	132,20
EUA i Canadà	47	2,78	56	2,05	19,15
Oceania	4	0,24	6	0,22	50
Total	178.604	100,00	221.854	100,00	24,22

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

Per tal de facilitar la interpretació de les taules sobre nacionalitat hem mantingut la classificació realitzada per l'Institut d'Estadística de Catalunya, que distingeix entre: comunitaris, resta d'Europa, Àfrica, Amèrica Central, Amèrica del Sud, Àsia, EUA i Canadà, i Oceania. A banda, però, hem integrat totes aquestes «grans» nacionalitats en dos grups: comunitaris i no comunitaris. Som conscients que aquesta classificació suposa una pèrdua d'informació que ens podria ser de gran utilitat per a comprendre millor les formes familiars que adopten els estrangers que resideixen a Catalunya. No obstant això, considerem que guanyem en claredat i senzillesa expositiva, i això afavoreix l'assoliment del nostre objectiu principal: configurar un esbós general de les famílies monoparentals a Catalunya; deixem per a futures recerques possibles incursions més profundes i acurades en alguns dels aspectes.

De la taula anterior s'extreu que són els nuclis monoparentals comunitaris els més importants numèricament, ja que representen gairebé la totalitat dels nuclis, tant per a l'any 1991 com per al 1996, tot i l'aclaparador increment dels pares i mares no comunitaris en aquest període, prop d'un 172%. Aquest increment és degut als pares i mares africans, que són els que hi contribueixen més, i superen la mitjana de creixement. D'aquesta manera, es col·loquen al capdavant de la distribució seguits pels vinguts de l'Amèrica del Sud, els quals el 1991 eren els més nombrosos. A l'extrem contrari, com a nacionalitat menys freqüent entre les famílies monoparentals catalanes, ens trobem Oceania i els Estats Units/Canadà, malgrat que l'única nacionalitat que presenta un decreixement des del 1991 és la denominada «resta d'Europa», amb gairebé un 24% a la baixa.

Tot això sense tenir en compte la variable sexe, que pot comportar una modifica-

ció en les tendències que hem descrit. Ho veiem a la taula 30, en la qual en introduir el sexe com a element interpretatiu, es constata una tendència més forta de les mares que dels pares a fer-se càrrec dels fills en solitari sense fer distincions per procedència, encara que sembla que el temps va reduint aquestes diferències de gènere. De fet, els pares, especialment els no comunitaris, presenten un creixement percentual més elevat en el pas del 1991 al 1996.¹⁶

Taula 30. Nuclis monoparentals segons el sexe i la nacionalitat de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996

1991					
	Pare		Mare		Total
	absoluts	%	absoluts	%	
Comunitaris	31.121	17,59	145.794	82,41	176.915
No comunitaris	346	20,49	1.343	79,51	1.689
Resta d'Europa	23	14,47	136	85,53	159
Àfrica	153	41,35	217	58,65	370
Amèrica Central	15	8,88	154	91,12	169
Amèrica del Sud	119	14,48	703	85,52	822
Àsia	24	20,34	94	79,66	118
EUA i Canadà	10	21,28	37	78,72	47
Oceania	2	50,00	2	50,00	4
1996					
	Pare		Mare		Total
	absoluts	%	absoluts	%	
Comunitaris	46.721	21,32	172.401	78,68	219.122
No comunitaris	792	28,99	1.940	71,01	2.732
Resta d'Europa	25	20,66	96	79,34	121
Àfrica	489	47,61	538	52,39	1.027
Amèrica Central	37	8,73	387	91,27	424
Amèrica del Sud	127	15,41	697	84,59	824
Àsia	96	35,04	178	64,96	274
EUA i Canadà	17	30,36	39	69,64	56
Oceania	1	16,67	5	83,33	6

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

Si ens fixem en el detall podem apreciar que és entre els nuclis monoparentals encapçalats per una persona procedent de l'Àfrica on trobem menys diferència entre pares i mares, amb un 47,6% i un 52,4%, respectivament, l'any 1996. Es tracta d'un equilibri per sexe força sorprenent si es compara amb els valors de la resta de grups de procedència, en què les mares soles no baixen del 65%. La cerca d'una possible explicació a aquest patent equilibri d'efectius ens remet a les diferents estratègies migratòries, que són compartides generalment entre els vinguts d'una mateixa so-

16. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taula 31.

cietat d'emissió. Estratègies que comportarien la vinguda d'un dels membres de la parella amb algun fill, o àdhuc tots, mentre la resta de la família restaria a la societat d'origen, esperant que tornin o bé en espera d'un futur reagrupament familiar. Estaríem parlant d'un dels conceptes que en l'àmbit de la sociologia de les migracions comença a prendre força: les «famílies transnacionals», és a dir, el manteniment d'un vincle familiar malgrat la immigració, i tot i la distància.

Caldria una nova mirada sobre les xifres, ja que, des d'aquesta perspectiva, és altament probable que els nuclis monoparentals en què la persona de referència és d'un altre país, siguin uns nuclis monoparentals *de facto*, forçats per les circumstàncies migratòries. De fet, si analitzem els nuclis monoparentals segons la procedència, el sexe i l'estat civil¹⁷ trobem que els pares sols amb nacionalitat africana –tant l'any 1991 com el 1996– són majoritàriament casats. De totes maneres no pretenem afirmar categòricament el que són meres intuïcions. Som conscients que ens caldrien moltes més dades i un estudi molt més minuciós de la informació existent per ser capaços d'establir conclusions sobre això. El que volem fer des d'aquí és assenyalar idees que podrien convertir-se en noves recerques, les quals implicarien tant la sociologia de la família com la sociologia de les migracions. Es tracta d'una nova porta oberta a futures investigacions.

Continuem analitzant l'estat civil dels nuclis monoparentals per lloc de procedència, que reflecteix que l'any 1996 es produeix un marcat biaix diferenciador entre comunitaris i no comunitaris (vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taules 32 i 33). Mentre que els nuclis de procedència comunitària mostren una forta preponderància de la viduitat (al voltant del 50%), indistintament del sexe de la persona principal, els nuclis anomenats no comunitaris tendeixen a estar encapçalats més aviat per una persona casada, sobretot en el cas dels pares, amb un 68,06%. També considerem remarcable la tendència més elevada entre els nuclis monoparentals no comunitaris que no pas entre els comunitaris del fet d'estar encapçalats per pares i, especialment, per mares solters.

Si parem atenció ara a la distribució dels nuclis monoparentals per sexe, nacionalitat i edat de la persona¹⁸ que els encapçala, s'aprecia una significativa concentració a la franja d'edat compresa entre els 25 i els 64 anys tant per als comunitaris com per als no comunitaris, però especialment per a aquests darrers (89,76% per als pares i 83,2% per a les mares l'any 1996), mentre que per als comunitaris no arriba en cap dels casos al 70%, circumstància que ja es donava el 1991. Cal fer notar també que els nuclis encapçalats per un pare o una mare menors de 25 anys són, indistintament de la nacionalitat –per grans grups–, la minoria. A grans trets podem concloure que els pares i mares sols extracomunitaris són més joves que els considerats comunitaris.

No és estrany, per tant, que siguin els nuclis amb una persona extracomunitària al capdavant els que tinguin les proporcions més altes de fills de menor edat. De fet això es comprova en observar les dades.¹⁹ Més d'un 60% de pares extracomunitaris tenen fills a càrrec de menys de 16 anys, xifra que augmenta fins al 88,26% quan tenim per edat límit els 26 anys. En el cas de les mares no comunitàries, els valors (un

17. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taules 32 i 33.

18. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taules 34 i 35.

19. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taules 36 i 37.

58,81% dels nuclis amb fills menors de 16 anys i un 79,54% per als nuclis amb fills menors de 26) ens diuen que, si bé amb menor grau que el seus companys de procedència, encapçalen una proporció més alta de nuclis familiars joves que les mares comunitàries. Són dades, totes, que posen de manifest una divergència entre els cicles vitals dels pares i mares sols segons la procedència, amb una temporalitat més dilatada en el cas dels comunitaris.

Finalment ens resta fer una ullada als nivells instructius dels nuclis monoparentals segons la nacionalitat. A grans trets es pot percebre un nivell formatiu baix en general amb preeminència, tant entre els pares i mares comunitaris com entre els no comunitaris, dels nivells més inferiors: sense estudis i primària o EGB 1a, amb una evolució en el temps de caire negatiu, és a dir, amb una disminució general dels nivells formatius. És remarcable, però, el nivell formatiu més elevat de les mares en general i de les mares extracomunitàries, en particular, les quals tenen un valor relatiu, l'any 1996, de més del 20% en els nivells que consideràvem mitjans (FP I/FP II i BUP/COU) i d'un 19,23% en els superiors (diplomatura i llicenciatura), superant la resta de grups. Cal dir que es tracta d'una proporció que l'any 1991 encara era més gran (22,89%).

5. Nivell d'instrucció i monoparentalitat

En l'apartat precedent sobre nacionalitats de les famílies monoparentals ja s'introduïa la variable nivell d'instrucció com un factor que cal tenir present en la cerca dels trets característics dels pares i mares sols a Catalunya. Perquè, definitivament, la formació esdevé avui en dia un element fonamental, encara que no l'únic, en l'adquisició d'un determinat estatus laboral i, en conseqüència, també d'un cert nivell d'ingressos, fet que facilita, no ho neguem, la vida quotidiana de les persones. Per tant, analitzar els nuclis monoparentals d'acord amb el nivell de formació que tenen les seves persones principals presenta una doble finalitat. En primer lloc, conèixer millor les famílies monoparentals, esbrinar fins a quin punt la monoparentalitat catalana es caracteritza per un nivell d'instrucció o un altre i si hi ha alguna mena d'índex que ens refermi o corrobori –o ens negui i no permeti validar-la– l'existència d'un vincle entre nivell educatiu i monoparentalitat. És a dir, es tracta de veure si d'alguna manera el fet d'haver assolit un cert grau de formació afecta el tipus de família amb la qual es conviu. En segon lloc, ens ajuda a fer-nos una lleugera idea del grau de dificultat que poden tenir els diferents progenitors en solitari a l'hora d'aconseguir un lloc de treball remunerat. En aquest apartat mostrem els resultats de la nostra recerca en aquest doble sentit.

La taula 40 ens ofereix una primera aproximació a la distribució dels nuclis monoparentals segons el sexe i el nivell formatiu dels pares i mares sols a Catalunya. Atesa l'extensa classificació de nivells formatius, la distribució està molt repartida; no obstant això, sí que es pot apreciar que són els estudis primaris els que aglutinen el nombre més gran de pares i mares sols, que representen el 36% del total. A continuació trobem els nuclis dels progenitors dels quals manifesten no tenir estudis, amb un 24,24%. Per tant, la primera impressió és que les famílies monoparentals a Catalunya tenen un nivell formatiu baix. Tanmateix cal assenyalar que respecte a l'any 1991 aquest nivell formatiu s'ha incrementat de manera generalitzada, tal com mos-

tra la taula 41 (vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques). En aquesta taula es posa en relleu un creixement de tots els nivells d'instrucció (sobretot els referents a la formació professional), alhora que es veu un decreixement de gairebé un 13% dels pares i de les mares sols que no saben llegir ni escriure. En aquest sentit, és molt probable que els pares i mares sols, per causa de la seva baixa qualificació, trobin molt més complicat inserir-se en el mercat de treball, aspecte que analitzarem amb més detall a l'apartat següent.

Taula 40. Nuclis monoparentals segons el sexe i el nivell d'instrucció de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996

1991						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
No sap llegir o escriure	892	7,59	10.861	92,41	11.753	6,63
Sense estudis	7.410	15,23	41.244	84,77	48.654	27,44
Primària o EGB 1a	12.672	19,23	53.239	80,77	65.911	37,17
EGB 2a o ESO	3.846	16,07	20.085	83,93	23.931	13,50
FP 1r grau	716	17,82	3.301	82,18	4.017	2,27
FP 2n grau	725	35,33	1.327	64,67	2.052	1,16
BUP o COU	1.459	19,63	5.972	80,37	7.431	4,19
Diplomatura, títol mitjà	1.656	20,60	6.384	79,40	8.040	4,53
Llicenciatura o doctorat	1.835	33,20	3.692	66,80	5.527	3,12
Total	31.211	17,60	146.105	82,40	177.316	100,00
1996						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
No sap llegir o escriure	1.067	10,41	9.186	89,59	10.253	4,62
Sense estudis	9.737	18,11	44.030	81,89	53.767	24,24
Primària o EGB 1a	17.209	21,53	62.739	78,47	79.948	36,04
EGB 2a o ESO	5.945	20,91	22.483	79,09	28.428	12,81
FP 1r grau	1.793	21,25	6.643	78,75	8.436	3,80
FP 2n grau	1.736	33,81	3.398	66,19	5.134	2,31
BUP o COU	3.613	25,47	10.570	74,53	14.183	6,39
Diplomatura, títol mitjà	2.970	24,60	9.103	75,40	12.073	5,44
Llicenciatura o doctorat	3.443	35,75	6.189	64,25	9.632	4,34
Total	47.513	21,42	174.341	78,58	221.854	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

Les diferències per sexe quant al nivell d'instrucció no són excessives, almenys l'any 1996. Si bé a la taula 40 veiem que en tots els nivells d'instrucció les mares són majoria, aquest fet s'explica més per una diferència de nombre que no pas per una diferència real en el nivell de formació.

La taula 40.a ens facilita esbrinar quin és el grau de diferència en el nivell educatiu per sexe, ja que s'ha calculat la distribució del total de pares i mares sols per nivell d'instrucció. D'aquesta manera, s'observa que les diferències educatives en-

tre pares i mares no són gaire elevades, però hi són. L'any 1996 el nivell formatiu de les mares soles era una mica inferior al que tenien els pares sols. Les mares es trobaven més lleugerament representades que els pares als nivells «primària i EGB 1a» i «sense estudis» (36% i 25,26%, respectivament). En contrapartida, els pares presentaven percentatges més elevats en els nivells superiors i, a més a més, estaven més representats als nivells més alts en la classificació de la formació, especialment a «llicenciatura i doctorat», amb un 7,25% per als pares davant d'un 3,55% per a les mares. Aquesta pauta ja es veia l'any 1991, malgrat que amb el temps han anat disminuint les diferències i ha augmentat el nivell educatiu en general.

Taula 40.a. Distribució percentual dels pares i mares sols per nivell d'instrucció. Catalunya, 1991 i 1996

	1991			1996		
	Pare	Mare	Total	Pare	Mare	Total
No sap llegir o escriure	2,86	7,43	6,63	2,25	5,27	4,62
Sense estudis	23,74	28,23	27,44	20,49	25,26	24,24
Primària o EGB 1a	40,60	36,44	37,17	36,22	35,99	36,04
EGB 2a o ESO	12,32	13,75	13,50	12,51	12,90	12,81
FP 1r grau	2,29	2,26	2,27	3,77	3,81	3,80
FP 2n grau	2,32	0,91	1,16	3,65	1,95	2,31
BUP o COU	4,67	4,09	4,19	7,60	6,06	6,39
Diplomatura, títol mitjà	5,31	4,37	4,53	6,25	5,22	5,44
Llicenciatura o doctorat	5,88	2,53	3,12	7,25	3,55	4,34
Total	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
absoluts	31.211	146.105	177.316	47.513	174.341	221.854

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

Havent vist la distribució dels nuclis per nivell formatiu segons el sexe, ens endinsem en l'examen de la possible vinculació entre educació i estat civil. Les taules 42 i 43 ens en donen pistes (vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques). En aquestes taules s'observa la coincidència entre viduïtat i menor nivell formatiu. És més, hi trobem més concentració dels nuclis encapçalats per pares i mares vidus com més baixem en els nivells d'educació. Així, l'any 1996 més d'un 85% del total de nuclis tenien al capdavant una persona vídua i analfabeta, percentatge lleugerament més gran l'any 1991. A mesura que anem avançant vers nivells educatius superiors, els efectius es distribueixen de manera més igualada entre els diferents estats civils. Tanmateix, sense trobar una relació tan estreta com la que s'estableix entre educació baixa i viduïtat, sí que hi ha una certa preeminència dels casats (o millor, presumptes separats de fet) i els separats (judicials) en els nivells superiors de formació; una tendència més acusada l'any 1996 que el 1991.

Les taules 44 i 45 presenten l'any 1996 i per als pares sols dues tendències contraposades (vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques). D'una banda, trobem una marcada coincidència entre els nuclis encapçalats per pares amb nivells educatius baixos amb el fet de ser pares vidus (el percentatge disminueix a mesura que augmenta el nivell educatiu). D'altra banda, hi ha una concentració dels nuclis monoparentals amb pares d'un nivell educatiu mitjà-alt en l'estat civil «casats» (o separats de

fet), i curiosament la proporció augmenta a mesura que s'eleva el nivell de formació. Amb el temps s'han accentuat aquests perfils oposats, ja que l'any 1991 eren els pares vidus els qui apareixien amb percentatges més elevats, gairebé a tots els nivells d'educació.

En el cas de les mares, aquest doble perfil també s'aprecia, encara que d'una manera no tan accentuada. Les mares soles amb menys grau de formació són sobretot vídues, i a mesura que ascendim en el nivell d'instrucció, els efectius de mares soles van traslladant-se cap a altres estats civils, principalment al de casades. Tanmateix, en aquest cas els percentatges no mostren una tendència suficientment ferma i, tal com en el cas dels pares, l'any 1991 aquests trets eren poc accentuats, si bé les mares vídues se situaven de manera preponderant a la part més baixa de la distribució.

Si introduïm l'edat dels pares i mares sols en l'anàlisi, les divergències per sexe són poc marcades.²⁰ A la taula podem apreciar diversos trets interessants. En primer lloc, la concentració de les mares i pares sols amb menor nivell d'estudis en la darrera franja d'edat, la corresponent als 65 anys i més, tant en les mares com, sobretot, en els pares, amb percentatges superiors al 50%. Concentració que, endemés, amb el pas dels anys es va consolidant. En segon lloc, les proporcions més altes es traslladen al grup d'edat central (entre 25 i 64 anys) a mesura que el nivell educatiu de qui encapçala la família augmenta. Una tendència que també s'apuntava ja al 1991 i que amb l'evolució temporal s'accentua. De fet, la gran majoria dels nuclis encapçalats per una persona amb «llicenciatura o doctorat» estan situats al centre, a les edats compreses entre els 25 i els 64 anys.

En aquest sentit, considerem adequat reprendre la idea que comentàvem al començament d'aquesta part del treball, de l'existència de dues modalitats de monoparentalitat que conviuen en un mateix temps i espai a Catalunya. D'una banda, una monoparentalitat «tradicional»: mares vídues, d'edat avançada i amb fills de més de 26 anys, a les quals podríem afegir un nivell molt baix d'instrucció. De l'altra, una monoparentalitat «moderna»: pares i mares casats, separats o bé divorciats, amb edats compreses entre els 25 i els 64 anys i amb fills a càrrec menors de 26 anys. En aquest cas, encara que de manera menys clara que en el model anterior, parlàriem de pares i mares amb nivells de formació mitjans-alts. La menor claredat tal vegada és deguda al tarannà transicional del moment en què ens trobem, que pot atenuar les característiques d'aquest nou model que confiem que s'anirà perfilant amb traços més acabats en el futur i que caldrà estudiar en futures recerques.

6. Mercat de treball i monoparentalitat

Ja ho fèiem palès a l'anterior apartat: l'anàlisi de la relació dels pares i mares sols amb el mercat de treball és fonamental no sols per a poder conèixer a fons la seva situació sociolaboral sinó també, i aquest motiu és fins i tot més rellevant, per a poder inferir quines són les seves possibles necessitats i problemàtiques.

20. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taula 46.

**Taula 47. Nuclis monoparentals segons el sexe i la relació amb l'activitat de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996**

1991						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Servei militar o PSS	2	100,00	0	0,00	2	0,00
Ocupat	15.146	25,53	44.187	74,47	59.333	33,46
Desocupat busca 1a feina	59	4,68	1.201	95,32	1.260	0,71
Desocupat ha treballat abans	1.893	15,83	10.063	84,17	11.956	6,74
Jubilat o pensionista	13.351	17,48	63.035	82,52	76.386	43,08
Incapacitat per treballar	312	26,42	869	73,58	1.181	0,67
Estudiant	63	14,25	379	85,75	442	0,25
Feines de la llar	169	0,66	25.509	99,34	25.678	14,48
Altres	216	20,04	862	79,96	1.078	0,61
Total	31.211	17,60	146.105	82,40	177.316	100,00
1996						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Servei militar o PSS	31	100,00	0	0,00	31	0,01
Ocupat	23.355	30,40	53.459	69,60	76.814	34,62
Desocupat busca 1a feina	255	15,95	1.344	84,05	1.599	0,72
Desocupat ha treballat abans	3.685	18,54	16.186	81,46	19.871	8,96
Jubilat o pensionista	18.030	20,24	71.057	79,76	89.087	40,16
Incapacitat per treballar	852	27,86	2.206	72,14	3.058	1,38
Estudiant	284	23,93	903	76,07	1.187	0,54
Feines de la llar	597	2,11	27.663	97,89	28.260	12,74
Altres	424	21,78	1.523	78,22	1.947	0,88
Total	47.513	260,81	174.341	78,58	221.854	100,00
Creixement percentual 1991-1996						
	Pare	Mare	Total			
Servei militar o PSS	1.450,00	0,00	1.450,00			
Ocupat	54,20	20,98	29,46			
Desocupat busca 1a feina	332,20	11,91	26,90			
Desocupat ha treballat abans	94,66	60,85	66,20			
Jubilat o pensionista	35,05	12,73	16,63			
Incapacitat per treballar	173,08	153,86	158,93			
Estudiant	350,79	138,26	168,55			
Feines de la llar	253,25	8,44	10,06			
Altres	96,30	76,68	80,61			
Total	52,23	19,33	25,12			

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

S'ha de tenir present que en l'actual societat el fet de treballar de manera remunerada o no –i en quines condicions es treballa– comporta nombroses implicacions. Implicacions materials (obtenir uns ingressos regulars i suficients conforme als estàndards establerts en el context de referència), implicacions en la gestió del temps de vida (conciliació dels temps laborals i els temps familiars) i implicacions simbòliques (millora de l'autopercepció de si mateix i més/menys facilitat a l'hora de desenvolupar xarxes de relació personals i comunitàries).

Tal com veurem més endavant, a la part qualitativa de la recerca, seran els mateixos pares i mares sols els qui ens faran explícites quines són aquestes implicacions. De moment, però, estudiem com es relaciona des del punt de vista quantitatiu la monoparentalitat catalana amb el mercat de treball.

La taula 47 ens mostra la distribució dels nuclis monoparentals segons l'activitat.

Indistintament del sexe, trobem que l'any 1996, més de la meitat dels nuclis monoparentals són encapçalats per una persona inactiva, una proporció que encara és més gran el 1991. Es tracta d'un valor especialment alt que, en gran manera, es nodreix de l'alt nombre de pares i mares sols que són jubilats o que es classifiquen sota la denominació «feines de la llar».²¹ Aquesta inactivitat afecta més les dones, amb quasi un 60% el 1996.

A la taula 47.a trobem que l'any 1996, del poc més del 40% d'actius, la gran majoria estan ocupats (un 78,16%), però hi ha una davallada respecte al 1991 (81,78%). És a dir, que entre el grup de pares i mares sols inactius, s'ha incrementat, amb el pas dels anys, la part de desocupats, que ha passat d'un 18,22% el 1991 a un 21,84% el 1996. De fet, aquesta és la situació pel que fa a l'activitat que presenta un creixement percentual més elevat: un 163,7% en total, i especialment en el cas dels pares, un 212,74%. De totes maneres, les dones encara mostren un grau de desocupació més gran que els pares (un 24,69 davant d'un 14,43%, l'any 1996). Podríem afirmar, per tant, que tot i que ha augmentat lleugerament l'activitat entre els nuclis monoparentals catalans, la desocupació s'ha incrementat simultàniament, tal vegada alimentada per aquest mateix augment de l'activitat.

No tan sols és rellevant tenir feina o no, sinó també el tipus de feina que es tingui, la posició professional que s'ocupi. La taula 48.a²² mostra quina és la situació professional dels pares i mares sols catalans. Sense tenir en compte el sexe, veiem en primer lloc que l'any 1996, en molt més de la meitat del total dels nuclis monoparentals, la persona que els encapçala, a banda d'estar ocupada, també té una feina fixa. En conseqüència, podem suposar que gaudeixen d'una certa estabilitat laboral. Sortosament aquesta proporció ha augmentat des del 1991 (d'un 50,88% s'ha passat a un 58,73%). Per ordre d'importància estadística, en segon lloc trobem els treballadors eventuais amb gairebé un 20% del total, que també experimenten un increment respecte al 1991 de prop d'un 32% (vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: Taula 48).

Per sexes, la taula 48.a mostra que la situació més freqüent entre les mares sol·les catalanes l'any 1996 és la feina fixa (59,59%), seguida del treball eventual (21%). La situació professional dels pares només coincideix amb la de les mares pel que fa a la preeminència del treball fix, encara que amb menor proporció (56,77%). Tanmateix, per als pares sols la segona situació important en volum relatiu és la «d'empre-

21. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taula 47.

22. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taula 48.

sari sense empleats», amb un percentatge del 15,44%. Malgrat tot, si ens fixem en el creixement percentual que hi ha hagut en l'evolució temporal de cadascuna de les situacions professionals, ens sobta el fort augment del treball eventual entre els pares sols i el descens dels empresaris amb empleats. Sembla que ens trobem davant d'un procés de precarització de la situació laboral dels pares sols.

Taula 48.a. Distribució percentual dels pares i mares sols per situació professional.
Catalunya, 1991 i 1996²³

1991			
	Pare	Mare	Total
Empresari amb empleats	26,41	8,64	13,67
Empresari sense empleats	18,04	16,92	17,24
Cooperativista	0,72	0,54	0,59
Ajut familiar	0,39	0,61	0,55
Treballador fix	45,76	52,90	50,88
Treballador eventual	8,10	18,63	15,64
Altres	0,59	1,75	1,42
Total	100,00	100,00	100,00
absoluts	19.666	49.738	69.404
1996			
	Pare	Mare	Total
Empresari amb empleats	11,68	5,86	7,63
Empresari sense empleats	15,44	10,02	11,67
Cooperativista	1,21	0,81	0,93
Ajut familiar	0,33	0,44	0,40
Treballador fix	56,77	59,59	58,73
Treballador eventual	12,99	20,97	18,55
Altres	1,58	2,31	2,09
Total	100,00	100,00	100,00
absoluts	23.355	53.459	76.814

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

Un altre element que considerem important, i que també hem destacat en els darers apartats, és l'estudi de la relació entre l'edat dels fills i la situació laboral. A fi de facilitar l'exposició de les dades i atesa la preponderància de les mares soles respecte als pares sols, hem optat per considerar, tant a la taula 49 (vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques) com en el resum d'aquesta (taula 49.a), únicament la relació amb l'activitat de les mares soles amb fills menors de 16 anys. A més a més, és en aquestes edats quan els fills tenen una dependència més grans dels pares i, en conseqüència, generen més dificultats a l'hora de poder conciliar les obligacions laborals i les familiars.

23. Les dades de la taula 48.a i de la taula 48 fan referència únicament als pares i mares sols ocupats, no al total de nuclis monoparentals. Malgrat tot, l'any 1991, per la manera com s'han recollit les dades, hi ha un desfasament de 13.180 casos masculins i de 5.551 casos femenins.

Taula 49.a. Nuclis monoparentals segons la relació amb l'activitat de les mares amb fills menors de 16 anys.
Catalunya, 1991 i 1996. Resum de les dades principals

	1991		1996	
	absoluts	%	absoluts	%
Actives	34.236	76,00	40.998	76,70
Ocupades	26.146	76,37	29.282	71,42
Desocupades	8.090	23,63	11.716	28,58
Inactives	10.812	24,00	12.456	23,30
Total	45.048	100,00	53.454	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya: 1991 i 1996.

La taula 49.a mostra que la gran majoria de mares soles responsables de fills menors de 16 anys són actives (76%), i que aquest nivell d'activitat ha augmentat molt lleugerament en els anys estudiats. Així mateix, en el pas al 1996 s'incrementa el valor relatiu de la desocupació, no pas el de l'ocupació, i per tant, malgrat que les mares soles amb fills menors són més actives, no pas per això aconsegueixen més ocupació.

Aquests trets es repeteixen al llarg del territori català.²⁴ Les mares soles amb fills de menys de 16 anys en tots els àmbits territorials són majoritàriament actives (en més d'un 70% dels casos, excepte a les Terres de l'Ebre, on la proporció és una mica menor). Tanmateix, tal com hem vist abans, és precisament a les Terres de l'Ebre on hauríem de situar el percentatge més alt d'allò que hem anomenat «monoparentalitat tradicional», és a dir, nuclis encapçalats per vídues amb edats avançades i amb un baix volum d'activitat, ja que és molt probable que siguin jubilades o pensionistes.

A part, també remarcuem que en tots els àmbits territorials la desocupació guanya pes relatiu respecte a l'any 1991, especialment a les Terres de l'Ebre, on es passa d'un 16,21% a un 25,04%. No obstant això, la xifra de desocupació més alta la presenten les mares soles amb fills menors de 16 anys que resideixen a l'àmbit metropolità (30%).

Com a últim punt de l'apartat, comparem els índexs d'activitat per edats de les mares soles amb els del conjunt de les dones catalanes (taula 52). Clarament es mostra que, per a totes les edats, els índexs d'activitat de les mares soles són més alts que els que es reflecteixen en el cas de les dones catalanes en general; una diferència que ens demostra el fort requeriment de feines remunerades que tenen les mares soles. També cal remarcar que a partir dels 29 anys, l'índex d'activitat femenina global tendeix a disminuir de manera progressiva i continuada, fet que no es produeix en el cas d'activitat de les mares soles, que roman estable fins a arribar als 40 anys, que és quan comença, aleshores sí, a decreixer. Tot plegat demostra plantejaments de la vida laboral diferents per a les mares soles, que prioritzen la permanència en el mercat laboral.

24. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taules 50, 50.a, 51 i 51.a.

**Taula 52. Índexs d'activitat de la població femenina i de les mares soles amb fills a càrrec menors de 16 anys.
Catalunya, 1991**

Edats	Índex d'activitat de la població femenina catalana	Índex d'activitat dels nuclis monoparentals amb fills menors de 16 anys
20-24 anys	67,5	79,4
25-29 anys	73,6	83,8
30-34 anys	67,2	85,6
35-39 anys	57,1	83,4
40-44 anys	47,4	73,0
45-49 anys	39,5	60,4
50-54 anys	32,9	44,1

Font: Almeda (2002): 137.

7. Habitatge i monoparentalitat

La disponibilitat d'habitatge i les condicions d'habitabilitat, també són un punt clau per a avaluar la qualitat de vida de les famílies monoparentals. En aquestes línies s'analitzarà en quines condicions viuen, predominantment, les famílies monoparentals catalanes. La taula 53 ofereix una primera aproximació al tema presentant la distribució dels nuclis monoparentals segons el règim de tinença de l'habitatge en el qual es resideix.

**Taula 53. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons règim de tinença de l'habitatge.
Catalunya, 1991²⁵**

	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
–De propietat	22.054	70,14	96.987	66,00	119.041	66,73
totalment pagat	16.767	76,03	73.036	75,30	89.803	75,44
amb pagaments pendents	3.100	14,06	15.480	15,96	18.580	15,61
d'herència o donació	2.187	9,92	8.471	8,73	10.658	8,95
–Gratuït	926	2,95	4.584	3,12	5.510	3,09
per raons de feina	410	44,28	1.788	39,01	2.198	39,89
per altres persones o institucions	516	55,72	2.796	60,99	3.312	60,11
–De lloguer	8.462	26,91	45.376	30,88	53.838	30,18
sense mobles	7.703	91,03	41.900	92,34	49.603	92,13
amb mobles	630	7,45	2.792	6,15	3.422	6,36
altres formes	129	1,52	684	1,51	813	1,51
Total	31.442	100,00	146.947	100,00	178.389	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, 1991.

25. Tal com ja hem indicat, tan sols hi ha informació estadística respecte a l'habitatge de les famílies monoparentals per a l'any 1991.

La taula mostra que més de la meitat dels nuclis monoparentals viuen en habitatges de propietat i que en més d'un 75% d'aquests casos no hi havia pagaments pendents, per bé que en el cas dels nuclis encapçalats per mares aquesta proporció és una mica menor en comparació amb els encapçalats per pares. El lloguer és la segona opció més freqüent, però més en el cas de les mares que no pas en el dels pares (un 30,88% davant d'un 26,91%, respectivament). Gairebé en tots els casos, es tracta de contractes de lloguer signats per un habitatge no moblat. Quant a la gratuïtat de l'habitatge, la taula reflecteix que aquesta modalitat comprèn una minoria dels casos, amb un valor percentual mitjà al voltant del 3%, tot i que en el cas de les mares se supera lleugerament aquesta mitjana. També és remarcable el fet que més de la meitat de les mares que viuen en un pis cedit gratuïtament, la cessió ve de terceres persones o institucions. En definitiva, per tant, la situació dels pares sols pel que fa a la tinença d'un habitatge és lleugerament més favorable que la de les mares, amb tot el que això suposa d'estabilitat i seguretat. A la taula 54 afegim la variable de l'edat dels fills per tal d'anar aprofundint en les condicions de vida de les famílies monoparentals.

Taula 54. Nuclis monoparentals amb fills menors de 16 anys segons el sexe de la persona que els encapçala i segons el règim de tinença de l'habitatge. Catalunya, 1991

	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
-De propietat	6.885	68,05	30.194	62,48	37.079	63,45
totalment pagat	5.073	73,68	21.160	70,08	26.233	70,75
amb pagaments pendents	1.415	20,55	7.412	24,55	8.827	23,81
d'herència o donació	397	5,77	1.622	5,37	2.019	5,45
-Gratuït	376	3,72	2.014	4,17	2.390	4,09
per raons de feina	140	37,23	601	29,84	741	31,00
per altres persones o institucions	236	62,77	1.413	70,16	1.649	69,00
-De lloguer	2.856	28,23	16.116	33,35	18.972	32,46
sense mobles	2.538	88,87	14.342	88,99	16.880	88,97
amb mobles	278	9,73	1.497	9,29	1.775	9,36
altres formes	40	1,40	277	1,72	317	1,67
Total	10.117	100,00	48.324	100,00	58.441	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, 1991.

Si comparem la distribució percentual dels nuclis monoparentals tenint en compte aquells que tenen fills de menys de 16 anys a càrrec, hi trobem un lleuger descens de la proporció dels habitatges de propietat i, en canvi, un augment en els lloguers i també –malgrat que representen una mínima part del total– dels habitatges gratuïts. A més a més, disminueix la possibilitat de tenir totalment pagat l'habitatge, circumstància que resulta sorprenent, ja que els nuclis que tenen fills menors de 16 anys són relativament joves i, a causa dels llargs terminis que tenen al nostre país les hipoteques, és totalment explicable que encara restin pagaments pendents en aquest tipus de nuclis monoparentals. D'altra banda, les diferències entre pares i mares sols romanen al mateix nivell, malgrat que les mares són les que tenen més presència en habitatges de lloguer i gratuïts, com també una propensió més gran a tenir pagaments pendents en el cas d'habitatges de propietat.

Tot i que el fet de conèixer el règim de tinença de l'habitatge és important per a construir-se una idea de la qualitat de vida de les famílies monoparentals, també és significatiu examinar la qualitat i les condicions d'aquest habitatge. Comencem amb la taula 55, on es presenten els nuclis monoparentals distribuïts segons la superfície en què resideixen. S'observa que la superfície més freqüent és la compresa entre 60 i 89 m², gairebé la meitat del total, seguida dels habitatges de 90-116 m². Pressuposem que es tracta de pisos de protecció oficial. Les divergències per sexe són, de nou, favorables als homes. Són els nuclis encapçalats per pares sols els que més sovint ocupen habitatges de més de 90 m² d'extensió, mentre que els nuclis encapçalats per mares estan més representats en pisos de superfície inferior als 90 m². Per tant, una altra vegada es posa de manifest una situació pitjor de les mares soles davant dels pares sols.

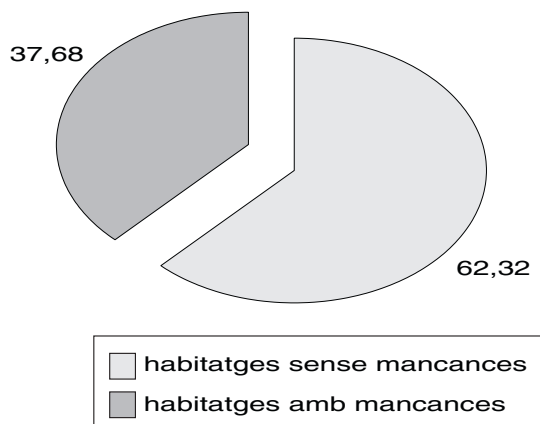
Taula 55. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons la superfície de l'habitatge. Catalunya, 1991

	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Fins a 29 m²	92	0,29	625	0,43	717	0,40
30-59 m²	4.060	12,91	22.005	14,97	26.065	14,61
60-89 m²	14.639	46,56	72.692	49,47	87.331	48,96
90-119 m²	8.002	25,45	34.749	23,65	42.751	23,97
120 m² i més	4.649	14,79	16.876	11,48	21.525	12,07
Total	31.442	100,00	146.947	100,00	178.389	100,00

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, 1991.

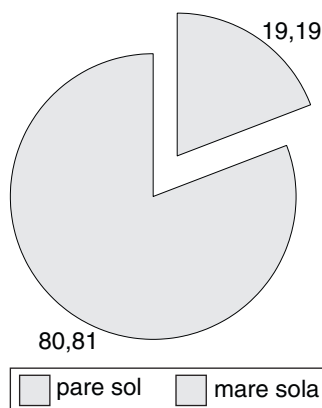
Per acabar aquest repàs a les condicions dels habitatges on viuen els nuclis monoparentals catalans, ens adrecem a la taula 56 (vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques), d'on s'extreuen els gràfics següents.

Gràfic 56.a. Nuclis monoparentals segons que visquin o no en un habitatge amb mancances. Catalunya, 1991

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, 1991.

Gràfic 56.b. Nuclis monoparentals que viuen en habitatges amb mancances segons el sexe de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, 1991.

D'aquest gràfic, i de la taula en la qual es basen,²⁶ en podem deduir les precàries condicions en què vivien gairebé un 40% dels nuclis monoparentals catalans l'any 1991, dels quals més del 80% eren encapçalats per mares. Unes condicions que per manca de dades no podem saber com han evolucionat amb el pas del temps però sí que afirmariem que en el cas que la situació continués de la mateixa manera —quan no empitjorés—, requeriria una acció important i ràpida de millora de les condicions de l'habitatge, de les condicions de vida en definitiva, dels nuclis monoparentals. S'ha de tenir present que aquesta situació afecta no sols els pares i mares sinó de manera més punyent els seus fills, ja que suposa una minva de les seves oportunitats vitals.

8. Despesa social i monoparentalitat a Catalunya des d'una perspectiva comparada

El darrer dels apartats dedicats a l'estudi quantitatiu de les famílies monoparentals a Catalunya introdueix la perspectiva comparada, que considerem necessària, ja que tan sols així es pot valorar d'una manera adient tota la informació recopilada. D'entrada, la taula 57 presenta Catalunya quasi al mateix nivell que els països de la Unió Europea quant a la proporció d'infants que viuen en famílies monoparentals.

²⁶. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taula 56.

**Taula 57. Proporció de nens menors de 16 anys que viuen en llars monoparentals.
Unió Europea i Catalunya, 1995**

	1995
Bèlgica	10,0
Dinamarca	14,0
Alemanya	10,0
Grècia	4,0
<i>Espanya</i>	<i>5,0</i>
França	9,0
Irlanda	12,0
Itàlia	6,0
Luxemburg	5,0
Holanda	7,0
Àustria	—
Portugal	7,0
Finlàndia	—
Suècia	—
Regne Unit	16,0
Europa (15)	9,0
Catalunya	8,8

Font: Elaboració pròpia a partir de dades d'Eurostat (1997) i del web de l'Institut d'Estadística de Catalunya.

Amb un 8,8%, Catalunya s'acosta a la mitjana europea de fills menors de 16 anys que viuen en el si de nuclis monoparentals, establerta en un 9%. Aquestes xifres són de l'any 1995, per la qual cosa suposem que en l'actualitat la proporció encara deu ser molt més gran. Un fet destacable són els tres punts percentuals en què la proporció catalana sobrepassa l'espanyola, dada que corrobora la funció de motor de la societat catalana pel que fa a les transformacions familiars dins del conjunt d'Espanya.

Definitivament, la monoparentalitat esdevé a Catalunya una realitat que de cap manera poden eludir els poders públics. Requereix una atenció immediata i específica per part de l'Administració seguint pautes europees més que no pas estatals. Tanmateix no és precisament aquesta la situació actual, tal com s'aprecia a les taules 59²⁷ i 60. Concretament, la taula 60 mostra el percentatge del producte interior brut (PIB) que es destina a la funció de protecció social *Família* a Catalunya i a la resta de països de la Unió Europea.

27. Vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques: taules 59 i 60.

**Taula 59. Despesa en prestacions de la funció *família*. Proporció del PIB.
Unió Europea i Catalunya, 1991 i 1996**

	1991	1996
Catalunya	0,3	0,4
Unió Europea (15)	...	2,2
Bèlgica	2,3	2,2
Dinamarca	3,6	4,1
Alemanya	2,2	2,7
Grècia	1,7	1,9
Espanya	0,3	0,4
França	2,4	2,5
Irlanda	2,2	2,3
Itàlia	1,0	0,9
Luxemburg	2,6	3,3
Holanda	1,7	1,3
Àustria	2,7	3,1
Portugal	1,1	1,1
Finlàndia	3,9	3,9
Suècia	...	3,6
Regne Unit	2,2	2,3

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, 2000.

La comparació resulta especialment negativa per a Catalunya, que, amb un 0,4% del PIB dedicat a la protecció social de la família, se situa molt lluny de la mitjana europea, que la triplica amb un valor del 2,2%. Es tracta, amb diferència, del valor més baix de tota la Unió Europea, de manera que Itàlia, el país que es troba més a prop, hi dedica un 0,9%. A l'extrem oposat se situa Finlàndia, amb un 3,9%. A més a més, l'evolució en el temps tampoc no ha estat especialment generosa amb els valors catalans, ja que durant el període 1991-1996 només han augmentat en una dècima. En realitat, no tan sols es tracta d'una desatenció envers les famílies, sinó que forma part d'una manca generalitzada de suport a la protecció social, tal com mostra l'esmentada taula 59 (vegeu l'annex estadístic 1. Taules estadístiques), on es posa de manifest que el grau de protecció social que proporciona l'Administració a la ciutadania catalana és dels més baixos de la Unió Europea, amb un 20,3% l'any 1996, tan sols superat –a la baixa– per Irlanda, amb un 18,9% del PIB. Certament, un grau de protecció molt allunyat de la mitjana europea, situada en un 28,7% i, paradoxalment, també dos punts inferior al que reben la resta dels ciutadans de l'Estat espanyol.

És obvi que hi ha una greu desproporció entre el volum de famílies monoparentals existent a Catalunya i la protecció social que se'ls proporciona. De fet, fins ara no s'ha desenvolupat un programa específic de suport o ajuda a les famílies monoparentals catalanes. Tal com hem anat veient, és un grup de la població, especialment el col·lectiu de mares soles, que per les seves circumstàncies i contextos socials, laborals, econòmics, residencials, etc., s'ha de considerar en una situació d'extrema vulnerabilitat i que, tal com expliciten les mateixes mares soles en les entrevistes que analitzem en els propers apartats, clama perquè s'estableixin mesures i estratègies de suport per a elles i els seus fills.

9. Conclusions: les diverses monoparentalitats a Catalunya

El conjunt de dades estadístiques analitzades ens aporta prou elements per a corroborar una de les hipòtesis de partida de l'estudi quantitatiu de les famílies monoparentals a Catalunya: la simultaneïtat en el temps de dues modalitats de monoparentalitat ben distintes que representen dues maneres d'enfocar la vida familiar. D'una banda, un model de monoparentalitat més tradicional caracteritzat per mares vídues d'edats avançades, amb poc nivell de formació i amb fills adults, de més de 26 anys. De l'altra, una monoparentalitat més moderna en què la via d'accés a la maternitat i la paternitat en solitari són les diverses formes de ruptura matrimonial (separació judicial, separació de fet i divorci), les persones principals dels nuclis tenen nivells de formació mitjans-alts, es troben entre els 25 i els 64 anys i l'edat dels seus fills és inferior als 26 anys. Són dos models diferents d'entendre la convivència familiar propis d'un moment històric determinat, un passat i un futur. La convivència d'aquests dos models i la progressiva accentuació del model «modern» ens posa de manifest el tarannà transicional dels temps que vivim. Tanmateix, per acabar de perfilar amb traços més definits aquesta monoparentalitat moderna, caldrien futures recerques encara més detallades sobre aquestes modalitats familiars cada vegada més presents a Catalunya.

Aquesta modelització ens ajuda a comprendre la monoparentalitat a Catalunya però ni de bon tros pretenem homogeneïtzar-la. Ben al contrari, pensem que posa en relleu l'enorme heterogeneïtat de circumstàncies i contextos que condueixen i acompanyen la maternitat o paternitat en solitari. En aquest sentit, també rebutja plenament la possibilitat d'establir un únic programa de suport a les famílies monoparentals. L'existència d'almenys aquests dos grans perfils nega la viabilitat d'un únic sistema de protecció a les famílies monoparentals, ja que aquests dos col·lectius no tenen les mateixes necessitats o demandes. Tal vegada, la monoparentalitat «tradicional» requeriria mesures més dirigides a la gent gran i, en canvi, per al model que hem anomenat «modern» caldrien mesures de política familiar en sentit estricte, ja que les dificultats pròpies de famílies amb fills menors es focalitzen en la cura i l'atenció d'aquests, especialment en el cas de les mares i pares sols que no tenen un company amb qui compartir aquestes càrregues. Entre d'altres, es podrien implementar programes de suport adreçats a conciliar l'ocupació i la família, i establir unes ajudes per a alleugerir el cost econòmic dels fills, etc.

Destaquem la forta presència de mares i pares sols inactius, que considerem que està molt lligada al model «tradicional» de la monoparentalitat pel fet que coincideix l'edat tardana dels pares i mares amb la inactivitat procedent, especialment, de persones jubilades. Així mateix, l'existència d'una situació laboral molt pitjor en el cas de les mares soles que no pas dels pares sols i les dificultats que implica el fet d'ésser pare o mare sol, sobretot si s'ha de tenir cura de fills petits, a l'hora de participar i romandre en un mercat de treball cada vegada més fragmentat i, en conseqüència, amb una menor protecció dels treballadors. Alhora remarcuem la important diferència entre les trajectòries professionals de les dones d'edats similars segons que es doni la circumstància d'ésser mare sola o no.

La monoparentalitat moderna, constituïda bàsicament per les ruptures de les unions matrimonials, ens ha permès estudiar el fenomen de les separacions de fet, que aquí només hem assenyalat mínimament. Es tracta d'un fenomen que té una

presència significativa a Catalunya i que preveiem que augmentarà, atesos els increments que ha experimentat entre els dos punts temporals de referència (1991 i 1996). A banda d'això, s'ha de tenir present que l'augment de la cohabitació a Catalunya —un fenomen ja extensament present a altres països de la Unió Europea— comporta un factor afegit a l'estudi de les separacions de fet. En realitat, la ruptura del matrimoni no és l'únic procés que condueix a la possibilitat del que anomenem separació de fet, sinó que aquesta també es pot generar a partir de la ruptura de la relació entre una parella cohabitant. Cal, per tant, desenvolupar recerques que tinguin l'objectiu de dirigir la mirada vers les separacions de fet, i no sols per a proporcionar-ne informació quantitativa, que també fa falta, sinó per a generar un necessari coneixement de les raons que condueixen a aquesta forma de convivència, i també a les seves implicacions vitals.

La procedència dels progenitors en solitari duu implícit un particular univers de normes i valors que, lògicament, genera una concepció de la família determinada. L'augment de la immigració en terres catalanes està comportant la convivència de diferents maneres d'entendre les relacions familiars, que afecta directament els nuclis monoparentals. Tanmateix, i a grans trets, les divergències per grans grups de nacionalitat no són de cap manera abismals i, certament, caldria examinar-les amb molt més de detall per a poder identificar-les i valorar-les. De fet, els nuclis monoparentals comunitaris i no comunitaris coincideixen en el fet que estan encapçalats predominantment per mares, com també que la persona principal de la llar sol tenir un nivell baix d'instrucció i formació. Per contra, es diferencien, d'una banda, en el fet que l'estat civil més freqüent dels nuclis monoparentals comunitaris és la viduitat, mentre que el dels extracomunitaris sol ser el de casat (és a dir, presumpte separat de fet) i, de l'altra, en la gran propensió de famílies monoparentals extracomunitàries que tenen fills d'edats molt joves.

Definitivament, cal recalcar la importància d'incloure la variable procedència en qualsevol estudi que es porti a terme sobre la societat catalana actual. La constant vinguda de persones d'altres països és un element molt rellevant en la transformació de la realitat social i, en l'àmbit concret de la recerca sobre la família, sobretot de la política familiar, assoleix també una importància cabdal. Per descomptat, la implementació de mesures de suport a les famílies, en aquest cas a les monoparentals, ha d'integrar les possibles divergències que generi el lloc de procedència, ja que perden tota utilitat quan amb la mateixa eina es mira de respondre demandes i necessitats distintes i heterogènies. Per tant, considerem indefugible que es continuï investigant sobre la monoparentalitat a Catalunya tenint en compte el fenomen de la immigració.

A manera de conclusions

Les famílies monoparentals són un fenomen creixent als països occidentals, incloent-hi Catalunya, on aquesta situació familiar està esdevenint protagonista dels canvis familiars més rellevants de les darreres dècades. L'anàlisi d'aquestes unitats de convivència formades per mares i pares sols amb fills és, amb tota certesa, fonamental si volem comprendre els nous papers que les dones i els homes tenen en els models de família emergents i els replantejaments que estan tenint, actualment, les polítiques familiars i els estats del benestar en general.

Tal com constatem al llarg d'aquesta investigació, tant amb el treball quantitatiu com qualitatiu, les famílies monoparentals no constitueixen un tot homogeni afectat de la mateixa manera per la marginació, les situacions discriminatòries o els avantatges o desavantatges econòmics. Les vies d'accés a la monoparentalitat són també molt variades i el coneixement de les diferències internes que viuen aquestes famílies de mares i pares solitaris amb fills pot ajudar a entendre millor les diverses dificultats que es plantegen en cada situació. Sens dubte, i tal com comprovem al llarg del treball, les realitats familiars que s'amaguen rere la monoparentalitat són ben diverses i multidimensionals. No obstant això, els diferents col·lectius monoparentals tenen reptes comuns i necessitats peremptòries que els unifiquen. Tot i que la monoparentalitat no és un fenomen recent, les seves problemàtiques actuals i les implicacions socials que suposa són, en molts aspectes, radicalment noves, especialment quan aquests nuclis familiars són encapçalats per dones solteres o separades i divorciades, que són els grups que més augmenten en el conjunt de la monoparentalitat.

Les famílies monoparentals estan majoritàriament encapçalades per dones i, segons les nostres dades, ho seguiran estant en un futur proper, per bé que a Catalunya el pas dels pares solitaris amb fills està augmentant en els darrers anys, fet que indica lleus canvis de tendència en els models familiars del futur que, ben segur, suposaran plantejaments nous per a la paternitat en soledat.

Tanmateix, la monoparentalitat continua afectant molt més les dones i, sens dubte, el nou paper que estan assumint les dones en la societat actual, després del procés d'emancipació iniciat els anys seixanta i setanta, està associat a la creixent importància d'aquestes llars. La incorporació de les dones a l'educació superior i al treball remunerat en condicions d'igualtat, com a mínim davant de les lleis, ha supo-

sat una independència econòmica i afectiva per a moltes dones, però a la societat li continua costant d'acceptar que els rols masculins i femenins en el si de la família ja no són el que eren, que les famílies biparentals ja no són l'únic model possible i que les possibilitats de formar família s'estan diversificant i ampliant en nous contextos i amb formes noves que s'allunyen del model tradicional. I aquest entossudiment social es fa palès en els diferents grups socials, siguin quins siguin els antecedents ètnics, educatius o de classe. Les dones dels països occidentals són avui molt més lliures per a gaudir d'un ventall més ampli d'opcions de vida que en cap altra època de la història, especialment pel que fa a la carrera formativa i laboral. Però les diverses opcions de la maternitat en solitari segueixen incomodant i despertant estereotips sexistes i estigmatitzadors que dificulten que hi hagi, en definitiva, un veritable reconeixement de les famílies de mares soles, i també de les seves necessitats i problemàtiques.

Ara bé, les transformacions dels rols tradicionals que està comportant la monoparentalitat estan fent variar, evidentment, les relacions entre la família, d'una banda, i l'Estat o el mercat, de l'altra. Però és un procés lent, com ho són tots els canvis socials que afecten directament l'estructura de la societat, i la família n'és una de les bases principals. L'autoritat familiar, associada simbòlicament a l'home, continua predominant en la cultura dominant i això comporta que a la precarietat econòmica i a l'exclusió social que experimenten moltes dones fruit de les discriminacions encara presents en molts dels àmbits socials, laborals, polítics o culturals, en els quals les mares soles són un dels col·lectius més vulnerables, s'hi hagi d'afegir la menysvaloració i la subtil rebel·lia que comporta tot poder que ha estat disminuït i, per tant, incomplet.

A Catalunya, malgrat que l'opinió pública, els mitjans de comunicació i moltes administracions acceptin, ara per ara, l'existència de les famílies monoparentals com un fet consumat, no ofereixen a les dones afectades –i també a alguns homes– el suport públic, econòmic, social i assistencial que la seva situació mereixeria. De manera que els pares i les mares soles amb càrregues familiars esdevenen un col·lectiu específic que reclama urgentment voluntat i resposta política per a iniciar actuacions de discriminació positiva que permetin atenuar les dificultats amb què es van trobant. A la vegada són un grup familiar que requereix molta més tolerància i respecte, ja que de manera lenta, però constant, la seva presència s'està imposant a la societat catalana, que haurà de conviure i acceptar la pluralitat de modes de convivència familiar distints dels tradicionals.

El nostre estudi ha estat un treball eminentment pràctic i empíric, ja que l'objectiu principal ha estat copsar les problemàtiques i les diverses experiències de la monoparentalitat a Catalunya a través del coneixement directe de la seva realitat. Per tant, la part més significativa de la recerca s'ha focalitzat en els protagonistes de la monoparentalitat al nostre país. Hem donat la veu a un col·lectiu que poques vegades s'expressa, que està poc organitzat, que és molt divers i, en conseqüència, té unes necessitats molt diversificades i més concretes d'acord amb la seva situació i context. Hem volgut recollir la pluralitat i totes les veus dels progenitors que encapçalen en solitari famílies amb fills menors de 21 anys. Per aquest motiu, al llarg del treball exposem moltes citacions que reflecteixen les opinions i els comentaris que han manifestat més de 30 homes i dones entrevistats en profunditat al llarg d'aquesta recerca sobre una realitat complexa i molt poc estudiada. Creiem que

encara hem fet curt en la investigació, ja que caldria aprofundir molt més en totes i cada una de les situacions monoparentals que estan augmentant a poc a poc a Catalunya. Tanmateix, aquesta recerca pot representar un inici per a posar en marxa propers estudis que vagin més enllà en molts dels aspectes que nosaltres destaquem. Hem volgut aproximar-nos al tema i fer una primera investigació qualitativa sobre aquestes pautes familiars en creixement. Considerem, això sí, que ha estat una recerca molt profitosa en aquest sentit, ja que hem desemmascarat i destapat moltes realitats, també per a nosaltres no del tot conegudes, que poden donar llum i visibilitat a les demandes i necessitats dels diversos col·lectius monoparentals.

Endemés del treball qualitatiu de les entrevistes, hem dut a terme un estudi minuciós i detallat de les dades i estadístiques sobre les famílies monoparentals catalanes. Només disposem de dades fins a l'any 1996, però així que tinguem les del nou cens del 2001 prosseguirem l'estudi quantitatiu i anirem complementant totes les reflexions que hem anat fent sobre el retrat i el perfil estadístic d'aquestes famílies d'un sol progenitor. Les dades ens han servit per a dibuixar les pautes generals de la monoparentalitat a Catalunya, per a constatar-ne els diferents continguts, per a estudiar quina incidència tenen en el territori català, per a reflectir, en definitiva, el que podrien ser, des d'una primera mirada, els diferents perfils de la monoparentalitat.

Però l'estudi hauria quedat incomplet si no haguéssim dut a terme una anàlisi de les entitats que estan realitzant tasques de suport i assistència als diferents grups monoparentals de Catalunya. Hem intentat fer una radiografia d'algunes de les associacions i institucions que treballen en aquest àmbit. Quins són els seus objectius, les seves activitats, els serveis que presten, el tipus d'ajut o suport que reben de l'Administració, la manera com s'hi relacionen, quin finançament tenen i, en definitiva, quin és l'enfocament que tenen a l'hora d'incidir en les problemàtiques dels grups de pares i mares sols amb fills. Hem entrevistat els responsables de moltes d'aquestes associacions però encara mancava una recerca molt més extensiva que abastés el conjunt d'entitats que hi ha implicades en aquest camp. Perquè ens hem adonat que hi ha un ventall molt més ampli que no ens pensàvem d'organitzacions i associacions que, des de diferents perspectives i estratègies, estan implicades directament o indirectament en tasques d'ajuda i suport a la monoparentalitat. La brevetat del temps de la recerca, de sis mesos de durada, no ens ha permès examinar aquelles entitats situades fora de Barcelona, per la qual cosa el nostre estudi quedaria incomplet si no tinguéssim en compte, i ho farem en recerques futures, el moviment associatiu que també existeix en altres parts del territori català. Certament, amb sis mesos d'estudi han quedat molts buits per omplir, molts aspectes per analitzar de la monoparentalitat, els seus continguts i les seves problemàtiques, estudis que esperem poder dur a terme en properes investigacions.

Les darreres reflexions que volem aportar en aquestes conclusions de la recerca fan referència precisament a les idees i punts de vista principals que han anat fent els protagonistes del nostre treball de camp, és a dir, els pares i mares sols amb fills i les entitats entrevistades. A continuació, per tant, exposem resumides algunes de les demandes més rellevants que ens han manifestat.

Destaquem que les demandes econòmiques de les mares i els pares sols se succeeixen al llarg de totes les entrevistes de manera reiterada. Aquestes demandes

fan referència bàsicament a l'equiparació amb altres països europeus de les ajudes econòmiques a les famílies monoparentals amb fills per tal de cobrir les mínimes necessitats bàsiques. Per això, reclamen prestacions econòmiques directes i universals a totes les famílies, però amb preferència per a les monoparentals amb fills a càrrec. Així mateix, caldria incloure desgravacions per fills a càrrec en el sistema fiscal, amb més incidència en el cas d'un progenitor sol, que representin un suport real i no merament simbòlic.

Les demandes d'habitatge també són recurrents, sobretot pel que fa a donar facilitats, subvencions o ajuts econòmics a les famílies monoparentals perquè puguin llogar o comprar un pis. Es considera que el fet de ser mare/pare sol hauria de puntejar en el moment de poder accedir a un pis de protecció oficial.

Les demandes relacionades amb el mercat laboral se centren en propostes per a reduir la jornada laboral a totes les mares i els pares, no només les de famílies monoparentals, quan els fills tenen edats determinades i necessiten més atenció i cura per part dels progenitors, tenint en compte, però, que en cap moment la reducció de la jornada hagi de suposar sempre una reducció del sou o implicar dificultats per a la promoció futura en el lloc de treball quan es decideixi, si escau, retornar a una jornada completa. Caldrien també permisos parentals de paternitat i maternitat més generosos i flexibles, com també allargar la durada de la baixa per maternitat homologant-la a la d'alguns països europeus, en els quals el període de baixa maternal pot arribar fins als 15 mesos. Es reclama un control molt més estricte per tal que les mares gestants puguin fer efectiu, al moment oportú, el compliment de les baixes per maternitat en el cas del naixement d'un fill. Per aquest motiu, caldria una legislació laboral menys ambigua que no permeti que algunes empreses puguin fer «xantatge», especialment a les mares –en canvi d'una reducció d'horari i sou–, amb l'objectiu final de no concedir el descans per maternitat. Hi ha molt poca oferta, en el conjunt del mercat laboral, de feines i ocupacions que permetin una conciliació adequada entre els horaris laborals i els escolars i, per tant, s'hauria d'ampliar el ventall d'aquestes ocupacions i les que s'ofereixen a temps parcial.

En parlar de l'àmbit del treball, la gran majoria de persones entrevistades expressen la necessitat urgent d'establir mesures polítiques que permetin la conciliació entre l'ocupació i la família, entre la vida laboral i la vida familiar, especialment en el cas dels col·lectius monoparentals, en els quals les obligacions familiars i les laborals recauen en una sola persona i, per tant, les possibilitats de fer compatibles aquests dos àmbits de vida són molt més complicades i, en conseqüència, les mesures es fan més imprescindibles. Per això, entre altres demandes, reclamen que es millorin i es flexibilitzin els horaris laborals per tal de fer-los compatibles amb els horaris escolars, sobretot els que regeixen en les escoles bressol, i alhora que s'augmenti el nombre d'escoles bressol i s'estableixi algun criteri de discriminació positiva envers aquest col·lectiu.

Es demana molt més suport assistencial directe a les necessitats de la mare i de l'infant durant els primers anys de vida; l'extensió dels serveis de cangurs i suport psicològic per a la infància i per a les mares o als pares que tenen dificultats per a assumir la maternitat/paternitat en solitari. Seria necessari adaptar millor les infraestructures urbanes a les necessitats dels infants, crear àrees verdes més grans o adequar els transports públics per a l'ús de les mares amb nens petits.

Finalment, caldria promocionar molt més la creació d'espais de diàleg, relació i suport mutu de les famílies monoparentals, especialment les encapçalades per mares soles, tot establint xarxes o plataformes per tal que entitats, administracions i mares/pares sols puguin intercanviar les seves experiències i punts de vista sobre aquelles estratègies o vies d'actuació que resolen millor les diverses necessitats i problemàtiques de les famílies monoparentals a Catalunya.

Referències bibliogràfiques

1. Citades en el text

- ALMEDA, E. (2002). «Les famílies monoparentals i les ruptures matrimonials», a Ll. Flaquer (coord.): *Informe sobre la situació de la família a Catalunya. Un intent de diagnòstic*. Departament de Benestar Social, Generalitat de Catalunya, Barcelona.
- EUROSTAT. (1997). *Yearbook. The Statistical Guide to Europe*.
- FLAQUER, Ll. (1998). «Família i noves formes de convivència». A S. Giner (ed.): *La societat catalana*. Barcelona: Institut d'Estadística de Catalunya, 401-415.
- INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA. (1991). *Cens de Població i Habitatge, 1991*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA. (1996). *Estadística de població, 1996*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA. (2000). *Els comptes de la protecció social a Catalunya, 1991-1997*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- MINISTERIO DEL INTERIOR. (1997). *Anuario de Migraciones*. Madrid.

2. Complementàries

- ALAMEDA, E.; FLAQUER, LL. (1995). «Las familias monoparentales en España: Un enfoque crítico». *Revista Internacional de Sociología* (11): 21-45. Madrid: CSIC.
- ALAMEDA, E.; FLAQUER, LL. (2001). «Individualization and Divorce in the European Union», Ponència de l'Annual Conference: Research Committee 19 on Poverty, Social Welfare and Social Policy. Annual Conference «Old and New Social Inequalities: What Challenges for Welfare States?», University of Oviedo. 6th-9th September 2001.
- BECK, U.; BECK-GERNSHEIM, E. (2002). *Individualization: Institutionalized Individualism and Its Social and Political Consequences*. London: Sage.
- CHAMBAZ, C. (2001). «Lone-parent Families in Europe: A Variety of Economic and Social Circumstances». *Social Policy & Administration*. Vol. 35, n.º 6: 658-671.
- DUNCAN, S.; EDWARDS, R. (1999). *Lone Mothers, Paid Work and Gendered Moral Rationalities*. London: Macmillan.

- FLAQUER, LL. (2000). *Las políticas familiares en una perspectiva comparada*. Barcelona: Fundació «la Caixa».
- FLAQUER, LL. (2000). «Is there a Southern European model of family policy?». In A. Pfennig and T. Bahle (ed.). *Families and Family Policies in Europe*. Frankfurt a.m./New York: Peter Lang.
- ESPING-ANDERSEN, G. (1999). *Social Foundations of Postindustrial Economies*. Oxford: Oxford University Press.
- ESPING-ANDERSEN, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- EUROSTAT, G. (2000). *International Statistical Yearbook*.
- GONZÁLEZ, M.; TRIANA, B. (1998). «Divorcio, monoparentalidad y nuevos emparejamientos». A M. J. Rodrigo y J. Palacios, coord. *Familia y desarrollo humano*. Madrid: Alianza Editorial, 373-397.
- HOBSON, B.; TAKAHASHI, M. (1997). «The Parent-Worker Model: Lone Mothers in Sweden». A J. Lewis ed. *Lone Mothers in European Welfare Regimes. Shifting Policy Logics*. London: Jessica Kingsley Publishers, 121-139.
- HOBSON, B. (1994). «Solo mothers, social policy regimes, and the logics of gender». A D. Sainsbury. *Gendering Welfare State*. London: Sage.
- HOULE, R.; SIMÓ, C.; SOLSONA, M. i TREVIÑO, R. (1999). «Análisis biográfico del divorcio en España». *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*. N.º 88: 11-35.
- INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA, G. (1997). *Llars i famílies a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA, G. (2000). *Llars i famílies a Catalunya*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- LEWIS, J. (1997). «Gender and Welfare Regimes: Further Thoughts». *Social Politics*. Vol. 4, Number 1: 160-177.
- LEWIS, J.; HOBSON, B. (1997). «Introduction». A J. Lewis ed. *Lone Mothers in European Welfare Regimes. Shifting Policy Logics*. Londres: Jessica Kingsley Publishers, 1-20.
- LEWIS, J. (1997). «Lone Mothers: the British Case». A J. Lewis ed. *Lone Mothers in European Welfare Regimes. Shifting Policy Logics*. Londres: Jessica Kingsley Publishers, 50-75.
- LISTER, R. (1997). *Citizenship. Feminist Perspectives*. Londres: Macmillan.
- LISTER, R. (1994). «The child support act: shifting family financial obligations in the United Kingdom» *Social Politics* (1),2, 211-222.
- MEIL, G. (1999). *La postmodernización de la familia española*. Madrid: Acento Editorial.
- MORENO, A. (2000). «Las familias monoparentales en España» *Revista Internacional de Sociología* (26). 39-59. Madrid: CSIC.
- MORGAN, P. (1995). *Faraway to the Family. Public Policy and Family Breakdown in Britain and the USA*. London: IEA.
- ORLOFF, A. (1993). «Gender and the social rights of citizenship: state policies and gender relations in comparative research» *American Sociological Review* (58), 3: 303-328. Londres: Macmillan.
- RODRÍGUEZ SUMAZA, C. (2001). «Lone parent families within New Labour Welfare reform. *Contemporary Politics*. Vol. 7, Number 3: 231-247.

- RUIZ BECERRIL, D. (1999). *Después del divorcio. Los efectos de la ruptura matrimonial en España*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.
- RUSPINI, E. (2000). «Lone Mothers poverty in Europe: The cases of Belgium, Germany, Great Britain, Italy and Sweden». A T. Bahle & A. Pfenning ed. *Families and Families Policies in Europe. Comparative perspectives*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 221-244.

Annexos

Índex dels annexos

1. Annex estadístic

1.1. Taules estadístiques	179
1.2. Base de dades de la mostra de persones entrevistades	235

2. Annex metodològic

2.1. Llista de persones i entitats entrevistades	239
2.2. Codificació de les entrevistes	240
2.3. Fitxa de les persones entrevistades	242
2.4. Guió model d'entrevista als pares i mares sols	243
2.5. Guió model d'entrevista a les entitats	247

Annex estadístic

Taules estadístiques

**Taula 1. Llars segons grans tipus.
Catalunya, 1991 i 1996**

	1991		1996		Creixement percentual
	absoluts	%	absoluts	%	
Sense nucli	313.595	16,22	417.971	19,92	33,3
unipersonals	262.719	13,59	363.115	17,31	38,2
amb dues persones o més	50.876	2,63	54.856	2,61	7,8
Amb un nucli	1.569.013	81,17	1.629.186	77,66	3,8
a-parella sense fills	403.689	20,88	442.970	21,11	9,7
<i>sense altres persones</i>	365.379	90,51	405.886	91,63	11,1
<i>amb altres persones</i>	38.310	9,49	37.084	8,37	-3,2
b-parella amb fills	1.007.266	52,11	989.144	47,15	-1,8
<i>sense altres persones</i>	899.455	89,30	895.892	90,57	-0,4
<i>amb altres persones</i>	107.811	10,70	93.252	9,43	-13,5
c-pares sols amb fills	26.831	1,39	40.887	1,95	52,4
<i>sense altres persones</i>	22.728	84,71	36.890	90,22	62,3
<i>amb altres persones</i>	4.103	15,29	3.997	9,78	-2,6
d-mares soles amb fills	131.227	6,79	156.185	7,44	19,0
<i>sense altres persones</i>	113.139	86,22	139.447	89,28	23,3
<i>amb altres persones</i>	18.088	13,78	16.738	10,72	-7,5
Amb dos nuclis o més	50.436	2,61	50.798	2,42	0,7
Total	1.933.044	100,00	2.097.955	100,00	8,5

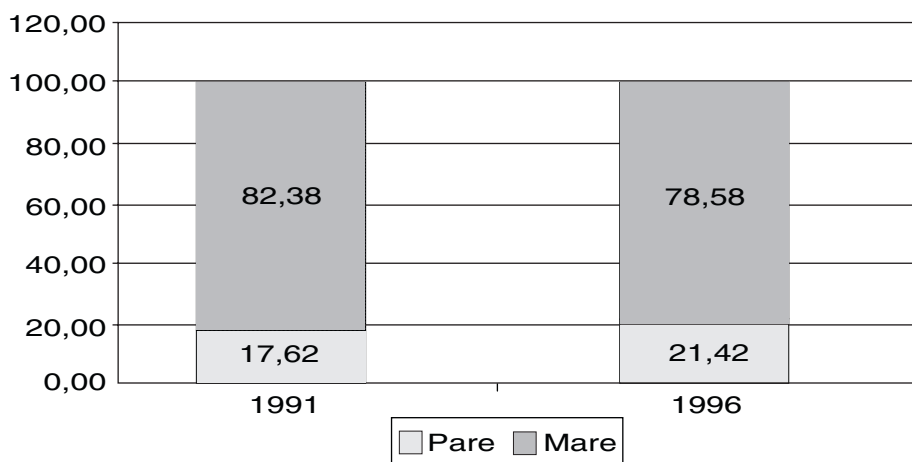
**Taula 2. Llars segons grans tipus.
Àmbits territorials, 1991 i 1996**

1991							
		Àmbit metropolità	Comarques gironines	Camp de Tarragona	Terres de l'Ebre	Àmbit de ponent	Comarques centrals
Unipersonal	absoluts %	184.248 13,53	23.860 14,90	16.569 13,51	6.474 13,12	15.168 13,94	16.400 12,60
Sense nucli	absoluts %	37.993 2,79	3.855 2,41	2.506 2,04	939 1,90	2.815 2,59	2.768 2,13
Un nucli, parella sense fills	absoluts %	276.922 20,33	36.129 22,56	25.738 20,99	11.954 24,22	23.927 21,98	29.019 22,29
Un nucli, parella amb fills	absoluts %	716.208 52,59	79.658 49,74	65.873 53,72	24.683 50,01	53.467 49,13	67.377 51,75
Un nucli, pare amb fills	absoluts %	19.114 1,40	2.097 1,31	1.620 1,32	593 1,20	1.581 1,45	1.826 1,40
Un nucli, mare amb fills	absoluts %	97.923 7,19	9.140 5,71	7.481 6,10	2.399 4,86	6.721 6,18	7.563 5,81
Més d'un nucli	absoluts %	29.477 2,16	5.418 3,38	2.836 2,31	2.314 4,69	5.159 4,74	5.232 4,02
Total	absoluts %	1.361.885 100,00	160.157 100,00	122.623 100,00	49.356 100,00	108.838 100,00	130.185 100,00
1996							
		Àmbit metropolità	Comarques gironines	Camp de Tarragona	Terres de l'Ebre	Àmbit de ponent	Comarques centrals
Unipersonal	absoluts %	253.198 17,27	32.882 18,28	24.494 17,38	8.566 16,32	21.013 18,11	22.962 16,09
Sense nucli	absoluts %	43.387 2,96	3.267 1,82	2.234 1,59	853 1,63	2.454 2,11	2.661 1,86
Un nucli, parella sense fill	absoluts %	305.510 20,84	39.690 22,06	29.559 20,98	12.523 23,87	24.146 20,81	31.542 22,10
Un nucli, parella amb fills	absoluts %	690.876 47,13	83.360 46,33	68.996 48,96	24.471 46,63	52.725 45,43	68.716 48,15
Un nucli, pare amb fills	absoluts %	29.010 1,98	3.431 1,91	2.693 1,91	863 1,64	2.398 2,07	2.492 1,75
Un nucli, mare amb fills	absoluts %	113.605 7,75	12.033 6,69	9.763 6,93	2.932 5,59	8.350 7,20	9.502 6,66
Més d'un nucli	absoluts %	30.314 2,07	5.253 2,92	3.174 2,25	2.266 4,32	4.965 4,28	4.826 3,38
Total	absoluts %	1.465.900 100,00	179.916 100,00	140.913 100,00	52.474 100,00	116.051 100,00	142.701 100,00
Creixement percentual 1996-1991							
		Àmbit metropolità	Comarques gironines	Camp de Tarragona	Terres de l'Ebre	Àmbit de ponent	Comarques centrals
Unipersonal		37,42	37,81	47,83	32,31	38,54	40,01
Sense nucli		14,20	-15,25	-10,85	-9,16	-12,82	-3,87
Un nucli, parella sense fills		10,32	9,86	14,85	4,76	0,92	8,69
Un nucli, parella amb fills		-3,54	4,65	4,74	-0,86	-1,39	1,99
Un nucli, pare amb fills		51,77	63,61	66,23	45,53	51,68	36,47
Un nucli, mare amb fills		16,01	31,65	30,50	22,22	24,24	25,64
Més d'un nucli		2,84	-3,05	11,92	-2,07	-3,76	-7,76
Total		7,64	12,34	14,92	6,32	6,63	9,61

**Taula 3. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996**

	1991		1996		Creixement percentual, 1991-1996
	absoluts	%	absoluts	%	
Pare	31.467	17,62	47.513	21,42	50,99
Mare	147.137	82,38	174.341	78,58	18,49
	178.604	100,00	221.854	100,00	

**Gràfic 3. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996**

Taula 4. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala.
Àmbits territorials, 1991 i 1996

1991						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Àmbit metropolità	22.328	16,99	109.064	83,01	131.392	73,57
Comarques gironines	2.445	19,03	10.401	80,97	12.846	7,19
Camp de Tarragona	1.824	17,83	8.408	82,17	10.232	5,73
Terres de l'Ebre	728	20,32	2.854	79,68	3.582	2,01
Àmbit de ponent	1.944	20,05	7.750	79,95	9.694	5,43
Comarques centrals	2.198	20,24	8.660	79,76	10.858	6,08
Total	31.467	17,62	147.137	82,38	178.604	100,00
1996						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Àmbit metropolità	33.912	21,17	126.278	78,83	160.190	72,21
Comarques gironines	3.908	22,33	13.595	77,67	17.503	7,89
Camp de Tarragona	3.030	21,78	10.882	78,22	13.912	6,27
Terres de l'Ebre	980	22,44	3.387	77,56	4.367	1,97
Àmbit de ponent	2.840	23,03	9.494	76,97	12.334	5,56
Comarques centrals	2.843	20,98	10.705	79,02	13.548	6,11
Total	47.513	21,42	174.341	78,58	221.854	100,00
Creixement percentual 1991-1996						
	Pare	Mare	Total			
Àmbit metropolità	51,88	15,78	21,92			
Comarques gironines	59,84	30,71	36,25			
Camp de Tarragona	66,12	29,42	35,97			
Terres de l'Ebre	34,62	18,68	21,92			
Àmbit de ponent	46,09	22,50	27,23			
Comarques centrals	29,34	23,61	24,77			
Total	50,99	18,49	24,22			

Taula 5. Nuclis monoparentals segons el sexe i l'estat civil de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996²⁸

1991						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	1.161	10,31	10.105	89,69	11.266	6,36
Casat	7.293	31,77	15.664	68,23	22.957	12,95
Vidu	18.032	16,88	88.818	83,12	106.850	60,26
Separat	3.321	13,22	21.807	86,78	25.128	14,17
Divorciat	1.404	12,63	9.711	87,37	11.115	6,27
Total	31.211	17,60	146.105	82,40	177.316	100,00
1996						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	3.815	21,10	14.265	78,90	18.080	8,15
Casat	16.676	40,43	24.567	59,57	41.243	18,59
Vidu	19.012	17,34	90.637	82,66	109.649	49,42
Separat	5.207	15,26	28.918	84,74	34.125	15,38
Divorciat	2.803	14,94	15.954	85,06	18.757	8,45
Total	47.513	21,42	174.341	78,58	221.854	100,00
Creixement percentual 1991-1996						
	Pare	Mare	Total			
Solter	228,60	41,17	60,48			
Casat	128,66	56,84	79,65			
Vidu	5,43	2,05	2,62			
Separat	56,79	32,61	35,80			
Divorciat	99,64	64,29	68,75			
Total	52,23	19,33	25,12			

28. Per a l'any 1991 es perden 256 individus en el cas dels homes i 1.032 per al de les dones a causa del mode de recollida de dades. Les taules següents també es veuen afectades per aquesta circumstància: taula 5.a, taula 6, taula 7, taula 9, taula 11, taula 12, taula 13, taula 14, taula 15, taula 32, taula 42 i taula 43.

**Taula 5.a. Distribució percentual dels pares i mares sols per estat civil.
Catalunya, 1991 i 1996**

	1991		1996	
	Pare	Mare	Pare	Mare
Solter	3,72	6,92	8,03	8,18
Casat	23,37	10,72	35,10	14,09
Vidu	57,77	60,79	40,01	51,99
Separat	10,64	14,93	10,96	16,59
Divorciat	4,50	6,65	5,90	9,15
Total	100,00	100,00	100,00	100,00
absoluts	31.211	146.105	47.513	174.341

**Taula 6. Nuclis monoparentals segons el sexe i l'estat civil de la persona
que els encapçala.
Àmbits territorials, 1991**

Àmbit metropolità						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	904	10,24	7.928	89,76	8.832	6,77
Casat	5.376	31,91	11.469	68,09	16.845	12,91
Vidu	12.308	16,07	64.270	83,93	76.578	58,68
Separat	2.466	12,75	16.882	87,25	19.348	14,83
Divorciat	1.090	12,25	7.806	87,75	8.896	6,82
Total	22.144	16,97	108.355	83,03	130.499	100,00
Comarques gironines						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	71	9,86	649	90,14	720	5,64
Casat	558	28,76	1.382	71,24	1.940	15,21
Vidu	1.430	18,51	6.296	81,49	7.726	60,57
Separat	277	16,07	1.447	83,93	1.724	13,52
Divorciat	96	14,86	550	85,14	646	5,06
Total	2.432	19,07	10.324	80,93	12.756	100,00
Camp de Tarragona						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	52	8,27	577	91,73	629	6,22
Casat	350	28,46	880	71,54	1.230	12,16
Vidu	1.114	17,88	5.115	82,12	6.229	61,58
Separat	206	14,18	1.247	85,82	1.453	14,36
Divorciat	84	14,63	490	85,37	574	5,67
Total	1.806	100,00	8.309	100,00	10.115	100,00

Taula 6. Nuclis monoparentals segons el sexe i l'estat civil de la persona que els encapçala.
Àmbits territorials, 1991 (continuació)

Terres de l'Ebre						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	13	1,79	169	5,96	182	5,11
Casat	108	14,84	274	9,67	382	10,72
Vidu	552	75,82	1.979	69,83	2.531	71,06
Separat	46	6,32	296	10,44	342	9,60
Divorciat	9	1,24	116	4,09	125	3,51
Total	728	100,00	2.834	100,00	3.562	100,00
Àmbit de ponent						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	57	2,96	402	5,24	459	4,78
Casat	416	21,63	845	11,01	1.261	13,14
Vidu	1.278	66,46	5.300	69,08	6.578	68,56
Separat	124	6,45	797	10,39	921	9,60
Divorciat	48	2,50	328	4,28	376	3,92
Total	1.923	100,00	7.672	100,00	9.595	100,00
Comarques centrals						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	64	2,94	380	4,41	444	4,12
Casat	485	22,27	814	9,45	1.299	12,04
Vidu	1.350	61,98	5.858	68,03	7.208	66,81
Separat	202	9,27	1.138	13,22	1.340	12,42
Divorciat	77	3,54	421	4,89	498	4,62
Total	2.178	100,00	8.611	100,00	10.789	100,00

**Taula 7. Nuclis monoparentals segons el sexe i l'estat civil de la persona
que els encapçala.
Àmbits territorials, 1996**

Àmbit metropolità						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	2.949	21,16	10.985	78,84	13.934	8,70
Casat	12.851	40,86	18.597	59,14	31.448	19,63
Vidu	12.479	16,48	63.253	83,52	75.732	47,28
Separat	3.620	14,61	21.150	85,39	24.770	15,46
Divorciat	2.013	14,07	12.293	85,93	14.306	8,93
Total	33.912	21,17	126.278	78,83	160.190	100,00
Comarques gironines						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	307	21,09	1.149	78,91	1.456	8,32
Casat	1.213	39,82	1.833	60,18	3.046	17,40
Vidu	1.636	18,76	7.083	81,24	8.719	49,81
Separat	505	17,17	2.436	82,83	2.941	16,80
Divorciat	247	18,42	1.094	81,58	1.341	7,66
Total	3.908	22,33	13.595	77,67	17.503	100,00
Camp de Tarragona						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	190	18,10	860	81,90	1.050	7,55
Casata	830	37,47	1.385	62,53	2.215	15,92
Vidu	1.381	19,34	5.760	80,66	7.141	51,33
Separat	400	17,24	1.920	82,76	2.320	16,68
Divorciat	229	19,31	957	80,69	1.186	8,53
Total	3.030	100,00	10.882	100,00	13.912	100,00
Terres de l'Ebre						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	45	4,59	194	5,73	239	5,47
Casat	203	20,71	343	10,13	546	12,50
Vidu	610	62,24	2.132	62,95	2.742	62,79
Separat	96	9,80	494	14,59	590	13,51
Divorciat	26	2,65	224	6,61	250	5,72
Total	980	100,00	3.387	100,00	4.367	100,00

Taula 7. Nuclis monoparentals segons el sexe i l'estat civil de la persona que els encapçala.
Àmbits territorials, 1996 (continuació)

Àmbit de ponent						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	190	6,69	516	5,44	706	5,72
Casat	883	31,09	1.357	14,29	2.240	18,16
Vidu	1.428	50,28	5.847	61,59	7.275	58,98
Separat	232	8,17	1.173	12,36	1.405	11,39
Divorciat	107	3,77	601	6,33	708	5,74
Total	2.840	100,00	9.494	100,00	12.334	100,00

Comarques centrals						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	134	4,71	561	5,24	695	5,13
Casat	696	24,48	1.052	9,83	1.748	12,90
Vidu	1.478	51,99	6.562	61,30	8.040	59,34
Separat	354	12,45	1.745	16,30	2.099	15,49
Divorciat	181	6,37	785	7,33	966	7,13
Total	2.843	100,00	10.705	100,00	13.548	100,00

Taula 8. Nuclis monoparentals segons el sexe i l'estat civil de la persona que els encapçala.
Àmbits territorials, 1991 i 1996. Creixement percentual

Àmbit metropolità				Terres de l'Ebre			
	Pare	Mare	Total		Pare	Mare	Total
Solter	226,22	38,56	57,77	Solter	246,15	14,79	31,32
Casat	139,04	62,15	86,69	Casat	87,96	25,18	42,93
Vidu	1,39	-1,58	-1,10	Vidu	10,51	7,73	8,34
Separat	46,80	25,28	28,02	Separat	108,70	66,89	72,51
Divorciat	84,68	57,48	60,81	Divorciat	188,89	93,10	100,00
Total	53,14	16,54	22,75	Total	34,62	19,51	22,60

Comarques gironines				Àmbit de ponent			
	Pare	Mare	Total		Pare	Mare	Total
Solter	332,39	77,04	102,22	Solter	233,33	28,36	53,81
Casat	117,38	32,63	57,01	Casat	112,26	60,59	77,64
Vidu	14,41	12,50	12,85	Vidu	11,74	10,32	10,60
Separat	82,31	68,35	70,59	Separat	87,10	47,18	52,55
Divorciat	157,29	98,91	107,59	Divorciat	122,92	83,23	88,30
Total	60,69	31,68	37,21	Total	47,69	23,75	28,55

Camp de Tarragona				Comarques centrals			
	Pare	Mare	Total		Pare	Mare	Total
Solter	265,38	49,05	66,93	Solter	109,38	47,63	56,53
Casat	137,14	57,39	80,08	Casat	43,51	29,24	34,57
Vidu	23,97	12,61	14,64	Vidu	9,48	12,02	11,54
Separat	94,17	53,97	59,67	Separat	75,25	53,34	56,64
Divorciat	172,62	95,31	106,62	Divorciat	135,06	86,46	93,98
Total	67,77	30,97	37,54	Total	30,53	24,32	25,57

**Taula 9. Nuclis monoparentals segons el sexe i els grups d'edat principals
de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996**

1991						
Edat	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
menys de 25 anys	211	6,48	3.045	93,52	3.256	1,82
25-64 anys	20.366	17,93	93.209	82,07	113.575	63,59
65 anys i més	10.890	17,63	50.883	82,37	61.773	34,59
Total	31.467	17,62	147.137	82,38	178.604	100,00
1996						
Edat	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
menys de 25 anys	666	19,73	2.709	80,27	3.375	1,52
25-64 anys	32.436	22,16	113.915	77,84	146.351	65,97
65 anys i més	14.411	19,98	57.717	80,02	72.128	32,51
Total	47.513	21,42	174.341	78,58	221.854	100,00
Creixement percentual 1991-1996						
Edat	Pare	Mare	Total			
menys de 25 anys	215,64	-11,03	3,65			
25-64 anys	59,27	22,21	28,86			
65 anys i més	32,33	13,43	16,76			
Total	50,99	18,49	24,22			

**Taula 10. Nuclis monoparentals segons el sexe i els grups d'edat
de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996**

1991						
Edat	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
menys de 20	12	2,55	458	97,45	470	0,26
20-24	199	7,14	2.587	92,86	2.786	1,56
25-29	667	10,55	5.657	89,45	6.324	3,54
30-34	1.439	13,25	9.423	86,75	10.862	6,08
35-39	1.940	14,71	11.249	85,29	13.189	7,38
40-44	2.672	17,60	12.514	82,40	15.186	8,50
45-49	2.951	19,09	12.509	80,91	15.460	8,66
50-54	3.161	20,38	12.349	79,62	15.510	8,68
55-59	3.862	20,41	15.062	79,59	18.924	10,60
60-64	3.674	20,28	14.446	79,72	18.120	10,15
65-69	3.127	19,24	13.127	80,76	16.254	9,10
70-74	2.255	17,04	10.979	82,96	13.234	7,41
75-79	1.986	16,22	10.258	83,78	12.244	6,86
80-84	1.773	17,11	8.587	82,89	10.360	5,80
85 i més	1.749	18,07	7.932	81,93	9.681	5,42
Total	31.467	17,62	147.137	82,38	178.604	100,00

**Taula 10. Nuclis monoparentals segons el sexe i els grups d'edat
de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996 (continuació)**

1996						
Edat	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
menys de 20	153	0,32	513	99,68	666	0,30
20-24	513	1,08	2.196	98,92	2.709	1,22
25-29	1.141	2,40	5.760	97,60	6.901	3,11
30-34	2.550	5,37	11.454	94,63	14.004	6,31
35-39	3.642	7,67	16.009	92,33	19.651	8,86
40-44	4.461	9,39	17.222	90,61	21.683	9,77
45-49	5.436	11,44	17.753	88,56	23.189	10,45
50-54	5.455	11,48	16.149	88,52	21.604	9,74
55-59	4.715	9,92	13.982	90,08	18.697	8,43
60-64	5.036	10,60	15.586	89,40	20.622	9,30
65-69	4.261	8,97	14.153	91,03	18.414	8,30
70-74	3.453	7,27	13.233	92,73	16.686	7,52
75-79	2.452	5,16	10.889	94,84	13.341	6,01
80-84	2.022	4,26	9.380	95,74	11.402	5,14
85 i més	2.223	4,68	10.062	95,32	12.285	5,54
Total	47.513	21,42	174.341	78,58	221.854	100,00

**Taula 11. Nuclis monoparentals segons l'edat i l'estat civil
de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996. Distribució percentual**

1991								
	menys de 25 anys		25-64 anys		més de 65 anys		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	1.853	16,45	8.395	74,52	1.018	9,04	11.266	100,00
Casat	613	2,67	19.683	85,74	2.661	11,59	22.957	100,00
Vidu	85	0,08	50.555	47,31	56.210	52,61	106.850	100,00
Separat	598	2,38	23.468	93,39	1.062	4,23	25.128	100,00
Divorciat	88	0,79	10.760	96,81	267	2,40	11.115	100,00
Total	3.237	1,83	112.861	63,65	61.218	34,52	177.316	100,00
1996								
	menys de 25 anys		25-64 anys		més de 65 anys		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Solter	2.440	13,50	13.399	74,11	2.241	12,39	18.080	100,00
Casat	399	0,97	35.529	86,15	5.315	12,89	41.243	100,00
Vidu	51	0,05	47.133	42,99	62.465	56,97	109.649	100,00
Separat	425	1,25	32.335	94,75	1.365	4,00	34.125	100,00
Divorciat	60	0,32	17.955	95,72	742	3,96	18.757	100,00
Total	3.375	1,52	146.351	65,97	72.128	32,51	221.854	100,00

**Taula 12. Nuclis monoparentals segons el sexe, l'edat i l'estat civil
de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996**

1991				
Pare				
	menys de 25 anys	25-64 anys	65 anys i més	Total
Solter	114	925	122	1.161
Casat	69	6.272	952	7.293
Vidu	3	8.571	9.458	18.032
Separat	23	3.106	192	3.321
Divorciat	1	1.337	66	1.404
Total	210	20.211	10.790	31.211
Mare				
	menys de 25 anys	25-64 anys	65 anys i més	Total
Solter	1.739	7.470	896	10.105
Casat	544	13.411	1.709	15.664
Vidu	82	41.984	46.752	88.818
Separat	575	20.362	870	21.807
Divorciat	87	9.423	201	9.711
Total	3.027	92.650	50.428	146.105
1996				
Pare				
	menys de 25 anys	25-64 anys	65 anys i més	Total
Solter	551	2.789	475	3.815
Casat	92	13.895	2.689	16.676
Vidu	6	8.299	10.707	19.012
Separat	14	4.847	346	5.207
Divorciat	3	2.606	194	2.803
Total	666	32.436	14.411	47.513
Mare				
	menys de 25 anys	25-64 anys	65 anys i més	Total
Solter	1.889	10.610	1.766	14.265
Casat	307	21.634	2.626	24.567
Vidu	45	38.834	51.758	90.637
Separat	411	27.488	1.019	28.918
Divorciat	57	15.349	548	15.954
Total	2.709	113.915	57.717	174.341

**Taula 13. Nuclis monoparentals segons el sexe, l'edat i l'estat civil
de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996. Distribució percentual**

1991					
Pare					
	menys de 25 anys	25-64 anys	65 anys i més	Total	
Solter	9,92	79,67	10,51	100,00	1.161
Casat	0,95	86,00	13,05	100,00	7.293
Vidu	0,02	47,53	52,45	100,00	18.032
Separat	0,70	93,53	5,78	100,00	3.321
Divorciat	0,07	95,23	4,70	100,00	1.404
Total	0,68	64,76	34,57	100,00	31.211
Mare					
	menys de 25 anys	25-64 anys	65 anys i més	Total	
Solter	19,70	73,92	8,87	100,00	10.105
Casat	3,65	85,62	10,91	100,00	15.664
Vidu	0,09	47,27	52,64	100,00	88.818
Separat	2,81	93,37	3,99	100,00	21.807
Divorciat	0,93	97,03	2,07	100,00	9.711
Total	2,13	63,41	34,51	100,00	146.105
1996					
Pare					
	menys de 25 anys	25-64 anys	65 anys i més	Total	
Solter	14,44	73,11	12,45	100,00	3.815
Casat	0,55	83,32	16,12	100,00	16.676
Vidu	0,03	43,65	56,32	100,00	19.012
Separat	0,27	93,09	6,64	100,00	5.207
Divorciat	0,11	92,97	6,92	100,00	2.803
Total	1,40	68,27	30,33	100,00	47.513
Mare					
	menys de 25 anys	25-64 anys	65 anys i més	Total	
Solter	13,24	74,38	12,38	100,00	14.265
Casat	1,25	88,06	10,69	100,00	24.567
Vidu	0,05	42,85	57,10	100,00	90.637
Separat	1,42	95,05	3,52	100,00	28.918
Divorciat	0,36	96,21	3,43	100,00	15.954
Total	1,55	65,34	33,11	100,00	174.341

**Taula 14. Nuclis monoparentals segons el sexe, l'edat i l'estat civil
de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996. Creixement percentual**

Creixement percentual 1991-1996				
Pare				
	menys de 25 anys	25-64 anys	65 anys i més	Total
Solter	383,33	201,51	289,34	228,60
Casat	33,33	121,54	182,46	128,66
Vidu	100,00	-3,17	13,21	5,43
Separat	-39,13	56,05	80,21	56,79
Divorciat	200,00	94,91	193,94	99,64
Total	217,14	60,49	33,56	52,23
Mare				
	menys de 25 anys	25-64 anys	65 anys i més	Total
Solter	8,63	42,03	97,10	41,17
Casat	-43,57	61,32	53,66	56,84
Vidu	-45,12	-7,50	10,71	2,05
Separat	-28,52	35,00	17,13	32,61
Divorciat	-34,48	62,89	172,64	64,29
Total	-10,51	22,95	14,45	19,33

**Taula 15. Nuclis monoparentals segons l'edat de la persona que els encapçala i
segons l'edat dels fills.
Catalunya, 1991 i 1996²⁹**

1991						
Edat dels fills	Edat dels pares i mares					
	menys de 25 anys		25-64 anys		65 anys i més	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
<i>0-15 anys</i>	3.256	100,00	56.286	56,78	280	5,85
0-25 anys	3.256	100,00	99.134	80,95	4.783	7,56
26 anys i més	0	0	23.324	19,05	58.450	92,44
Total	3.256	100	122.458	100,00	63.233	100,00
1996						
Edat dels fills	Edat dels pares i mares					
	menys de 25 anys		25-64 anys		65 anys i més	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
<i>0-15 anys</i>	3.375	100,00	71.262	55,47	458	7,69
0-25 anys	3.375	100,00	128.458	81,29	5.956	8,00
26 anys i més	0	0	29.557	18,71	68.516	92,00
Total	3.375	100	158.015	100,00	74.472	100,00

29. Com que es tracta de nuclis que tenen algun fill de menys de 26 anys o bé de 26 i més anys, és possible que alguns estiguin comptabilitzats dues vegades. Per aquest motiu, el total de nuclis monoparentals augmenta. Aquesta doble compatibilització afecta, a més a més d'aquesta taula, altres taules: taula 16, taula 17, taula 18, taula 19, taula 20, taula 21, taula 22, taula 24, taula 25, taula 26, taula 36, taula 37 i taula 38.

Taula 16. Nuclis monoparentals segons l'edat de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills.
Àmbits territorials, 1991

1991							
	Edat fills	Edat dels pares i mares					
		menys de 25 anys		25-64 anys		65 anys i més	
		absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Àmbit metropolità	0-15 anys	2.244	100,00	41.737	56,22	203	56,22
	0-25 anys	2.244	100,00	74.239	81,15	3.438	81,15
	26 anys i més	0	0	17.242	18,85	41.906	18,85
	Total	2.244	100	91.481	100	45.344	100
Comarques gironines	0-15 anys	278	100,00	4.303	60,00	22	6,16
	0-25 anys	278	100,00	7.172	81,96	357	7,93
	26 anys i més	0	0	1.579	18,04	4.146	92,07
	Total	278	100	8.751	100	4.503	100
Camp de Tarragona	0-15 anys	258	100,00	3.466	59,19	11	3,63
	0-25 anys	258	100,00	5.856	81,87	303	8,77
	26 anys i més	0	0	1.297	18,13	3.150	91,23
	Total	258	100	7.153	100	3.453	100
Terres de l'Ebre	0-15 anys	74	100,00	953	57,00	3	3,41
	0-25 anys	74	100,00	1.672	79,69	88	5,58
	26 anys i més	0	0	426	20,31	1.488	94,42
	Total	74	100	2.098	100	1.576	100
Àmbit de ponent	0-15 anys	201	100,00	2.655	56,77	15	5,36
	0-25 anys	201	100,00	4.677	78,28	280	6,87
	26 anys i més	0	0	1.298	21,72	3.796	93,13
	Total	201	100	5.975	100	4.076	100
Comarques centrals	0-15 anys	201	100,00	3.172	57,48	26	57,48
	0-25 anys	201	100,00	5.518	78,83	317	78,83
	26 anys i més	0	0	1.482	21,17	3.964	21,17
	Total	201	100	7.000	100	4.281	100
Total Catalunya	0-15 anys	3.256	100,00	56.286	56,78	280	5,85
	0-25 anys	3.256	100,00	99.134	80,95	4.783	7,56
	26 anys i més	0	0	23.324	19,05	58.450	92,44
	Total	3.256	100	122.458	100,00	63.233	100,00

Taula 17. Nuclis monoparentals segons l'edat de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills.
Àmbits territorials, 1996

1996							
	Edat fills	Edat dels pares i mares					
		menys de 25 anys		25-64 anys		65 anys i més	
		absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Àmbit metropolità	0-15 anys	2.311	100,00	50.883	54,12	338	7,73
	0-25 anys	2.311	100,00	94.014	81,25	4.370	8,83
	26 anys i més	0	0	21.696	18,75	48.112	91,67
	Total	2.311	100	115.710	100	52.482	100
Comarques gironines	0-15 anys	372	100,00	6.353	61,08	26	6,12
	0-25 anys	372	100,00	10.401	82,90	425	7,66
	26 anys i més	0	0	2.145	17,10	5.125	92,34
	Total	372	100	12.546	100	5.550	100
Camp de Tarragona	0-15 anys	268	100,00	4.971	59,05	22	6,32
	0-25 anys	268	100,00	8.418	82,41	348	8,02
	26 anys i més	0	0	1.797	17,59	3.989	91,98
	Total	268	100	10.215	100	4.337	100
Terres de l'Ebre	0-15 anys	75	100,00	1.320	61,65	13	10,83
	0-25 anys	75	100,00	2.141	79,71	120	6,55
	26 anys i més	0	0	545	20,29	1.712	93,45
	Total	75	100	2.686	100	1.832	100
Àmbit de ponent	0-15 anys	184	100,00	3.719	58,98	38	11,31
	0-25 anys	184	100,00	6.305	79,51	336	6,73
	26 anys i més	0	0	1.625	20,49	4.658	93,27
	Total	184	100	7.930	100	4.994	100
Comarques centrals	0-15 anys	165	100,00	4.016	55,94	21	5,88
	0-25 anys	165	100,00	7.179	80,41	357	6,77
	26 anys i més	0	0	1.749	19,59	4.920	93,23
	Total	165	100	8.928	100	5.277	100
Total Catalunya	0-15 anys	3.375	100,00	71.262	55,47	458	7,69
	0-25 anys	3.375	100,00	128.458	81,29	5.956	8,00
	26 anys i més	0	0	29.557	18,71	68.516	92,00
	Total	3.375	100	158.015	100,00	74.472	100,00

**Taula 18. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills.
Catalunya, 1991 i 1996**

1991						
Edat dels fills	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
0-25 anys	20.356	61,13	86.817	55,78	107.173	56,72
26 anys i més	12.945	38,87	68.829	44,22	81.774	43,28
Total	33.301	100,00	155.646	100,00	188.947	100,00
1996						
Edat dels fills	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
0-25 anys	32.430	63,38	105.359	57,04	137.789	58,42
26 anys i més	18.736	36,62	79.337	42,96	98.073	41,58
Total	51.166	100,00	184.696	100,00	235.862	100,00

**Taula 19. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills.
Àmbits territorials, 1991**

1991							
	Edat dels fills	Pare		Mare		Total	
		absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Àmbit metropolità	0-25 anys	14.842	18,57	65.079	81,43	79.921	57,47
	26 anys i més	8.798	14,87	50.350	85,13	59.148	42,53
	Total	23.640	17,00	115.429	83,00	139.069	100,00
Comarques gironines	0-25 anys	1.548	19,83	6.259	80,17	7.807	57,69
	26 anys i més	1.033	18,04	4.692	81,96	5.725	42,31
	Total	2.581	19,07	10.951	80,93	13.532	100,00
Camp de Tarragona	0-25 anys	1.177	18,34	5.240	81,66	6.417	59,07
	26 anys i més	764	17,18	3.683	82,82	4.447	40,93
	Total	1.941	17,87	8.923	82,13	10.864	100,00
Terres de l'Ebre	0-25 anys	355	19,36	1.479	80,64	1.834	48,93
	26 anys i més	403	21,06	1.511	78,94	1.914	51,07
	Total	758	20,22	2.990	79,78	3.748	100,00
Àmbit de ponent	0-25 anys	1.078	20,90	4.080	79,10	5.158	50,31
	26 anys i més	975	19,14	4.119	80,86	5.094	49,69
	Total	2.053	20,03	8.199	79,97	10.252	100,00
Comarques centrals	0-25 anys	1.356	22,47	4.680	77,53	6.036	52,57
	26 anys i més	972	17,85	4.474	82,15	5.446	47,43
	Total	2.328	20,28	9.154	79,72	11.482	100,00

Taula 20. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills.
Àmbits territorials, 1996

1996							
	Edat dels fills	Pare		Mare		Total	
		absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Àmbit metropolità	0-25 anys	23.514	23,35	77.181	76,65	100.695	59,06
	26 anys i més	13.130	18,81	56.678	81,19	69.808	40,94
	Total	36.644	21,49	133.859	78,51	170.503	100,00
Comarques gironines	0-25 anys	2.683	23,96	8.515	76,04	11.198	60,63
	26 anys i més	1.435	19,74	5.835	80,26	7.270	39,37
	Total	4.118	22,30	14.350	77,70	18.468	100,00
Camp de Tarragona	0-25 anys	2.101	23,26	6.933	76,74	9.034	60,96
	26 anys i més	1.134	19,60	4.652	80,40	5.786	39,04
	Total	3.235	21,83	11.585	78,17	14.820	100,00
Terres de l'Ebre	0-25 anys	540	23,12	1.796	76,88	2.336	50,86
	26 anys i més	502	22,24	1.755	77,76	2.257	49,14
	Total	1.042	22,69	3.551	77,31	4.593	100,00
Àmbit de ponent	0-25 anys	1.783	26,12	5.042	73,88	6.825	52,07
	26 anys i més	1.291	20,55	4.992	79,45	6.283	47,93
	Total	3.074	23,45	10.034	76,55	13.108	100,00
Comarques centrals	0-25 anys	1.809	23,49	5.892	76,51	7.701	53,59
	26 anys i més	1.244	18,65	5.425	81,35	6.669	46,41
	Total	3.053	21,25	11.317	78,75	14.370	100,00

Taula 21. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills.
Àmbits territorials, 1991 i 1996. Creixement percentual

	Edat dels fills	Pare	Mare	Total
Àmbit metropolità	0-25 anys	58,43	18,60	25,99
	26 anys i més	49,24	12,57	18,02
	Total	55,01	15,97	22,60
Comarques gironines	0-25 anys	73,32	36,04	43,44
	26 anys i més	38,92	24,36	26,99
	Total	59,55	31,04	36,48
Camp de Tarragona	0-25 anys	78,50	32,31	40,78
	26 anys i més	48,43	26,31	30,11
	Total	66,67	29,83	36,41
Terres de l'Ebre	0-25 anys	52,11	21,43	27,37
	26 anys i més	24,57	16,15	17,92
	Total	37,47	18,76	22,55
Àmbit de ponent	0-25 anys	65,40	23,58	32,32
	26 anys i més	32,41	21,19	23,34
	Total	49,73	22,38	27,86
Comarques centrals	0-25 anys	33,41	25,90	27,58
	26 anys i més	27,98	21,26	22,46
	Total	31,14	23,63	25,15

Taula 22. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills.
Capitals de província, 1991 i 1996

1991							
	Edat dels fills	Pare		Mare		Total	
		absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Barcelona	0-25 anys	5.889	16,56	29.666	83,44	35.555	52,69
	26 anys i més	4.472	14,01	27.459	85,99	31.931	47,31
	Total	10.361	15,35	57.125	84,65	67.486	100,00
Girona	0-25 anys	219	16,15	1.137	83,85	1.356	65,41
	26 anys i més	107	14,92	610	85,08	717	34,59
	Total	326	15,73	1.747	84,27	2.073	100,00
Lleida	0-25 anys	323	14,74	1.868	85,26	2.191	59,10
	26 anys i més	254	16,75	1.262	83,25	1.516	40,90
	Total	577	15,57	3.130	84,43	3.707	100,00
Tarragona	0-25 anys	377	17,88	1.732	82,12	2.109	62,30
	26 anys i més	192	15,05	1.084	84,95	1.276	37,70
	Total	569	16,81	2.816	83,19	3.385	100,00
1996							
	Edat dels fills	Pare		Mare		Total	
		absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Barcelona	0-25 anys	10.983	25,70	31.758	74,30	42.741	56,05
	26 anys i més	6.478	19,33	27.042	80,67	33.520	43,95
	Total	17.461	22,90	58.800	77,10	76.261	100,00
Girona	0-25 anys	382	20,19	1.510	79,81	1.892	68,68
	26 anys i més	153	17,73	710	82,27	863	31,32
	Total	535	19,42	2.220	80,58	2.755	100,00
Lleida	0-25 anys	595	20,86	2.257	79,14	2.852	60,50
	26 anys i més	341	18,31	1.521	81,69	1.862	39,50
	Total	936	19,86	3.778	80,14	4.714	100,00
Tarragona	0-25 anys	489	18,64	2.134	81,36	2.623	61,07
	26 anys i més	264	15,79	1.408	84,21	1.672	38,93
	Total	753	17,53	3.542	82,47	4.295	100,00

Taula 23. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills.

Capitals de província, 1991 i 1996. Creixement percentual

	Edat dels fills	Pare	Mare	Total
Barcelona	0-25 anys	86,5	7,05	20,21
	26 anys i més	44,86	-1,52	4,98
	Total	68,53	2,93	13,00
Girona	0-25 anys	74,43	32,81	39,53
	26 anys i més	42,99	16,39	20,36
	Total	64,11	27,07	32,90
Lleida	0-25 anys	84,21	20,82	30,17
	26 anys i més	34,25	20,52	22,82
	Total	62,22	20,70	27,16
Tarragona	0-25 anys	29,71	23,21	24,37
	26 anys i més	37,50	29,89	31,03
	Total	32,34	25,78	26,88

Taula 24. Nuclis monoparentals amb algun fill de més de 26 anys segons l'estat civil de la persona que els encapçala.

Catalunya, 1991 i 1996

		1991	1996
Solter	absoluts	1.472	2.960
	%	1,82	3,02
Casat	absoluts	4.698	9.963
	%	5,79	10,16
Vidu	absoluts	71.105	78.392
	%	87,68	79,93
Separat	absoluts	2.770	4.189
	%	3,42	4,27
Divorciat	absoluts	1.050	2.569
	%	1,29	2,62
Total	absoluts	81.095	98.073
	%	100,00	100,00

Taula 25. Nuclis monoparentals amb algun fill de més de 26 anys segons l'estat civil de la persona que els encapçala.
Àmbits territorials, 1991

1991						
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
Àmbit metropolità	1.197	3.565	50.723	2.263	909	58.657
Comarques gironines	74	326	5.106	125	45	5.676
Camp de Tarragona	55	244	3.938	111	42	4.390
Terres de l'Ebre	19	70	1.778	32	8	1.907
Àmbit de ponent	58	222	4.623	120	25	5.048
Comarques centrals	69	271	4.937	119	21	5.417
TOTAL CATALUNYA	1.472	4.698	71.105	2.770	1.050	81.095
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
Àmbit metropolità	2,04	6,08	86,47	3,86	1,55	72,33
Comarques gironines	1,30	5,74	89,96	2,20	0,79	7,00
Camp de Tarragona	1,25	5,56	89,70	2,53	0,96	5,41
Terres de l'Ebre	1,00	3,67	93,24	1,68	0,42	2,35
Àmbit de ponent	1,15	4,40	91,58	2,38	0,50	6,22
Comarques centrals	1,27	5,00	91,14	2,20	0,39	6,68
TOTAL CATALUNYA	1,82	5,79	87,68	3,42	1,29	100,00

Taula 26. Nuclis monoparentals amb algun fill de més de 26 anys segons l'estat civil de la persona que els encapçala.
Àmbits territorials, 1996

1996						
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
Àmbit metropolità	2.525	8.328	53.681	3.198	2.076	69.808
Comarques gironines	123	521	6.215	263	148	7.270
Camp de Tarragona	89	340	4.951	274	132	5.786
Terres de l'Ebre	37	98	2.044	52	26	2.257
Àmbit de ponent	95	375	5.548	184	81	6.283
Comarques centrals	91	301	5.953	218	106	6.669
TOTAL CATALUNYA	2.960	9.963	78.392	4.189	2.569	98.073
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
Àmbit metropolità	3,62	11,93	76,90	4,58	2,97	86,08
Comarques gironines	1,69	7,17	85,49	3,62	2,04	8,96
Camp de Tarragona	1,54	5,88	85,57	4,74	2,28	7,13
Terres de l'Ebre	1,64	4,34	90,56	2,30	1,15	2,78
Àmbit de ponent	1,51	5,97	88,30	2,93	1,29	7,75
Comarques centrals	1,36	4,51	89,26	3,27	1,59	8,22
TOTAL CATALUNYA	3,02	10,16	79,93	4,27	2,62	100,00

**Taula 27. Persones casades presumptament separades de fet
per sexe i forma de residència.
Catalunya, 1991 i 1996**

1991						
	Home		Dona		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Llars unipersonals	10.927	0,45	8.929	0,35	19.856	0,40
Llars monoparentals	7.293	0,30	15664	0,61	22.957	0,46
Parelles de fet	6.972	0,29	4.993	0,19	11.965	0,24
Total presumptes separats de fet	25.192	1,05	29.586	1,15	54.778	1,10
Població de 15 anys i més	2.405.600	100,00	2.577.616	100,00	4.983.216	100,00
1996						
	Home		Dona		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Llars unipersonals	24.977	0,99	20.769	0,77	45.746	0,88
Llars monoparentals	16.676	0,66	24.567	0,92	41.243	0,79
Parelles de fet	29.806	1,18	21.000	0,78	50.806	0,98
Total presumptes separats de fet	71.459	2,84	66.336	2,47	137.795	2,65
Població de 15 anys i més	2.516.321	100,00	2.681.288	100,00	5.197.609	100,00
Creixement percentual 1991-1996						
	Home	Dona	Total			
Llars unipersonals	128,58	132,60	130,39			
Llars monoparentals	128,66	56,84	79,65			
Parelles de fet	327,51	320,59	324,62			
Total presumptes separats de fet	183,66	124,21	151,55			
Població de 15 anys i més	4,60	4,02	4,30			

**Taula 28. Tipus de ruptura matrimonial respecte a la població de 15 anys i més.
Catalunya, 1991 i 1996. Distribució percentual**

	1991		1996	
	Home	Dona	Home	Dona
Presumptes separats de fet	1	1,1	2,8	2,5
Separats judicials	1,2	1,7	1	1,5
Divorciats	0,6	0,9	1,7	2,2
Total separats i divorciats	2,8	3,7	5,5	6,2
Població de 15 anys i més	2.405.600	2.577.616	2.516.321	2.681.288

**Taula 29. Nuclis monoparentals segons la nacionalitat
de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996**

	1991		1996		Creixement percentual
	absoluts	%	absoluts	%	
Comunitaris	176.915	99,05	219.122	98,77	23,86
No comunitaris	1.689	0,95	2.732	1,23	171,93
Resta d'Europa	159	9,41	121	4,43	-23,90
Àfrica	370	21,91	1.027	37,59	177,57
Amèrica Central	169	10,01	424	15,52	150,89
Amèrica del Sud	822	48,67	824	30,16	0,24
Àsia	118	6,99	274	10,03	132,20
EUA i Canadà	47	2,78	56	2,05	19,15
Oceania	4	0,24	6	0,22	50
Total	178.604	100,00	221.854	100,00	24,22

**Taula 30. Nuclis monoparentals segons el sexe i la nacionalitat
de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996**

1991					
	Pare		Mare		Total
	absoluts	%	absoluts	%	
Comunitaris	31.121	17,59	145.794	82,41	176.915
No comunitaris	346	20,49	1.343	79,51	1.689
Resta d'Europa	23	14,47	136	85,53	159
Àfrica	153	41,35	217	58,65	370
Amèrica Central	15	8,88	154	91,12	169
Amèrica del Sud	119	14,48	703	85,52	822
Àsia	24	20,34	94	79,66	118
EUA i Canadà	10	21,28	37	78,72	47
Oceania	2	50,00	2	50,00	4
1996					
	Pare		Mare		Total
	absoluts	%	absoluts	%	
Comunitaris	46.721	21,32	172.401	78,68	219.122
No comunitaris	792	28,99	1.940	71,01	2.732
Resta d'Europa	25	20,66	96	79,34	121
Àfrica	489	47,61	538	52,39	1.027
Amèrica Central	37	8,73	387	91,27	424
Amèrica del Sud	127	15,41	697	84,59	824
Àsia	96	35,04	178	64,96	274
EUA i Canadà	17	30,36	39	69,64	56
Oceania	1	16,67	5	83,33	6

Taula 31. Nuclis monoparentals segons el sexe i la nacionalitat de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996. Creixement percentual

	Pare	Mare	Total
Comunitaris	150,61	118,33	123,93
No comunitaris	321,95	156,07	171,93
Resta d'Europa	-32,47	266,67	205,08
Àfrica	922,64	459,83	380,37
Amèrica Central	-43,53	716,67	614,49
Amèrica del Sud	668,42	115,59	114,13
Àsia	-126,32	-2.966,67	1.522,22
EUA i Canadà	-18,89	-61,90	-105,66
Oceania	-1,02	-5,10	-6,25

Taula 32. Nuclis monoparentals segons el sexe, la nacionalitat i l'estat civil de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991

1991						
PARE						
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
Comunitaris	1.121	7.096	17.980	3.295	1.382	30.874
No comunitaris	40	197	52	26	22	337
Resta d'Europa	5	6	7	3	1	22
Àfrica	12	128	6	2	2	150
Amèrica Central	1	3	7	1	1	13
Amèrica del Sud	21	44	23	14	15	117
Àsia	0	12	4	5	2	23
EUA i Canadà	1	3	5	0	1	10
Oceania	0	1	0	1	0	2
%						
PARE						
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
Comunitaris	3,63	22,98	58,24	10,67	4,48	100,00
No comunitaris	11,87	58,46	15,43	7,72	6,53	100,00
Resta d'Europa	22,73	27,27	31,82	13,64	4,55	100,00
Àfrica	8,00	85,33	4,00	1,33	1,33	100,00
Amèrica Central	7,69	23,08	53,85	7,69	7,69	100,00
Amèrica del Sud	17,95	37,61	19,66	11,97	12,82	100,00
Àsia	0,00	52,17	17,39	21,74	8,70	100,00
EUA i Canadà	10,00	30,00	50,00	0,00	10,00	100,00
Oceania	0,00	50,00	0,00	50,00	0,00	100,00

Taula 32. Nuclis monoparentals segons el sexe, la nacionalitat i l'estat civil de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 (continuació)

1991						
MARE						
	Soltera	Casada	Vídua	Separada	Divorciada	Total
Comunitàries	9.848	15.403	88.389	21.638	9.534	144.812
No comunitàries	257	261	429	169	177	1.293
Resta d'Europa	5	25	55	16	27	128
Àfrica	38	51	72	20	27	208
Amèrica Central	50	29	43	11	15	148
Amèrica del Sud	134	127	215	104	101	681
Àsia	24	25	26	13	3	91
EUA i Canadà	6	3	17	5	4	35
Oceania	0	1	1	0	0	2
%						
MARE						
	Soltera	Casada	Vídua	Separada	Divorciada	Total
Comunitàries	6,80	10,64	61,04	14,94	6,58	100,00
No comunitàries	19,88	20,19	33,18	13,07	13,69	100,00
Resta d'Europa	3,91	19,53	42,97	12,50	21,09	100,00
Àfrica	18,27	24,52	34,62	9,62	12,98	100,00
Amèrica Central	33,78	19,59	29,05	7,43	10,14	100,00
Amèrica del Sud	19,68	18,65	31,57	15,27	14,83	100,00
Àsia	26,37	27,47	28,57	14,29	3,30	100,00
EUA i Canadà	17,14	8,57	48,57	14,29	11,43	100,00
Oceania	0,00	50,00	50,00	0,00	0,00	100,00

Taula 33. Nuclis monoparentals segons el sexe, la nacionalitat i l'estat civil de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1996

1996						
PARE						
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
Comunitaris	3.687	16.137	18.960	5.157	2.780	46.721
No comunitaris	128	539	52	50	23	792
Resta d'Europa	5	16	1	3	0	25
Àfrica	66	374	18	23	8	489
Amèrica Central	5	17	8	5	2	37
Amèrica del Sud	35	56	16	11	9	127
Àsia	13	68	6	6	3	96
EUA i Canadà	4	7	3	2	1	17
Oceania	0	1	0	0	0	1
%						
PARE						
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
Comunitaris	7,89	34,54	40,58	11,04	5,95	100,00
No comunitaris	16,16	68,06	6,57	6,31	2,90	100,00
Resta d'Europa	20,00	64,00	4,00	12,00	0,00	100,00
Àfrica	13,50	76,48	3,68	4,70	1,64	100,00
Amèrica Central	13,51	45,95	21,62	13,51	5,41	100,00
Amèrica del Sud	27,56	44,09	12,60	8,66	7,09	100,00
Àsia	13,54	70,83	6,25	6,25	3,13	100,00
EUA i Canadà	23,53	41,18	17,65	11,76	5,88	100,00
Oceania	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	100,00

Taula 33. Nuclis monoparentals segons el sexe, la nacionalitat i l'estat civil de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1996 (continuació)

1991						
MARE						
	Soltera	Casada	Vídua	Separada	Divorciada	Total
Comunitàries	9.848	15.403	88.389	21.638	9.767	144.812
No comunitàries	257	261	429	169	177	1.293
Resta d'Europa	5	25	55	16	27	128
Àfrica	38	51	72	20	27	208
Amèrica Central	50	29	43	11	15	148
Amèrica del Sud	134	127	215	104	101	681
Àsia	24	25	26	13	3	91
EUA i Canadà	6	3	17	5	4	35
Oceania	0	1	1	0	0	2
%						
MARE						
	Soltera	Casada	Vídua	Separada	Divorciada	Total
Comunitàries	6,80	10,64	61,04	14,94	6,58	100,00
No comunitàries	19,88	20,19	33,18	13,07	13,69	100,00
Resta d'Europa	3,91	19,53	42,97	12,50	21,09	100,00
Àfrica	18,27	24,52	34,62	9,62	12,98	100,00
Amèrica Central	33,78	19,59	29,05	7,43	10,14	100,00
Amèrica del Sud	19,68	18,65	31,57	15,27	14,83	100,00
Àsia	26,37	27,47	28,57	14,29	3,30	100,00
EUA i Canadà	17,14	8,57	48,57	14,29	11,43	100,00
Oceania	0,00	50,00	50,00	0,00	0,00	100,00

Taula 34. Nuclis monoparentals segons el sexe, la nacionalitat i l'edat de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991

1991							
PARE							
	menys de 25 anys		25-64 anys		65 anys i més		Total
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%	
Comunitaris	209	0,67	20.062	64,46	10.850	34,86	31.121
No comunitaris	2	0,58	304	87,86	40	11,56	346
Resta d'Europa	0	0,00	20	86,96	3	13,04	23
Àfrica	0	0,00	149	97,39	4	2,61	153
Amèrica Central	0	0,00	5	33,33	10	66,67	15
Amèrica del Sud	2	1,68	100	84,03	17	14,29	119
Àsia	0	0,00	23	95,83	1	4,17	24
EUA i Canadà	0	0,00	5	50,00	5	50,00	10
Oceania	0	0,00	2	100,00	0	0,00	2
MARE							
	menys de 25 anys		25-64 anys		65 anys i més		Total
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%	
Comunitàries	3.011	2,07	92.157	63,21	50.626	34,72	145.794
No comunitàries	34	15,70	1.052	78,33	257	19,14	1.343
Resta d'Europa	0	0,00	106	77,94	30	22,06	136
Àfrica	14	6,45	180	82,95	23	10,60	217
Amèrica Central	9	5,84	113	73,38	32	20,78	154
Amèrica del Sud	9	1,28	550	78,24	144	20,48	703
Àsia	2	2,13	78	82,98	14	14,89	94
EUA i Canadà	0	0,00	23	62,16	14	37,84	37
Oceania	0	0,00	2	100,00	0	0,00	2

Taula 35. Nuclis monoparentals segons el sexe, la nacionalitat i l'edat de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1996

1996							
PARE							
	menys de 25 anys		25-64 anys		65 anys i més		Total
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%	
Comunitaris	653	1,38	32.230	68,25	14,342	30,37	47.225
No comunitaris	13	1,62	719	88,76	69	8,61	801
Resta d'Europa	1	3,85	23	88,46	2	7,69	26
Àfrica	6	1,22	468	94,93	19	3,85	493
Amèrica Central	1	2,70	20	54,05	16	43,24	37
Amèrica del Sud	3	2,33	112	86,82	14	10,85	129
Àsia	2	2,04	85	86,73	11	11,22	98
EUA i Canadà	0	0,00	11	64,71	6	35,29	17
Oceania	0	0,00	0	0,00	1	100,00	1
MARE							
	menys de 25 anys		25-64 anys		65 anys i més		Total
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%	
Comunitàries	2.645	1,53	112.301	65,14	57.455	33,33	172.401
No comunitàries	64	3,30	1.614	83,20	262	13,51	1.940
Resta d'Europa	0	0,00	82	85,42	14	14,58	96
Àfrica	22	4,09	486	90,33	30	5,58	538
Amèrica Central	14	3,62	296	76,49	77	19,90	387
Amèrica del Sud	23	3,30	555	79,63	119	17,07	697
Àsia	5	2,81	159	89,33	14	7,87	178
EUA i Canadà	0	0,00	31	79,49	8	20,51	39
Oceania	0	0,00	5	100,00	0	0,00	5

**Taula 36. Nuclis monoparentals segons el sexe i la nacionalitat
de la persona que els encapçala i l'edat dels fills.
Catalunya, 1991**

1991					
PARE					
	menys de 16 anys		menys de 26 anys		Total nuclis
	absoluts	%	absoluts	%	
Comunitaris	10.336	33,21	20.058	64,45	31.121
No comunitaris	154	44,51	298	86,13	346
Resta d'Europa	10	43,48	19	82,61	23
Àfrica	57	37,25	145	94,77	153
Amèrica Central	3	20,00	5	33,33	15
Amèrica del Sud	66	55,46	96	80,67	119
Àsia	13	54,17	22	91,67	24
EUA i Canadà	3	30,00	9	90,00	10
Oceania	2	100,00	2	100,00	2
MARE					
	menys de 16 anys		menys de 26 anys		Total nuclis
	absoluts	%	absoluts	%	
Comunitàries	48.639	33,36	85.822	58,87	145.794
No comunitàries	693	51,60	995	74,09	1.343
Resta d'Europa	51	37,50	94	69,12	136
Àfrica	134	61,75	178	82,03	217
Amèrica Central	81	52,60	112	72,73	154
Amèrica del Sud	349	49,64	511	72,69	703
Àsia	61	64,89	76	80,85	94
EUA i Canadà	15	40,54	22	59,46	37
Oceania	2	100,00	2	100,00	2

**Taula 37. Nuclis monoparentals segons el sexe i la nacionalitat
de la persona que els encapçala i l'edat dels fills.
Catalunya, 1996**

1996					
PARE					
	menys de 16 anys		menys de 26 anys		Total nuclis
	absoluts	%	absoluts	%	
Comunitaris	16.594	35,52	31.731	67,92	46.721
No comunitaris	483	60,98	699	88,26	792
Resta d'Europa	16	64,00	23	92,00	25
Àfrica	289	59,10	441	90,18	489
Amèrica Central	14	37,84	24	64,86	37
Amèrica del Sud	91	71,65	114	89,76	127
Àsia	65	67,71	85	88,54	96
EUA i Canadà	8	47,06	12	70,59	17
Oceania	0	0,00	0	0,00	1
MARE					
	menys de 16 anys		menys de 26 anys		Total nuclis
	absoluts	%	absoluts	%	
Comunitàries	56.877	32,99	103.816	60,22	172.401
No comunitàries	1.141	58,81	1.543	79,54	1.940
Resta d'Europa	50	52,08	70	72,92	96
Àfrica	366	68,03	472	87,73	538
Amèrica Central	210	54,26	282	72,87	387
Amèrica del Sud	375	53,80	541	77,62	697
Àsia	114	64,04	147	52,58	178
EUA i Canadà	23	58,97	27	69,23	39
Oceania	3	60,00	4	80,00	5

Taula 38. Nuclis monoparentals segons el sexe, la nacionalitat i el nivell d'instrucció de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991

1991										
PARE										
	No sap llegir o escriure	Sense estudis	Primària o EGB 1a	EGB 2a o ESO	FP 1r grau	FP 2n grau	BUP o COU	Diplomatura títol mitjà	Llicenciatura o doctorat	Total
Comunitaris	863	7.329	12.613	3.810	709	721	1.416	1.627	1.786	30.874
No comunitaris	29	81	59	36	7	4	43	29	49	337
Resta d'Europa	0	0	4	2	1	0	4	3	8	22
Àfrica	29	72	33	9	0	0	5	1	1	150
Amèrica Central	0	4	4	1	0	0	1	1	2	13
Amèrica del Sud	0	2	13	19	6	3	28	16	30	117
Àsia	0	3	4	4	0	1	3	4	4	23
EUA i Canadà	0	0	1	1	0	0	0	4	4	10
Oceania	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2
%										
	No sap llegir o escriure	Sense estudis	Primària o EGB 1a	EGB 2a o ESO	FP 1r grau	FP 2n grau	BUP o COU	Diplomatura títol mitjà	Llicenciatura o doctorat	Total
Comunitaris	2,80	23,74	40,85	12,34	2,30	2,34	4,59	5,27	5,78	100,00
No comunitaris	8,61	24,04	17,51	10,68	2,08	1,19	12,76	8,61	14,54	100,00
Resta d'Europa	0,00	0,00	18,18	9,09	4,55	0,00	18,18	13,64	36,36	100,00
Àfrica	19,33	48,00	22,00	6,00	0,00	0,00	3,33	0,67	0,67	100,00
Amèrica Central	0,00	30,77	30,77	7,69	0,00	0,00	7,69	7,69	15,38	100,00
Amèrica del Sud	0,00	1,71	11,11	16,24	5,13	2,56	23,93	13,68	25,64	100,00
Àsia	0,00	13,04	17,39	17,39	0,00	4,35	13,04	17,39	17,39	100,00
EUA i Canadà	0,00	0,00	10,00	10,00	0,00	0,00	0,00	40,00	40,00	100,00
Oceania	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	100,00
MARE										
	No sap llegir o escriure	Sense estudis	Primària o EGB 1a	EGB 2a o ESO	FP 1r grau	FP 2n grau	BUP o COU	Diplomatura títol mitjà	Llicenciatura o doctorat	Total
Comunitàries	10.809	4.068	52.957	19.882	3.268	1.299	5.749	6.258	3.522	144.812
No comunitàries	52	176	282	203	33	28	223	126	170	1.293
Resta d'Europa	1	12	25	21	2	3	28	16	20	128
Àfrica	40	62	57	25	12	2	7	0	3	208
Amèrica Central	2	33	45	23	3	5	18	8	11	148
Amèrica del Sud	7	54	129	119	14	17	142	83	116	681
Àsia	2	12	17	14	2	0	21	14	9	91
EUA i Canadà	0	3	9	1	0	1	7	5	9	35
Oceania	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2
%										
	No sap llegir o escriure	Sense estudis	Primària o EGB 1a	EGB 2a o ESO	FP 1r grau	FP 2n grau	BUP o COU	Diplomatura títol mitjà	Llicenciatura o doctorat	Total
Comunitàries	7,46	28,36	36,57	13,73	2,26	0,90	3,97	4,32	2,43	100,00
No comunitàries	4,02	13,61	21,81	15,70	2,55	2,17	17,25	9,74	13,15	100,00
Resta d'Europa	0,78	9,38	19,53	16,41	1,56	2,34	21,88	12,50	15,63	100,00
Àfrica	19,23	29,81	27,40	12,02	5,77	0,96	3,37	0,00	1,44	100,00
Amèrica Central	1,35	22,30	30,41	15,54	2,03	3,38	12,16	5,41	7,43	100,00
Amèrica del Sud	1,03	7,93	18,94	17,47	2,06	2,50	20,85	12,19	17,03	100,00
Àsia	2,20	13,19	18,68	15,38	2,20	0,00	23,08	15,38	9,89	100,00
EUA i Canadà	0,00	8,57	25,71	2,86	0,00	2,86	20,00	14,29	25,71	100,00
Oceania	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	100,00

Taula 39. Nuclis monoparentals segons el sexe, la nacionalitat i el nivell d'instrucció de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1996

1996										
PARE										
	No sap llegir o escriure	Sense estudis	Primària o EGB 1a	EGB 2a o ESO	FP 1r grau	FP 2n grau	BUP o COU	Diplo-matura títol mitjà	Llicen-ciatura o doctorat	Total
Comunitaris	1.003	9.496	17.034	5.873	1.779	1.712	3.530	2.922	3.372	46.721
No comunitaris	65	244	174	70	15	29	82	47	66	792
Resta d'Europa	0	0	3	1	1	2	4	5	9	25
Àfrica	61	225	113	34	3	8	23	8	14	489
Amèrica Central	0	4	12	5	2	0	6	5	3	37
Amèrica del Sud	1	5	21	17	5	6	31	13	28	127
Àsia	2	6	23	13	3	7	18	13	11	96
EUA i Canadà	1	4	2	0	0	6	0	3	1	17
Oceania	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1
%										
	No sap llegir o escriure	Sense estudis	Primària o EGB 1a	EGB 2a o ESO	FP 1r grau	FP 2n grau	BUP o COU	Diplo-matura títol mitjà	Llicen-ciatura o doctorat	Total
Comunitaris	2,15	20,32	36,46	12,57	3,81	3,66	7,56	6,25	7,22	100,00
No comunitaris	8,21	30,81	21,97	8,84	1,89	3,66	10,35	5,93	8,33	100,00
Resta d'Europa	0,00	0,00	12,00	4,00	4,00	8,00	16,00	20,00	36,00	100,00
Àfrica	12,47	46,01	23,11	6,95	0,61	1,64	4,70	1,64	2,86	100,00
Amèrica Central	0,00	10,81	32,43	13,51	5,41	0,00	16,22	13,51	8,11	100,00
Amèrica del Sud	0,79	3,94	16,54	13,39	3,94	4,72	24,41	10,24	22,05	100,00
Àsia	2,08	6,25	23,96	13,54	3,13	7,29	18,75	13,54	11,46	100,00
EUA i Canadà	5,88	23,53	11,76	0,00	0,00	35,29	0,00	17,65	5,88	100,00
Oceania	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00	0,00	0,00	0,00	0,00	100,00
MARE										
	No sap llegir o escriure	Sense estudis	Primària o EGB 1a	EGB 2a o ESO	FP 1r grau	FP 2n grau	BUP o COU	Diplo-matura títol mitjà	Llicen-ciatura o doctorat	Total
Comunitàries	9.108	43.765	62.225	22.226	6.566	3.328	10.277	8.925	5.981	172.401
No comunitàries	85	269	509	254	77	87	286	183	190	1.940
Resta d'Europa	0	6	16	16	3	2	15	19	19	96
Àfrica	66	145	183	47	22	6	31	15	23	538
Amèrica Central	4	57	124	52	18	21	48	25	38	387
Amèrica del Sud	6	37	149	112	25	36	157	85	90	697
Àsia	2	20	33	26	8	4	35	30	20	178
EUA i Canadà	5	4	4	1	1	17	0	7	0	39
Oceania	2	0	0	0	0	1	0	2	0	5
%										
	No sap llegir o escriure	Sense estudis	Primària o EGB 1a	EGB 2a o ESO	FP 1r grau	FP 2n grau	BUP o COU	Diplo-matura títol mitjà	Llicen-ciatura o doctorat	Total
Comunitàries	5,28	25,39	36,09	12,89	3,81	1,93	5,96	5,18	3,47	100,00
No comunitàries	4,38	13,87	26,24	13,09	3,97	4,48	14,74	9,43	9,79	100,00
Resta d'Europa	0,00	6,25	16,67	16,67	3,13	2,08	15,63	19,79	19,79	100,00
Àfrica	12,27	26,95	34,01	8,74	4,09	1,12	5,76	2,79	4,28	100,00
Amèrica Central	1,03	14,73	32,04	13,44	4,65	5,43	12,40	6,46	9,82	100,00
Amèrica del Sud	0,86	5,31	21,38	16,07	3,59	5,16	22,53	12,20	12,91	100,00
Àsia	1,12	11,24	18,54	14,61	4,49	2,25	19,66	16,85	11,24	100,00
EUA i Canadà	12,82	10,26	10,26	2,56	2,56	43,59	0,00	17,95	0,00	100,00
Oceania	40,00	0,00	0,00	0,00	0,00	20,00	0,00	40,00	0,00	100,00

**Taula 40. Nuclis monoparentals segons el sexe i el nivell d'instrucció
de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996**

1991						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
No sap llegir o escriure	892	7,59	10.861	92,41	11.753	6,63
Sense estudis	7.410	15,23	41.244	84,77	48.654	27,44
Primària o EGB 1a	12.672	19,23	53.239	80,77	65.911	37,17
EGB 2a o ESO	3.846	16,07	20.085	83,93	23.931	13,50
FP 1r grau	716	17,82	3.301	82,18	4.017	2,27
FP 2n grau	725	35,33	1.327	64,67	2.052	1,16
BUP o COU	1.459	19,63	5.972	80,37	7.431	4,19
Diplomatura, títol mitjà	1.656	20,60	6.384	79,40	8.040	4,53
Llicenciatura o doctorat	1.835	33,20	3.692	66,80	5.527	3,12
Total	31.211	17,60	146.105	82,40	177.316	100,00

1996						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
No sap llegir o escriure	1.067	10,41	9.186	89,59	10.253	4,62
Sense estudis	9.737	18,11	44.030	81,89	53.767	24,24
Primària o EGB 1a	17.209	21,53	62.739	78,47	79.948	36,04
EGB 2a o ESO	5.945	20,91	22.483	79,09	28.428	12,81
FP 1r grau	1.793	21,25	6.643	78,75	8.436	3,80
FP 2n grau	1.736	33,81	3.398	66,19	5.134	2,31
BUP o COU	3.613	25,47	10.570	74,53	14.183	6,39
Diplomatura, títol mitjà	2.970	24,60	9.103	75,40	12.073	5,44
Llicenciatura o doctorat	3.443	35,75	6.189	64,25	9.632	4,34
Total	47.513	21,42	174.341	78,58	221.854	100,00

**Taula 40.a. Distribució percentual dels pares i mares sols per nivell d'instrucció.
Catalunya, 1991 i 1996**

	1991			1996		
	Pare	Mare	Total	Pare	Mare	Total
No sap llegir o escriure	2,86	7,43	6,63	2,25	5,27	4,62
Sense estudis	23,74	28,23	27,44	20,49	25,26	24,24
Primària o EGB 1a	40,60	36,44	37,17	36,22	35,99	36,04
EGB 2a o ESO	12,32	13,75	13,50	12,51	12,90	12,81
FP 1r grau	2,29	2,26	2,27	3,77	3,81	3,80
FP 2n grau	2,32	0,91	1,16	3,65	1,95	2,31
BUP o COU	4,67	4,09	4,19	7,60	6,06	6,39
Diplomatura, títol mitjà	5,31	4,37	4,53	6,25	5,22	5,44
Llicenciatura o doctorat	5,88	2,53	3,12	7,25	3,55	4,34
Total	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
absoluts	31.211	146.105	177.316	47.513	174.341	221.854

Taula 41. Nuclis monoparentals segons el sexe i el nivell d'instrucció de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996. Creixement percentual

Creixement percentual 1991-1996						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
No sap llegir o escriure	19,62	37,12	-15,42	-3,05	-12,76	-30,28
Sense estudis	31,40	18,91	6,75	-3,40	10,51	-11,68
Primària o EGB 1a	35,80	11,96	17,84	-2,85	21,30	-3,05
EGB 2a o ESO	54,58	30,12	11,94	-5,77	18,79	-5,06
FP 1r grau	150,42	19,24	101,24	-4,17	110,01	67,85
FP 2n grau	139,45	-4,30	156,07	2,35	150,19	99,97
BUP o COU	147,64	29,75	76,99	-7,27	90,86	52,55
Diplomatura, títol mitjà	79,35	19,44	42,59	-5,04	50,16	20,02
Llicenciatura o doctorat	87,63	7,66	67,63	-3,81	74,27	39,29
Total	52,23	21,67	19,33	-4,63	25,12	0,00

Taula 42. Nuclis monoparentals segons el nivell d'instrucció i l'estat civil de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991

1991						
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
No sap llegir o escriure	344	714	10.097	496	102	11.753
Sense estudis	1.626	3.837	38.589	3.608	994	48.654
Primària o EGB 1a	3.770	7.954	41.939	9.068	3.180	65.911
EGB 2a o ESO	2.727	4.223	8.554	5.720	2.707	23.931
FP 1r grau	531	790	1.042	1.187	467	4.017
FP 2n grau	229	481	654	456	232	2.052
BUP o COU	852	1.612	2.118	1.679	1.170	7.431
Diplomatura, títol mitjà	704	1.779	2.561	1.787	1.209	8.040
Llicenciatura o doctorat	483	1.567	1.296	1.127	1.054	5.527
%						
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
No sap llegir o escriure	2,93	6,08	85,91	4,22	0,87	100,00
Sense estudis	3,34	7,89	79,31	7,42	2,04	100,00
Primària o EGB 1a	5,72	12,07	63,63	13,76	4,82	100,00
EGB 2a o ESO	11,40	17,65	35,74	23,90	11,31	100,00
FP 1r grau	13,22	19,67	25,94	29,55	11,63	100,00
FP 2n grau	11,16	23,44	31,87	22,22	11,31	100,00
BUP o COU	11,47	21,69	28,50	22,59	15,74	100,00
Diplomatura, títol mitjà	8,76	22,13	31,85	22,23	15,04	100,00
Llicenciatura o doctorat	8,74	28,35	23,45	20,39	19,07	100,00

**Taula 43. Nuclis monoparentals segons el nivell d'instrucció i l'estat civil de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1996**

1996						
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
No sap llegir o escriure	304	509	8.757	501	182	10.253
Sense estudis	2.210	5.460	39.800	4.446	1.851	53.767
Primària o EGB 1a	5.862	12.749	42.723	12.754	5.860	79.948
EGB 2a o ESO	3.255	6.412	8.791	6.351	3.619	28.428
FP 1r grau	1.239	2.081	1.676	2.254	1.186	8.436
FP 2n grau	691	1.673	1.103	1.036	631	5.134
BUP o COU	2.092	4.336	2.712	2.970	2.073	14.183
Diplomatura, títol mitjà	1.272	3.894	2.663	2.307	1.937	12.073
Llicenciatura o doctorat	1.155	4.129	1.424	1.506	1.418	9.632
%						
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
No sap llegir o escriure	2,96	4,96	85,41	4,89	1,78	100,00
Sense estudis	4,11	10,15	74,02	8,27	3,44	100,00
Primària o EGB 1a	7,33	15,95	53,44	15,95	7,33	100,00
EGB 2a o ESO	11,45	22,56	30,92	22,34	12,73	100,00
FP 1r grau	14,69	24,67	19,87	26,72	14,06	100,00
FP 2n grau	13,46	32,59	21,48	20,18	12,29	100,00
BUP o COU	14,75	30,57	19,12	20,94	14,62	100,00
Diplomatura, títol mitjà	10,54	32,25	22,06	19,11	16,04	100,00
Llicenciatura o doctorat	11,99	42,87	14,78	15,64	14,72	100,00

Taula 44. Nuclis monoparentals segons el sexe, l'estat civil i el nivell d'instrucció de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991

1991						
	PARE					
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
No sap llegir o escriure	29	113	709	32	9	892
Sense estudis	167	1.078	5.628	421	116	7.410
Primària o EGB 1a	395	2.684	7.956	1.238	399	12.672
EGB 2a o ESO	235	1.197	1.531	623	260	3.846
FP 1r grau	45	242	280	115	34	716
FP 2n grau	28	239	304	105	49	725
BUP o COU	108	514	450	229	158	1.459
Diplomatura, títol mitjà	66	543	621	279	147	1.656
Llicenciatura o doctorat	88	683	553	279	232	1.835
%	PARE					
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
No sap llegir o escriure	3,25	12,67	79,48	3,59	1,01	100,00
Sense estudis	2,25	14,55	75,95	5,68	1,57	100,00
Primària o EGB 1a	3,12	21,18	62,78	9,77	3,15	100,00
EGB 2a o ESO	6,11	31,12	39,81	16,20	6,76	100,00
FP 1r grau	6,28	33,80	39,11	16,06	4,75	100,00
FP 2n grau	3,86	32,97	41,93	14,48	6,76	100,00
BUP o COU	7,40	35,23	30,84	15,70	10,83	100,00
Diplomatura, títol mitjà	3,99	32,79	37,50	16,85	8,88	100,00
Llicenciatura o doctorat	4,80	37,22	30,14	15,20	12,64	100,00

Taula 44. Nuclis monoparentals segons el sexe, l'estat civil i el nivell d'instrucció de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 (continuació)

1991						
	MARE					
	Soltera	Casada	Vídua	Separada	Divorciada	Total
No sap llegir o escriure	315	601	9.388	464	93	10.861
Sense estudis	1.459	2.759	32.961	3.187	878	41.244
Primària o EGB 1a	3.375	5.270	33.983	7.830	2.781	53.239
EGB 2a o ESO	2.492	3.026	7.023	5.097	2.447	20.085
FP 1r grau	486	548	762	1.072	433	3.301
FP 2n grau	201	242	350	351	183	1.327
BUP o COU	744	1.098	1.668	1.450	1.012	5.972
Diplomatura, títol mitjà	638	1.236	1.940	1.508	1.062	6.384
Llicenciatura o doctorat	395	884	743	848	822	3.692
%	MARE					
	Soltera	Casada	Vídua	Separada	Divorciada	Total
No sap llegir o escriure	2,90	5,53	86,44	4,27	0,86	100,00
Sense estudis	3,54	6,69	79,92	7,73	2,13	100,00
Primària o EGB 1a	6,34	9,90	63,83	14,71	5,22	100,00
EGB 2a o ESO	12,41	15,07	34,97	25,38	12,18	100,00
FP 1r grau	14,72	16,60	23,08	32,48	13,12	100,00
FP 2n grau	15,15	18,24	26,38	26,45	13,79	100,00
BUP o COU	12,46	18,39	27,93	24,28	16,95	100,00
Diplomatura, títol mitjà	9,99	19,36	30,39	23,62	16,64	100,00
Llicenciatura o doctorat	10,70	23,94	20,12	22,97	22,26	100,00

Taula 45. Nuclis monoparentals segons el sexe, l'estat civil i el nivell d'instrucció de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1996

1996						
	PARE					
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
No sap llegir o escriure	45	195	755	54	18	1.067
Sense estudis	445	2.166	6.147	678	301	9.737
Primària o EGB 1a	1230	5.260	7.909	1.984	826	17.209
EGB 2a o ESO	610	2.403	1.584	850	498	5.945
FP 1r grau	274	765	391	238	125	1.793
FP 2n grau	200	795	415	204	122	1.736
BUP o COU	502	1.682	611	474	344	3.613
Diplomatura, títol mitjà	201	1.470	640	375	284	2.970
Llicenciatura o doctorat	308	1.940	560	350	285	3.443
%	PARE					
	Solter	Casat	Vidu	Separat	Divorciat	Total
No sap llegir o escriure	4,22	18,28	70,76	5,06	1,69	100,00
Sense estudis	4,57	22,25	63,13	6,96	3,09	100,00
Primària o EGB 1a	7,15	30,57	45,96	11,53	4,80	100,00
EGB 2a o ESO	10,26	40,42	26,64	14,30	8,38	100,00
FP 1r grau	15,28	42,67	21,81	13,27	6,97	100,00
FP 2n grau	11,52	45,79	23,91	11,75	7,03	100,00
BUP o COU	13,89	46,55	16,91	13,12	9,52	100,00
Diplomatura, títol mitjà	6,77	49,49	21,55	12,63	9,56	100,00
Llicenciatura o doctorat	8,95	56,35	16,26	10,17	8,28	100,00

Taula 45. Nuclis monoparentals segons el sexe, l'estat civil i el nivell d'instrucció de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1996 (continuació)

1996						
	MARE					
	Soltera	Casada	Vídua	Separada	Divorciada	Total
No sap llegir o escriure	259	314	8.002	447	164	9.186
Sense estudis	1.765	3.294	33.653	3.768	1.550	44.030
Primària o EGB 1a	4.632	7.489	34.814	10.770	5.034	62.739
EGB 2a o ESO	2.645	4.009	7.207	5.501	3.121	22.483
FP 1r grau	965	1.316	1.285	2.016	1.061	6.643
FP 2n grau	491	878	688	832	509	3.398
BUP o COU	1.590	2.654	2.101	2.496	1.729	10.570
Diplomatura, títol mitjà	1.071	2.424	2.023	1.932	1.653	9.103
Llicenciatura o doctorat	847	2.189	864	1.156	1.133	6.189
%	MARE					
	Soltera	Casada	Vídua	Separada	Divorciada	Total
No sap llegir o escriure	2,82	3,42	87,11	4,87	1,79	100,00
Sense estudis	4,01	7,48	76,43	8,56	3,52	100,00
Primària o EGB 1a	7,38	11,94	55,49	17,17	8,02	100,00
EGB 2a o ESO	11,76	17,83	32,06	24,47	13,88	100,00
FP 1r grau	14,53	19,81	19,34	30,35	15,97	100,00
FP 2n grau	14,45	25,84	20,25	24,48	14,98	100,00
BUP o COU	15,04	25,11	19,88	23,61	16,36	100,00
Diplomatura, títol mitjà	11,77	26,63	22,22	21,22	18,16	100,00
Llicenciatura o doctorat	13,69	35,37	13,96	18,68	18,31	100,00

Taula 46. Nuclis monoparentals segons el sexe, el nivell d'instrucció i l'edat de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996

1991							
PARE							
	menys de 25		25-64		65 i més		Total
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%	
No sap llegir o escriure	0	0,00	368	41,26	524	58,74	892
Sense estudis	13	0,18	3.642	49,15	3.755	50,67	7.410
Primària o EGB 1a	91	0,72	7.966	62,86	4.615	36,42	12.672
EGB 2a o ESO	62	1,61	3.130	81,38	654	17,00	3.846
FP 1r grau	23	3,21	569	79,47	124	17,32	716
FP 2n grau	1	0,14	574	79,17	150	20,69	725
BUP o COU	11	0,75	1.199	82,18	249	17,07	1.459
Diplomatura, títol mitjà	8	0,48	1.314	79,35	334	20,17	1.656
Llicenciatura o doctorat	1	0,05	1.449	78,96	385	20,98	1.835
MARE							
	menys de 25		25-64		65 i més		Total
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%	
No sap llegir o escriure	24	0,22	4.200	38,67	6.637	61,11	10.861
Sense estudis	153	0,37	19.703	47,77	21.388	51,86	41.244
Primària o EGB 1a	1.048	1,97	34.166	64,17	18.025	33,86	53.239
EGB 2a o ESO	1.157	5,76	16.620	82,75	2.308	11,49	20.085
FP 1r grau	296	8,97	2.804	84,94	201	6,09	3.301
FP 2n grau	91	6,86	1.127	84,93	109	8,21	1.327
BUP o COU	203	3,40	5.088	85,20	681	11,40	5.972
Diplomatura, títol mitjà	49	0,77	5.532	86,65	803	12,58	6.384
Llicenciatura o doctorat	6	0,16	3.410	92,36	276	7,48	3.692
1996							
PARE							
	menys de 25		25-64		65 i més		Total
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%	
No sap llegir o escriure	9	0,10	2.972	32,35	6.205	67,55	9.186
Sense estudis	172	0,39	19.198	43,60	24.660	56,01	44.030
Primària o EGB 1a	1.089	1,74	40.952	65,27	20.698	32,99	62.739
EGB 2a o ESO	654	2,91	18.865	83,91	2.964	13,18	22.483
FP 1r grau	272	4,09	5.913	89,01	458	6,89	6.643
FP 2n grau	139	4,09	2.981	87,73	278	8,18	3.398
BUP o COU	296	2,80	9.195	86,99	1.079	10,21	10.570
Diplomatura, títol mitjà	56	0,62	8.022	88,12	1.025	11,26	9.103
Llicenciatura o doctorat	22	0,36	5.817	93,99	350	5,66	6.189
MARE							
	menys de 25		25-64		65 i més		Total
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%	
No sap llegir o escriure	4	0,37	413	38,71	650	60,92	1.067
Sense estudis	45	0,46	4.623	47,48	5.069	52,06	9.737
Primària o EGB 1a	229	1,33	11.335	65,87	5.645	32,80	17.209
EGB 2a o ESO	144	2,42	4.889	82,24	912	15,34	5.945
FP 1r grau	82	4,57	1.456	81,20	255	14,22	1.793
FP 2n grau	44	2,53	1.379	79,44	313	18,03	1.736
BUP o COU	99	2,74	3.027	83,78	487	13,48	3.613
Diplomatura, títol mitjà	14	0,47	2.427	81,72	529	17,81	2.970
Llicenciatura o doctorat	5	0,15	2.887	83,85	551	16,00	3.443

**Taula 47. Nuclis monoparentals segons el sexe i la relació amb l'activitat de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996**

1991						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Servei militar o PSS	2	100,00	0	0,00	2	0,00
Ocupat	15.146	25,53	44.187	74,47	59.333	33,46
Desocupat busca 1a feina	59	4,68	1.201	95,32	1.260	0,71
Desocupat ha treballat abans	1.893	15,83	10.063	84,17	11.956	6,74
Jubilat o pensionista	13.351	17,48	63.035	82,52	76.386	43,08
Incapacitat per treballar	312	26,42	869	73,58	1.181	0,67
Estudiant	63	14,25	379	85,75	442	0,25
Feines de la llar	169	0,66	25.509	99,34	25.678	14,48
Altres	216	20,04	862	79,96	1.078	0,61
Total	31.211	17,60	146.105	82,40	177.316	100,00
1996						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Servei militar o PSS	31	100,00	0	0,00	31	0,01
Ocupat	23.355	30,40	53.459	69,60	76.814	34,62
Desocupat busca 1a feina	255	15,95	1.344	84,05	1.599	0,72
Desocupat ha treballat abans	3.685	18,54	16.186	81,46	19.871	8,96
Jubilat o pensionista	18.030	20,24	71.057	79,76	89.087	40,16
Incapacitat per treballar	852	27,86	2.206	72,14	3.058	1,38
Estudiant	284	23,93	903	76,07	1.187	0,54
Feines de la llar	597	2,11	27.663	97,89	28.260	12,74
Altres	424	21,78	1.523	78,22	1.947	0,88
Total	47.513	260,81	174.341	78,58	221.854	100,00
Creixement percentual 1991-1996						
	Pare	Mare	Total			
Servei militar o PSS	1.450,00	0,00	1.450,00			
Ocupat	54,20	20,98	29,46			
Desocupat busca 1a feina	332,20	11,91	26,90			
Desocupat ha treballat abans	94,66	60,85	66,20			
Jubilat o pensionista	35,05	12,73	16,63			
Incapacitat per treballar	173,08	153,86	158,93			
Estudiant	350,79	138,26	168,55			
Feines de la llar	253,25	8,44	10,06			
Altres	96,30	76,68	80,61			
Total	52,23	19,33	25,12			

Taula 47.a. Nuclis monoparentals segons el sexe i la relació amb l'activitat de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996. Resum de les dades principals

1991						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Actius	17.098	54,78	55.451	37,95	72.549	40,92
Ocupats	15.146	48,53	44.187	30,24	59.333	33,46
Desocupats	1.952	6,25	11.264	7,71	13.216	7,45
Inactius	14.113	45,22	90.654	62,05	104.767	59,08
Total	31.211	100,00	146.105	100,00	177.316	100,00
1996						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Actius	27.295	57,45	70.989	40,72	98.284	44,30
Ocupats	23.355	49,15	53.459	30,66	76.814	34,62
Desocupats	3.940	8,29	17.530	10,06	21.470	9,68
Inactius	20.218	42,55	103.352	59,28	123.570	55,70
Total	47.513	100,00	174.341	100,00	221.854	100,00
Creixement percentual 1991-1996						
	Pare	Mare	Total			
Actius	160,58	128,25	135,66			
Ocupats	155,22	121,26	129,68			
Desocupats	212,74	157,02	163,69			
Inactius	144,28	114,13	118,06			
Total	152,72	119,41	125,19			

**Taula 48. Nuclis monoparentals segons el sexe i la situació professional
de la persona que els encapçala.
Catalunya, 1991 i 1996**

1991						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Empresari amb empleats	5.193	54,72	4.297	45,28	9.490	13,67
Empresari sense empleats	3.548	29,65	8.418	70,35	11.966	17,24
Cooperativista	141	34,22	271	65,78	412	0,59
Ajut familiar	76	20,05	303	79,95	379	0,55
Treballador fix	9.000	25,49	26.312	74,51	35.312	50,88
Treballador eventual	1.592	14,66	9.265	85,34	10.857	15,64
Altres	116	11,74	872	88,26	988	1,42
Total	19.666	28,34	49.738	71,66	69.404	100,00
1996						
	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Empresari amb empleats	2.727	46,55	3.131	53,45	5.858	7,63
Empresari sense empleats	3.606	40,23	5.357	59,77	8.963	11,67
Cooperativista	282	39,44	433	60,56	715	0,93
Ajut familiar	77	24,84	233	75,16	310	0,40
Treballador fix	13.259	29,39	31.857	70,61	45.116	58,73
Treballador eventual	3.034	21,30	11.213	78,70	14.247	18,55
Altres	370	23,05	1.235	76,95	1.605	2,09
Total	23.355	30,40	53.459	69,60	76.814	100,00
Creixement percentual 1991-1996						
	Pare	Mare	Total			
Empresari amb empleats	-47,49	-27,14	-38,27			
Empresari sense empleats	1,63	-36,36	-25,10			
Cooperativista	100,00	59,78	73,54			
Ajut familiar	1,32	-23,10	-18,21			
Treballador fix	47,32	21,07	27,76			
Treballador eventual	90,58	21,03	31,22			
Altres	218,97	96,35	41,63			
Total	18,76	7,30	7,48			

**Taula 48.a. Distribució percentual dels pares i mares sols per situació professional.
Catalunya, 1991 i 1996**

1991			
	Pare	Mare	Total
Empresari amb empleats	26,41	8,64	13,67
Empresari sense empleats	18,04	16,92	17,24
Cooperativista	0,72	0,54	0,59
Ajut familiar	0,39	0,61	0,55
Treballador fix	45,76	52,90	50,88
Treballador eventual	8,10	18,63	15,64
Altres	0,59	1,75	1,42
Total	100,00	100,00	100,00
absoluts	19.666	49.738	69.404
1996			
	Pare	Mare	Total
Empresari amb empleats	11,68	5,86	7,63
Empresari sense empleats	15,44	10,02	11,67
Cooperativista	1,21	0,81	0,93
Ajut familiar	0,33	0,44	0,40
Treballador fix	56,77	59,59	58,73
Treballador eventual	12,99	20,97	18,55
Altres	1,58	2,31	2,09
Total	100,00	100,00	100,00
absoluts	23.355	53.459	76.814

**Taula 49. Nuclis monoparentals segons la relació amb l'activitat
de les mares amb fills menors de 16 anys.
Catalunya, 1991 i 1996**

	1991		1996	
	absoluts	%	absoluts	%
Ocupada	26.146	58,04	29.282	54,78
Desocupada busca 1a feina	1.065	2,36	1.111	2,08
Desocupada ha treballat abans	7.025	15,59	10.605	19,84
Jubilada o pensionista	3.638	8,08	2.146	4,01
Incapacitada per treballar	262	0,58	625	1,17
Estudiant	295	0,65	724	1,35
Feines de la llar	6.417	14,24	8.349	15,62
Altres	200	0,44	612	1,14
Total	45.048	100,00	53.454	100,00

Taula 49.a. Nuclis monoparentals segons la relació amb l'activitat de les mares amb fills menors de 16 anys.
Catalunya, 1991 i 1996. Resum de les dades principals

	1991		1996	
	absoluts	%	absoluts	%
Actives	34.236	76,00	40.998	76,70
Ocupades	26.146	76,37	29.282	71,42
Desocupades	8.090	23,63	11.716	28,58
Inactives	10.812	24,00	12.456	23,30
Total	45.048	100,00	53.454	100,00

Taula 50. Nuclis monoparentals segons la relació amb l'activitat de les mares amb fills menors de 16 anys.
Àmbits territorials, 1991

1991									
	Ocupada	Desocu- pada busca 1a feina	Desocu- pada ha treballat abans	Jubilada o pensio- nista	Incapaci- tada per treballar	Estudiant	Feines de la llar	Altres	Total
Àmbit metropolità	19.305	881	5.354	2.686	212	213	4.513	147	33.311
Comarques gironines	2.135	46	525	212	15	29	516	19	3.497
Camp de Tarragona	1.505	55	511	258	12	25	499	13	2.878
Terres de l'Ebre	429	14	69	84	0	5	177	2	780
Àmbit de ponent	1.242	34	213	197	5	15	398	12	2.116
Comarques centrals	1.530	35	353	201	18	8	314	7	2.466
Total	26.146	1.065	7.025	3.638	262	295	6.417	200	45.048
%									
	Ocupada	Desocu- pada busca 1a feina	Desocu- pada ha treballat abans	Jubilada o pensio- nista	Incapaci- tada per treballar	Estudiant	Feines de la llar	Altres	Total
Àmbit metropolità	57,95	2,64	16,07	8,06	0,64	0,64	13,55	0,44	100,00
Comarques gironines	61,05	1,32	15,01	6,06	0,43	0,83	14,76	0,54	100,00
Camp de Tarragona	52,29	1,91	17,76	8,96	0,42	0,87	17,34	0,45	100,00
Terres de l'Ebre	55,00	1,79	8,85	10,77	0,00	0,64	22,69	0,26	100,00
Àmbit de ponent	58,70	1,61	10,07	9,31	0,24	0,71	18,81	0,57	100,00
Comarques centrals	62,04	1,42	14,31	8,15	0,73	0,32	12,73	0,28	100,00
Total	58,04	2,36	15,59	8,08	0,58	0,65	14,24	0,44	100,00

**Taula 50.a. Nuclis monoparentals segons la relació amb l'activitat
de les mares amb fills menors de 16 anys.
Àmbits territorials, 1991. Resum de les dades principals**

1991						
	Àmbit metropolità	Comarques gironines	Camp de Tarragona	Terres de l'Ebre	Àmbit de ponent	Comarques centrals
Actives	25.540	2.706	2.071	512	1.489	1.918
Ocupades	19.305	2.135	1.505	429	1.242	1.530
Desocupades	6.235	571	566	83	247	388
Inactives	7.771	791	807	268	627	548
Total	33.311	3.497	2.878	780	2.116	2.466
%	Àmbit metropolità	Comarques gironines	Camp de Tarragona	Terres de l'Ebre	Àmbit de ponent	Comarques centrals
Actives	76,67	77,38	71,96	65,64	70,37	77,78
Ocupades	75,59	78,90	72,67	83,79	83,41	79,77
Desocupades	24,41	21,10	27,33	16,21	16,59	20,23
Inactives	23,33	22,62	28,04	34,36	29,63	22,22
Total	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

**Taula 51. Nuclis monoparentals segons la relació amb l'activitat
de les mares amb fills menors de 16 anys.
Àmbits territorials, 1996**

1996									
	Ocupada	Desocu- pada busca 1a feina	Desocu- pada ha treballat abans	Jubilada o pensio- nista	Incapaci- tada per treballar	Estudiant	Feines de la llar	Altres	Total
Àmbit metropolità	20.396	859	8.115	1.624	467	552	5.633	437	38.083
Comarques gironines	2.968	66	739	124	46	73	740	64	4.820
Camp de Tarragona	2.005	73	724	157	36	37	728	38	3.798
Terres de l'Ebre	521	21	153	42	10	9	259	8	1.023
Àmbit de ponent	1.619	44	367	90	21	35	558	26	2.760
Comarques centrals	1.773	48	507	109	45	18	431	39	2.970
Total	29.282	1.111	10.605	2.146	625	724	8.349	612	53.454
%									
	Ocupada	Desocu- pada busca 1a feina	Desocu- pada ha treballat abans	Jubilada o pensio- nista	Incapaci- tada per treballar	Estudiant	Feines de la llar	Altres	Total
Àmbit metropolità	53,56	2,26	21,31	4,26	1,23	1,45	14,79	1,15	100,00
Comarques gironines	61,58	1,37	15,33	2,57	0,95	1,51	15,35	1,33	100,00
Camp de Tarragona	52,79	1,92	19,06	4,13	0,95	0,97	19,17	1,00	100,00
Terres de l'Ebre	50,93	2,05	14,96	4,11	0,98	0,88	25,32	0,78	100,00
Àmbit de ponent	2,21	0,05	0,54	0,22	0,02	0,03	0,53	0,02	100,00
Comarques centrals	59,70	1,62	17,07	3,67	1,52	0,61	14,51	1,31	100,00
Total	54,78	2,08	19,84	4,01	1,17	1,35	15,62	1,14	100,00

**Taula 51.a. Nuclis monoparentals segons la relació amb l'activitat
de les mares amb fills menors de 16 anys.
Àmbits territorials, 1996. Resum de les dades principals**

1996						
	Àmbit metropolità	Comarques gironines	Camp de Tarragona	Terres de l'Ebre	Àmbit de ponent	Comarques centrals
Actives	29.370	3.773	2.802	695	2.030	2.328
Ocupades	20.396	2.968	2.005	521	1.619	1.773
Desocupades	8.974	805	797	174	411	555
Inactives	8.713	1.047	996	328	730	642
Total	38.083	4.820	3.798	1.023	2.760	2.970
%	Àmbit metropolità	Comarques gironines	Camp de Tarragona	Terres de l'Ebre	Àmbit de ponent	Comarques centrals
Actives	77,12	78,28	73,78	67,94	73,55	78,38
Ocupades	69,45	78,66	71,56	74,96	79,75	76,16
Desocupades	30,55	21,34	28,44	25,04	20,25	23,84
Inactives	22,88	21,72	26,22	32,06	26,45	21,62
Total	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

**Taula 52. Índexs d'activitat de la població femenina i de les mares soles
amb fills a càrrec menors de 16 anys.
Catalunya, 1991**

Edats	Índex d'activitat de la població femenina catalana	Índex d'activitat dels nuclis monoparentals amb fills menors de 16 anys
20-24 anys	67,5	79,4
25-29 anys	73,6	83,8
30-34 anys	67,2	85,6
35-39 anys	57,1	83,4
40-44 anys	47,4	73,0
45-49 anys	39,5	60,4
50-54 anys	32,9	44,1

Taula 53. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons el règim de tinença de l'habitatge.
Catalunya, 1991

	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
–De propietat	22.054	70,14	96.987	66,00	119.041	66,73
totalment pagat	16.767	76,03	73.036	75,30	89.803	75,44
amb pagaments pendents	3.100	14,06	15.480	15,96	18.580	15,61
d'herència o donació	2.187	9,92	8.471	8,73	10.658	8,95
–Gratuït	926	2,95	4.584	3,12	5.510	3,09
per raons de feina	410	44,28	1.788	39,01	2.198	39,89
per altres persones o institucions	516	55,72	2.796	60,99	3.312	60,11
–De lloguer	8.462	26,91	45.376	30,88	53.838	30,18
sense mobles	7.703	91,03	41.900	92,34	49.603	92,13
amb mobles	630	7,45	2.792	6,15	3.422	6,36
altres formes	129	1,52	684	1,51	813	1,51
Total	31.442	100,00	146.947	100,00	178.389	100,00

Taula 54. Nuclis monoparentals amb fills menors de 16 anys segons el sexe de la persona que els encapçala i segons el règim de tinença de l'habitatge.
Catalunya, 1991

	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
–De propietat	6.885	68,05	30.194	62,48	37.079	63,45
totalment pagat	5.073	73,68	21.160	70,08	26.233	70,75
amb pagaments pendents	1.415	20,55	7.412	24,55	8.827	23,81
d'herència o donació	397	5,77	1.622	5,37	2.019	5,45
–Gratuït	376	3,72	2.014	4,17	2.390	4,09
per raons de feina	140	37,23	601	29,84	741	31,00
per altres persones o institucions	236	62,77	1.413	70,16	1.649	69,00
–De lloguer	2.856	28,23	16.116	33,35	18.972	32,46
sense mobles	2.538	88,87	14.342	88,99	16.880	88,97
amb mobles	278	9,73	1.497	9,29	1.775	9,36
altres formes	40	1,40	277	1,72	317	1,67
Total	10.117	100,00	48.324	100,00	58.441	100,00

Taula 55. Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons la superfície de l'habitatge.
Catalunya, 1991

	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Fins a 29 m²	92	0,29	625	0,43	717	0,40
30-59 m²	4.060	12,91	22.005	14,97	26.065	14,61
60-89 m²	14.639	46,56	72.692	49,47	87.331	48,96
90-119 m²	8.002	25,45	34.749	23,65	42.751	23,97
120 m² i més	4.649	14,79	16.876	11,48	21.525	12,07
Total	31.442	100,00	146.947	100,00	178.389	100,00

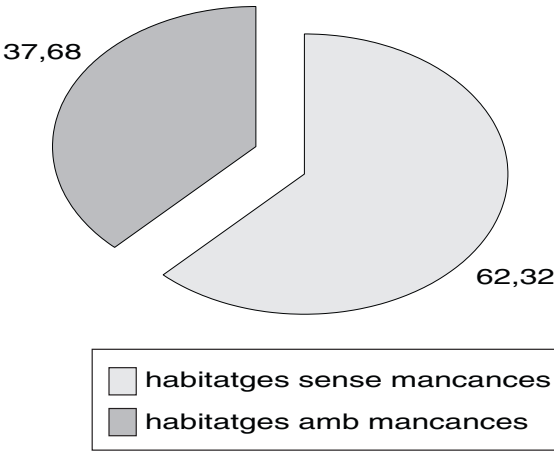
Taula 56. Nuclis monoparentals amb mancances de l'habitatge segons el sexe de la persona que els encapçala.

Catalunya, 1991

	Pare		Mare		Total	
	absoluts	%	absoluts	%	absoluts	%
Sense aigua calenta	3.340	25,89	14.722	27,11	18.062	26,87
Sense telèfon	6.120	47,45	23.274	42,85	29.394	43,73
Sense calefacció	2.624	20,34	12.279	22,61	14.903	22,17
Sense bany o dutxa	815	6,32	4.039	7,44	4.854	7,22
	12.899	100,00	54.314	100,00	67.213	100,00

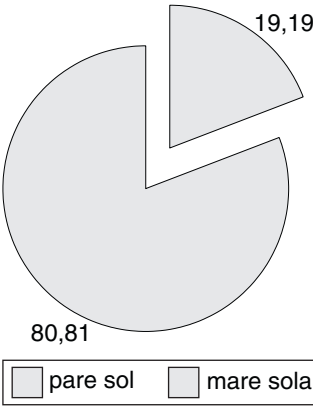
Gràfic 56.a. Nuclis monoparentals segons que visquin o no en un habitatge amb mancances.

Catalunya, 1991

Gràfic 56.b. Nuclis monoparentals que viuen en habitatges amb mancances segons el sexe de la persona que els encapçala.

Catalunya, 1991

Taula 57. Proporció de nens menors de 16 anys que viuen en llars monoparentals. Unió Europea i Catalunya, 1995

Bèlgica	10,0
Dinamarca	14,0
Alemanya	10,0
Grècia	4,0
<i>Espanya</i>	<i>5,0</i>
França	9,0
Irlanda	12,0
Itàlia	6,0
Luxemburg	5,0
Holanda	7,0
Àustria	—
Portugal	7,0
Finlàndia	—
Suècia	—
Regne Unit	16,0
Europa (15)	9,0
Catalunya	8,8

Taula 58. Despesa en protecció social. Proporció del producte interior brut. Unió Europea i Catalunya, 1991 i 1996.

	1991	1996
Catalunya	19,6	20,3
Unió Europea (15)	26,6	28,7
Bèlgica	27,4	30,0
Dinamarca	31,4	33,6
Alemanya	27,0	30,5
Grècia	21,7	23,3
Espanya	21,6	22,4
França	28,4	30,8
Irlanda	20,2	18,9
Itàlia	24,6	24,8
Luxemburg	24,6	26,2
Holanda	32,6	30,9
Àustria	27,0	29,5
Portugal	16,8	21,6
Finlàndia	30,4	32,1
Suècia	34,2	34,8
Regne Unit	25,4	27,7

Taula 59. Despesa en prestacions de la funció família. Proporció del producte interior brut. Unió Europea i Catalunya, 1991 i 1996

	1991	1996
Catalunya	0,3	0,4
Unió Europea (15)	...	2,2
Bèlgica	2,3	2,2
Dinamarca	3,6	4,1
Alemanya	2,2	2,7
Grècia	1,7	1,9
<i>Espanya</i>	<i>0,3</i>	<i>0,4</i>
França	2,4	2,5
Irlanda	2,2	2,3
Itàlia	1,0	0,9
Luxemburg	2,6	3,3
Holanda	1,7	1,3
Àustria	2,7	3,1
Portugal	1,1	1,1
Finlàndia	3,9	3,9
Suècia	...	3,6
Regne Unit	2,2	2,3

Llista de taules

ANÀLISI SOCIODEMOGRÀFICA DE LES PERSONES ENTREVISTADES

- Gràfic 1: Pares i mares sols entrevistats segons l'estat civil. Catalunya, 2002.
Taula 1: Pares i mares sols entrevistats segons el sexe i l'estat civil. Catalunya, 2002.
Gràfic 2: Pares i mares sols entrevistats segons nivell d'instrucció. Catalunya, 2002.
Taula 2: Situació laboral dels pares i mares sols entrevistats segons l'edat dels fills. Catalunya, 2002.

PERFILS SOCIODEMOGRÀFICS DE LA MONOPARENTALITAT A CATALUNYA: LES DADES

1. Tendències de la monoparentalitat a Catalunya

- Taula 1: Llars segons grans tipus. Catalunya, 1991 i 1996.
Taula 2: Llars segons grans tipus. Àmbits territorials, 1991 i 1996.
Gràfic 3: Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996.
Taula 3: Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996.
Taula 4: Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala. Àmbits territorials, 1991 i 1996.
Taula 5: Nuclis monoparentals segons el sexe i l'estat civil de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996.
Taula 5.a: Distribució percentual dels pares i mares sols per estat civil. Catalunya, 1991 i 1996.
Taula 6: Nuclis monoparentals segons el sexe i l'estat civil de la persona que els encapçala. Àmbits territorials, 1991.
Taula 7: Nuclis monoparentals segons el sexe i l'estat civil de la persona que els encapçala. Àmbits territorials, 1996.
Taula 8: Nuclis monoparentals segons el sexe i l'estat civil de la persona que

- els encapçala. Àmbits territorials, 1991 i 1996. Creixement percentual.
- Taula 9: Nuclis monoparentals segons el sexe i els grups d'edat principals de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 10: Nuclis monoparentals segons el sexe i els grups d'edat de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 11: Nuclis monoparentals segons l'edat i l'estat civil de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996. Distribució percentual.
- Taula 12: Nuclis monoparentals segons el sexe, l'edat i l'estat civil de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 13: Nuclis monoparentals segons el sexe, l'edat i l'estat civil de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996. Distribució percentual.
- Taula 14: Nuclis monoparentals segons el sexe, l'edat i l'estat civil de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996. Creixement percentual.
- Taula 15: Nuclis monoparentals segons l'edat de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 16: Nuclis monoparentals segons l'edat de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills. Àmbits territorials, 1991.
- Taula 17: Nuclis monoparentals segons l'edat de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills. Àmbits territorials, 1996.
- Taula 18: Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 19: Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills. Àmbits territorials, 1991.
- Taula 20: Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills. Àmbits territorials, 1996.
- Taula 21: Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills. Àmbits territorials, 1991 i 1996. Creixement percentual.
- Taula 22: Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills. Capitals de província, 1991 i 1996.
- Taula 23: Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons l'edat dels fills. Capitals de província, 1991 i 1996. Creixement percentual.
- Taula 24: Nuclis monoparentals amb algun fill de més de 26 anys segons l'estat civil de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 25: Nuclis monoparentals amb algun fill de més de 26 anys segons l'estat civil de la persona que els encapçala. Àmbits territorials, 1991.
- Taula 26: Nuclis monoparentals amb algun fill de més de 26 anys segons l'estat civil de la persona que els encapçala. Àmbits territorials, 1996.

2. Ruptures d'unions a Catalunya

- Taula 27: Persones casades presumptament separades de fet per sexe i forma de residència. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 28: Tipus de ruptura matrimonial respecte a la població de 15 anys i més. Catalunya, 1991 i 1996. Distribució percentual.

3. Nacionalitats i monoparentalitat a Catalunya

- Taula 29: Nuclis monoparentals segons la nacionalitat de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 30: Nuclis monoparentals segons el sexe i la nacionalitat de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 31: Nuclis monoparentals segons el sexe i la nacionalitat de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996. Creixement percentual.
- Taula 32: Nuclis monoparentals segons el sexe, la nacionalitat i l'estat civil de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991.
- Taula 33: Nuclis monoparentals segons el sexe, la nacionalitat i l'estat civil de la persona que els encapçala. Catalunya, 1996.
- Taula 34: Nuclis monoparentals segons el sexe, la nacionalitat i l'edat de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991.
- Taula 35: Nuclis monoparentals segons el sexe, la nacionalitat i l'edat de la persona que els encapçala. Catalunya, 1996.
- Taula 36: Nuclis monoparentals segons el sexe i la nacionalitat de la persona que els encapçala i edat dels fills. Catalunya, 1991.
- Taula 37: Nuclis monoparentals segons el sexe i la nacionalitat de la persona que els encapçala i edat dels fills. Catalunya, 1996.
- Taula 38: Nuclis monoparentals segons el sexe, la nacionalitat i el nivell d'instrucció de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991.
- Taula 39: Nuclis monoparentals segons el sexe, la nacionalitat i el nivell d'instrucció de la persona que els encapçala. Catalunya, 1996.

4. Nivell d'instrucció i monoparentalitat

- Taula 40: Nuclis monoparentals segons el sexe i el nivell d'instrucció de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 40.a: Distribució percentual dels pares i mares sols per nivell d'instrucció. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 41: Nuclis monoparentals segons el sexe i el nivell d'instrucció de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996. Creixement percentual.
- Taula 42: Nuclis monoparentals segons el nivell d'instrucció i l'estat civil de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991.
- Taula 43: Nuclis monoparentals segons el nivell d'instrucció i l'estat civil de la persona que els encapçala. Catalunya, 1996.
- Taula 44: Nuclis monoparentals segons el sexe, l'estat civil i el nivell d'instrucció de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991.
- Taula 45: Nuclis monoparentals segons el sexe, l'estat civil i el nivell d'instrucció de la persona que els encapçala. Catalunya, 1996.
- Taula 46: Nuclis monoparentals segons el sexe, el nivell d'instrucció i l'edat de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996.

5. Mercat de treball i monoparentalitat

- Taula 47: Nuclis monoparentals segons el sexe i la relació amb l'activitat de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 47.a: Nuclis monoparentals segons el sexe i la relació amb l'activitat de la

- persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996. Resum de les dades principals.
- Taula 48: Nuclis monoparentals segons el sexe i la situació professional de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 48.a: Distribució percentual dels pares i mares sols per situació professional. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 49: Nuclis monoparentals segons la relació amb l'activitat de les mares amb fills menors de 16 anys. Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 49.a: Nuclis monoparentals segons la relació amb l'activitat de les mares amb fills menors de 16 anys. Catalunya, 1991 i 1996. Resum de les dades principals.
- Taula 50: Nuclis monoparentals segons la relació amb l'activitat de les mares amb fills menors de 16 anys. Àmbits territorials, 1991.
- Taula 50.a: Nuclis monoparentals segons la relació amb l'activitat de les mares amb fills menors de 16 anys. Àmbits territorials, 1991. Resum de les dades principals.
- Taula 51: Nuclis monoparentals segons la relació amb l'activitat de les mares amb fills menors de 16 anys. Àmbits territorials, 1996.
- Taula 51.a: Nuclis monoparentals segons la relació amb l'activitat de les mares amb fills menors de 16 anys. Àmbits territorials, 1996. Resum de les dades principals.
- Taula 52: Índexs d'activitat de la població femenina i de les mares soles amb fills a càrrec menors de 16 anys. Catalunya, 1991.

6. Habitatge i monoparentalitat

- Taula 53: Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons el règim de tinença de l'habitatge. Catalunya, 1991.
- Taula 54: Nuclis monoparentals amb fills menors de 16 anys segons el sexe de la persona que els encapçala i segons el règim de tinença de l'habitatge. Catalunya, 1991.
- Taula 55: Nuclis monoparentals segons el sexe de la persona que els encapçala i segons la superfície de l'habitatge. Catalunya, 1991.
- Taula 56: Nuclis monoparentals amb mancances de l'habitatge segons el sexe de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991.
- Gràfic 56.a: Nuclis monoparentals segons que visquin o no en un habitatge amb mancances. Catalunya, 1991.
- Gràfic 56.b: Nuclis monoparentals que viuen en habitatges amb mancances segons el sexe de la persona que els encapçala. Catalunya, 1991.

7. Despesa social i monoparentalitat a Catalunya des d'una perspectiva comparada

- Taula 57: Proporció de nens menors de 16 anys que viuen en llars monoparentals. Unió Europea i Catalunya, 1995.
- Taula 58: Despesa en protecció social. Proporció del producte interior brut. Països de la Unió Europea i Catalunya, 1991 i 1996.
- Taula 59: Despesa en prestacions de la funció *família*. Proporció del producte interior brut. Unió Europea i Catalunya, 1991 i 1996.

Base de dades de la mostra de persones entrevistades

1. Sexe:
 - dona
 - home
2. Estat civil (situació de monoparentalitat):
 - solter
 - separat de fet (quan encara no hi ha intervenció judicial)
 - separat (quan és judicial)
 - divorciat
 - vidu
3. Lloc de residència
4. Data de naixement
5. Edat (en el moment de l'entrevista)
6. Nombre de fills
7. Data de naixement del primer fill
8. Edat del primer fill (en el moment de l'entrevista)
9. Data de naixement del segon fill
10. Edat del segon fill (en el moment de l'entrevista)
11. Data de naixement del tercer fill
12. Edat del tercer fill (en el moment de l'entrevista)
13. Anys de monoparentalitat
14. Anys de convivència
15. Nivell d'instrucció:
 - sense estudis
 - estudis primaris (certificat d'escolaritat)
 - batxillerat elemental (EGB/ESO/FP I/cicles formatius de grau mitjà)
 - batxillerat superior (BUP/FP II/COU)
 - estudis superiors (estudis universitaris de primer cicle: diplomatura/enginyeria tècnica; estudis universitaris de segon cicle: llicenciatura/enginyeria superior; estudis universitaris de tercer cicle)
16. Tipus d'activitat:
 - inactiu (estudiants; dedicat a la cura de la llar-família; jubilat; pensionista)
 - actiu

- ocupat
 - aturat
- 17. Ocupació actual
 - sector primari
 - sector secundari
 - sector terciari
- 18. Pensió d'aliments:
 - sí
 - no
- 19. Quantia de la pensió d'aliments (en cas de que n'hi hagi)
- 20. Recepció d'ajuts/prestacions públiques:
 - sí
 - no
- 21. Quantia i tipus d'ajuts rebuts
- 22. Problemes més importants que manifesten
- 23. Demandes principals
- 24. Observacions

Annex metodològic

Llista de persones i entitats entrevistades

MARES I PARES

- **Maria.** Entrevista 1
- **Milena.** Entrevista 2
- **Anna.** Entrevista 3
- **Marisol.** Entrevista 4
- **Eloísa.** Entrevista 5
- **Fifí.** Entrevista 6
- **Amina.** Entrevista 7
- **Narcís.** Entrevista 8
- **Teresa.** Entrevista 9
- **Pepito Grillo.** Entrevista 10
- **Sheila.** Entrevista 11
- **Helena.** Entrevista 12
- **Nafas.** Entrevista 13
- **Pastora.** Entrevista 14
- **Susana.** Entrevista 15
- **Carlota.** Entrevista 16
- **Marieta.** Entrevista 17
- **Xènia.** Entrevista 18
- **Júlia.** Entrevista 19
- **Sònia.** Entrevista 20
- **Marta.** Entrevista 21
- **Alexandra.** Entrevista 22

- **Pilar.** Entrevista 23
- **Ángel.** Entrevista 24
- **Llúcia.** Entrevista 25
- **Mar.** Entrevista 26
- **Elena.** Entrevista 27
- **Martina.** Entrevista 28
- **Mariona.** Entrevista 29
- **Núria.** Entrevista 30
- **Estefanía.** Entrevista 31
- **Gloria.** Entrevista 32
- **Pere.** Entrevista 33
- **Carne.** Entrevista 34
- **Roser.** Entrevista 35

ENTITATS

- **Fundació Assistència i Gestió Integral (AGI).** Entrevista 1
- **Càritas.** Entrevista 2
- **Cuques de Llum.** Entrevista 3
- **4 Vents.** Entrevista 4
- **Fundació Teresa Gallifa.** Entrevista 5

Codificació de les entrevistes

Els codis, organitzats temàticament, que hem utilitzat per a l'anàlisi de les entrevistes dels pares i mares sols han estat:

1. Tipologia de família monoparental

tipologia de família abans de la monoparentalitat

tipologia de família monoparental

edat d'entrada a la monoparentalitat

nivell d'instrucció

activitat laboral

edat dels fills

diferències territorials

2. Experiència i quotidianitat de la monoparentalitat

les vivències

temps lliure

vida afectiva

vies d'accés al treball

organització domèstica

relacions entre progenitors i fills

absència de la figura masculina

absència de la figura femenina

vivència per part dels fills

vivència del procés de separació

relació amb l'entorn

conciliació vida familiar-vida laboral

autoestima

estat emocional

feminisme, imatge de la dona des de les dones

serveis i equipaments socials i ajudes

habitatge

residències

relació amb l'exparella

suport de xarxes de proximitat
entitat

3. Dificultats i situacions discriminatòries

precarietat econòmica
situacions de discriminació
habitatge
desinformació
treball
escola
residències
racisme
discriminació de gènere
transport i mobilitat
serveis socials i ajudes

4. Necessitats i demandes

informació
econòmiques i fiscals
relacionades amb la maternitat
demandes d'igualtat
habitatge
treball
conciliació vida familiar-vida laboral
expansió dels serveis de proximitat
escola
residències i entitats
necessitats personals
connexió amb altres famílies monoparentals

Els codis que hem utilitzat per a l'anàlisi de les entrevistes a entitats han estat:

àmbits i tipus d'actuació de l'entitat
demandes per part de l'entitat
enfocament de gènere
enfocament modern de la monoparentalitat
finançament
opinió vers les polítiques familiars
problemàtiques
reconeixement de les famílies monoparentals
relació amb l'Administració
tipologia de les famílies monoparentals acollides
tipus de professionals dins les entitats
vies d'accés a les entitats

Fitxa de les persones entrevistades

ENTREVISTADOR:

DATA DE L'ENTREVISTA:

NÚM. DE L'ENTREVISTA:

NOM FICTICI DE L'ENTREVISTAT:

1. Sexe:
2. Edat:
3. Estat civil (situació de monoparentalitat):
4. Nombre de fills:
5. Edat dels fills:
6. Anys de monoparentalitat:
7. Anys de convivència:
8. Nivell educatiu:
9. Ocupació actual:
10. Hàbitat:
11. Pensió d'aliments mensual per fill:
12. Pensió compensatòria:
13. Ajuts/prestacions públiques que rep:
14. Problema principal que destaca al llarg de l'entrevista:
15. Demanda principal que destaca al llarg de l'entrevista:
16. Selecció de l'entrevistat:
17. Observacions:

Guió model d'entrevista als pares i mares sols

Presentació de l'entrevistadora i del projecte de recerca

1. Característiques de la persona entrevistada
2. Situació socioeconòmica:
 - 2.1. Educació
 - 2.2. Trajectòria laboral
 - 2.3. Residència/Hàbitat
3. Organització de la vida familiar
4. Problemes, necessitats i demandes
5. Característiques específiques en el cas de les separacions i divorcis
6. Experiència i vivències de la monoparentalitat
7. Observacions

1. Característiques de la persona entrevistada

- 1.1. Situació de monoparentalitat:
 - a) Viduitat
 - b) Separació de fet:
 - arran cohabitació
 - o del matrimoni (en espera de separació judicial)
 - o la parella està empresonada
 - o la parella està desapareguda, etc.
 - c) Separació judicial
 - d) Divorci
 - e) Solteria
- 1.2. Edat en què es produeix la monoparentalitat
- 1.3. Anys de convivència amb el pare/mare dels seus fills
- 1.4. Anys que fa que viu la situació de monoparentalitat
- 1.5. Nombre i data de naixement dels fills
- 1.6. Data de naixement de la persona entrevistada
- 1.7. Zona de residència

2. Situació socioeconòmica

2.1. Educació

- 2.1.1. Nivell màxim d'estudis adquirits actualment
- 2.1.2. Edat en què acaba els estudis
- 2.1.3. Comenti si s'ha realitzat algun curs, curset, programa de formació ocupacional arran de la situació de monoparentalitat.

2.2. Trajectòria laboral

- 2.2.1. Edat en què té la primera feina
- 2.2.2. Trajectòria laboral en els darrers 5 anys, 1997-2002 (resum, períodes d'ocupació, d'atur, etc.)
- 2.2.3. Ocupació actual (feines de casa, aturat, ocupat)
- 2.2.4. Si està ocupat:
 - Tipus d'ocupació i posició
 - Sector privat/sector públic
 - Contracte a temps parcial o a temps complet
 - Contracte indefinit, temporal, funcionari, professional autònom
 - Treball per compte propi/per compte aliè
 - Remuneració anual aproximada
- 2.2.5. Com ha aconseguit aquesta feina?
- 2.2.6. Està satisfet de la feina que fa?
- 2.2.7. S'ha sentit en algun moment perjudicat a la seva feina pel fet de ser mare/pare sol?
- 2.2.8. Quant de temps fa que està aturat?
- 2.2.9. Cobra subsidi d'atur?
- 2.2.10. Quines possibilitats té de trobar una feina?
- 2.2.11. Quina feina li agradaria trobar?
- 2.2.12. Quan es va produir la situació de monoparentalitat, estava ocupat o aturat?
- 2.2.13. Si estava ocupat, com va afectar la seva situació laboral el fet de viure una situació de monoparentalitat? I si estava aturat?
- 2.2.14. Situació laboral de la parella/pare/mare dels fills en el moment en què es produeix la situació de monoparentalitat (aturat, ocupat, feines de casa; tipus d'ocupació i posició).
- 2.2.15. Quina situació laboral té actualment el pare/mare dels seus fills?

2.3. Residència/Hàbitat

- 2.3.1. Tipus d'habitatge (propietat, lloguer, amb hipoteca –quina hipoteca té mensualment–, pis de protecció oficial –no totalment subvencionada i de constructor privat–, habitatge social –constructor públic.
- 2.3.2. Està satisfet de l'habitatge?
- 2.3.3. Des que té fills ha viscut sempre en aquesta zona?
- 2.3.4. Raons que el varen motivar a viure en aquesta zona?
- 2.3.5. Viu proper a la seva família d'origen, pares/mares, parents del pare/mare dels fills?
- 2.3.6. Facilitats del barri on viu en aspectes com llars d'infants, escoles, transport públic, etc.

3. Organització de la vida familiar

- 3.1. Quin canvi va suposar, si és que n'hi va haver, viure la situació de monoparentalitat (viduïtat, solteria, separació) en la seva vida familiar?
- 3.2. Quin canvi va suposar, si es que n'hi va haver, viure la situació de monoparentalitat (viduïtat, solteria, separació) en la seva vida laboral?
- 3.3. És difícil per a vostè conciliar la vida familiar amb la vida laboral?
 - Com s'ho fa per poder compatibilitzar aquestes dues parts de la seva vida?
 - Creu que té moltes més dificultats que les famílies biparentals?
- 3.4. Té alguna ajuda de la seva família d'origen, d'amics o veïns?
- 3.5. Si és solter, separat o divorciat:
 - Quin tipus de relació manté amb el seu exmarit, excompany o exdona, excompanya?
 - El pare/mare dels seus fills es responsabilitza de l'atenció i cura dels fills o només compleix quan toquen els règims de visita?
 - Es fa càrrec de la situació familiar que vostè té i l'ajuda en moments puntuals en l'atenció i cura dels seus fills?
- 3.6. Té algun ingrés de l'Administració pública, alguna ajuda, alguna subvenció?

4. Problemes, necessitats i demandes

- 4.1. Ha entrat en contacte amb els serveis socials del seu barri? S'ha sentit emparat, l'han ajudat a solucionar els seus problemes?
- 4.2. Té visites amb la treballadora social del barri sovint, li fan algun tipus de seguiment de les seves problemàtiques?
- 4.3. Què és el que vostè demana quan acut als serveis socials del barri, si és que hi va?
- 4.4. Com a mare/pare sol quins són els problemes que considera més importants fruit de la seva situació familiar (diferenciï si és el cas de la viduïtat, solteria, separació, etc.)?
- 4.5. Quines mesures creu que hauria d'aplicar l'Administració?
 - Quin tipus de política específica consideraria més important?
- 4.6. Quins àmbits el preocupen més i creu que hi ha més necessitat d'actuació política?
- 4.7. Quines mesures considera necessàries per tal que les famílies monoparentals puguin conciliar les obligacions familiars amb les laborals?
 - Creu que serien mesures que també beneficiarien la resta de famílies?
- 4.8. Creu que hi ha diferències entre les polítiques que poden fer uns partits polítics i els altres? Quines?

5. Característiques específiques en el cas de les separacions i divorcis

- 5.1. Temps aproximat que hi va haver entre la separació de fet i la separació judicial
 - Temps aproximat que hi va haver entre la separació judicial i el divorci

- 5.2. Advocat d'ofici/advocat privat
- 5.3. Pensió d'aliments mensual per fill (en pessetes)
- 5.4. La seva parella compleix el pagament de les pensions d'aliments?
 - I si no les compleix, ja ha interposat un recurs?
- 5.5. Pensió compensatòria (per a les dones)
- 5.6. Qui té la custòdia dels fills?
- 5.7. Quin és el règim de visites?
 - Es compleix aquest règim? Tenen flexibilitat per fer canvis en el règim?
- 5.8. Patrimoni: Quin repartiment es va fer durant la separació i el divorci en el conveni de regulació?

6. Experiència i vivències de la monoparentalitat

- 6.1. En conjunt, com està vostè, com se sent, com està vivint i ha viscut aquesta situació familiar?
- 6.2. I com creu que han viscut aquesta situació familiar els seus fills?
 - Com creu que han valorat la seva situació familiar, sigui quina sigui?
- 6.3. És creient, vostè? Si ho és, considera que això l'ha ajudat a passar de millor manera la seva situació familiar, o no?
- 6.4. Com enfoca el futur?
 - Té ganes de reconstituir la seva vida afectiva, si és que no ho ha fet?
 - Es tornaria a emparellar?
 - Voldria tenir més fills en el futur?
- 6.5. Què creu que ha après de viure la maternitat/paternitat en solitari, si és que creu que se n'aprèn alguna cosa?
- 6.6. Li agradaria afegir alguna qüestió o comentar quelcom que no s'hagi preguntat o que li interessi?

Guió model d'entrevista a les entitats

Presentació de l'entrevistadora i del projecte de recerca

A) Característiques de l'associació:

1. Història, creació, fundació de l'entitat
2. Membres de l'associació: voluntariat, professionals; seglars, religioses
3. Govern de l'entitat, consell, junta de govern
4. Serveis, recursos
5. Relació amb l'Administració (convenis, subvencions, ajudes)
6. Finançament
7. Relació amb altres entitats

B) Mares i pares sols amb fills menors de 21 anys que tenen relació amb l'entitat. Característiques principals

1. Diferents perfils de la monoparentalitat
2. Trets sociològics: situació socioeconòmica, educació, trajectòria laboral,
 - Residència/hàbitat, relació amb la família

C) Mares i pares sols amb fills menors de 21 anys que tenen relació amb l'entitat. Problemes, necessitats i demandes

1. Problemes i necessitats principals
2. Demandes més importants de les mares/pares sols
3. Especificitat dels problemes en els casos de separacions i divorcis
4. Experiència i vivències de la monoparentalitat

D) Polítiques familiars a Catalunya/Espanya

1. Quines mesures creu que hauria de dur a terme l'Administració?
 - Quin tipus de política específica consideraria més important?
2. Quins àmbits el preocupen més i creu que hi ha més necessitat d'actuació política?
3. Quines mesures considera necessàries per tal que les famílies monoparentals puguin conciliar les obligacions familiars amb les laborals?
 - Creu que serien mesures que també beneficiarien la resta de famílies?

4. En concret, quin creu que hauria de ser el paper dels serveis socials en l'àmbit de la monoparentalitat?
5. Creu que hi ha diferències entre les polítiques que poden fer uns partits polítics o altres? Quines?
6. Voldria afegir o aclarir alguna qüestió que consideri que no hem tractat de manera suficient al llarg de l'entrevista? Li agradaria afegir-hi alguna qüestió o comentar quelcom que no s'hagi preguntat o que li interessi?